

Urednika
Miroslav Rebernik
Barbara Bradač Hojnik

Podjetniška demografija in značilnosti digitalizacije malih in srednje velikih podjetij

Slovenski podjetniški observatorij 2021

Avtorice
Barbara Bradač Hojnik
Ivona Huček
Dijana Močnik

Univerza v Mariboru

Ekonomsko-poslovna fakulteta

Urednika

Miroslav Rebernik
Barbara Bradač Hojnik

Podjetniška demografija in značilnosti digitalizacije malih in srednje velikih podjetij

Slovenski podjetniški observatorij 2021

Avtorice

Barbara Bradač Hojnik
Ivona Huček
Dijana Močnik

April, 2022

Knjižna zbirka: Slovenski podjetniški observatorij

ISSN: 1854-8040

Naslov: Podjetniška demografija in značilnosti digitalizacije malih in srednje velikih podjetij

Podnaslov: Slovenski podjetniški observatorij 2021

Title: Slovenian Enterprises and the Characteristics of Digitalization of Small and Medium Sized Companies

Subtitle: Slovenian Entrepreneurship Observatory 2021

Urednika: Miroslav Rebernik (Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta)
Barbara Bradač Hojnik (Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta).

Avtorice: Barbara Bradač Hojnik, Ivona Huđek, Dijana Močnik

Recenzija: Mirela Alpeza (Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku)
Katja Crnogaj (Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta)

Jezikovni pregled: Grega Rihtar

Tehnična urednika: Nebia, d.o.o., Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

Grafične priloge: Avtorji

Oblikovanje: Nebia, d.o.o.

Založnik: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba
Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija
<https://press.um.si>, zalozba@um.si

Izdajatelj: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta
Razlagova ulica 14, 2000 Maribor, Slovenija
<http://www.epf.um.si>, epf@mb.si

Izdaja: prva izdaja

Vrsta publikacije: E-knjiga

Dostopno na: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/673>

Izid: Maribor, april 2022

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba Tekst / Text © avtorice in Rebernik, Bradač Hojnik, 2022 To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna. / *This work is licensed under the Creative Commons Attribution - 4.0 International License.* <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela. / *This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.*

Vsa gradiva tretjih oseb v tej knjigi so objavljena pod licenco Creative Commons, razen če to ni navedeno drugače. Če želite ponovno uporabiti gradivo tretjih oseb, ki ni zajeto v licenci Creative Commons, boste morali pridobiti dovoljenje neposredno od imetnika avtorskih pravic. / *Any third-party material in this book is published under the book's Creative Commons licence unless indicated otherwise in the credit line to the material. If you would like to reuse any third-party material not covered by the book's Creative Commons licence, you will need to obtain permission directly from the copyright holder.*

Slovenski podjetniški observatorij financirajo Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije - SPIRIT, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo RS in Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

334.7:004.91(497.4)"2021"(0.034.2)

BRADAČ Hojnik, Barbara

Podjetniška demografija in značilnosti digitalizacije malih in srednje velikih podjetij [Elektronski vir] : Slovenski podjetniški observatorij 2021 / avtorice Barbara Bradač Hojnik, Ivona Huđek, Dijana Močnik; urednika Miroslav Rebernik, Barbara Bradač Hojnik. - 1. izd. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2022. - (Slovenski podjetniški observatorij, ISSN 1854-8040)

Način dostopa (URL): <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/673>

ISBN 978-961-286-593-1 (PDF)

doi: 10.18690/um.epf.2.2022

COBISS.SI-ID 104455683

ISBN: 978-961-286-593-1

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.epf.2.2022>

Cena: Brezplačen izvod.

Odgovorna

oseba založnika: prof. dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze v Mariboru

Citiranje: Rebernik, M., Bradač Hojnik, B. (ur.). (2022). *Podjetniška demografija in značilnosti digitalizacije malih in srednje velikih podjetij: slovenski podjetniški observatorij 2021*. Maribor: Univerzitetna založba. doi: 10.18690/um.epf.2.2022

Vsebina

Predgovor	1
-----------------	---

Temeljne značilnosti slovenskih podjetij in primerjava z evropskimi

1 Temeljne značilnosti slovenskih podjetij v letu 2020 ter primerjava nefinančnega sektorja gospodarstva Slovenije in EU-28 v letu 2019	9
1.1 Uvodni pregled stanja	9
1.2 Število podjetij in prihodek	13
1.2.1 Število podjetij	13
1.2.2 Ustvarjeni prihodek	21
1.3 Število zaposlenih oseb	29
1.3.1 Povprečno število zaposlenih na podjetje	31
1.3.2 Deleži zaposlenih	36
1.4 Dodana vrednost	38
1.4.1 Struktura ustvarjene dodane vrednosti	38
1.4.2 Deleži dodane vrednosti v prihodku	43
1.4.3 Dodana vrednost na zaposlenega	47
1.5 Stroški dela	57
2 Število podjetij, zaposlenih in dodana vrednost po velikostnih razredih podjetij Slovenije v primerjavi z EU-28 v letu 2018	64
2.1 Uvod	64
2.2 Število podjetij, zaposlenih in dodana vrednost po velikostnih razredih podjetij v EU-28 in Sloveniji	64
3 Sklepna spoznanja in ugotovitve	69
Priloge	79
Priloga A. Zbirni podatki ob zaključku prvega poglavja	79
Priloga B. Deleži ustvarjene dodane vrednosti po dejavnostih in velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva, 2018	82

Digitalizacija v malih in srednje velikih podjetjih v Sloveniji

1 Uvod	85
2 Vpliv digitalizacije na mala in srednje velika podjetja	87
2.1 Razvoj digitalizacije	88
2.2 Digitalna transformacija	89

2.3	Razvoj industrije 4.0 in 5.0	92
2.4	Digitalno podjetništvo	93
2.5	Digitalno gospodarstvo	94
2.6	Vpliv digitalizacije na trg dela in zaposlovanje	95
2.7	Digitalne strategije za podjetja	96
3	Strateška podpora digitalizaciji MSP	99
3.1	Okvir strateške podpore digitalizaciji na ravni EU	99
3.2	Podpora digitalizaciji na ravni Slovenije	101
3.3	Storitve podpornega okolja za podjetništvo na področju digitalizacije	104
4	Značilnosti digitalizacije v Sloveniji v primerjavi s svetom	105
4.1	Svetovna lestvica digitalne konkurenčnosti	105
4.2	Indeks digitalnega gospodarstva in družbe	106
4.3	Indeks digitalizacije podjetij	108
4.4	Digitalna intenzivnost slovenskih podjetij	110
4.5	Težave podjetij pri digitalizaciji	112
4.6	Vpliv krize Covida-19 na digitalizacijo podjetij	115
5	Značilnosti digitalizacije v slovenskih podjetjih	118
5.1	Podporno okolje in digitalizacija v podjetjih	118
5.2	Značilnosti digitalizacije in potrebe malih in srednje velikih podjetij pri digitalizaciji	120
6	Sklepne ugotovitve in priporočila za podporo pri razvoju področja	128
	Literatura in viri	131
	Avtorji	137
	Kazalo slik in tabel	138

Predgovor

V 21. ciklu raziskovanja podjetništva s Slovenskim podjetniškim observatorijem (SPO), ki ga izvajamo na Inštitutu za podjetništvo in management malih podjetij na Ekonomsko poslovni fakulteti Univerze v Mariboru, smo posebno pozornost posvetili še posebej aktualni temi, to je digitalizaciji v malih in srednje velikih podjetjih v Sloveniji. Kot v vsakem ciklu doslej pa smo podrobneje pogledali tudi temeljne značilnosti slovenskega podjetništva in jih primerjali z EU-28. S takšnim pristopom želimo na eni strani zagotoviti longitudinalno spremljanje stanja in gibanja slovenskega podjetniškega sektorja ter na tej osnovi poudariti neke temeljne značilnosti, ki lahko odločevalcem pomagajo sprejemati ustrezne ukrepe, ki lahko prispevajo k boljšemu gospodarjenju in razvoju. Po drugi strani pa se vselej soočimo z izbrano problematiko, ki je v danem letu še posebej pomembna in izzivalna. Tako smo v preteklih letih že obdelali teme kot so izkoriščanje druge priložnosti za podjetnike, problematiko prenosa poslovanja, izzive in priložnosti MSP na prehodu v krožno gospodarstvo itd. V lanskem letu smo podrobno obdelali problematiko poslovnega prestrukturiranja slovenskih podjetij, njihove možne strategije in nekatere posebnosti prestrukturiranja slovenskih podjetij. Zato je bila odločitev za digitalizacijo kot temo letošnjega observatorija logična izbira, saj je epidemijska kriza izrazito izpostavila digitalizacijo kot nujno in dolgoročno potrebno preoblikovanje poslovnih modelov in celotnega poslovanja.

Poglejmo si najprej nekaj ugotovitev iz prvega dela naše raziskave, kjer smo se posvetili temeljni poslovni demografiji slovenskih podjetij in primerjavi z evropsko. Namen tega dela observatorija je, da dobimo temeljno sliko o slovenskih podjetjih in razumemo, kako je slovensko podjetništvo umeščeno v evropsko. Analizirali smo ključne značilnosti slovenskih gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, ki so se leta 2019 ukvarjali s podjetniškimi aktivnostmi in so bili razvrščeni v vse dejavnosti SKD. Podatke smo pridobili od Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) in jih analizirali po velikostnih razredih podjetij, slovenskih statističnih regijah in dejavnostih. Primerjave slovenskih podjetij s podjetji ostalih držav EU pa smo opravili s pomočjo evropske strukturne statistike in prikazujejo stanje v nefinančnem sektorju evropskega gospodarstva.

Podatke iz svojih letnih poročil za leto 2020 je AJPES-u predložilo 68.125 gospodarskih družb in 50.834 samostojnih podjetnikov. Primerjava z letom 2019 pokaže, da je bilo v letu 2020 gospodarskih družb za 1,4 % več, medtem ko se je število samostojnih podjetnikov zmanjšalo za 4 %. Podatki Poslovnega registra Slovenije (PRS) kažejo, da je bilo leta 2020 ustanovljenih 3.316 gospodarskih

družb (17 % manj kot leta 2019), s poslovanjem pa jih je prenehalo 2.835 (24 % manj kot leta 2019). Začetih je bilo 986 stečajnih postopkov gospodarskih družb (12 % manj kot leta 2019), 15 rednih prisilnih poravnav (25 % več kot v letu 2019) in 27 poenostavljenih prisilnih poravnav (7 % manj kot v letu 2019). Ustanovljenih je bilo 15.395 samostojnih podjetnikov (6 % manj kot leta 2019), s poslovanjem pa je prenehalo 14.446 samostojnih podjetnikov (18 % več kot leta 2019).

Leta 2020 je bilo v Sloveniji 118.959 aktivnih podjetij ali 0,8 % manj kot leta 2019. Za 2,2 % se je povečalo le število podjetij, ki ne zaposlujejo nobenega delavca (to so gospodarske družbe z nič zaposlenimi). Najbolj se je zmanjšalo število velikih podjetij (za 14 ali 5,9 %), teh je v strukturi podjetij tudi najmanj (le 0,2 %). Po številu prevladujejo mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi, ki jih je 72,9 %. Leta 2020 je bilo v slovenskem gospodarstvu 519.122 zaposlenih in 35.666 samozaposlenih ljudi. Od tega so velika podjetja zaposlovala 30,3 %, mikro, mala in srednje velika podjetja (MSP) pa 69,7 %. Znotraj MSP so največji delež ljudi (23,5 %) zaposlovala mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi, sledila so srednje velika (23,2 %) in mala podjetja (22,9 %). Število zaposlenih se je v letu 2020 glede na leto 2019 zmanjšalo v trinajstih in povečalo v šestih od 19 dejavnosti. Največji porast števila zaposlenih je bil v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (4,9 %), največji upad (9,3 %) pa v finančnih in zavarovalniških dejavnostih.

Med regijami so še vedno zelo velike razlike v številu podjetij na 1.000 prebivalcev: najmanj podjetij na 1.000 prebivalcev je bilo v pomurski (36,9), največ pa v osrednjeslovenski regiji (75,3). Število podjetij na 1.000 prebivalcev večinoma sovпада s stopnjo razvitosti regij: bolj kot je razvita regija, več ima podjetij in obratno. V primerjavi z letom 2010 pa se je sicer v Sloveniji število podjetij na 1.000 prebivalcev zmanjšalo z 62 v letu 2010 na 56,4 v letu 2020.

Znova se je izkazalo, da je slovensko gospodarstvo izjemno koncentrirano (centralizirano). Več kot ena tretjina podjetij je delovala v osrednjeslovenski regiji (35,2 %), ki je tudi zaposlovala največ ljudi (37,2 %), ustvarila največji delež prihodka (45,3 %), največji delež izvoza (37,6 %) in največji delež dodane vrednosti (41 %). Če povemo drugače: delež števila podjetij, ki ga je imela druga največja regija (podravska), je bil za več kot polovico manjši od deleža osrednjeslovenske regije, kar velja tudi za delež zaposlenih v podravske regiji (14,1 %). Tako je bilo tudi z drugim največjim deležem po ustvarjenem prihodu (10,7 %) in dodani vrednosti (12,1 %), ki ju je sicer dosegla savinjska regija. Po ustvarjenem deležu v izvoznih prihodkih pa je bila na drugem mestu jugovzhodna Slovenija (10,9 %), katere delež je bil le za malenkost večji od deleža savinjske regije (10,6 %). Kare se velikosti podjetja tiče, merjeno s številom zaposlenih, je največja povprečno velikost imelo podjetje v jugovzhodni Sloveniji, ki je zaposlovalo 5,9 osebe, kar je bilo več od slovenskega povprečja (4,6 osebe), a manj kot leta 2019, ko je povprečno podjetje jugovzhodne Slovenije zaposlovalo 6,1 ljudi. Delavec, zaposlen v povprečnem podjetju jugovzhodne Slovenije, je bil tudi najbolj produktiven, saj je ustvaril za 23,2 % višjo dodano vrednost na zaposlenega (60.288 evrov, ki je presegala dodano vrednost na zaposlenega v tej regiji v letu 2019 za 5 %) od slovenskega povprečja (48.920 evrov), kar je še več, kot je bilo leta 2019 (ko je to preseganje znašalo 19 % in je bila to prav tako najvišja vrednost med regijami). Nadpovprečno produktiven je bil samo še povprečni delavec v posavski regiji (55.675 evrov, 13,8 % več od slovenskega povprečja) in osrednjeslovenski regiji (53.823 evrov, 10 % več od slovenskega povprečja).

Krizne razmere zaradi pandemije Covid-19 so v veliki meri prispevale k upadu gospodarske aktivnosti. V letu 2020 so se v primerjavi z letom 2019 zmanjšali tako število zaposlenih, kot tudi ustvarjeni prihodek, dodana vrednost in čisti dobiček. Tako so podjetja so v letu 2020 zaposlovala 519.122 ljudi ali 44.684 manj kot leta 2019, stroški dela v višini 15,8 milijarde evrov pa so bili za 2,2 % višji. Ustvarjenih je bilo 100,9 milijarde evrov poslovnih prihodkov ali skoraj 6 % manj kot leta 2019. Še bolj so se zmanjšali prihodki od prodaje na tujem trgu. Znašali so 40,5 milijarde evrov (3,2 milijarde evrov

ali 7,3 % manj kot leta 2019). Za 37,2 % je bil manjši tudi čisti poslovni izid (dobiček), ki se je s 5 milijard evrov v letu 2019 znižal na 3,1 milijarde evrov. Manjša je bila tudi ustvarjena dodana vrednost, ki je znašala 27 milijard evrov in je bila za 1 % manjša kot leta 2019.

Prihodek poslovanja se je v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšal v skoraj vseh dejavnostih, najbolj v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih (-29,3 % ali -185,2 milijona evrov), sledilo je gostinstvo (-27,7 % ali 583,2 milijona evrov), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (-24,2 % ali 483,2 milijona evrov) in izobraževanje (-16 % ali 25,1 milijona evrov). Gre torej za dejavnosti, ki so bile najbolj pod udarom ukrepov povezanih z obvladovanjem epidemije. Ker pa te dejavnosti prispevajo k skupnemu ustvarjenemu prihodku samo 3,5 %, je bil za Slovenijo bolj problematičen upad v dejavnostih, kot je trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil ali predelovalna industrija, ki ustvarjajo pomembno več prihodkov. Kot pričakovano, pa epidemija in z njo povezani ukrepi niso izraziteje zmanjšali povpraševanja v proizvodnji živil in farmacevtski industriji.

Leta 2020 je bilo v slovenskem gospodarstvu po tekočih cenah ustvarjenih 27 milijard evrov dodane vrednosti. Največji delež dodane vrednosti so ustvarila velika podjetja (35,5 %). Največ dodane vrednosti so ustvarile predelovalne dejavnosti (35,2 %). Velika podjetja so ustvarila najvišjo dodano vrednost na zaposlenega, ki je presegala slovensko povprečje (48.642 evrov) v letu 2020 za 17 % in se je v primerjavi z letom 2019 povečala za 4,2 %. Najmanj produktivna je bila v povprečju zaposlena oseba v mikro podjetju z 1–9 zaposlenimi, ki je ustvarila 39.325 evrov dodane vrednosti ali skoraj eno petino manj od slovenskega povprečja.

Leta 2020 je večina dejavnosti zaključila s pozitivnim neto čistim izidom, razen treh, in sicer rudarstva (0,7 milijona evrov), oskrbe z električno energijo, plinom in paro (384 milijonov evrov) in gostinstva (69 milijonov evrov). Vse regije so leto 2020 zaključile s pozitivnim neto čistim izidom, a je bil ta v vseh regijah manjši kot leta 2019. Na ravni Slovenije se je čisti poslovni izid zmanjšal za 37,2 %. Še večji upad od tega je bil v savinjski (-89,2 %), koroški (-54,4 %), osrednjeslovenski (-41,7 %), goriški (-38,6 %) in obalno-kraški regiji (-37,6 %). Najmanjši padec čistega poslovnega izida, ki ni presegal 10 %, sta imeli le posavska regija (-2,2 %) in jugovzhodna Slovenija (-6,8 %).

Gospodarska aktivnost v letu 2020 se je najbolj zmanjšala v dejavnostih, katerih delovanje je moralo biti občasno ustavljeno. Posledice pandemije bi bile še precej slabše, če ne bi intervenirala država in pomagala gospodarstvu. K blažjim posledicam so prispevali tudi ugodni gospodarski rezultati v zadnjih letih. Dejanske gospodarske razsežnosti posledice pandemije se bodo pokazale v nadaljnjih letih, ko bodo prenehale pomoči in bo moralo gospodarstvo ponovno delovati zgolj z lastnimi viri in sposobnostmi ustvarjalnega dela, inovativnosti in podjetnosti. Slovensko gospodarstvo je tudi pred resnimi izzivi, ki jih prinaša močno izražena potreba po digitalizaciji in prenovi poslovnih modelov, kar smo raziskovali v drugem delu letošnjega Observatorija.

Ne samo zaradi kovidne krize, ki je izrazito pospešila procese digitalizacije, ampak tudi zato, ker je sodobno poslovanje že pred krizo postajalo vse bolj odvisno od razumevanja in uporabe sodobnih poslovnih modelov, ki učinkovito izrabljajo prednosti najnovejših tehnoloških rešitev. Te pa terjajo digitalno transformacijo podjetij, torej celostno preoblikovanje podjetja ob uporabi ali prenovi informacijsko komunikacijskih tehnologij. Vendar pa nimajo vsa podjetja potrebnih zmogljivosti za izvedbo te transformacije. Manjša kot so podjetja, manjša je verjetnost, da bodo sprejela nove digitalne prakse, in večja je verjetnost, da bodo omejila njihovo uporabo na osnovne tehnologije. Zato kljub pomembnim prednostim, ki jih prinaša digitalizacija, majhnost podjetja pomeni veliko oviro za digitalizacijo in zato majhna podjetja zaostajajo v digitalni transformaciji v primerjavi z velikimi podjetji.

V delu SPO, ki se posveča digitalizaciji, smo se osredotočili predvsem na mala in srednje velika podjetja, saj le-ta potrebujejo največ podpore in spodbud za uspešno izvedbo digitalne transformacije. Najprej podajamo pregled značilnosti procesa digitalizacije, njegovega vpliva na mala in srednje velika podjetja ter značilnosti digitalnih strategij za podjetja in strateške podpore digitalizaciji na ravni Evropske unije in Slovenije ter pregled uvrstitve Slovenije na različnih lestvicah, ki merijo digitalno razvitost gospodarstev. V nadaljevanju pa podajamo pregled empiričnih ugotovitev o digitalizaciji malih in srednje velikih podjetij in rezultate analize stanja digitalizacije podjetij v Sloveniji. Pri tem smo uporabili različne raziskovalne metode: v prvem delu predvsem sekundarne kvantitativne in kvalitativne vire, s pomočjo katerih smo dobili boljši vpogled v področje digitalizacije, v drugem delu pa smo na vzorcu slovenskih malih in srednje velikih podjetij izvedli tudi primarno raziskavo, ki je pokazala trenutno stanje digitalizacijskih procesov v slovenskih podjetjih.

Digitalna transformacija pomeni preoblikovanje načina vodenja in poslovanja podjetja na številnih ravneh, od tega, da je treba digitalno strategijo postaviti v središče svojih poslovnih strategij do spreminjanja organiziranosti podjetja, ki se mora odmakniti od tradicionalnih hierarhij in sprejeti bolj fleksibilne organizacijske strukture, ki opolnomočijo zaposlene in omogočajo večjo agilnost in hitreje odločanje. Vpliva tudi na spreminjanje organizacijske kulture, ki zahteva pospešeno vlaganje v talente, visoko odzivnost, hitro eksperimentiranje in tehtano sprejemanje tveganja. Potrebne so nove digitalne veščine in izkušnje z različnimi digitalnimi tehnologijami, kar terja ustrezne programe usposabljanja ter izobraževanja, prilagojena delovna mesta in fleksibilnost tako pri zaposlovanju kot vključevanju zunanjih digitalnih izvedencev. Nujno pa je tudi posodobljeno povezovanje z odjemalci in uporaba vseh razpoložljivih komunikacijskih kanalov. Vse to seveda ni zastonj, poleg tega pa mora podjetje tudi investirati v nove tehnologije kot so programski vmesniki in aplikacije v oblaku, za spodbujanje fleksibilnosti in hitrosti za soočanje z izzivi prihodnosti, in tudi za zagotavljanje varnosti IT pred kibernetiskim kriminalom.

Zato podjetja potrebujejo ustrezno strategijo digitalizacije, ki bo zajela digitalne strateške cilje, modele, izdelke in storitve, ključne procese in digitalne rešitve, razvoj kadrov, podatkovno strategijo in kibernetško varnost, v primeru proizvodnih podjetij pa tudi ustrezno strategijo prehoda v industrijo 4.0. Pri tem mora ustrezno pomoč zagotoviti tudi država, saj je digitalizacija proces, ki bo v naslednjih desetletjih doživela še večji zagon. Evropska unija in Slovenija že prenavljata strateški okvir, ki bo tak zagon podprl. V Sloveniji smo v letu 2022 že sprejeli tudi novo *Strategijo digitalne transformacije gospodarstva*, ki predstavlja osnovni strateški dokument za digitalni razvoj Slovenije v naslednjem desetletju. Eden od ciljev te strategije je tudi izboljšanje indeksa digitalnega gospodarstva in družbe (DESI), ki s skupno oceno 52,8 Slovenijo sedaj uvršča na 13. mesto med državami članicami EU. Slovenija je tudi na drugih lestvicah uvrščena relativno nizko. Na svetovni lestvici digitalne konkurenčnosti, ki jo pripravlja IMD, je v zadnjem letu celo nazadovala za 4 mesta in med 64 državami pristala na 35. mestu. Mednarodne primerjave pokažejo, da Slovenija, na nekaterih področjih digitalizacije precej zaostaja za najrazvitejšimi državami, kar bo terjalo dodatne napore, še zlasti pri malih in srednje velikih podjetjih, ki imajo pri prehodu v digitalizacijo več težav.

Eurostat za države članice EU meri digitalizacijo podjetij z *Indeksom digitalne intenzivnosti* (DII), ki pokaže, da je leta 2020 le 1 % podjetij v EU z vsaj 10 zaposlenimi dosegel zelo visoko raven digitalne intenzivnosti, medtem ko jih je 14 % doseglo visoko raven. Večina podjetij poroča o nizkih (46 %) ali zelo nizkih (39 %) ravneh. Finska in Danska (obe s 5 % digitalno intenzivnih podjetij) sta državi EU z najvišjim deležem visoko digitaliziranih podjetij, preostale države pa so imele okrog 2 % podjetij z zelo visokim DII. V Sloveniji je v letu 2020 imelo 45 % podjetij z najmanj 10 zaposlenimi nizek digitalni indeks, 32 % podjetij je imelo zelo nizek digitalni indeks, 22 % visok in le 1 % podjetij zelo visok digitalni indeks. Slovenski statistični urad za leto 2021 tudi ugotavlja, da se 60 % podjetij sooča z

različnimi težavami pri prehodu na digitalno poslovanje. Večina podjetij, ne glede na velikost, navaja težave pomanjkanja ustreznih ljudi ali spretnosti. 32 % podjetij navaja pomanjkanje ustreznega kadra ali znanja, 31 % pomanjkanje finančnih sredstev, 30 % nezmožnost hitrega prilagajanja spremembam v okolju, 27 % da je v podjetju preveč nasprotujočih si prednostnih nalog, 23%, da vodstveni delavci nimajo dovolj znanja o digitalnih tehnologijah itd.

Da bi dobili neposreden vpogled v stanje digitalizacije v Sloveniji smo izvedli tudi primarno raziskavo med 474 MSP in med 60 izvedenci iz podpornega okolja. Rezultati so pokazali, da kar 96 % ekspertov podpornega okolja meni, da je trenutni strateški okvir za digitalizacijo v Sloveniji delno ali pretežno učinkovit. Le 2 % menita, da ni učinkovit, in 2 %, da je povsem učinkovit. Največ vprašanih meni, da največjo težavo predstavljajo nepoznavanje procesa digitalne transformacije, pomanjkanje ustreznih zaposlenih zaradi preobremenjenosti z drugimi aktivnostmi ter pomanjkanje znanj s področja digitalizacije v podjetju. Najmanjšo težavo pa da predstavlja pomanjkanje digitalnih rešitev za podjetje.

Anketa izvedena med MSP pa je pokazala, da 40 % vprašanih ne pozna strateškega okvira za digitalizacijo, 16 % ga ocenjuje kot zelo učinkovitega, 37 % kot delno učinkovitega in 6 % kot neučinkovitega. Digitalno strategijo ima opredeljeno 54 % velikih podjetij, 43 % srednje velikih, 43 % malih in 39 % mikro podjetij. Relativno slaba je tudi splošna informiranost in poznavanje strateškega okvirja za digitalizacijo v Sloveniji, saj kar 40 % anketiranih podjetij le-tega ne pozna. Med tistimi, ki ga poznajo, jih 16 % meni, da je zelo učinkovit, 43 % pa, da je učinkovit le delno ali pa sploh ne. Očitno je informiranje in promocija med MSP ena prvih nalog, ki jih mora opraviti podporno okolje. Iz rezultatov raziskave izhaja, da obstaja velik delež podjetij, kjer nihče ni posebej odgovoren za to področje (v 24 % mikro podjetij, v 16 % malih in v 13 % srednje velikih podjetij). Takšna podjetja namenjajo digitalizaciji najmanj pozornosti in potrebujejo največ podpore, ne samo besedne, ampak tudi finančne, kar so v raziskavi podjetja tudi poudarila. Potrebam po finančni podpori sledi potreba po podpori v samem procesu digitalizacije, pri uporabi digitalnih orodij, dvigu digitalnih kompetenc in znanj zaposlenih, pri pripravi strategije digitalizacije in iskanju ustreznih ponudnikov digitalnih rešitev.

Tudi uvajanje digitalizacije v podjetja ni bilo imuno na kovidno epidemijo. Skoraj polovica anketiranih podjetij (47 %) je izjavila, da je kriza Covida-19 delno vplivala na digitalizacijo v podjetju, 15 % pa, da je imela zelo velik vpliv. Slaba tretjina anketiranih podjetij (29 %) je bila mnenja, da kriza Covida-19 ni imela nobenega vpliva na digitalizacijo, 8 % podjetij pa se je zaradi krize začelo digitalizirati.

Digitalizacija ni magična formula, ki bo naredila podjetja uspešna, dejstvo pa je, da velika večina podjetij brez transformacije poslovanja in prestrukturiranja ter uvedbe sodobnih poslovnih procesov in novih poslovnih modelov, ne bo mogla (p)ostati konkurenčna. Digitalizacija je nujen pogoj za to. V raziskavi pa se je izkazalo, podjetja nimajo dovolj informacij o digitalizaciji kot osnovi za njeno uspešno implementacijo v podjetja, hkrati jim primanjkuje finančnih sredstev, zaznavajo deficit znanj in izražajo težave z uvajanjem. Ob tem pa po uvedbi različnih rešitev sledi še njihovo vzdrževanje in nadgrajevanje, kar predstavlja dodatno oviro, ki se je morda MSP na začetku sploh ne zavedajo. Naloga in odgovornost podpornega okolja in nosilcev ekonomske politike je zato večplastna in zahtevna

Barbara Bradač Hojnik

Miroslav Rebernik

1.

Temeljne značilnosti slovenskih podjetij in primerjava z evropskimi

Ključne ugotovitve

- Leta 2020 je bilo v Sloveniji 118.959 podjetij ali 0,8 % manj kot leta 2019. Za 2,2 % se je povečalo le število podjetij, ki ne zaposlujejo nobenega delavca (to so gospodarske družbe z nič zaposlenimi). Najbolj se je zmanjšalo število velikih podjetij (za 14 ali 5,9 %). Številčno je bilo največ mikro podjetij z 1–9 zaposlenimi (72,9 %), najmanj pa velikih podjetij (0,2 %).
- V Sloveniji je bila v letu 2020 skoraj ena petina (19,4 %) vseh podjetij v dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil. Drugi največji delež podjetij je bil v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (15,8 %). Na tretjem mestu je bilo gradbeništvo s 14,6 % deležem.
- Ustvarjeni prihodek poslovanja slovenskega gospodarstva je leta 2020 znašal 100,9 milijarde evrov, kar je bilo za 5,9 % manj kot leta 2019. Več kot 40 % te vrednosti (40,5 milijarde evrov) so predstavljali čisti prihodki od prodaje na tujem trgu, ki so bili v primerjavi z letom 2019 manjši za 7,2 %. Prihodek poslovanja se je v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšal v skoraj vseh dejavnostih.
- Prihodka poslovanja so se v letu 2020 glede na leto 2019 najbolj zmanjšali v obalno-kraški regiji (za 15,1 %). Največji delež k ustvarjenemu prihodku poslovanja je v letu 2020 prispevala osrednjeslovenska regija (45,3 %), druga je bila savinjska (10,7 %) in na tretjem mestu podravska regija (9,8 %). Najmanjši delež v ustvarjenem prihodku v letu 2020 je imela zasavska regija (1 %).

- Vsa slovenska podjetja so v letu 2020 zaposlovala 554.788 ljudi (vključno s 35.666 samozaposlenimi samostojnimi podjetniki), kar je bilo 45.833 ljudi ali 7,6 % manj kot leta 2019. Največ ljudi so zaposlovala velika podjetja (30,2 % oziroma 5,9 % manj kot leta 2019).
- Število zaposlenih v letu 2020 se je glede na leto 2019 zmanjšalo v trinajstih in povečalo v šestih od 19 dejavnosti. Največji porast števila zaposlenih je bil v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (4,9 %), največji upad (9,3 %) pa v finančnih in zavarovalniških dejavnostih.
- Leta 2020 je bilo v slovenskem gospodarstvu po tekočih cenah ustvarjenih 27 milijard evrov dodane vrednosti. Največji delež dodane vrednosti so ustvarila velika podjetja (35,5 %). Največ dodane vrednosti so ustvarile predelovalne dejavnosti (35,2 %). Velika podjetja so ustvarila najvišjo dodano vrednost na zaposlenega, ki je presegala slovensko povprečje (48.642 evrov) v letu 2020 za 17 % in se je v primerjavi z letom 2019 povečala za 4,2 %. Najmanj produktivna je bila v povprečju zaposlena oseba v mikro podjetju z 1–9 zaposlenimi, ki je ustvarila 39.325 evrov dodane vrednosti ali skoraj eno petino manj od slovenskega povprečja.
- Leta 2020 je večina dejavnosti zaključila s pozitivnim neto čistim izidom, razen treh, in sicer rudarstva (0,7 milijona evrov), oskrbe z električno energijo, plinom in paro (384 milijonov evrov) in gostinstva (69 milijonov evrov). Vse regije so leto 2020 zaključile s pozitivnim neto čistim izidom, a je bil ta v vseh regijah manjši kot leta 2019. Na ravni Slovenije se je čisti poslovni izid zmanjšal za 37,2 %. Še večji upad od tega je bil v savinjski (–89,2 %), koroški (–54,4 %), osrednjeslovenski (–41,7 %), goriški (–38,6 %) in obalno-kraški regiji (–37,6 %). Najmanjši padec čistega poslovnega izida, ki ni presegal 10 %, sta imeli le posavska regija (–2,2 %) in jugovzhodna Slovenija (–6,8 %).
- V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 je bilo v letu 2018 24,9 milijona podjetij, od tega 92,9 % mikro podjetij, ki so zaposlovala 27,8 % ljudi (41,54 milijona) in ustvarila 18,9 % (1.484 milijard evrov) dodane vrednosti; v Sloveniji pa je bilo od 145.500 podjetij 94,5 % mikro podjetij, ki so zaposlovala 34,2 % ljudi (224.000 ljudi) in so ustvarila 23,5 % (5,7 milijarde evrov) dodane vrednosti.
- V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 v letu 2018 je bilo 6 %, v Sloveniji pa 4,4 % malih podjetij, ki so zaposlovala 19,7 % (29,5 milijona) ljudi v EU-28, v Sloveniji pa 18,5 % (123.000), in ustvarila 16,6 % (1.278 milijard evrov), v Sloveniji pa 19,4 % (4,4 milijarde evrov) dodane vrednosti.
- V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 v letu 2018 je bil 1 %, v Sloveniji pa 0,8 % srednje velikih podjetij, ki so zaposlovala 16,7 % (24,2 milijona) ljudi, v Sloveniji pa 19,1 % (120.000), in ustvarila 18 % (1.303 milijard evrov), v Sloveniji pa 19,6 % (4,7 milijarde evrov) dodane vrednosti.
- V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 in Slovenije je v letu 2018 bilo le 0,2 % velikih podjetij, ki so zaposlovala v EU-28 36,6 % (54,8 milijona), v Sloveniji pa 27,8 % (182.000) ljudi. Velika podjetja so v EU-28 ustvarila 47,8 % (3.753 milijard evrov), v Sloveniji pa 35,5 % (8,6 milijarde evrov) dodane vrednosti. Dodana vrednost na osebo v velikih podjetjih v EU-28 je bila za 58,6 % večja kot v MSP. Tudi v Sloveniji je bila najvišja dodana vrednost na osebo ustvarjena v velikih podjetjih in je presegala dodano vrednost na osebo v MSP za 42,6 %.

1 Temeljne značilnosti slovenskih podjetij v letu 2020 ter primerjava nefinančnega sektorja gospodarstva Slovenije in EU-28 v letu 2019

1.1 Uvodni pregled stanja

V prvem delu tega poglavja smo najprej analizirali značilnosti slovenskih gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, ki so se leta 2020 ukvarjali s podjetniškimi aktivnostmi vseh dejavnosti SKD.¹ Po analizi posameznih značilnosti podjetij v Sloveniji za leto 2020 smo podali primerjavo za nefinančni sektor gospodarstva EU-28 in Slovenije v letu 2019, ker so to najnovejši razpoložljivi podatki. Za slovenska podjetja celotnega gospodarstva smo podatke dobili od Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) in jih analizirali po velikostnih razredih podjetij, slovenskih statističnih regijah in dejavnostih (AJPES, 2021a). Podatke iz svojih letnih poročil za leto 2020 je AJPES-u predložilo 68.125 gospodarskih družb in 50.834 samostojnih podjetnikov. Gospodarskih družb je bilo v letu 2020 za 1,4 % več kot leta 2019, medtem ko se je v primerjavi z letom 2019 število samostojnih podjetnikov zmanjšalo za 4 %. Po podatkih Poslovnega registra Slovenije (PRS) je bilo v letu 2020 ustanovljenih 3.316 gospodarskih družb (17 % manj kot leta 2019), s poslovanjem pa jih je prenehalo 2.835 (24 % manj kot leta 2019). Začetih je bilo 986 stečajnih postopkov gospodarskih družb (12 % manj kot leta 2019), 15 rednih prisilnih poravnav (25 % več kot v letu 2019) in 27 poenostavljenih prisilnih poravnav (7 % manj kot v letu 2019) (AJPES, 2021b). Ustanovljenih je bilo 15.395 samostojnih podjetnikov (6 % manj kot leta 2019), s poslovanjem pa je prenehalo 14.446 samostojnih podjetnikov (18 % več kot leta 2019). V letu 2020 je bilo uvedenih 90 stečajnih postopkov samostojnih podjetnikov (27 % manj kot v letu 2019). Začetih je bilo sedem postopkov poenostavljene prisilne poravnave samostojnega podjetnika (tri manj kot leta 2019). Na manjše število predloženih letnih poročil so vplivali samostojni podjetniki, obdavčeni na podlagi ugotovljenega dobička z upoštevanjem normiranih odhodkov, ki niso dolžni predložiti letnega poročila. V letu 2020 je bilo teh 47.292, v letu 2019 pa 44.414 (AJPES, 2021c).

V PRS, ki predstavlja celovito evidenco vseh poslovnih subjektov (ne le gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov), je bilo v letu 2020 navedenih 73.695 gospodarskih družb in 99.044 samostojnih podjetnikov.² Razliko med številom gospodarskih družb, ki so predložile poročilo, in številom gospodarskih družb v PRS predstavljajo gospodarske družbe v stečajnem ali likvidacijskem postopku ter prekrškarji (5.570). Gospodarske družbe v stečajnem ali likvidacijskem postopku ne predložijo letnega poročila, temveč zaključno poročilo, ki ga izdelajo na dan pred začetkom tega

¹ Gospodarske družbe so kapitalske družbe, osebne družbe, podružnice tujega podjetja, gospodarska interesna združenja in druge organizacijske oblike, ki vodijo poslovne knjige in sestavijo letna poročila, kot velja za gospodarske družbe. Med samostojne podjetnike so zajeti vsi samostojni podjetniki, razen samostojnih podjetnikov, ki so obdavčeni na podlagi ugotovljenega dobička z upoštevanjem normiranih stroškov. Takšnih samostojnih podjetnikov (t. i. normirancev) je bilo v letu 2020 47.292, kar je bilo za 2.869 več kot leta 2019 (44.423 normirancev) (AJPES, 2021 c; Močnik, Crnogaj, Bradač Hojnik, Širec, 2021).

Standardna klasifikacija dejavnosti (SKD), ki velja od začetka leta 2008, je naslednja: A: Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo; B: Rudarstvo; C: Predelovalne dejavnosti; D: Oskrba z električno energijo, plinom in paro; E: Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; F: Gradbeništvo; G: Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; H: Promet in skladiščenje; I: Gostinstvo; J: Informacijske in komunikacijske dejavnosti; K: Finančne in zavarovalniške dejavnosti; L: Poslovanje z nepremičninami; M: Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N: Druge raznovrstne poslovne dejavnosti; O: Dejavnost javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti; P: Izobraževanje; Q: Zdravstvo in socialno varstvo; R: Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti; S: Druge dejavnosti; T: Dejavnost gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem, proizvodnja za lastno rabo. Kadar je analiza narejena po vrsti za dejavnosti, smo jo naredili po zaporedju teh črk SKD klasifikacije.

² V PRS je bilo sicer v letu 2020 skupaj z gospodarskimi družbami in samostojnimi podjetniki 221.711 vseh poslovnih subjektov. Poleg gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov PRS zajema še naslednje poslovne subjekte: zadruga (476), pravne osebe javnega prava (2.756), nepridobitne organizacije – pravne osebe zasebnega prava (8.990), društva (24.059), druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane oziroma s predpisom določene dejavnosti (12.691) (Poslovni register Slovenije).

postopka. Razlika pri številu samostojnih podjetnikov (48.210), ki so predložili letno poročilo, in v evidenci PRS pa nastane predvsem zaradi samostojnih podjetnikov, ki so obdavčeni na podlagi ugotovljenega dobička z upoštevanjem normiranih odhodkov, saj ti niso zavezani k predložitvi letnega poročila AJPES-u (AJPES, 2021c). Preostanek razlike predstavljajo prekrškarji (918). V našo analizo je bilo tako vključenih 69 % skupnega števila gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov v letu 2020 (92 % gospodarskih družb in 51 % samostojnih podjetnikov) iz PRS (tabela 1).

Tabela 1. Podjetja, zajeta v analizo v primerjavi s podatki Poslovnega registra Slovenije, 2020

	Podatkovni vir		Razlika	Delež AJPES glede na PRS (%)
	PRSa	AJPES		
Gospodarske družbe	73.695	68.125	5.570	92
Samostojni podjetniki	99.044	50.834	48.210	51
SKUPAJ	172.739	118.959	53.780	69

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a (podatki za leto 2020).

Za primerjavo med EU-28 in Slovenijo smo za nefinančni sektor gospodarstva, ki ne zajema dejavnosti kmetijstva in lova, gozdarstva, ribištva, finančnih in zavarovalniških dejavnosti, kakor tudi ne t. i. netržnih dejavnosti (dejavnost javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti; izobraževanje; kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti in druge dejavnosti, razen oddelka popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo), uporabljali podatke Eurostatove strukturne statistike podjetij (ang. Structural Business Statistics, SBS), za katero zbirajo podatke nacionalni statistični uradi in jih posredujejo Eurostatu. Strukturna statistika podjetij zagotavlja mednarodno primerljive podatke, ob upoštevanju evropskih standardov o strukturni statistiki podjetij in evropskega sistema nacionalnih računov.³ Podatke za primerjavo smo črpali iz spletne baze podatkov za leto 2019⁴. Podatki Eurostata se nekoliko razlikujejo od podatkov AJPES. Poleg manjkajočih SKD zajemajo namreč tudi podjetja, med katerimi so samostojni podjetniki, ki ne oddajo letnega poročila AJPES-u (normiranci), kakor tudi podjetja, ki so poslovala krajši čas, ali niso oddala letnih poročil. Ker podatki strukturne statistike niso neposredno primerljivi s podatki AJPES, smo za primerjavo med Slovenijo in EU-28 uporabljali podatke Eurostatove strukturne statistike za leto 2018, tako da podatki za leto 2019 za Slovenijo niso primerljivi s podatki za nefinančni sektor gospodarstva Slovenije za leto 2018.

Velikostni razredi za slovenske podatke za leto 2020 so oblikovani po kriteriju povprečnega števila zaposlenih v podjetju in so naslednji: z 0 (nič) zaposlenimi, z 1 do 9 zaposlenimi, z 10 do 49 zaposlenimi, s 50 do 249 zaposlenimi ter z 250 in več zaposlenimi delavci. Podjetja z manj kot 10 zaposlenimi ljudmi imenujemo *mikro podjetja*, podjetja z 10 do 49 zaposlenimi imenujemo *mala podjetja*, podjetja s 50 do 249 zaposlenimi imenujemo *srednje velika podjetja*, podjetja z 250 ali več zaposlenimi pa so *velika podjetja*. Kadar prikazujemo podatke za mikro podjetja, mala in srednje velika podjetja skupaj, jih združujemo in označujemo s kratico MSP ali velikostnim razredom od 0 do 249 zaposlenih. Kadar smo primerjali podatke po velikostnih razredih za nefinančni sektor gospodarstva v letu 2018 (drugo poglavje), zajemajo mikro podjetja od 0 (nič) do 9 ljudi, preostali velikostni razredi (mala, srednje velika in velika podjetja) pa so enaki, kot je bilo omenjeno zgoraj. Čeprav se pri razvrščanju podjetij v različne

³ Analizo smo naredili na osnovi agregiranih podatkov za industrijo (od rudarstva do oskrbe z vodo; ravnanja z odpadki in odpadki; saniranja okolja, to so SKD B, C, D, E), gradbeništvo (SKD F) in storitve (od trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil do popravil računalnikov in izdelkov za široko rabo (S95), to so SKD G, H, I, J, L, M, N in S95) (razlaga črk je podana v opombi 1). Kadar so dejavnosti navedene v zaporedju, je upoštevan abecedni vrstni red klasifikacije SKD.

⁴ Eurostat spletna baza: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/structural-business-statistics/data/database>

velikostne razrede pogosto uporabljata tudi vrednost ustvarjenih prihodkov in vrednost premoženja, smo v našem primeru upoštevali kot kriterij velikosti podjetja samo število zaposlenih. Ta kriterij je namreč uporabljen tudi v referenčnih evropskih raziskavah o podjetništvu. V analizi za leto 2020 smo celotni razred z 0 zaposlenimi med samostojnimi podjetniki priključili v velikostni razred z 1–9 zaposlenimi. V velikostnem razredu od 1–9 ljudi pa so med zaposlene osebe prišteti tudi samozaposleni samostojni podjetniki. Analizo slovenskih gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov v letu 2020 smo naredili za število podjetij, število zaposlenih, prihodke poslovanja, dodano vrednost in stroške dela. Nekatere podatke smo predstavili za petletno oziroma desetletno obdobje od leta 2016 oziroma 2010 do leta 2020. Da smo slovensko podjetništvo lahko primerjali z evropskim, smo za omenjene kategorije naredili analizo za nefinančni sektor EU-28 za leto 2019, kar so bili najnovejši razpoložljivi agregirani podatki. Ker je bilo večino primerjav po velikostnih razredih podjetij mogoče narediti za leto 2018, smo ta del analize predstavili v drugem poglavju.

Preden bomo predstavili podjetja po posameznih sklopih, si oglejmo nekaj pomembnejših podatkov o podjetjih v Sloveniji v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 po velikostnih razredih podjetij (*tabela 2*).

V *tabeli 2* lahko vidimo, da je bilo leta 2020 v Sloveniji 118.959 podjetij ali 0,8 % manj kot leta 2019. Povečalo se je le število podjetij, ki ne zaposlujejo nobenega delavca (to so gospodarske družbe z nič zaposlenimi) (za 2,2 %). Najbolj se je zmanjšalo število velikih podjetij (za 14 ali 5,9 %). Po številu je bilo največ mikro podjetij z 1–9 zaposlenimi (72,9 %), najmanj pa velikih podjetij (0,2 %).

Slovensko gospodarstvo je leta 2020 nudilo delo 519.122 zaposlenim in 35.666 samozaposlenim ljudem. Od tega so največ ljudi (30,3 %) zaposlovala velika podjetja, 69,7 % pa MSP. Znotraj MSP so največji delež ljudi (23,5 %) zaposlovala mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi, sledila so srednje velika (23,2 %) in mala podjetja (22,9 %).

Povprečna velikost slovenskega podjetja v letu 2020, izražena s številom zaposlenih in samozaposlenih, je znašala 4,7 ljudi, kar je nekoliko manj, kot je bilo preteklo leto (5 oseb). Leta 2020 je bila ustvarjena 101 milijarda evrov prihodkov poslovanja (skoraj 6 % manj v primerjavi s predhodnim letom). To pomeni, da je v povprečju slovensko podjetje ustvarilo 848.000 evrov prihodkov poslovanja, kar je bilo 5,1 % manj kot leta 2019. Prihodki, ustvarjeni z izvozom, so znašali 40,5 milijarde evrov ali v povprečju 341.000 evrov na podjetje, kar je predstavljalo 6,3 % manj kot leta 2019. Ustvarjena dodana vrednost slovenskega gospodarstva v letu 2020 je znašala 27 milijard evrov (1 % manj kot leta 2019) ali v povprečju 48.643 evrov na zaposlenega in samozaposlenega (7,2 % več kot leta 2019) (Močnik et al., 2021).

Gospodarske družbe in samostojni podjetniki so leta 2020 ustvarili 3,1 milijarde evrov neto poslovnega izida (38 % manj kot leta 2019) ali povprečno 5.664 evrov na zaposlenega in samozaposlenega (32 % manj kot leta 2019). Neto poslovni izid je bil pozitiven, tako kot v letu 2019, v vseh velikostnih razredih podjetij. Največji delež neto poslovnega izida (28 % so ustvarila mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi ljudmi. MSP skupaj so ustvarila 76 %, velika podjetja pa 24 % neto poslovnega izida). Ustvarjeni neto poslovni izid slovenskega gospodarstva je predstavljal 5,7 % donos (leta 2019 pa 9,5 %) na vrednost investiranega kapitala (55 milijard evrov, 53 milijard evrov leta 2019), kar je za 3,8 odstotne točke (o. t.) manjši donos kot leta 2019. Delež kapitala je v povprečju predstavljal 50,1 % vrednosti sredstev slovenskega gospodarstva, ki so znašala 110 milijard evrov (ta delež je znašal 49 % v letu 2019), medtem ko so dolgoročne (21,7 milijarde evrov) in kratkoročne (28,3 milijarde evrov) obveznosti predstavljale 45,5 % vrednosti sredstev (leta 2019 pa 47 %), kar je pomenilo nekoliko manjšo zadolženost v letu 2020, ki je še sprejemljiva splošna raven zadolženosti slovenskega gospodarstva. Vendar pa je bila zadolženost več kot 50 % v gospodarskih družbah z nič zaposlenimi (skoraj 61 %), v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi (53,5 %) in v malih podjetjih (50,9 %). Najmanj zadolžena so bila srednje velika (46,5 %) in velika (46,8 %) podjetja. Stroški dela slovenskega gospodarstva (15,8 15,5 milijarde evrov) so v letu 2020 predstavljali 58,5 % dodane vrednosti (skoraj 2 o. t. več kot leta 2019) (Močnik et al., 2021).

Tabela 2. Ključni podatki po velikosti podjetja v Sloveniji, 2019 in 2020

Ključni podatki za slovenske gospodarske družbe in samostojne podjetnike vseh SKD dejavnosti za leti 2019 in 2020		Velikostni razredi podjetij						SKUPAJ
		MSP					Velika 250 in več	
		Mikro podjetja		Mala	Srednja	MSP skupaj		
		0	1 do 9	10 do 49	50 do 249			
Število podjetij	2020	24.250	86.668	6.554	1.263	118.735	224	118.959
	2019	23.735	88.021	6.626	1.271	119.653	238	119.891
Delež števila podjetij v populaciji vseh podjetij (v %)	2020	20,4	72,9	5,5	1,1	99,8	0,2	100,0
	2019	19,8	73,4	5,5	1,1	99,8	0,2	100,0
Število zaposlenih	2020	0	94.945	127.201	128.936	351.082	168.041	519.122
	2019	0	127.856	128.252	129.063	385.171	178.635	563.806
Število zaposlenih in samozaposlenih	2020	0	130.611	127.201	128.936	386.748	168.041	554.788
	2019	0	164.671	128.252	129.063	421.986	178.635	600.621
Delež zaposlenih velikostnega razreda v vseh zaposlenih (v %)	2020		18,3	24,5	24,8	67,6	32,4	100,0
	2019		22,7	22,7	22,9	68,3	31,7	100,0
Delež zaposlenih in samozaposlenih velikostnega razreda v vseh zaposlenih (v %)	2020		23,5	22,9	23,2	69,7	30,3	100,0
	2019		27,4	21,4	21,5	70,3	29,7	100,0
Povprečno število zaposlenih na podjetje	2020		1,1	19,4	102,1	3,0	750,2	4,4
	2019		1,5	19,4	101,5	3,2	750,6	4,7
Povprečno število zaposlenih in samozaposlenih na podjetje	2020		1,5	19,4	102,1	3,3	750,2	4,7
	2019		1,9	19,4	101,5	3,5	750,6	5,0
Povprečni prihodki poslovanja na podjetje (v 1.000 evrih)	2020	92	230	3.269	19.325	573	146.648	848
	2019	103	238	3.433	20.159	599	149.010	894
Povprečni čisti prihodki od prodaje nerezidentom na podjetje (v 1.000 evrih)	2020	35	64	1.067	7.587	193	78.509	341
	2019	41	68	1.151	7.671	204	81.169	364
Povprečna dodana vrednost na zaposlenega in samozaposlenega (v evrih)	2020		39.325	43.641	48.866	45.007	57.010	48.643
	2019		31.626	43.336	48.172	41.419	54.722	45.376
Povprečni neto poslovni izid na zaposlenega in samozaposlenega (v evrih)	2020		6.731	5.969	4.379	6.149	4.545	5.664
	2019		6.713	7.938	8.876	9.278	8.009	8.332
Povprečna neto donosnost kapitala (v %)	2020	4,5	9,4	8,2	4,6	6,8	3,8	5,7
	2019	8,6	12,6	11,7	9,6	10,9	7,2	9,5
Povprečna neto donosnost sredstev (v %)	2020	1,8	4,4	4,0	2,5	3,3	2,0	2,9
	2019	3,1	5,9	5,5	5,1	5,2	3,7	4,6
Povprečna neto donosnost prihodkov poslovanja (v %)	2020	7,8	4,4	3,5	2,3	3,5	2,3	3,1
	2019	12,5	5,3	4,5	4,5	5,0	4,0	4,7
Povprečni delež kapitala v financiranju (v %)	2020	39,5	46,5	49,1	53,5	48,5	53,2	50,1
	2019	36,5	46,8	47,2	53,1	47,5	51,7	49,0
Povprečna dobičkovnost [(DV-stroški dela)/DV]* (v %)	2020	94,6	43,1	36,3	37,6	40,2	43,8	41,5
	2019	95,4	45,7	37,8	39,5	42,4	44,9	43,3
Povprečni delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	2020	5,4	56,9	63,7	62,4	59,8	56,2	58,5
	2019	4,6	54,3	62,2	60,5	57,6	55,1	56,7

Opomba: * DV = dodana vrednost

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPEŠ, 2021a (podatki za leto 2020).

V nadaljevanju prikazujemo analizo temeljnih značilnosti slovenskih podjetij v naslednjih poglavjih: v poglavju 1.2 smo analizirali število podjetij in njihov prihodek, v poglavju 1.3 število zaposlenih oseb, v poglavju 1.4 dodano vrednost, v poglavju 1.5 stroške dela. Vsak sklop smo najprej začeli z analizo slovenskih podjetij celotnega gospodarstva (vse SKD dejavnosti) v letu 2020, zatem pa primerjali podatke med EU-28 in Slovenijo za leto 2019 za nefinančni sektor gospodarstva.⁵ V poglavju 1.6 smo tabelarično prikazali v prejšnjih poglavjih analizirane podatke. V poglavju 2 smo dodali še analizo števila podjetij, zaposlenih in ustvarjene dodane vrednosti po velikostnih razredih podjetij primerjalno med EU-28 in Slovenijo za nefinančni sektor gospodarstva, in sicer za leto 2018, ker so bili to zadnji razpoložljivi agregirani podatki. V poglavju 3 smo podali sklepna spoznanja in ugotovitve.

1.2 Število podjetij in prihodek

1.2.1 Število podjetij

V letu 2020 je bilo v Sloveniji 118.959 podjetij, kar je bilo 5,6 % manj v primerjavi z letom 2010 (126.965 podjetij). To pomeni, da se je skupno število podjetij v 11-letnem obdobju zmanjševalo po 0,59 % povprečni letni stopnji. Večinoma je razlog za manjše število podjetij v AJPES-ovi bazi podatkov ta, da so nekateri samostojni podjetniki prestopili med podjetnike, ki so obdavčeni na podlagi ugotovljenega dobička z upoštevanjem normiranih odhodkov in niso dolžni predložiti svojih letnih poročil AJPES-u. V letu 2020 je bilo namreč 949 več novoustanovljenih samostojnih podjetnikov, kot jih je prenehalo s poslovanjem, in 481 več novoustanovljenih gospodarskih družb, kot jih je prenehalo s poslovanjem. To je bilo skupaj 1.430 novih gospodarskih subjektov (PRS).⁶

Ker je bilo leto 2020 t. i. covidno leto, torej leto pandemije Covida-19, smo število podjetij, kakor v nadaljevanju analize tudi druge podatke, najprej primerjali s prav tako za gospodarstvo težkim letom 2010 (ko je bila v Sloveniji finančna in gospodarska kriza), da bi ugotovili, če je bila pandemija za slovenska podjetja bolj usodna od finančno gospodarske krize (ki je v Sloveniji trajala od leta 2009 do približno leta 2013). Število podjetij v letu 2020 se je glede na leto 2010 najbolj zmanjšalo (za 13 %) v goriški regiji (s 7.951 podjetij v letu 2010 na 6.362 podjetij v letu 2020), kar je v povprečju 2 % letno. Po površini je goriška statistična regija približno enako velika kot osrednjeslovenska, po številu prebivalcev pa je skoraj petkrat manjša. V letu 2019 je predstavljalo prebivalstvo te regije 6 % prebivalstva celotne Slovenije. Je ena naših redkeje poseljenih regij. V 2019 je na enem kvadratnem kilometru njene površine prebivalo povprečno 51 prebivalcev. Po povprečni starosti prebivalcev (v 2019: 44,9 leta) se je ta regija med preostalimi dvanajstimi uvrstila na drugo mesto, za pomursko (45,5 leta). To pomeni, da je bila starostna sestava prebivalstva te regije manj ugodna. Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, je bil tukaj najvišji, 22,6 %. Tudi indeks staranja je tukaj dosegel eno najvišjih vrednosti: 153 (to pomeni, da je bilo med prebivalci te regije na vsakih 100 otrok, tj. oseb, mlajših od 15 let, povprečno 153 oseb, starih najmanj 65 let (SURS, a). V vseh regijah, razen v zasavski, se je število podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2020 glede na leto 2010 zmanjšalo, za najmanj (za 0,2) v savinjski regiji (z 52,5 v letu 2010 na 52,3 v letu 2020). Število podjetij se je v savinjski regiji v letu 2020 (13.549 podjetij) glede na leto 2010 (13.652 podjetij) zmanjšalo za 0,75 %, medtem ko se je število prebivalcev v letu 2020 (258.908 ljudi) glede na leto 2010 (260.025 ljudi) zmanjšalo za 0,43 %. Število podjetij se je od leta 2010 do leta 2020 najbolj povečalo v zasavski regiji (za skoraj eno tretjino

⁵ V evropsko osemindvajseterico (EU-28) so zajete naslednje članice: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Hrvaška, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo.

⁶ V letu 2020 je bilo novo registriranih 15.395, izbrisanih pa 14.446 samostojnih podjetnikov ter novo registriranih 3.316 in izbrisanih 2.835 gospodarskih družb (PRS).

ali za 2,5 % povprečno na leto), povečalo pa se je tudi število prebivalcev, in sicer za 28 % (Močnik et al., 2021).⁷ Zasavska statistična regija je po površini naša najmanjša regija. Od jugovzhodne Slovenije, po površini največje, je manjša več kot petkrat. V 2019 so v tej regiji živeli 3 % prebivalcev Slovenije. Bila je tretja najgosteje naseljena regija (na kvadratnem kilometru je živel povprečno 118 prebivalcev). Delež tujih državljanov med prebivalci je bil v primerjavi z drugimi regijami eden nižjih (5,1 %). Izobrazbena sestava prebivalstva je bila manj ugodna. 26 % prebivalcev je imelo namreč dokončano le največ osnovnošolsko izobrazbo. Stopnja tveganja revščine je bila v letu 2019 v zasavski regiji najvišja, 16,8 %. To pomeni, da je z dohodkom, nižjim od praga tveganja revščine, živel približno 9.000 prebivalcev te regije. Stopnja resne materialne prikrajšanosti pa je bila tukaj druga najvišja, 5,8 %. Za 0,1 o. t. višja je bila v koroški regiji. Delež prebivalcev, ki so živeli v prenaseljenih stanovanjih, je bil v tej regiji drugi najvišji (16,0 %). Delež gospodinjestev, za katera so bili stanovanjski stroški (med te spadajo tudi morebitna najemnina ali odplačila hipotekarnih posojil) v letu 2019 veliko breme, je bil v tej regiji najvišji (40 %). Vseeno so se prebivalci te regije v letu 2019 uvrstili med zadovoljnejše; splošno zadovoljstvo z življenjem so namreč ocenili s povprečno oceno 7,6 (od 10) (SURs, b).

Ker na vrednost kazalnika podjetniške aktivnosti vpliva tudi število prebivalcev, smo analizirali še te vrednosti. V Sloveniji se je prebivalstvo v obdobju od leta 2010 do leta 2020 povečalo za 62.001 osebo (ali za 3 %) (z 2.046.976 leta 2010 na 2.108.977 ljudi leta 2020 – 1.059.938 moških in 1.049.039 žensk). Število prebivalcev Slovenije se je v letu 2020 povečalo za 13.116 ljudi (od tega za 800 državljanov Slovenije in za 12.300 tujih državljanov. Delež tujih državljanov je znašal 8 % (SURs, d). Leta 2020 je bilo v Sloveniji število umrlih ljudi (24.016) za 5.249 večje od števila živorojenih otrok (18.767). Število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi (15 do 49 let) v koledarskem letu je znašalo 1,6 otroka. Pričakovano trajanje življenja moških je bilo 77,81 leta, žensk pa 83,39 leta (SURs, e). Selitveni prirast je znašal 18.365 ljudi (36.110 ljudi se je priselilo v Slovenijo, odselilo pa se jih je 17.745). Znotraj Slovenije pa je bilo izvedenih 140.223 selitev (SURs, f).⁸

Število prebivalcev se je v obdobju od leta 2010 do leta 2020 zmanjšalo samo v štirih regijah, najbolj (za 4 %) v pomurski regiji. V koroški regiji se je število prebivalcev zmanjšalo za 3 %, v goriški regiji za 0,5 % in v savinjski regiji za 0,4 %. V preostalih regijah se je število prebivalcev povečalo, in sicer v posavski (za 8,2 %), obalno-kraški (za 7,2 %), osrednjeslovenski (za 5 %), gorenjski (za 4 %), jugovzhodni Sloveniji (za 2,7 %), primorsko-notranjski (za 2%) in podravske regiji (za 1,6 %) (Močnik et al., 2021).⁹

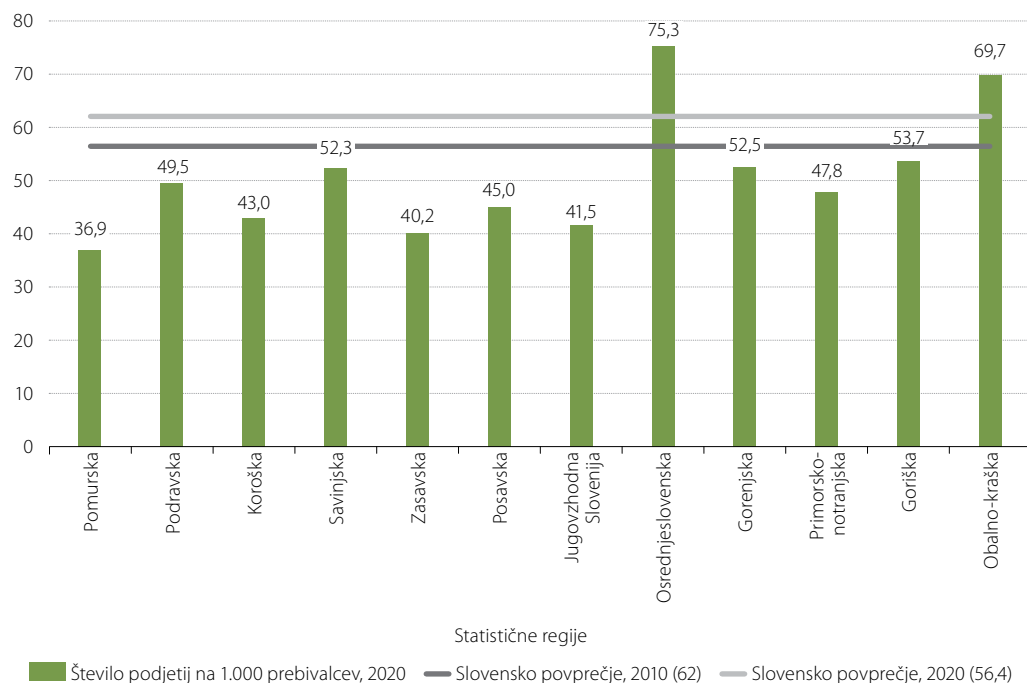
Zelo raznoliko je bilo tudi število podjetij v posamezni regiji. Kot lahko vidimo na *sliki 1*, je bilo najmanj podjetij na 1.000 prebivalcev v pomurski (36,9), največ pa v osrednjeslovenski regiji (75,3). Število podjetij na 1.000 prebivalcev za Slovenijo kot celoto se je zmanjšalo z 62 v letu 2010 na 56,4 v letu 2020 (Močnik et al., 2021).

⁷ Treba pa je vedeti, da se je 15. januarja 2015 zasavski regiji priključila občina Litija, ki je prešla iz osrednjeslovenske regije, zaradi česar je bila zasavska regija v letu 2010 za 221 km² manjša (SURs c).

⁸ 140.223 prebivalcev Slovenije je spremenilo naselje svojega prebivališča v Sloveniji.

⁹ 1. januarja 2015 se je posavska regija povečala za 83 km², ker sta vanjo iz savinjske regije prešli občini Radeče in Bistrica ob Sotli, kar pomeni, da se je savinjska regija zmanjšala za 83 km² (SURs c).

Slika 1. Število podjetij na 1.000 prebivalcev po statističnih regijah v Sloveniji, 2020

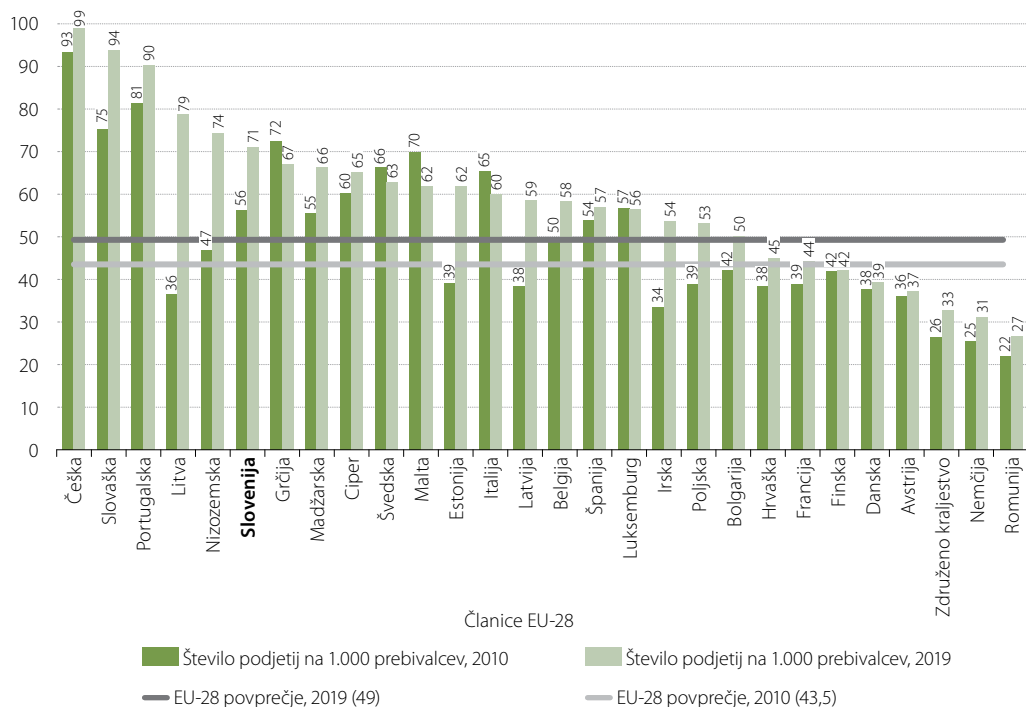
Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Vir podatkov o številu prebivalcev 1. 1. 2021. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, SURS, a; AJ PES, 2021a; Močnik et al., 2021.

Podravska regija je v letu 2020 izstopala po najnižjem naravnem prirastu (–1.615 – toliko ljudi več je umrlo, kot se jih je rodilo), vendar je imela ta regija kljub temu pozitiven skupni prirast, ki je znašal 2.440 ljudi ali 7,5 ljudi na 1.000 prebivalcev. Največji skupni prirast na 1.000 prebivalcev je imela gorenjska regija (20,5 ljudi na 1.000 prebivalcev), takoj za njo je sledila obalno-kraška regija (20,4 ljudi na 1.000 prebivalcev). Na tretjem mestu je bila s precej manjšim skupnim prirastom primorsko-notranjska regija (7,6 ljudi na 1.000 prebivalcev)¹⁰ (SiStat, b).

¹⁰ Skupni prirast na 1.000 prebivalcev je razmerje med skupnim prirastom v letu 2020 in številom prebivalstva sredi leta 2020 v regiji, pomnoženo s 1.000. Skupni prirast je seštevek naravnega in selitvenega prirasta v regiji v letu 2020. Selitveni prirast je razlika med številom priseljenih in številom odseljenih v regiji v letu 2020. Naravni prirast je razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih v regiji v letu 2020 (Razpotnik, 2021).

Podatek o podjetniški aktivnosti smo analizirali še za nefinančni sektor gospodarstva EU-28 (slika 2).

Slika 2. Število podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva na 1.000 prebivalcev v EU-28, 2010 in 2019*

Opomba: * Za Združeno kraljestvo so podatki za leto 2018.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Vir podatkov Eurostat, 2019; Močnik et al., 2021; Eurostat, 2020.

V EU-28 je bilo leta 2010 24,8 milijona podjetij in 503 milijone ljudi, leta 2019 pa 25,4 milijona podjetij in 513 milijonov ljudi. Na *sliki 2* lahko vidimo, da je imela največ podjetij na 1.000 prebivalcev Češka (99), najmanj pa Romunija (27). Slovenija se je z 71 podjetji na 1.000 prebivalcev uvrstila na šesto mesto, kar je precejšen porast te vrednosti glede na leto 2010, ko je znašala 56. Število podjetij na 1.000 prebivalcev se je najbolj povečalo – več kot podvojilo – v Litvi (s 36 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2010 na 79 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2019). Po deležu rasti je bila na drugem mestu Irska, katere število podjetij na 1.000 prebivalcev se je povečalo za 60 % (s 34 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2010 na 54 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2019). Slovenija je bila sedma po vrsti po relativni rasti, saj se je število podjetij na 1.000 prebivalcev povečalo za več kot četrtno (s 56 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2010 na 71 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2019). Na Finskem se število podjetij na 1.000 prebivalcev ni spremenilo (42). Na Malti pa se je zmanjšalo, in to najbolj – za več kot desetino (v letu 2010 je bilo 70 podjetij na 1.000 prebivalcev, leta 2019 pa 62 podjetij na 1.000 prebivalcev). Zmanjšalo se je tudi v Italiji, Grčiji, na Švedskem in v Luksemburgu. Povprečje EU-28 se je s 43,5 podjetja na 1.000 prebivalcev v letu 2010 povečalo na 49 podjetij na 1.000 prebivalcev v letu 2019 (Eurostat, 2019, 2020).

Največ podjetij v nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 v letu 2019, ko jih je bilo 25.359.104, je imela Italija (14,3 %). Sledile so Francija (11,7 %), Španija (10,6 %) in Nemčija (10,2 %), če omenimo le članice, katerih delež je presegal 10 %. Slovenski delež podjetij v nefinančnem sektorju gospodarstva

EU-28 je v letu 2019 znašal 0,6 % (149.024 podjetij), s čimer se je Slovenija uvrstila na 24. mesto od 28. Najmanj podjetij je imela Malta (0,13 % ali 31.863 podjetij). Največ prebivalcev je imela Nemčija (83,2 milijonov ali 16,2 %), najmanj pa Malta (514.564 ljudi ali 0,1 %) (514,8 milijona ljudi je bilo v EU-28 ob koncu leta 2019). V letu 2019 je Slovenija zasedla 23. mesto po deležu prebivalcev v EU-28 (0,4 % ali 2.095.861 ljudi) (Eurostat, 2019, 2020).

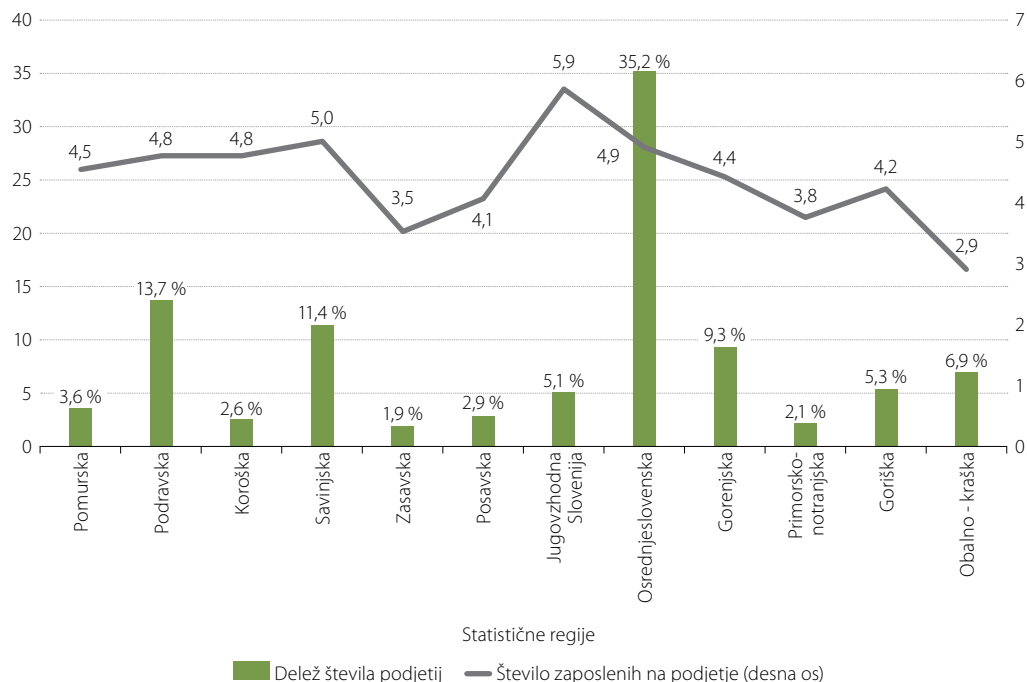
Na *sliki 3* je za Slovenijo za leto 2020 prikazan delež števila podjetij po regijah v povezavi s kazalnikom povprečnega števila zaposlenih v podjetju, ki je eden izmed pokazateljev povprečne velikosti podjetja. Največ podjetij, več kot ena tretjina (35,2 % ali 41.844), je bilo v osrednjeslovenski, najmanj pa v zasavski (1,9 % ali 2.297) regiji. V osrednjeslovenski regiji je bilo največ podjetij (20,4 %) v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih. Na drugem mestu je bila dejavnost trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil (19,4 %), na tretjem mestu pa gradbeništvo (12,7 %). Če bi k tem trem deležem prišteli še podjetja v predelovalnih dejavnostih (9,7 %) in v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (6,2 %), bi ugotovili, da je skoraj 70 % vseh podjetij osrednjeslovenske regije poslovalo v petih dejavnostih (AJPES, 2021a).

Več kot polovica (51,5 %) vseh podjetij v poslovanju z nepremičninami je delovala v osrednjeslovenski regiji. V tej regiji je bila tudi polovica vseh podjetij v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (AJPES, 2021a). V vseh dejavnostih, razen v rudarstvu, si je največji delež podjetij z osrednjeslovensko regijo delila savinjska regija (23,8 %).

Zasavska regija je po površini najmanjša slovenska statistična regija, ki je 6-krat manjša od največje slovenske statistične regije, jugovzhodne Slovenije (SURs, g). Zasavska regija je imela izmed vseh regij tudi najmanjši skupni prirast (0,3 prebivalca na 1.000 prebivalcev) (SiStat b). Stopnja delovne aktivnosti je bila v zasavski regiji v letu 2019 nekoliko nižja od povprečja v celotni Sloveniji; bila je 65,5 %. Odstotek delovno aktivnih, ki so odhajali na delo v drugo regijo, je bil v tej regiji najvišji (52,5 %); velika večina teh oseb je delala v osrednjeslovenski statistični regiji.¹¹ Povprečna mesečna neto plača v zasavski regiji je v letu 2019 znašala 1.033 evrov, kar je bilo približno 100 evrov manj od povprečja v celotni Sloveniji in približno 200 evrov manj od povprečja v osrednjeslovenski regiji. BDP na prebivalca je bil v tej regiji najnižji (12.287 evrov); predstavljal je 53 % povprečnega slovenskega BDP (23.165 evrov) (SURs, h). Največjo povprečno velikost podjetja je izkazovala jugovzhodna Slovenija (6,1 osebe na podjetje), kar je bilo enako kot leta 2019. Najmanjšo velikost podjetja, in sicer 3 osebe, je imela obalno-kraška regija. Ta velikost je enaka kot leta 2019, se je pa povečevala vse do leta 2018, ko je znašala 2,9 osebe, leta 2017 je bila 2,8 osebe, leto pred tem 2,6 osebe, leta 2015 pa 2,4 osebe. Povprečna velikost slovenskega podjetja (brez vključenega števila samozaposlenih) je znašala 4,6 osebe (manj kot leta 2019, ko je znašala 4,7 osebe, vendar se je ta vrednost povečevala do leta 2018, ko je znašala 4,5 osebe, leta 2017 je znašala 4,3 osebe, leta 2016 je znašala 4 osebe in leta 2015 je znašala 3,8 osebe). Ko k zaposlenim ljudem prištejemo tudi samozaposlene, pa je bilo v povprečnem podjetju zaposlenih 4,7 osebe (kar je manj, kot je bilo v letu 2019 – 5 ljudi; vse do leta 2019 se je povprečna velikost podjetja povečevala: 2015 – 4,2 osebe, leta 2016 – 4,4, leta 2017 – 4,6 osebe in leta 2018 – 4,5 osebe) (Močnik et al., 2021).

¹¹ Stopnja delovne aktivnosti je odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu (Tomažič, Oswald Zaletež, 2021).

Slika 3. Delež števil podjetij in njihova povprečna velikost po regijah v Sloveniji, 2020

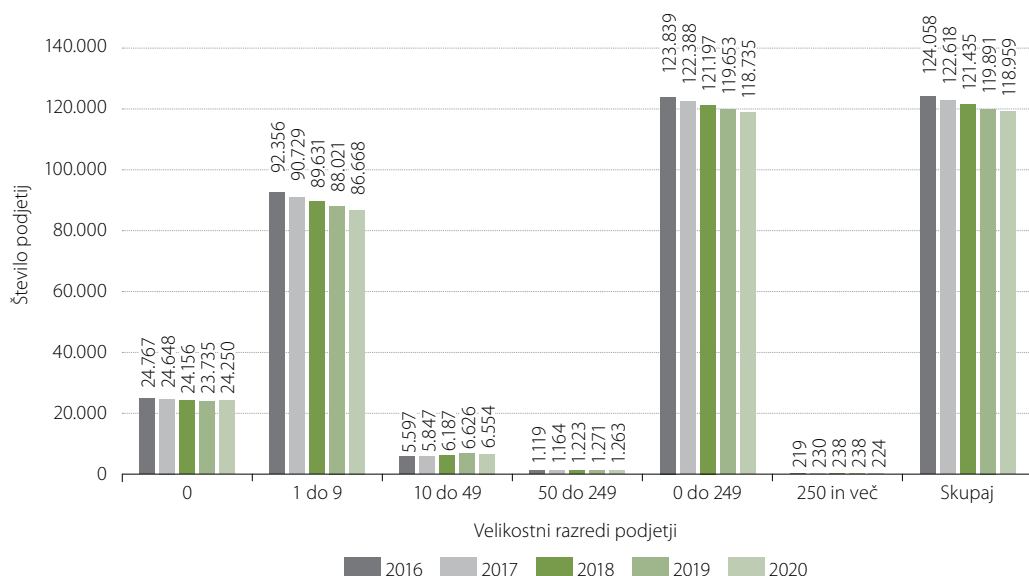
Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021 a (za leto 2020).

V jugovzhodni Sloveniji je bila dosežena največja povprečna velikost podjetja (19,5 ljudi), ki je slovensko povprečje v tej dejavnosti (12,7 ljudi) presegala za več kot polovico. V jugovzhodni Sloveniji je bila razlika med deležem zaposlenih v predelovalnih dejavnostih (11,3 %) in njihovim deležem v številu podjetij (7,4 %) v primerjavi še z drugimi štirimi regijami z največjimi štirimi deleži v zaposlenosti predelovalnih dejavnosti največja (3,9 o. t.). V podravski regiji je bila razlika 0,4 o. t., v gorenjski regiji 0,6 o. t., v savinjski regiji 2,8 o. t. in v osrednjeslovenski regiji –5 o. t. Jugovzhodna Slovenija je imela v letu 2020 največji delež svojih poslovnih prihodkov ustvarjen z izvozom (63,5 %). V gorenjski regiji so izvozni prihodki v prihodkih poslovanja znašali skoraj 20 o. t. manj (43,6 %), v savinjski regiji je izvoz predstavljal 40,1 % poslovnih prihodkov, v osrednjeslovenski regiji je bil izvozni delež za več kot 30 o. t. manjši od jugovzhodne Slovenije (33,4 %). V podravski regiji pa so podjetja ustvarila z izvozom 39,9 % svojih poslovnih prihodkov. Savinjska regija je imela drugo največjo povprečno velikost podjetja po zaslugi največjih deležev števila podjetij (23,8 %) in števila zaposlenih v rudarstvu (55,9 %). V dejavnosti rudarstva je bila namreč povprečna velikost podjetja največja (25,7 ljudi) (AJPES, 2021a).

Povprečna velikost podjetja v nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 je bila v letu 2019 šest ljudi, kar je enako kot leta 2018. To je posledica enake rasti števila zaposlenih kot podjetij. Število zaposlenih in podjetij se je v letu 2019 v primerjavi z letom 2018 povečalo za 2 %. Največjo povprečno velikost podjetja nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 je imela Nemčija – 12,2 osebe, najmanjšo pa Slovaška – 3,2 osebe na podjetje. Slovenija je bila v letu 2019 na 23. mestu (od 28) po povprečni velikosti podjetja (4,5 osebe). Ta vrednost je bila leta 2018 enaka (Eurostat, 2019).

V Sloveniji je bilo v celotnem gospodarstvu (brez normirancev) v letu 2020 118.959 podjetij, kar je bilo 932 ali 0,8 % podjetij manj kot predhodno leto. Število podjetij je bilo v primerjavi z letom 2010 za 6,3 % manjše (–8.006 podjetij). Toda zmanjšalo se je samo število mikro podjetij z 1–9 zaposlenimi (za 13.406 ali 13,4 %) in velikih podjetij (za 4 ali 1,75 %). Najbolj se je povečalo število gospodarskih družb z nič zaposlenimi osebami (za 4.350 ali 21,9 %). Za 983 podjetij (ali 17,6 %) se je povečalo število malih podjetij in za 71 (ali 6 %) srednje velikih podjetij. Število gospodarskih družb v letu 2020 je bilo večje za 22,2 % glede na leto 2010, medtem ko število samostojnih podjetnikov manjše za 28 %. To pomeni, da se je število gospodarskih družb povečevalo po povprečni letni stopnji 1,8 %, število samostojnih podjetnikov pa padalo po povprečni 3 % letni stopnji, ker so prehajali med normirance (Močnik et al., 2021).

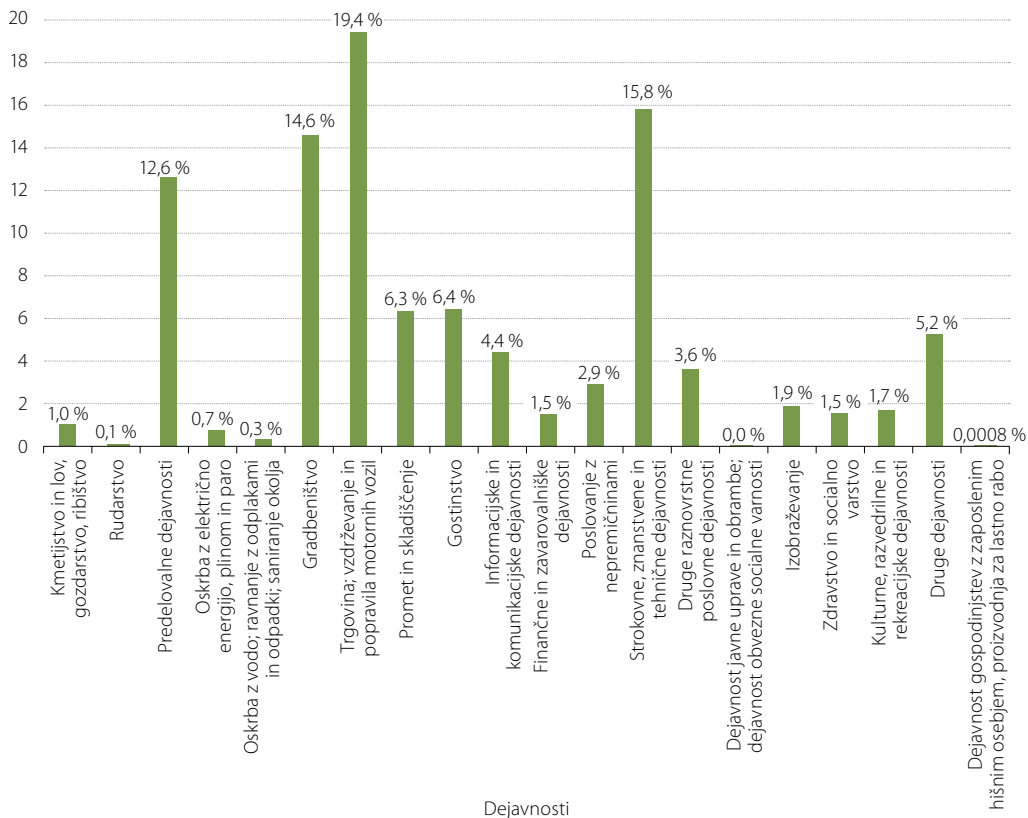
Slika 4. Pregled števila podjetij po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPEŠ, 2021a (za leta 2016–2020); Močnik et al., 2021.

V Sloveniji je bila v letu 2020 skoraj ena petina (19,4 %) vseh podjetij v dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil (*slika 5*), kjer so delovala podpovprečno velika podjetja, ki so zaposlovala v povprečju 4,1 osebe (slovensko povprečje pa je bilo 4,6 osebe). Za primerjavo naj navedemo, da so bila v povprečju največja podjetja v rudarstvu (25,7 ljudi), v oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki in odpadki; saniranju okolja (25 ljudi) in v predelovalnih dejavnostih (12,7 ljudi). V vseh ostalih dejavnostih je bila povprečna velikost podjetja manjša od 10. Drugi največji delež podjetij je bil v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (15,8 %), s povprečnim številom zaposlenih na podjetje 1,9. Po številu podjetij je bilo na tretjem mestu gradbeništvo s 14,6 % deležem. Povprečna velikost gradbenega podjetja pa je znašala 3,2 ljudi. Več o velikosti podjetja je navedeno v poglavju 1.3.

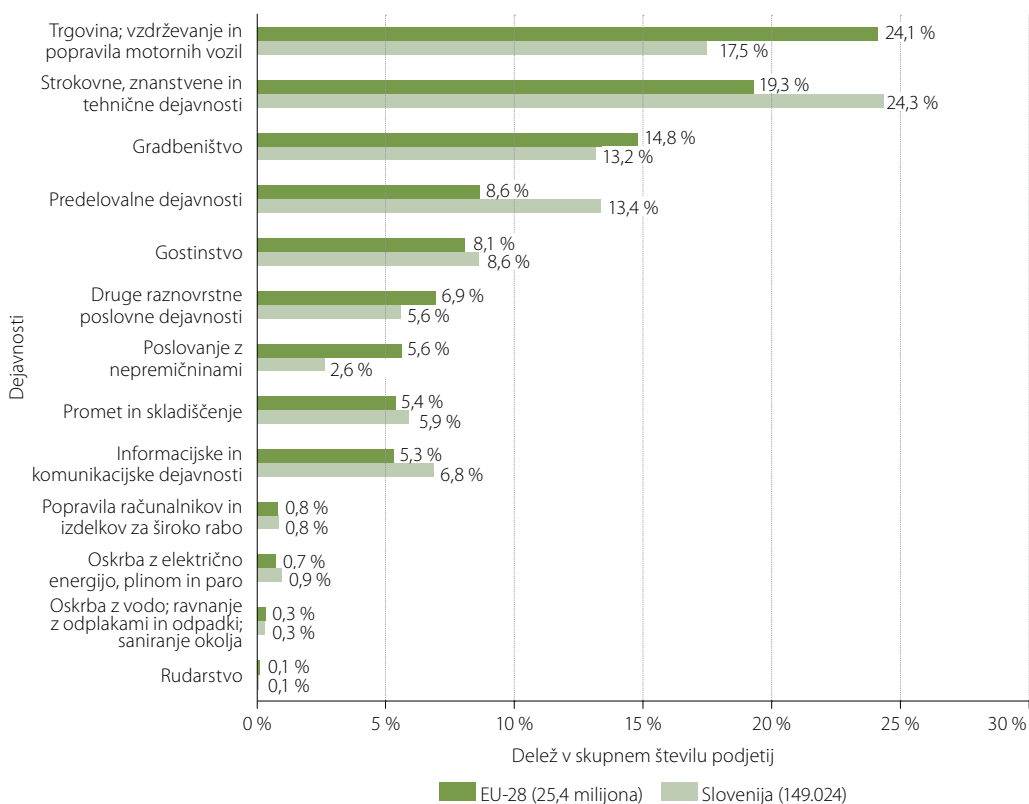
Slika 5. Delež števil podjetij po dejavnostih v Sloveniji, 2020

Vir: IPMMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a (za leto 2020).

Leta 2019 je bilo v EU-28 v nefinančnem sektorju gospodarstva 25,4 milijona podjetij, ki so nudila delo več kot 151 milijonom ljudi (Eurostat, 2019). V EU-28 kot celoti je imela največji delež podjetij dejavnost trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil (6,119 milijona podjetij ali 24,1 %), v Sloveniji pa je bilo v tem sektorju gospodarstva največ podjetij v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (36.276 ali 24,3 %). V EU-28 so bila podjetja po številu v tej dejavnosti na drugem mestu (4,895 milijona podjetij ali 19,3 %) in na tretjem mestu gradbeništvo (3,755 milijona podjetij ali 14,8 %). V Sloveniji je bil drugi največji delež podjetij v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (26.051 ali 17,5 %), tretji največji delež podjetij pa v predelovalnih dejavnostih (19.928 podjetij ali 13,4 %). Predelovalne dejavnosti so bile v EU-28 z 8,6 % deležem na četrtem mestu. Najmanj podjetij je delovalo v rudarstvu (EU-28: 18.183 podjetij ali 0,07 %; Slovenija: 97 podjetij ali 0,06 %) (slika 6) (Eurostat, 2019). V dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil je imela Italija največ podjetij (1,06 milijona ali 17,3 % vseh podjetij v tej dejavnosti v EU-28). Slovenija je v tej dejavnosti zasedala 24. mesto (s 26.051 podjetji ali 0,4 %). Najmanj podjetij v tej dejavnosti je imel Luksemburg (7.561 podjetij ali 0,12 %). V strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih je izkazovala največji delež podjetij prav tako Italija (743.791 podjetij ali 15,2 %), Slovenija je bila na 21. mestu (36.276 podjetij ali 0,7 %), na zadnjem mestu pa je bila Malta (5.201 podjetij ali 0,1 %). V gradbeništvu je imela Francija največji delež podjetij (486.876 podjetij ali 13 %). Tik za Francijo se je uvrstila Italija, ki je bila leta 2018 na prvem mestu, z 12,8 % deležem. Slovenija je bila na 23. mestu (19.600 podjetij ali 0,5 %) in na zadnjem Luksemburg s 4.303 podjetij (ali 0,1 %) (Eurostat, 2019).

Slika 6. Analiza števila podjetij po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto je število podjetij združeno za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja; za Združeno kraljestvo so podatki za leto 2018.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Boljšo vsebinsko sliko o stanju v slovenskem gospodarstvu kot število podjetij nam pokaže ustvarjeni prihodek, zato ga predstavljamo v naslednjem razdelku.

1.2.2 Ustvarjeni prihodek

Ustvarjeni prihodek poslovanja slovenskega gospodarstva je leta 2020 znašal 100,9 milijarde evrov, kar je bilo za 5,9 % manj kot leta 2019. Več kot 40 % te vrednosti (40,5 milijarde evrov) so predstavljali čisti prihodki od prodaje na tujem trgu, ki so bili v primerjavi z letom 2019 manjši za 7,2 %. Prihodek poslovanja se je v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšal v skoraj vseh dejavnostih, razen v dveh. V zdravstvu in socialnem varstvu se je povečal za 5,1 %. V oskrbi z vodo; ravnanju z odplakami in odpadki; saniranju okolja pa se je prihodek poslovanja povečal za 0,8 %. Toda izvozni prihodek se je v obeh dejavnostih zmanjšal: v zdravstvu in socialnem varstvu za 44,9 %, v oskrbi z vodo; ravnanju z odplakami in odpadki; saniranju okolja pa za 11,5 %. Zdravstvo in socialno varstvo je ustvarilo 0,5 % delež (530 milijonov evrov) v skupnem prihodu poslovanja in 0,01 % delež v skupnem izvoznem prihodu (5 milijonov evrov), medtem ko je oskrba z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja ustvarila 1,3 % (1,3 milijarde evrov) v prihodu poslovanja in 0,5 % v skupnem prihodu od prodaje na tujem trgu (194 milijonov evrov).

Največji delež k ustvarjenemu prihodku poslovanja v letu 2020 so prispevali trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (32,7 milijarde evrov ali 32,4 %), a je bil njihov prihodek v primerjavi z letom 2019 manjši za 6,5 %, kar je bil nadpovprečni padec v primerjavi s 5,6 % zmanjšanjem prihodka poslovanja celotnega slovenskega gospodarstva. Drugi največji delež prihodka poslovanja pa so ustvarile predelovalne dejavnosti (30,7 milijarde evrov ali 30,5 %), v katerih se je prihodek poslovanja prav tako zmanjšal glede na leto 2019 (za 5,3 %) (Močnik et al., 2021).

Kriza Covid-19, ki se je začela spomladi 2020, je močno vplivala na trgovino na drobno. Marca in aprila 2020 se je skupni obseg trgovine na drobno zmanjšal za 8,9 % oziroma 11,0 %. Vendar pa so bile precejšnje razlike pri živilskih in neživilskih izdelkih. Prodaja prehranskih izdelkov v supermarketih se je marca povečala, medtem ko se je prodaja neživilskih izdelkov že zmanjšala. Aprila je prodaja v vseh skupinah izdelkov močno upadla. Maja in junija 2020 se je prodaja vseh skupin neživilskih izdelkov ponovno povečala, pri nekaterih skupinah izdelkov pa je bila ponovno dosežena ali celo presežena februarska raven prodaje. Vendar se ta pozitiven trend julija ni nadaljeval. Splošna raven prodaje se je rahlo znižala, do neke mere pa se je ponovno izgubilo okrevanje prodaje, ki je bilo doseženo maja in junija. Avgusta pa se je prodaja na drobno spet precej dinamično povečala. Ta pozitiven trend se ni nadaljeval septembra, ko se je prodaja zmanjšala v skoraj vseh skupinah izdelkov. Oktobra 2020 se je prodaja na splošno spet povečala. Zaradi vse pogostejših primerov Covida-19 po poletnih počitnicah je več držav jeseni 2020 ponovno uvedlo nekatere ukrepe za preprečevanje širjenja bolezni. Sprva ti ukrepi niso vključevali zaprtja trgovin na drobno, temveč so zajemali higienske ukrepe, socialno izključevanje, omejitve javnih zbiranj itd., na splošno pa so prizadeli predvsem ponudnike storitev (na primer restavracije). Vendar je konec oktobra ali v novembru več držav okrepilo ukrepe, ki so ponovno povzročili zaprtje tako imenovanih 'nebitvenih' maloprodajnih trgovin. Decembra so bili nekateri ukrepi odpravljeni zaradi božične sezone. To je močno vplivalo na evropske podatke o prodaji na drobno. Decembra 2020 se je prodaja nekoliko izboljšala zaradi delne odprave omejevalnih ukrepov. Zaradi splošnega povečanja obsega prodaje v decembru 2020 je bila splošna raven maloprodaje decembra le nekoliko nižja kot februarja, tj. v mesecu pred izbruhom krize (Eurostat, 2022).

Kriza in številni omejevalni ukrepi, kot so zaprtja in omejitve osebnih stikov, so najbolj vplivali na prodajo goriva za avtomobile. Prodaja goriva se je močno zmanjšala marca (-23,1 %) in aprila 2020 (-25,5 %). Poleti 2020 si je prodaja nekoliko opomogla, vendar je jeseni spet upadla (Eurostat, 2022).

Spletna prodaja se je povečevala že več let. Kriza Covida-19 je ta trend še okrepila in prodaja prek tega kanala se je aprila in maja 2020 precej dinamično povečala. Zaradi ponovnega odprtja trgovin v evropskih državah je bil razvoj spletne prodaje poleti nekoliko omejen. Spletna prodaja se iz meseca v mesec nekoliko spreminja, vendar se zdaj zdi, da se je po stagnaciji konec leta 2020 v začetku leta 2021 spet povečala (Eurostat, 2022).

Prihodek poslovanja se je najbolj zmanjšal (za skoraj 30 %) v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih, kjer je znašal 19,6 milijarde evrov ali 0,4 % skupnega ustvarjenega prihodka poslovanja. Drugi največji padec prihodka poslovanja v letu 2020 je imelo gostinstvo (-27,7 %). Gostinstvo je ustvarilo 19,6 milijarde evrov prihodka poslovanja, kar je v skupnem prihodku poslovanja predstavljalo 1,5 %. V gostinstvu se je še bolj zmanjšal izvozni prihodek, in sicer za 52,7 % (znašal je 1,5 milijarde evrov), a je bil delež gostinstva v izvoznih prihodkih slovenskega gospodarstva zgolj 0,05 %. Delež izvoza v ustvarjenem prihodku poslovanja v gostinstvu je bil sicer večji, a je predstavljal le 1,3 % (Močnik et al., 2021).

Največ izvoznih prihodkov v letu 2020 so ustvarile predelovalne dejavnosti, in sicer 52,3 % (21,2 milijarde evrov). Izvoznih prihodkov so v predelovalnih dejavnostih predstavljali kar 69 %, kar je bil največji delež. K izvoznim prihodkom je drugi največji delež (20,1 % ali 8,1 milijarde evrov) prispevala

dejavnost trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil. Izvozni prihodki v trgovini, vzdrževanju in popravilih motornih vozil so se zmanjšali še bolj kot prihodek poslovanja (za 10,9 %) (slika 7).

Izvozni prihodki so v oskrbi z električno energijo, plinom in paro predstavljali kar 51,9 %. Ta dejavnost je prispevala tretji največji delež k skupnemu ustvarjenemu prihodku poslovanja (6,9 % ali 6,9 milijarde evrov) in tretji največji delež k ustvarjenim prihodkom od prodaje na tujem trgu (8,9 % ali 3,6 milijarde evrov), vendar se je prihodek poslovanja v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšal za 3,1 %, izvoz pa za 4,9 % (Močnik et al., 2021). Zmanjšanje je bilo posledica 9 % nižje končne rabe energije zaradi kriznih razmer v letu 2020 v primerjavi z letom 2019. Raba energije v prometu je bila za več kot 18 % manjša kot v letu 2019, medtem ko je bila domača proizvodnja energije v Sloveniji v letu 2020 za 4 % večja kot v letu 2019 (Rutar, Božič, Kramžer in Deželak, 2021).

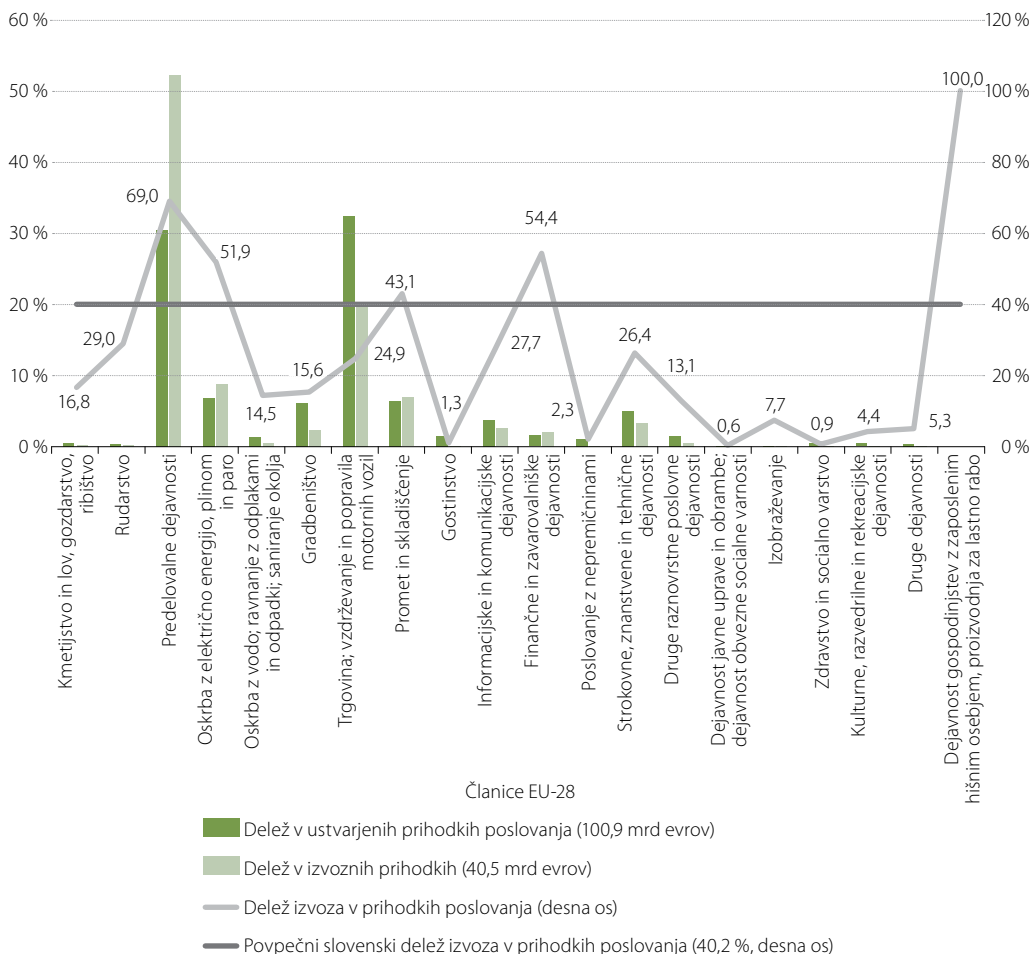
Izvoz je bil pomemben tudi v prometu in skladiščenju, saj je bilo kar 43,1 % prihodka poslovanja ustvarjenega s prodajo na tujem trgu. Ta dejavnost je k skupnemu prihodku poslovanja prispevala 6,4 %, k izvoznim prihodkom pa 6,9 %. V prometu in skladiščenju se je prihodek poslovanja v letu 2020 glede na leto 2019 zmanjšal za 5,8 % (kar je nekoliko manjši padec od slovenskega povprečja, -5,9 %), medtem ko so izvozni prihodki upadli za 5,1 %, kar je manjše znižanje v primerjavi s povprečnim padcem izvoza na ravni Slovenije (-7,2 %). Izvozni prihodki so se zmanjšali za manj kot skupni prihodek poslovanja samo v tej dejavnosti (Močnik et al., 2021).

Prihodek poslovanja v letu 2020 glede na leto 2019 se je v vseh velikostnih razredih podjetij zmanjšal, najbolj v gospodarskih družbah z 0 zaposlenimi (za 8,1 %), najmanj pa v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi (za 4,6 %). Še večji je bil padec čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu, razen v srednje velikih podjetjih, kjer je bilo zmanjšanje izvoznih prihodkov (-1,7 %) manjše od zmanjšanja prihodka poslovanja (-4,7 %) (Močnik et al., 2021).

Velika podjetja so ustvarila skoraj eno tretjino ali 32,8 milijarde evrov prihodka poslovanja, kar je bilo 9 % manj kot leta 2019. MSP pa so ustvarila 67 % ali 68 milijard evrov prihodka poslovanja, kar je predstavljalo 5,1 % padec v primerjavi z letom 2019. Največji delež prihodka, 24 %, med MSP so ustvarila srednje velika podjetja (24,4 milijarde evrov, 4,7 % manj kot leta 2019), 21,2 % (21,4 milijarde evrov, 5,8 % manj kot leta 2019) mala podjetja, 19,8 % (20 milijard evrov, 5,8 % manj v primerjavi z letom 2019) mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi in 2,2 % (2,2 milijarde evrov, 8,1 % manj glede na leto 2019) gospodarske družbe z nič zaposlenimi (Močnik et al., 2021).

Velika podjetja so ustvarila 43,4 % izvoznih prihodkov (19,3 milijarde evrov, 9 % manj kot leta 2019), MSP pa 56,6 % (24,3 milijarde evrov, 5,8 % manj glede na leto 2019). Največji delež ustvarjenega prihodka od prodaje na tujem trgu so med MSP ustvarila srednje velika podjetja (23,6 %, 9,7 milijarde evrov, 1,7 % manj v primerjavi z letom 2019), sledila so mala podjetja (17,3 %, 7,6 milijarde evrov, 8,3 % manj kot leta 2019), mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi (13,6 %, 6 milijard evrov, 4,6 % manj kot leta 2019) in gospodarske družbe z 0 zaposlenimi (2,1 %, 964 milijonov evrov, 8,1 % manj kot leta 2019) (Močnik et al., 2021).

Slika 7. Deleži ustvarjenega prihodka poslovanja in izvoznih prihodkov po dejavnostih v Sloveniji, 2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a (za leto 2020).

Prihodki poslovanja so se v letu 2020 glede na leto 2019 najbolj zmanjšali (za 15,1 %) v obalno-kraški regiji (4,4 milijarde evrov), zaradi česar se je njen delež v ustvarjenem prihodu poslovanja zmanjšal na 4,4 % (v letu 2019 je ta delež znašal 4,8 %). Bolj od slovenskega povprečja (–5,9 %) se je prihodek poslovanja zmanjšal v koroški (za 8,2 %, 2,1 milijarde evrov), jugovzhodni Sloveniji (za 7,2 %, 7 milijard evrov), osrednjeslovenski (za 6,1 %, 45,6 milijarde evrov) in pomurski regiji (za 6 %, 2,9 milijarde evrov). Najmanjši padec prihodka poslovanja je imela savinjska regija (–1,6 %, 10,8 milijarde evrov), katere drugi največji delež v ustvarjenem prihodu poslovanja se je v letu 2020 še nekoliko povečal (na 10,7 %, v letu 2019 je bil 10,2 %). Daleč največji delež k ustvarjenemu prihodu poslovanja je v letu 2020 prispevala osrednjeslovenska regija (45,3 %), druga je bila savinjska (10,7 %) in na tretjem mestu podravska regija (9,8 %, 9,9 milijarde evrov). Najmanjši delež v ustvarjenem prihodu v letu 2020 je imela zasavska regija (1 % ali 1,1 milijarde evrov; njen prihodek se je zmanjšal za 2,7 %) (Močnik et al., 2021).

V osrednjeslovenski regiji je bil ustvarjen tudi največji delež izvoznih prihodkov (37,6 % ali 15,3 milijarde evrov), ki so bili za 9,1 % manjši kot leta 2019 in so se še bolj zmanjšali, kot so se zmanjšali izvozni

prihodki na slovenski ravni (-7,2 %). Druga regija po deležu izvoznih prihodkov je bila jugovzhodna Slovenija (10,9 % ali 4,4 milijarde evrov; izvoz je padel za 7,7 %), tretja pa savinjska regija (10,6 % ali 4,3 milijarde evrov; njen izvoz je bil večji za 3,5 %). Savinjska regija je edina regija, v kateri so se izvozni prihodki v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 povečali. Izvozni prihodki so se najbolj (za 14,2 %, 2,1 milijarde evrov) zmanjšali v obalno kraški regiji (Močnik et al., 2021).

V letu 2020 je največ prihodka poslovanja z izvozom ustvarila jugovzhodna Slovenija, saj je bilo kar 63,5 % (4,4 milijarde evrov) njenega prihodka poslovanja ustvarjenega s prodajo na tujem trgu. Druga najbolj izvozno naravnana je bila posavska regija, ki je od 4,3 milijarde evrov prihodkov poslovanja, 56,7 % ustvarila z izvozom. Te regija je k skupnemu prihodku poslovanja Slovenije prispevala 4,2 %, k izvoznim prihodkom pa 6 %. To je poleg primorsko-notranjske regije tudi edina regija, ki je imela manjši padec izvoznih prihodkov (-1,9 %) od padca prihodka poslovanja (-2,4 %). Prihodek poslovanja primorsko-notranjske regije se je zmanjšal za 3,8 %, izvozni prihodki pa za 3,1 % (Močnik et al., 2021).

Delež izvoza v prihodku poslovanja na ravni Slovenije v letu 2020 je znašal 40,2 %. Večji delež izvoza v svojem prihodku poslovanja so ustvarile še naslednje regije: koroška (52 %), obalno-kraška (48,1 %), primorsko-notranjska (46 %) in gorenjska (43,6 %). Šest regij od 12 je bilo tako nadpovprečno izvozno usmerjenih. V preostalih šestih regijah pa je bil delež izvoza v ustvarjenem prihodku poslovanja pod slovenskim povprečjem. Najmanjši delež je dosegla osrednjeslovenska regija, katere delež izvoznih prihodkov je znašal 33,4 %.

V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 je bilo v letu 2019 ustvarjenih 30.776 milijard evrov prihodka, kar je bilo 7,7 % več kot leta 2018 (28.578 milijard evrov). Največji delež v skupnem prihodku je bil ustvarjen v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (34,8 %). Na drugem mestu so bile s 27,8 % deležem predelovalne dejavnosti. Ti dve dejavnosti sta k skupnemu ustvarjenemu prihodku prispevali 62,6 %, preostalih 11 dejavnosti pa skupaj 37,4 %. Tudi v Sloveniji sta omenjeni dejavnosti prispevali največji delež (65,7 %) k ustvarjenemu slovenskemu prihodku nefinančnega sektorja gospodarstva (trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil 35,4 %; predelovalne dejavnosti 30,3 %).

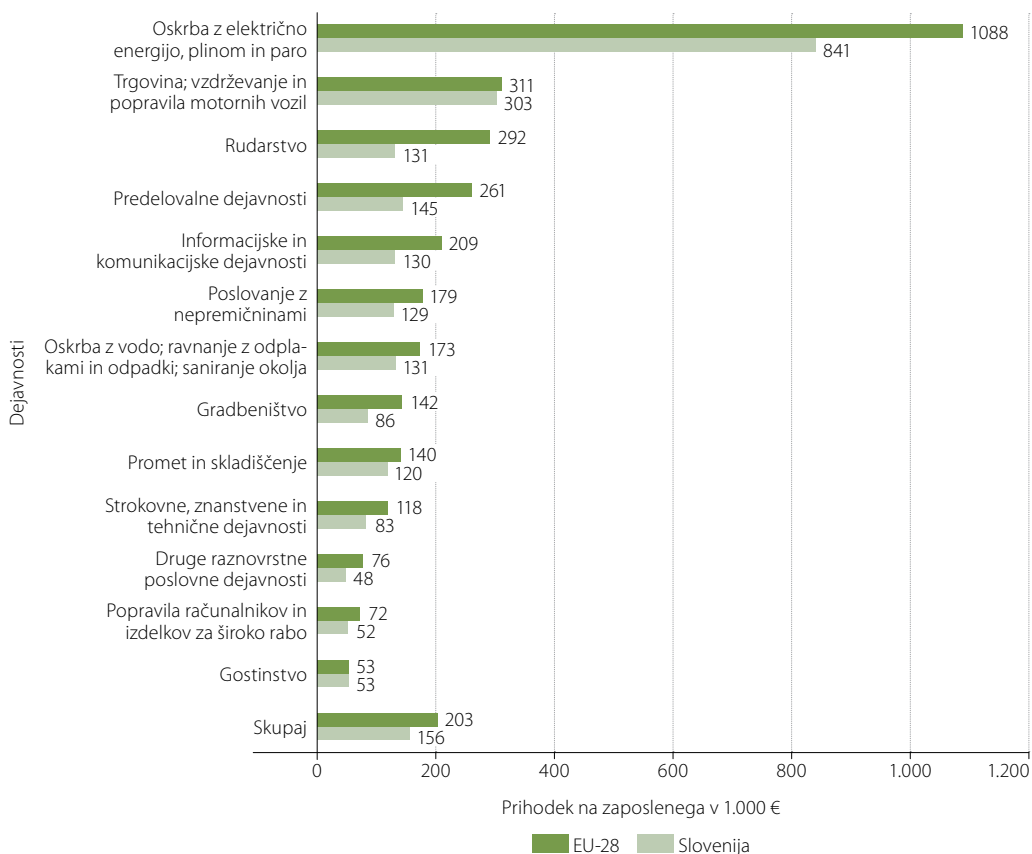
Več kot 10 % delež v ustvarjenem prihodku so dosegle le štiri članice EU-28 – 22,8 % ali 7.026 milijard evrov je ustvarila Nemčija, s skoraj 14 % je sledilo Združeno kraljestvo (4.282 milijard evrov), z 12,8 % Francija (3.940 milijard evrov) in z 9,9 % Italija (3.057 milijard evrov).¹²

Ker je absolutna velikost prihodka odvisna od velikosti podjetja, dejavnosti ali članice, smo izračunali ustvarjeni prihodek na zaposleno osebo in tako dobili primerljivo vrednost produktivnosti, kar prikazujemo na *sliki 8*. Najvišji prihodek na zaposlenega je bil ustvarjen v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro (1,1 milijona evrov), ki je evropsko povprečje presegal za 453 % (199.000 evrov). Najmanjši povprečni prihodek na zaposlenega v EU-28 pa je ustvaril zaposleni delavec v gostinstvu (52.000 evrov), kar je bilo 74 % manj od evropskega povprečja vseh dejavnosti in manj kot 5 % prihodka na zaposlenega v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro (Eurostat, 2019). Tudi v Sloveniji je bil povprečni prihodek na zaposlenega najvišji v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro (804.000 evrov ali 415 % več, kot je znašal slovenski povprečni prihodek na zaposlenega – 156.000 evrov), a je slovenski delavec dosegal 74 % evropskega povprečja v tej dejavnosti. V Sloveniji so najmanjši prihodek na zaposlenega ustvarili v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (46.000 evrov ali 70 % manj, kot je znašal slovenski povprečni prihodek na zaposlenega. V Sloveniji je bil prihodek na zaposlenega večji od evropskega samo v dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil (EU-28 303.000 evrov; Slovenija 305.000 evrov).

¹² Prihodek za Združeno kraljestvo velja za leto 2018.

Največji zaostanek produktivnosti za evropsko je v Sloveniji izkazovalo rudarstvo, saj je znašal prihodek na zaposlenega v rudarstvu 132.000 evrov, kar je predstavljalo 42 % ustvarjenega prihodka na zaposlenega v rudarstvu v EU-28 (317.000 evrov). V EU-28 je produktivnost delavca v rudarstvu presegala povprečno evropsko produktivnost za skoraj 60 %, medtem ko je v Sloveniji zaostajala za slovensko povprečno produktivnostjo za skoraj 16 % (slika 8).

Slika 8. Prihodek na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto je prihodek 768,9 milijona evrov združen za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in saniranje okolja; podatki za Združeno kraljestvo veljajo za leto 2018.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

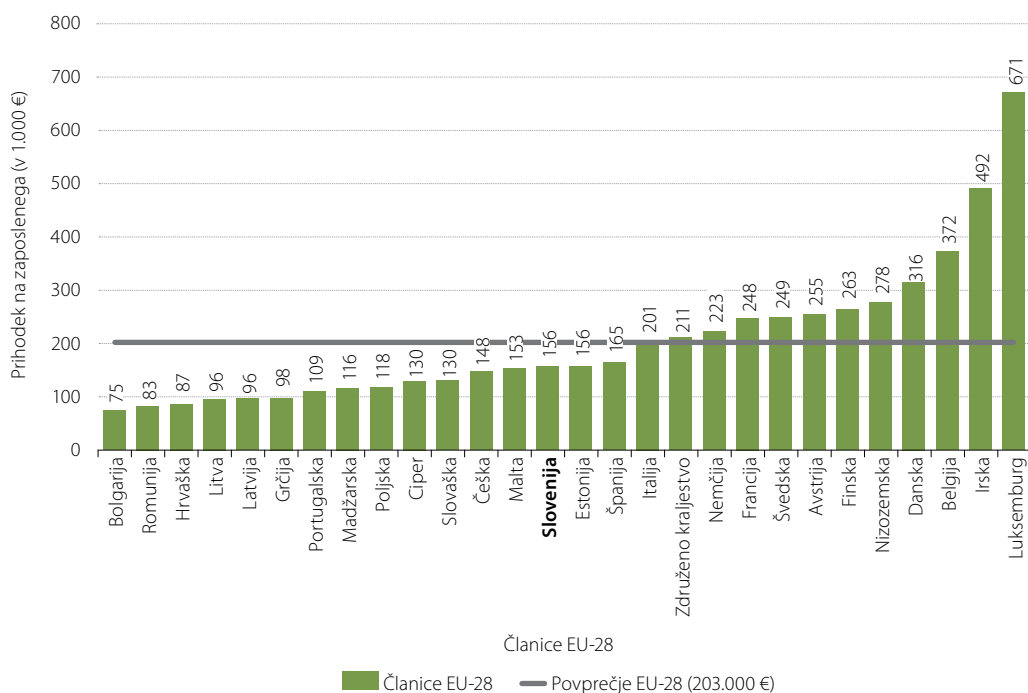
V rudarstvu je leta 2019 v Sloveniji delalo 2.313 ljudi ali 0,4 % zaposlenih v slovenskem gospodarstvu, v rudarstvu je bilo ustvarjenih 0,5 % dodane vrednosti, njegov delež v izvoznih prihodkih je znašal 0,2 %. Prihodek se je v letu 2019 glede na leto 2018 zmanjšal za 6 %, število zaposlenih pa povečalo za 1,6 %, kar je tudi eden od razlogov za manjšo produktivnost slovenskega rudarstva v primerjavi z evropskim, še bolj pa, če njegove rezultate primerjamo s članico, v kateri je bila produktivnost rudarskega delavca v EU-28 v letu 2018 najvišja, saj je evropsko povprečje ustvarjenega prihodka na zaposlenega v rudarstvu presegala za osemkrat (rudarstvo – Nizozemska: 2,6 milijona evrov prihodka na zaposlenega). Rudarstvo je dejavnost v Sloveniji, pa tudi v drugih evropskih državah, ki je v usihanju. Premog se opušča, saj se proizvodnja in poraba premoga v zadnjih nekaj desetletjih stalno zmanjšujeta,

kar je skladno s politiko zmanjševanja emisij CO₂, vključno z emisijami iz premogovnih elektrarn. To je za Slovenijo velik izziv, Termoelektrarno Šoštanj (TEŠ) bo Slovenija v prihodnosti zaprla in tretjino elektrike, ki jo sedaj pridobimo iz te termoelektrarne, bo morala država proizvesti drugje oziroma elektriko uvoziti. Vprašanje je širše od zgolj nadomeščanja premoga kot vira energije, saj ima širši socialnoekonomski vidik – gre za celotne regije, ki so bile odvisne od premoga, in je zanje treba najti nove razvojne rešitve. V Sloveniji je treba poleg Velenja in Šoštanja (Šaleška dolina) omeniti tudi območje Trbovelj, Hrastnika in Zagorja, a v Zasavju je do zaprtja rudnikov in termoelektrarne že prišlo. Za premogovno intenzivne regije je Evropska komisija vzpostavila *Platformo o premogovnih regijah v prehodu*. Namen platforme je olajšati razvoj projektov in dolgoročnih strategij v premogovno intenzivnih regijah. V tem okviru Slovenija pripravlja *Nacionalno strategijo za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda*. Za savinjsko-šaleško regijo je predlagan najbolj ambiciozen scenarij izstopa iz premoga (najkasneje leta 2033). Za zasavsko regijo je predlagan harmoničen scenarij, ki predvideva uravnotežena vlaganja v človeške vire in podjetništvo (Vučina Vršnak, 2021).

V predelovalnih dejavnostih v Sloveniji je delavec ustvaril za 6 % manjši prihodek, kot je znašalo slovensko povprečje, medtem ko je bil delavec v predelovalnih dejavnostih v EU-28 nadpovprečno produktiven, saj je ustvaril prihodek, ki je presegal evropsko povprečje za 30 %. V informacijskih in komunikacijskih dejavnostih je bil delavec v EU-28 povprečno produktiven, v Sloveniji pa podpovprečno produktiven, saj je prihodek na zaposlenega zaostajal za slovensko povprečno produktivnostjo za skoraj eno petino (Eurostat, 2019).

Najvišji prihodek na zaposleno osebo v nefinančnem sektorju gospodarstva v letu 2019 je bil ustvarjen v Luksemburgu (671.000 evrov), najmanjši pa v Bolgariji (75.000 evrov) (slika 9).

Slika 9. Prihodek na zaposleno osebo nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28, 2019*

Opomba: *Za Združeno kraljestvo veljajo podatki za leto 2018.

Vir: IPMMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Na zadnje mesto po ustvarjenem prihodku na zaposlenega se je uvrstil bolgarski delavec, ki je v povprečju dosegel le desetino prihodka luksemburškega delavca. Slovenija se je po prihodku na zaposlenega uvrstila na 15. mesto (156.000 evrov). Povprečni ustvarjeni prihodek na zaposleno osebo za EU-28 je znašal 203.000 evrov (leta 2018 pa 199.000 evrov), kar pomeni, da je slovenski zaposleni delavec v povprečju dosegel 77,1 % (leta 2018 pa 78,5 %) evropskega povprečja (kar je bilo za 1,4 o. t. manj kot leta 2018) (Eurostat, 2019).

V obdobju devetih let (od leta 2010 do leta 2019) je prihodek v EU-28 rasel po 2,9 % povprečni letni stopnji. Leta 2019 je bil za 28 % večji kot leta 2010 (v letu 2010 je prihodek znašal 23.895 milijard evrov, v letu 2019 pa 30.776 milijard evrov). Najhitrejšo povprečno letno stopnjo rasti prihodka je imela Irska (8,6 %). Njen prihodek se je povečal s 383 milijard evrov v letu 2010 na 805 milijard evrov v letu 2019. Večjo povprečno letno stopnjo rasti od evropskega povprečja je imelo še 18 članic, vključno s Slovenijo (s 3,6 % povprečno letno stopnjo rasti prihodka).¹³ Združeno kraljestvo je bilo v evropskem povprečju. Osem članic EU-28 je imelo podpovprečno letno rast prihodka.¹⁴ Grčija je imela negativno rast prihodka, in sicer -1 % v povprečju na leto (njen prihodek je v letu 2019 znašal 258,9 milijarde evrov, v letu 2010 pa 284 milijard evrov) (Eurostat, 2019).

Število zaposlenih se je v obdobju od leta 2010 do leta 2019 povečalo za 14,7 % (s 132 milijonov v letu 2010 na 152 milijonov v letu 2019) ali za 1,5 % v povprečju na leto, kar pomeni, da je prihodek v EU-28 v opazovanem obdobju rasel skoraj dvakrat hitreje kot zaposlenost. V vseh članicah se je število zaposlenih povečalo, razen v Italiji, kjer je bilo leta 2019 manjše kot leta 2010 (za 0,08 %), tako da je bila povprečna letna rast zaposlenosti -0,1 %. V Italiji je bila tudi najnižja pozitivna povprečna letna rast prihodka (0,8 %). Največjo rast zaposlenosti v obdobju od leta 2010 do leta 2019 je imela Nizozemska. Število zaposlenih v letu 2019 (6,1 milijona) je bilo za 58,4 % večje kot leta 2010 (3,9 milijona), kar pomeni 5,2 % povprečno letno rast. Še 13 članic EU-28 je imelo hitrejšo povprečno letno rast zaposlenosti od evropskega povprečja (1,5 %).¹⁵ Združeno kraljestvo je doseglo evropsko povprečno rast zaposlenosti, 12 članic je imelo manjšo povprečno letno rast zaposlenosti od evropskega povprečja.¹⁶ V Sloveniji je bilo število zaposlenih v nefinančnem sektorju gospodarstva v letu 2019 (675.981 ljudi) za 11,8 % večje kot leta 2010 (604.720 ljudi, kar pomeni, da je bila povprečna letna rast 1,2 % (Eurostat, 2019).

V povprečju se je tako povečal prihodek na zaposlenega, saj je prihodek rasel hitreje od števila zaposlenih v 26 članicah EU-28. Samo v dveh članicah je bila razlika med povprečno letno stopnjo rasti prihoda in povprečno letno stopnjo rasti števila zaposlenih negativna, in sicer na Nizozemskem (-2 o. t.; rast prihodka 3,2 %, rast zaposlenih 5,2 %) in v Grčiji (-1 o. t.; rast prihodka -1 %, rast zaposlenih 0,5 %), a je bila situacija na Nizozemskem v primerjavi z Grčijo bistveno drugačna. Nizozemska je imela nadpovprečno rast tako prihodka kot zaposlenosti, medtem ko je bila Grčija edina članica z negativno rastjo prihodka in predzadnja članica s pozitivno povprečno letno stopnjo rasti števila zaposlenih (0,5 %) (pred Hrvaško z 0,4 % povprečno letno stopnjo rasti števila zaposlenih). Slovenija

¹³ Preostale članice z nadpovprečno letno stopnjo rasti prihodka v obdobju od leta 2010 do leta 2019 so bile: Malta (8,3 %), Estonija (7,4 %), Litva (7,3 %), Luksemburg (6 %), Latvija (5,6 %), Bolgarija (5,5 %), Romunija (5,3 %), Poljska (4,7 %), Slovaška (4,4 %), Nemčija (3,8 %), Madžarska in Slovenija (3,6 %), Češka (3,5 %), Nizozemska in Avstrija (3,2 %), Danska (3,1 %) in Ciper (3 %) (Eurostat, 2019).

¹⁴ Podpovprečno letno rast prihodka v obdobju od leta 2010 do leta 2019 so imele naslednje članice EU-28: Švedska (2,8 %), Hrvaška (2,4 %), Belgija (2,3 %), Španija (2 %), Finska (1,8 %), Portugalska (1,7 %), Francija (1,6 %) in Italija (0,8 %) (Eurostat, 2019).

¹⁵ Večjo povprečno letno rast zaposlenosti od evropskega povprečja v obdobju od leta 2010 do leta 2019 so imele naslednje članice EU-28: Malta (4,2 %), Irska (3,7 %), Litva (3,1 %), Nemčija (2,7 %), Luksemburg (2,6 %), Estonija (2,2 %), Madžarska (2,1 %), Poljska (2 %), Latvija, Danska in Švedska (1,9 %), Ciper (1,8 %) in Avstrija (1,7 %) (Eurostat, 2019).

¹⁶ Manjšo povprečno letno rast zaposlenosti od evropskega povprečja v obdobju od leta 2010 do leta 2019 so imele naslednje članice EU-28: Slovaška in Belgija (1,3 %), Slovenija (1,2 %), Finska, Romunija, Portugalska in Češka (1,1 %), Španija (0,9 %), Bolgarija, Francija in Grčija (0,5 %) ter Hrvaška (0,4 %) (Eurostat, 2019).

je imela torej za 2,3 o. t. hitrejšo povprečno letno rast prihodka od povprečne letne stopnje rasti zaposlenih (Eurostat, 2019).

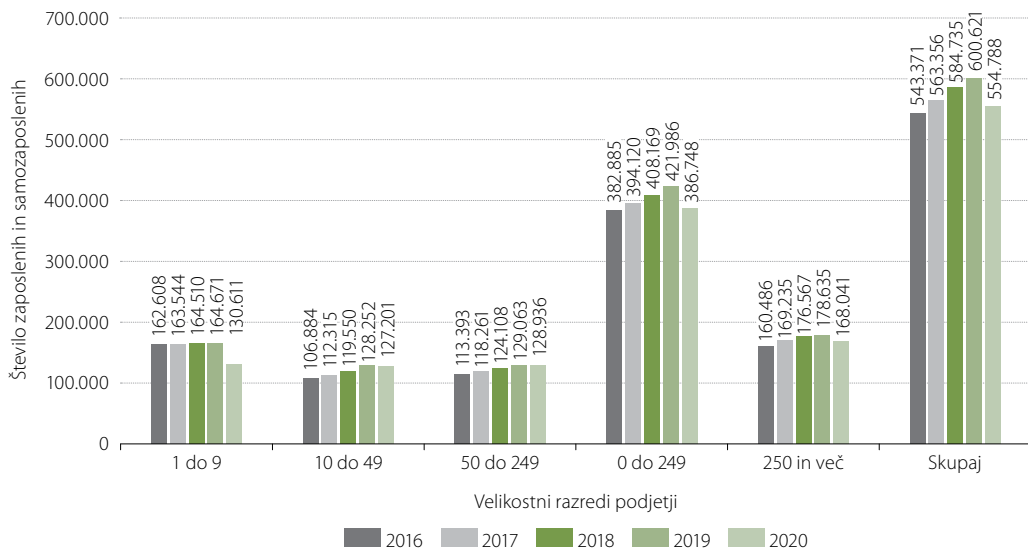
Slovenija je bila po produktivnosti, izraženi s prihodkom na zaposlenega, v vseh dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v letu 2019 pod evropskim povprečjem (za 23,4 %; evropsko produktivnost je dosegala v višini 76,6 %). Najmanjši zaostanek produktivnosti je bil v dejavnosti gostinstva, in sicer 0,2 % (Slovenija: 52.900 evrov, EU-28: 53.000 evrov). Toda v obeh primerih je bil prihodek na delavca podpovprečen. V EU-28 je produktivnost gostinskega delavca zaostajala za evropskim povprečjem za 74 %, v Sloveniji pa za slovenskim povprečjem za 66 %. Relativno majhen zaostanek je bil tudi v dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil (2,5 %) (Slovenija: 303.400 evrov, EU-28: 311.300 evrov). Leta 2018 je imela Slovenija za 0,7 % višji ustvarjeni prihodek na zaposlenega v tej dejavnosti v primerjavi z EU-28 (Močnik et al., 2021). Dejavnost trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil v Sloveniji je skozi čas izboljševala svojo produktivnost. Prihodek je v tej dejavnosti rasel po 3,5 % povprečni letni stopnji v obdobju od leta 2010 do leta 2019, število zaposlenih pa po 0,4 % povprečni letni stopnji. V trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil je bilo leta 2010 zaposlenih 117.843 ljudi, leta 2019 pa 122.344 ljudi, ustvarjeni prihodek pa je leta 2010 znašal 27,3 milijarde evrov, leta 2019 pa 37,1 milijarde evrov (Eurostat, 2019).

1.3 Število zaposlenih oseb

Vsa slovenska podjetja so v letu 2020 zaposlovala 554.788 ljudi (vključno s 35.666 samozaposlenimi samostojnimi podjetniki), kar je bilo 45.833 ljudi (ali 7,6 %) manj kot leta 2019. Največ ljudi (30,2 %) so zaposlovala velika podjetja (168.041 ljudi, 5,9 % manj kot leta 2019). Med MSP podjetji so bili deleži zaposlenosti približno enaki. Mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi osebami so zaposlovala največji delež ljudi med MSP (23,5 %), kar je bilo 130.611 ljudi (ali 20,7 % manj kot leta 2019). V teh podjetjih se je število zaposlenih in samozaposlenih najbolj zmanjšalo. Drugi največji delež ljudi so zaposlovala srednje velika podjetja 128.936 ljudi (ali 23,2 % vseh zaposlenih). V srednje velikih podjetjih je bil padec zaposlenosti najmanjši, saj je znašal le 0,1 %. Mala podjetja so zaposlovala 127.201 ljudi (ali 22,9 % vseh zaposlenih) (*slika 10*).

Število zaposlenih in samozaposlenih se je v obdobju od leta 2016 do leta 2020 povečevalo, in sicer po 0,4 % povprečni letni stopnji. Število zaposlenih oseb se je v opazovanem obdobju povečevalo v vseh velikostnih razredih podjetij, razen v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi osebami (–4,3 % povprečno letno). Najbolj je raslo število zaposlenih v malih podjetjih, in sicer po 3,5 % povprečni letni stopnji v opazovanem petletnem obdobju. Druga najhitrejša rast pa je bila v srednje velikih podjetjih, kjer je znašala povprečna petletna rast števila zaposlenih 2,6 %. V velikih podjetjih je bila 5-letna povprečna rast zaposlenosti nad slovenskim povprečjem (0,4 %) in je znašala 0,9 %. Za MSP skupaj je bila 5-letna povprečna rast zaposlenosti podpovprečna (0,2 %) (Močnik et al., 2020).

Slika 10. Pregled števila zaposlenih in samozaposlenih po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

Vir: IPMMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a; Močnik et al., 2021 (za leta 2016–2020).

Decembra 2020 je bilo v Sloveniji 87.283 registrirano brezposelnih oseb, kar je predstavljalo 8,9 % stopnjo registrirane brezposelnosti. Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji v letu 2020 pa je bila 8,7 %, kar je bilo 1 o. t. več kot leta 2019 (7,7 %). 27,7 % ljudi je bilo decembra 2020 brezposelnih 2 leti ali več, 45,1 % ljudi je bilo brezposelnih 1 leto ali več. Med registriranimi brezposelnimi osebami je bilo 14,6 % iskalcev prve zaposlitve, 16,6 % je imelo terciarno izobrazbo, 31,2 % je imelo osnovno šolo ali manj, 35,4 % je bilo starih 50 let ali več in 21 % ljudi brezposelnih je bilo starih od 15 do 29 let. Kljub krizi v letu 2020, ko je bilo pričakovati veliko brezposelnost, je bila povprečna stopnja registrirane brezposelnosti v primerjavi s preteklimi leti nižja, razen v letu 2018, ko je znašala 8,2 % (leta 2017 9,5 %, leta 2016 11,2 % in leta 2015 12,3 %). Za primerjavo pa smo preverili še povprečno stopnjo registrirane brezposelnosti, ki je v obdobju januar – december 2021 znašala 8,1 %, kar je bilo manj od letnega povprečja 2020 (ZRSZ, 2020a, 2020b).

Število zaposlenih v letu 2020 glede na leto 2019 se je zmanjšalo v trinajstih in povečalo v šestih od 19 dejavnosti. Največji porast števila zaposlenih je bil v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (4,9 %), največji upad (9,3 %) pa v finančnih in zavarovalniških dejavnostih. Utemeljeno lahko domnevamo, da so k tem spremembam zaposlenosti pripomogle pandemične razmere zaradi Covida-19, ki so zelo povečale potrebe po uporabi informacijskih in komunikacijskih dobrin in s tem pospešile razvoj digitalizacije poslovanja in življenja. Sicer pa je bila rast zaposlenosti pozitivna v letih pred pandemijo, a se je zmanjševala. Na primer, v letu 2017 se je število zaposlenih povečalo za 4,5 % v primerjavi z letom 2016. Leta 2018 se je povečalo za 4,3 % glede na leto 2017 ter za 3,3 % v letu 2019 glede na predhodno leto. Prav zaradi te rasti je bilo število zaposlenih v letu 2020 v primerjavi z letom 2016 (5 let nazaj) večje za 10,2 %, v primerjavi z letom 2017 za 5,4 % in v primerjavi z letom 2018 za 1,1 %. V 5-letnem obdobju (leta 2020 glede na leto 2016) se je zaposlenost najbolj povečala v gradbeništvu (za 25,7 %). Več kot 10 % rast števila zaposlenih so v tem obdobju beležile še informacijske in komunikacijske dejavnosti (21,7 %), zdravstvo in socialno varstvo (18,9 %), promet in skladiščenje (17,4 %) ter strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (15,3 %) (Širec et al., 2018; Močnik et al., 2019; Bradač Hojnik et al., 2020; Močnik et al., 2021).

Najvišjo povprečno stopnjo registrirane brezposelnosti v letu 2020 je beležila pomurska (12,8 %), najnižjo pa goriška (6,3 %) regija. Nižjo povprečno stopnjo registrirane brezposelnosti od slovenskega povprečja (8,7 %) so imele samo še štiri regije: gorenjska (6,4 %), primorsko-notranjska (7,1 %), osrednjeslovenska (7,8 %) in jugovzhodna Slovenija (8,2 %). Višjo stopnjo registrirane brezposelnosti od slovenskega povprečja je imelo, poleg že omenjene pomurske regije, še šest regij: koroška (8,8 %), obalno-kraška (8,9 %), savinjska (9,5 %), zasavska (9,6 %), posavska (10 %) in podravska (10,2 %) regija (ZRSZ, 2020b).

Pri velikem številu poklicev, pri katerih so imeli delodajalci težave z iskanjem kadra, je bil v 70 do 90 % ključni razlog ta, da kadra v teh poklicih na trgu dela ni bilo, oziroma ga je na trgu dela močno primanjkovalo.¹⁷ V 20 % primerov vseh delovnih mest s težavnim iskanjem kadra pa so delodajalci navedli pomanjkanje ustreznih delovnih izkušenj, izobrazbe, znanj, kompetenc itd.¹⁸ (ZRSZ, 2021a). Poleg omenjenih dveh razlogov za pomanjkanje ljudi določenih poklicev so delodajalci kot tretji razlog za težave z iskanjem ustreznih kadrov videli tudi delovne pogoje (na primer plača, urnik dela, fizično ali terensko delo ipd.), zaradi katerih se kandidati niso prijavljali na prosta delovna mesta. Delovni pogoji so bili navedeni kot problem v 20 ali več odstotkih¹⁹ (ZRSZ, 2021a). Zaradi pomanjkanja delovne sile je tako bilo v Sloveniji v letu 2020 izdanih 15.636 in v veljavi 38.444 delovnih dovoljenj za zaposlitev tujcev. Več kot 80 % je bilo izdanih delovnih dovoljenj za ljudi z nižjo in srednjo poklicno izobrazbo, od tega kar polovica za ljudi s končano osnovno šolo ali manj. Manj kot petino delovnih dovoljenj je pridobila tuja delovna sila s srednjo tehniško, strokovno in splošno izobrazbo. Za tujo delovno silo z visokošolsko izobrazbo prve, druge in tretje stopnje je bilo izdanih 124 (0,8 %) delovnih dovoljenj (ZRSZ, 2020c).

1.3.1 Povprečno število zaposlenih na podjetje

Povprečno število zaposlenih in samozaposlenih na podjetje je za Slovenijo kot celoto v letu 2020 znašalo 4,7 osebe. Povprečna velikost slovenskega povprečnega podjetja je vse od leta 2010 do leta 2013 (v času finančne in gospodarske krize) padala (s 4,5 v letu 2010 na 4 v letu 2013). Leta 2014 je ostala velikost povprečnega podjetja enaka kot leta 2013. Zatem pa se je začela povprečna velikost večati, s 4,2 osebe v letu 2015 na 5 ljudi leta 2019, kar je bil dober trend, saj imajo večja podjetja v času normalizacije gospodarskih razmer lahko pomembnejši vpliv na gospodarstvo, ker imajo običajno več finančnih sredstev za izvajanje raziskav in razvoja novih izdelkov ali storitev kot mala podjetja. Prav tako na splošno ponujajo bolj raznolike zaposlitvene možnosti in večjo stabilnost zaposlitve, višje plače ter boljše zdravstvene in pokojninske ugodnosti in zavarovanja (Fernandez et al., 2019).²⁰ Na *sliki 11* lahko vidimo, da se je povprečna velikost podjetja v letu 2020 v primerjavi

¹⁷ Primanjkovalo je predvsem kadrov naslednjih poklicnih skupin: zdravniki specialisti (razen splošne medicine), strokovnjaki za zdravstveno nego, mesarji, strokovnjaki za vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami, varilci, tehniki za strojništvo, zidarji, orodjarji, tesarji, delavci za preprosta dela pri visokih gradnjah, tehniki za elektrotehniko, strokovni sodelavci za zdravstveno nego, mehaniki in serviserji motornih vozil in koles, strugarji, vozniki težkih tovornjakov in vlačilcev, kuharji, inženirji strojništva, predmetni učitelji v osnovni šoli, mizarji, mehaniki in serviserji kmetijskih, industrijskih in drugih strojev (ZRSZ, 2021).

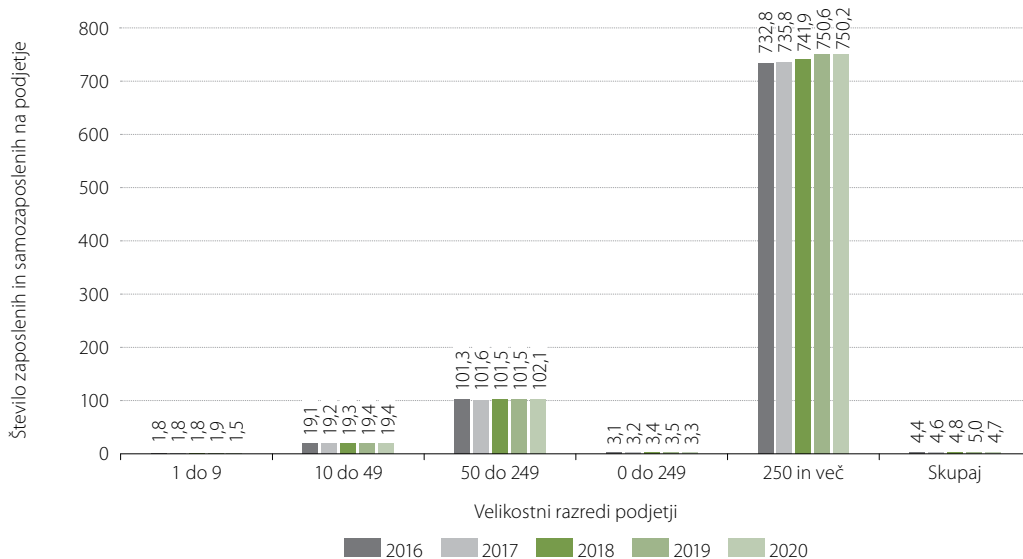
¹⁸ Ta problem je bil izpostavljen za naslednje poklice: vozniki osebnih vozil, taksijev in lahkih dostavnih vozil, elektromehaniki, monterji in serviserji vodovodnih, plinskih inštalacij in naprav, programerji računalniških aplikacij, razvijalci programske opreme, inženirji strojništva, strokovnjaki za svetovanje in organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela, upravljalci strojev za zemeljska dela, skladiščniki in uradniki za nabavo in prodajo, predmetni učitelji v osnovni šoli.

¹⁹ Delovni pogoji so bili razlog za pomanjkanje kadra za naslednje poklice: vojaki, skladiščniki in uradniki za nabavo in prodajo, čistilci, strežniki in gospodinjski pomočniki v uradih, hotelih in drugih ustanovah, gradbinci, delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih, prodajalci, drugi delavci za preprosta dela.

²⁰ V 20. stoletju se je nadaljeval trend, ki se je začel v drugi polovici 19. stoletja, in prinesel ogromen skok v obsegu in zapletenosti gospodarskih dejavnosti. V številnih panogah so imela mala podjetja težave z zbiranjem zadostnih sredstev in dovolj velikim obsegom poslovanja, da so lahko čim bolj učinkovito proizvajala vse dobrine, ki jih zahteva in pričakuje vse bolj zahtevno in bogato prebivalstvo. V tem okolju je sodobna korporacija, ki pogosto zaposluje na stotine ali celo tisoče delavcev, pridobila na pomenu.

z letom 2019 nekoliko povečala le v malih in srednje velikih podjetjih. Občutneje se je zmanjšala le povprečna velikost mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi osebami. Leta 2016 je povprečno mikro podjetje zaposlovalo 1,8 ljudi, medtem ko leta 2020 le še 1,5 ljudi (Močnik et al., 2021).

Slika 11. Pregled povprečne velikosti podjetja po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

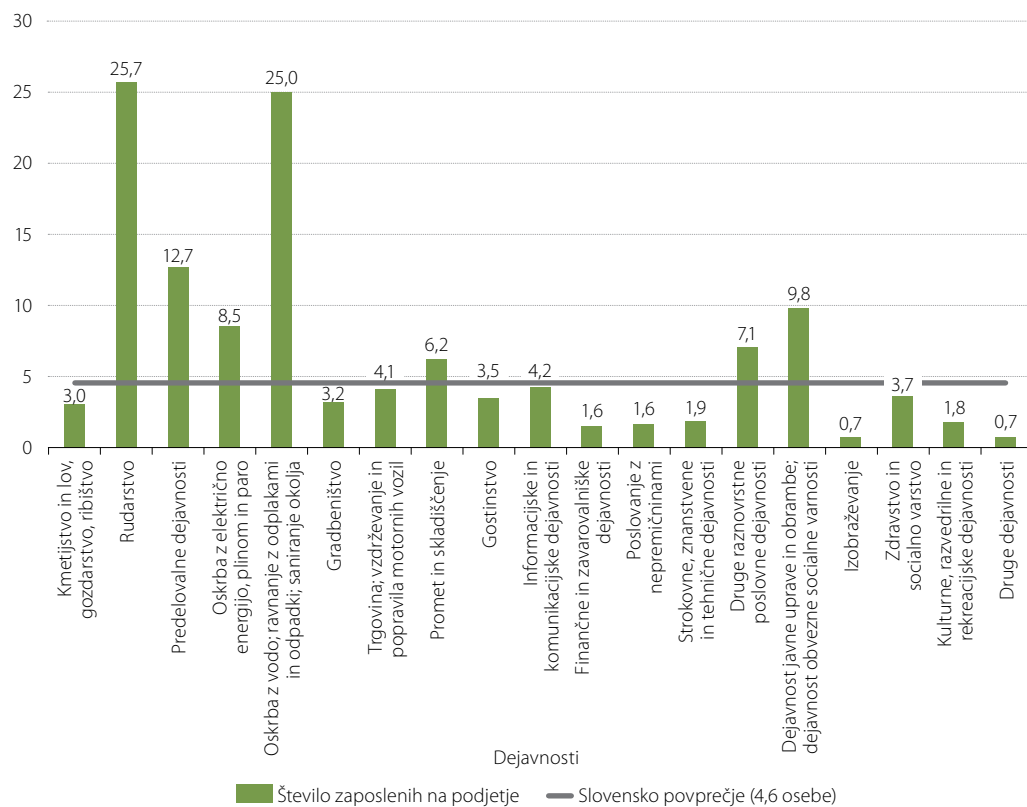

Vir: IPMMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a; Močnik et al., 2021 (za leta 2016–2019).

Od leta 2016 do leta 2020 se je v skupini mikro podjetij (1–9 zaposlenih) zmanjšalo tako število podjetij (–6,2 %) kot število zaposlenih (–19,7 %). Razlog za zmanjšanje je prehod številnih samostojnih podjetnikov med normirance, ki niso dolžni oddati letnega poročila AJPES-u, kar smo že omenili. Število zaposlenih se je povečalo v vseh ostalih velikostnih razredih podjetij, najbolj (za 19 %) v malih podjetjih, za skoraj 14 % v srednjih in za skoraj 5 % v velikih podjetjih. V opazovanem 5-letnem obdobju se je število podjetij v ostalih velikostnih razredih podjetij povečalo. Mala podjetja so se v povprečju povečala zato, ker se je v tem velikostnem razredu podjetij število podjetij v letu 2020 v primerjavi z letom 2016 povečalo za 17 %, število zaposlenih pa za 19 %. Prav tako se je povprečna velikost srednje velikega podjetja povečala zato, ker se je število podjetij v letu 2020 glede na leto 2016 povečalo za manj (12,9 %) kot število zaposlenih (13,7 %). Tudi število velikih podjetij, ki so v letu 2020 v povprečju zaposlovala 750,2 ljudi (v letu 2016 pa 732,8 ljudi), se je povečalo za manj (2,3 %) kot število zaposlenih (4,7 %). V povprečju se je velikost MSP povečala s 3,1 osebe v letu 2016 na 3,3 osebe v letu 2020 (ker se je število MSP zmanjšalo za 4,1 %, število zaposlenih pa povečalo za 1 %). Povprečna velikost slovenskega podjetja se je s 4,4 ljudi v letu 2016 povečala na 4,7 ljudi v letu 2020 na račun 4,1 % padca števila podjetij in 2,1 % povečanja števila zaposlenih (Močnik et al., 2021).

Povprečna velikost podjetja v letu 2020 se je najbolj povečala v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (za 43,6 % – s 4,9 ljudi v letu 2010 na 7,1 osebe v letu 2020), v katerih je bilo število podjetij v letu 2020 v primerjavi z letom 2010 manjše za 1,9 %, število zaposlenih pa večje za 40,8 %. Ta dejavnost je v letu 2020 zaposlovala 5,5 % ljudi (v letu 2010 pa 4,2 %) (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

Slika 12. Povprečna velikost podjetja po dejavnostih v Sloveniji, 2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a (za leto 2020).

Osrednjeslovenska regija je imela leta 2020 največ zaposlenih (37,2 %). Skoraj polovica vseh zaposlenih v osrednjeslovenski regiji je delala v dveh dejavnostih: v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (26,2 %) in v predelovalnih dejavnostih (20,3 %). V omenjenih dveh in še treh dodatnih dejavnostih (strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih 9,3 %, gradbeništvo 8,4 % ter drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih 7,8 %) je bilo zaposlenih skoraj tri četrtine ljudi osrednjeslovenske regije. Tudi informacijske in komunikacijske dejavnosti so imele največ ljudi zaposlenih v osrednjeslovenski regiji. Več kot polovica zaposlenih v dejavnosti je v letu 2020 delala v osrednjeslovenski regiji še v naslednjih dejavnostih: poslovanje z nepremičninami (69,6 %), finančne in zavarovalniške dejavnosti (68,2 %), trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (56,5 %), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (54,1 %) ter druge raznovrstne poslovne dejavnosti (53 %). Samo v treh dejavnostih osrednjeslovenska regija ni zaposlovala največjega števila ljudi. Največji delež ljudi je bil zaposlen v rudarstvu v savinjski regiji (55,9 %), v kmetijstvu in lov, gozdarstvu, ribištvo v pomurski regiji (18,6 %) ter v javni upravi in obrambi; dejavnosti obvezne socialne varnosti v gorenjski regiji (60,8 %) (AJ PES, 2021a).

Povprečna velikost podjetja je bila v letu 2020 manjša kot v letu 2010 v petih dejavnostih. Gospodarske razmere vplivajo na povprečno velikost podjetja. Povečanje povprečne velikosti podjetja je pokazatelj primerljivo ugodnejših, medtem ko zmanjšanje kaže na neugodnejše gospodarske razmere (Torres, 2013). V desetletnem obdobju se je v kmetijstvu, lov, gozdarstvu in ribištvo velikost podjetja zmanjšala za več kot četrtino (25,8 %), kar je bilo največje zmanjšanje povprečne velikosti v dejavnosti.

To je bilo posledica 10 % povečanja števila podjetij in 18,1 % zmanjšanja števila zaposlenih v tej dejavnosti, v kateri je bilo v letu 2020 zaposlenih 0,7 % ljudi. V oskrbi z električno energijo, plinom in paro (ki je zaposlovala 1,7 % ljudi v letu 2020) se je povprečna velikost podjetja v letu 2020 glede na leto 2010 zmanjšala za 25,7 %. Število podjetij v tej dejavnosti je bilo namreč v letu 2020 za 31,5 % večje kot v letu 2010, število zaposlenih pa manjše za 2,3 %. V finančni in zavarovalniški dejavnosti, ki je v letu 2020 zaposlovala 0,5 % vseh ljudi, se je povprečna velikost podjetja zmanjšala za 15,7 % (z 1,8 ljudi v letu 2010 na 1,6 ljudi v letu 2020), kar je posledica zmanjšanja števila podjetij in števila zaposlenih v tej dejavnosti, s tem da se je število zaposlenih zmanjšalo (–35,6 %) še bolj kot število podjetij (–23,6 %) (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

Velikost podjetja se je zmanjšala tudi v drugih dejavnostih (z 0,8 ljudi v letu 2010 na 0,7 ljudi v letu 2020), kar je bila posledica tega, da se je število podjetij v tej dejavnosti povečalo (za 5,1 %), medtem ko se je število zaposlenih zmanjšalo (za 4,4 %). V druge dejavnosti sodijo trije sklopi dejavnosti: dejavnosti članskih organizacij, popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo ter druge storitvene dejavnosti (dejavnost pralnic in kemičnih čistilnic; frizerska, kozmetična in pedikerska dejavnost). Tretja skupina je bila najštevilčnejša, saj je predstavljala kar 80 do 90 % podjetij v drugih dejavnostih, za katere je značilno, da v njih prevladujejo mikro podjetja. Ker gre za dejavnosti, v katere je dokaj enostavno vstopiti, saj ne zahtevajo večjih začetnih in zagonskih vlaganj, je ustanavljanje novih podjetij kakor tudi prenehanje poslovanja podjetij zelo prisotno. Na primer, po podatkih SURS je bilo v letu 2010 v drugih dejavnostih novoustanovljenih 721 podjetij, s poslovanjem pa jih je prenehalo 465, kar je bilo 64 % novoustanovljenih. Velika večina (od 80 do 90 %) teh podjetij ni zaposlovala nobenega delavca. 94 novoustanovljenih podjetij je zaposlovalo od 1 do 4 ljudi, 70 podjetij, ki so prenehala s poslovanjem, je zaposlovalo od 1 do 4 ljudi. Podobna demografska podjetniška dinamika v drugih dejavnostih je bila tudi v letu 2019 (zadnji razpoložljivi podatki), ko je bilo novoustanovljenih 1.013 podjetij (od tega kar 90 % v drugih storitvenih dejavnostih). Skoraj 90 % novoustanovljenih podjetij ni zaposlovalo nobene osebe, 11 % je zaposlovalo od 1 do 4 ljudi in le 0,1 % novoustanovljenih podjetij je zaposlovalo od 5 do 9 ljudi. S poslovanjem je leta 2019 prenehalo 515 podjetij, 90 % le-teh se je ukvarjalo z drugimi storitvenimi dejavnostmi (SiStat, 2022).

Zadnja dejavnost, v kateri se je povprečna velikost podjetja zmanjšala, je bilo rudarstvo s sicer največjo povprečno velikostjo podjetja v letu 2020 (25,7 ljudi), ki je bila v primerjavi z letom 2010 za dober odstotek manjša (*slika 12*). Število podjetij se je namreč zmanjšalo za 25 %, število zaposlenih pa za 25,8 % (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

Ugoden trend glede večanja podjetja je bilo zaslediti v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (ki so v letu 2020 zaposlovale 0,8 % ljudi), kjer je povprečno podjetje v letu 2020 zaposlovalo 4,2 ljudi (skoraj 40 % povečanje števila ljudi na podjetje v primerjavi z letom 2010), kar je posledica 1,1 % zmanjšanja števila podjetij in 1,9 % povečanja števila zaposlenih. Tudi informacijske in komunikacijske dejavnosti so imele živahno podjetniško demografijo z relativno velikim številom vstopov in izstopov podjetij. Po podatkih SURS je bilo v tej dejavnosti leta 2010 953 novoustanovljenih podjetij (81 % brez zaposlenih, 18 % z 1 do 4 zaposlenimi, 0,4 % s 5 do 9 zaposlenimi in 0,1 % z 10 ali več zaposlenimi). Največ novoustanovljenih podjetij (62 %) se je ukvarjalo z računalniškim programiranjem, svetovanjem in drugimi s tem povezanimi dejavnostmi (81 % teh podjetij ni zaposlovalo, 19 % je zaposlovalo od 1 do 4 ljudi, 0,2 % pa od 5 do 9 ljudi), kar je glede na digitalni razvoj družbe razumljivo, saj gre za storitve, ki zadovoljujejo potrebe sodobnega gospodarstva.²¹

²¹ V informacijske in komunikacijske dejavnosti sodi šest skupin dejavnosti: založništvo; dejavnosti v zvezi s filmi, video- in zvočnimi zapisi; radijska in televizijska dejavnost; telekomunikacijske dejavnosti; računalniško programiranje, svetovanje in druge s tem povezane dejavnosti; druge informacijske dejavnosti (obdelava podatkov in s tem povezane dejavnosti; obratovanje spletnih portalov; dejavnosti tiskovnih agencij, drugo informiranje).

14 % novoustanovljenih podjetij je delovalo v dejavnosti v zvezi s filmi, video- in zvočnimi zapisi. V letu 2010 je v informacijskih in komunikacijskih dejavnosti 447 podjetij prenehalo s poslovanjem (največ, 59 %, s področja računalniškega programiranja, svetovanja in drugih s tem povezanih dejavnosti). V letu 2019 je bilo 1.217 novoustanovljenih podjetij, spet največ (68 %) na področju računalniškega programiranja, svetovanja in drugih s tem povezanih dejavnosti. 644 podjetij pa je prenehalo s poslovanjem, od tega 87 % podjetij ni imelo nobenega zaposlenega, 13 % pa je zaposlovalo od 1 do 4 ljudi (SiStat, 2022).

Pomembnejšo konsolidacijo velikosti podjetja sta imeli še dve dejavnosti. V strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (ki so leta 2020 zaposlovale 6,4 % ljudi) se je število zaposlenih v povprečnem podjetju povečalo za 30,2 % (z 1,4 ljudi v letu 2010 na 1,9 ljudi v letu 2020 – število podjetij se je zmanjšalo za 13 %, število zaposlenih pa povečalo za 13,3 %). V prometu in skladiščenju (z 8,5 % deležem zaposlenih) pa se je zaradi 10 % zmanjšanja števila podjetij in 12,3 % povečanja števila zaposlenih v letu 2020 v primerjavi z letom 2010 število zaposlenih v povprečnem podjetju povečalo s 5 ljudi v letu 2010 na 6,2 ljudi v letu 2020 (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

Zelo spodbuden je podatek, da se je povečala povprečna velikost tudi v dveh dejavnostih, ki sta v letu 2020 skupaj zaposlovali skoraj 52 % ljudi v slovenskem gospodarstvu. V predelovalnih dejavnostih se je zaradi 6,8 % zmanjšanja števila podjetij in 8,1 % povečanja števila zaposlenih velikost podjetja povečala z 11 ljudi v letu 2010 na 12,7 ljudi v letu 2020. V trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil pa se je število podjetij zmanjšalo za 6,7 %, število zaposlenih pa povečalo za 1,1 %, kar je imelo za posledico povečanje povprečne velikosti podjetja s 3,8 ljudi v letu 2010 na 4,1 osebe v letu 2020 (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

Da bi ugotovili razlike povprečne velikosti podjetja po dejavnostih, ki so lahko posledica različnih gospodarskih razmer, smo povprečne velikosti podjetja primerjali tudi z letom 2019, zadnjim gospodarsko normalnim letom pred pandemijo, ter še za pet let nazaj, z letom 2016, ko je Slovenija že izšla iz finančno gospodarske krize in se je poslovanje prav tako odvijalo v bolj normalnih gospodarskih razmerah.

Primerjava med letoma 2020 in 2019 je pokazala, da se je v številnih dejavnostih zaposlenost zmanjšala bolj kot število podjetij, kar je vplivalo na zmanjšanje povprečne velikosti podjetij in je bilo posledica kriznih razmer, ki so nastale zaradi pandemije Covida-19. Večji upad zaposlenosti od števila podjetij so doživele naslednje dejavnosti: gostinstvo (-9,4 o. t.)²², poslovanje z nepremičninami (-6,7 o. t.), rudarstvo (-6,6 o. t.), druge dejavnosti (-6,5 o. t.), finančne in zavarovalniške dejavnosti (-5,4 o. t.), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (-4,4 o. t.), predelovalne dejavnosti (-3,9 o. t.), kmetijstvo in lov; gozdarstvo, ribištvo (-3,7 o. t.), gradbeništvo (-2,1 o. t.) in kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti (-0,1 o. t.) (Močnik et al., 2021).

Dejavnosti, ki so kljub kriznim razmeram imele večje odstotno zmanjšanje števila podjetij kot zaposlenih, pa so bile oskrba z električno energijo, plinom in paro (6,1 o. t.)²³, dejavnost uprave in

²² Število v oklepaju je razlika med odstotno spremembo števila zaposlenih in odstotno spremembo števila podjetij, ko smo primerjali število zaposlenih oziroma podjetij med letoma 2020 in 2019. V gostinstvu se je število zaposlenih v letu 2020 (26.620) v primerjavi z letom 2019 (28.905) zmanjšalo za 7,9 %, število podjetij pa povečalo za 1,5 % (s 7.533 podjetij v letu 2019 na 7.647 podjetij v letu 2020), kar pomeni, da je bilo zmanjšanje števila zaposlenih za 9,4 o. t. večje od odstotne spremembe števila podjetij (od odstotne spremembe zaposlenosti odštejemo odstotno spremembo števila podjetij: $-7,9\% - (+1,5\%) = -9,4\%$). Posledično se je povprečna velikost podjetja v gostinstvu zmanjšala s 3,8 ljudi v letu 2019 na 3,5 ljudi v letu 2020.

²³ V oskrbi z električno energijo, plinom in paro se je število zaposlenih v letu 2020 (7.453) v primerjavi z letom 2019 (7.302) povečalo za 2,1 %, število podjetij pa zmanjšalo za 4,1 % (z 909 podjetij v letu 2019 na 872 podjetij v letu 2020). Torej je bila odstotna sprememba zaposlenosti za 6,2 o. t. večja od odstotne spremembe števila podjetij ($2,1\% - (-4,1\%) = 6,2\%$). To je izboljšanje z vidika konsolidacije podjetja.

obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti (5,9 o. t.), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (5,9 o. t.), informacijske in komunikacijske dejavnosti (5,8 o. t.), zdravstvo in socialno varstvo (5,6 o. t.), izobraževanje (1,6 o. t.), promet in skladiščenje (0,4 o. t.), trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (0,4 o. t.) in oskrba z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja (0,1 o. t.) (Močnik et al., 2021).

Primerjava povprečne velikosti podjetja v letu 2020 in 2016 (pet let nazaj), ko je Slovenija že imela bolj normalne gospodarske razmere po finančno gospodarski krizi, pa je pokazala, da se je povprečna velikost podjetja v vseh dejavnostih nekoliko povečala, razen v finančnih in zavarovalniških dejavnostih ter v poslovanju z nepremičninami, na osnovi česar lahko sklepamo, da je slovensko gospodarstvo v težavnem letu 2020 vendarle ohranjalo zaposlenost. K doseganju tega so gotovo prispevali tudi interventni ukrepi za povračilo nadomestila plače, ki so bili namenjeni ohranitvi delovnih mest zaposlenih, ki jim delodajalci začasno niso mogli zagotavljati dela zaradi posledic epidemije, in zaposlenim, ki niso mogli opravljati dela zaradi karantene ali iz razloga višje sile (na primer, varstva otrok) (ZRSZ, 2021b).

Analizirali smo tudi povprečno velikost podjetja, izraženo s številom zaposlenih oseb po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 za leto 2019. V povprečju je evropsko podjetje zaposlovalo šest ljudi. Članica z največjo povprečno velikostjo podjetja je bila Nemčija (12,2 osebe), z najmanjšo pa Slovaška (3,2 osebe). Slovensko povprečno podjetje nefinančnega sektorja gospodarstva je v letu 2019 zaposlovalo 4,5 osebe, s čimer se je Slovenija uvrstila na 22. mesto med 28 članicami. Na ravni EU-28 je bilo največje rudarsko podjetje, ki je leta 2019 zaposlovalo v povprečju 24,6 ljudi. Toda v Nemčiji z največjo povprečno velikostjo podjetja v nefinančnem sektorju gospodarstva je bila povprečna velikost podjetja največja v predelovalnih dejavnostih (38,7 ljudi), na drugem mestu je bila dejavnost oskrbe z vodo; ravnanja z odplakami in odpadki; saniranja okolja (30 ljudi) in šele na tretjem mestu rudarstvo (25,3 ljudi) (Eurostat, 2019).

1.3.2 Deleži zaposlenih

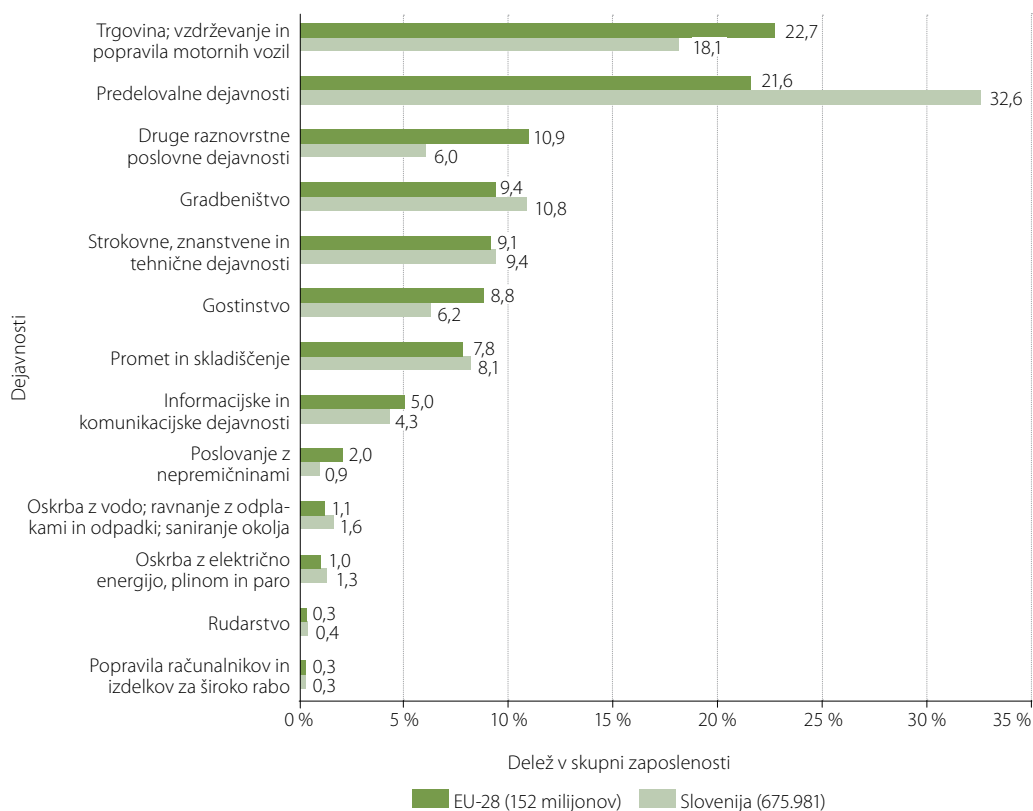
Največ ljudi (več kot eno tretjino – 34,6 %) so v letu 2020 zaposlovale predelovalne dejavnosti. Na drugem mestu sledi trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (17,3 %) in na tretjem mestu gradbeništvo (10,2 %). Več kot 5 % delež ljudi so zaposlovali v prometu in skladiščanju (8,5 %), strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (6,4 %) in drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (5,5 %). Vseh preostalih trinajst dejavnosti je skupaj zaposlovalo manj kot eno petino ljudi (17,5 %). Ko smo primerjali deleže zaposlenih po dejavnostih v letu 2020 z deleži v letu 2016, smo ugotovili, da večjih razlik ni bilo. Največjo razliko v deležu zaposlenosti je imelo gradbeništvo, katerega delež je v letu znašal 2016 8,9 % – torej za 1,3 o. t. manjši kot leta 2020. Morda še omenimo, da se je delež zaposlenih v predelovalnih dejavnostih v letu 2020 v primerjavi z letom 2016 zmanjšal za nekaj manj kot 1 o. t. (za 0,9 o. t.). Večji delež zaposlenih v letu 2020 kot pred petimi leti (leta 2016) so imeli še v prometu in skladiščanju (za 0,5 o. t.), informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (za 0,4 o. t.), strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (za 0,3 o. t.) ter v zdravstvu in socialnem varstvu (za 0,1 o. t.). V vseh ostalih dejavnostih se je delež zaposlenih v letu 2020 v primerjavi z letom 2016 zmanjšal, a za manj kot 1 o. t., še najbolj se je zmanjšal, poleg v že omenjenih predelovalnih dejavnosti, v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (za 0,6 o. t.) (Močnik et al., 2021; Širec et al., 2018).

Kot smo že napovedali, smo glede na specifičnost leta 2020 primerjali še deleže zaposlenosti z letom 2010. Delež zaposlenosti leta 2020 glede na leto 2010 se je najbolj povečal v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (za 1,3 o. t.). Sledile so informacijske in komunikacijske dejavnosti (+0,5 o. t.),

promet in skladiščenje (+0,36 o. t.), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (+0,33 o. t.). Delež števila zaposlenih v letu 2020 glede na leto 2010 v ostalih dejavnostih pa je ostal skoraj nespremenjen (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

V nadaljevanju smo analizirali zaposlenost v nefinančnem sektorju gospodarstva v EU-28 za leto 2019, ki je zaposloval 152 milijonov ljudi. V EU-28 je bilo največ ljudi zaposlenih v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (22,7 %), v Sloveniji pa v predelovalnih dejavnostih (32,6 %). Drugi največji zaposlovalec v EU-28 so bile predelovalne dejavnosti (21,6 %), v Sloveniji pa trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (18,1 %). Najmanjši delež ljudi je v obeh primerih zaposlovala dejavnost popravil računalnikov in izdelkov za široko rabo (EU-28: 0,26 %, Slovenija: 0,27 %) (slika 13) (Eurostat, 2019).

Slika 13. Deleži zaposlenosti po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto je število zaposlenih združeno za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in okolja; saniranje okolja; podatki za Združeno kraljestvo so za leto 2018.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

V 15 članicah EU-28 je bil največji delež ljudi zaposlen v trgovini, vzdrževanju in popravilih motornih vozil. V letu 2019 je imela Grčija največji delež zaposlenih v tej dejavnosti (29 %), Ciper, Danska in Nizozemska (26 %), Združeno kraljestvo in Španija (25 %), Irska, Latvija in Litva (24 %), Portugalska (23 %), Malta (22 %), Belgija in Francija (21 %), Švedska (20 %) in Luksemburg (18 %).

V 13 članicah EU-28 pa je bil največji delež ljudi zaposlen v predelovalnih dejavnostih. Največ ljudi je v tej dejavnosti bilo zaposlenih na Češkem (35 %). Sledile pa so članice Slovenija (33 %), Slovaška (31 %), Poljska in Romunija (29 %), Bolgarija in Madžarska (27 %), Nemčija (26 %), Estonija, Hrvaška in Italija (25 %), Avstrija (23 %) in Finska (22 %) (Eurostat, 2019).

1.4 Dodana vrednost

Bistvo podjetniške aktivnosti je ustvarjanje dodane vrednosti, ki jo podjetje v procesu proizvodnje in trženja v svojem podjetju doda k vrednosti kupljenega blaga, materiala in storitev. Če podjetje posluje le na eni ravni proizvodnje ali distribucije v verigi dodane vrednosti, na splošno ustvarja manjšo dodano vrednost kot vertikalno integrirano podjetje, ki vključuje številne faze proizvodnje in distribucije. Podjetja, ki imajo na voljo dovolj resursov, se odločajo, da zasedajo več 'faz' v svoji verigi vertikalno povezanega poslovanja, zato da zmanjšajo stroške ali si zagotovijo oskrbo inputov ali trga. Kje v verigi dodane vrednosti je podjetje v svoji panogi locirano, odločilno vpliva na njegovo donosnost, ker lahko različne aktivnosti v verigi prinašajo različne donose (zaradi tehničnih in konkurenčnih razlogov). Dobava nepredelanih osnovnih surovin praviloma prinaša manjšo dodano vrednost v primerjavi z zahtevnejšimi poznejšimi postopki obdelave z več potrebnega znanja ali dobavo visokotehnoloških specializiranih inputov, designom ali marketinškimi aktivnostmi.

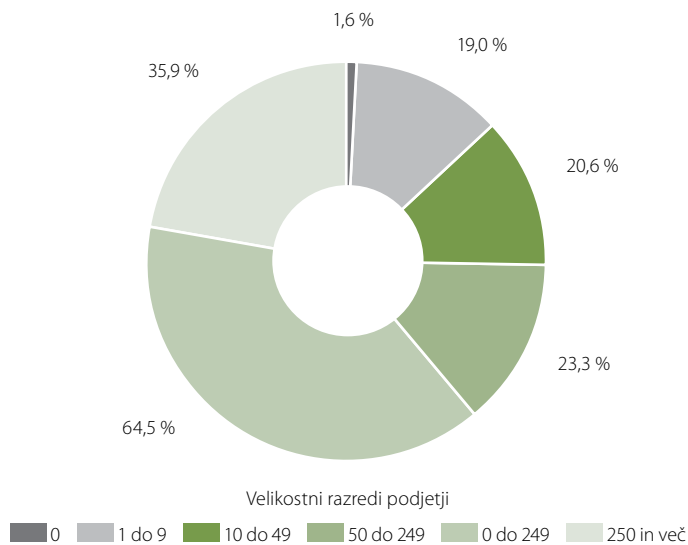
Leta 2020 je bilo v slovenskem gospodarstvu po tekočih cenah ustvarjenih 27 milijard evrov dodane vrednosti, kar je bilo 1 % manj kot leta 2019.²⁴ Dodana vrednost v letu 2019, ki je znašala 27,2 milijarde evrov, je bila za 7,9 % večja kot leta 2018 (25,3 milijarde evrov). To je nesporno posledica kriznih razmer v letu 2020. Kljub krizi pa so srednje velika podjetja tudi v letu 2020 ustvarila višjo dodano vrednost kot leta 2019, in sicer za 1,3 %, a je ta rast v primerjavi z letom 2019 predstavljala le desetino rasti predhodnega leta (13 %). Posledično so srednje velika podjetja za 0,5 o. t. povečala svoj delež v ustvarjeni dodani vrednosti v primerjavi z letom 2019, čeprav je bilo število srednje velikih podjetij v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 manjše za 1 % (Močnik et al., 2021). V vseh ostalih velikostnih razredih podjetij se je dodana vrednost znižala: v mikro gospodarskih družbah z 0 zaposlenimi se je najbolj zmanjšala (za 15,5 %, s 495 milijonov evrov v letu 2019 na 383 milijonov v letu 2020). V letu 2019 so dosegle gospodarske družbe z nič zaposlenimi najvišjo rast (14,8 %) (Močnik et al., 2021). Vendar pa so te družbe ustvarile manj kot 2 % dodane vrednosti slovenskega gospodarstva (1,6 %). Najmanjši padec dodane vrednosti so imela mala podjetja z 1–9 zaposlenimi (0,001 %; 2019: 5,558 milijarde evrov; 2020: 5,551 milijarde evrov). V povprečnem MSP je dodana vrednost ostala skoraj nespremenjena (zmanjšala se je za 0,004 %). V velikih podjetjih se je dodana vrednost zmanjšala za 2 % (z 9,775 milijarde evrov v letu 2019 na 9,580 milijarde evrov v letu 2020) (Bradač Hojnik et al., 2020).

V petletnem obdobju (od leta 2016 do leta 2020) se je dodana vrednost slovenskega gospodarstva povečala za 23 %. V tem obdobju so imela najvišjo povprečno letno stopnjo rasti svoje dodane vrednosti srednje velika podjetja (5,1 %), sledila pa so mala podjetja s 4,7 %, velika podjetja s 4,2 %, mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi z 2,7 % in mikro gospodarske družbe z 0 zaposlenimi z 1,8 % povprečno letno stopnjo (Širec et al., 2018; Močnik et al., 2021).

1.4.1 Struktura ustvarjene dodane vrednosti

Največji delež dodane vrednosti v Sloveniji so v letu 2020 ustvarila velika podjetja (35,5 %), medtem ko so MSP ustvarila 64,5 % (slika 14).

²⁴ Dodana vrednost: Prihodki poslovanja – Stroški blaga, materiala in storitev (T128) + Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje (T121 – T122).

Slika 14. Deleži ustvarjene dodane vrednosti po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a (za leto 2020).

Med MSP so največji delež dodane vrednosti ustvarila srednje velika podjetja (6,301 milijarde evrov ali 23,3 %), sledila so mala podjetja (5,551 milijarde evrov ali 20,6 %) in mikro podjetja z 1–9 zaposlenimi (5,136 milijarde evrov ali 19 %). Gospodarske družbe z 0 zaposlenimi so ustvarile 418 milijonov evrov dodane vrednosti (1,6 %) (tabela 3). V vseh velikostnih razredih podjetij se je delež dodane vrednosti v ustvarjenem prihodku poslovanja v letu 2020 glede na leto 2019 nekoliko povečal, razen v gospodarskih družbah z 0 zaposlenimi, kjer se je zmanjšal za 2,7 o. t., kar je bilo posledica večjega upada prihodka kot dodane vrednosti. V mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi se je delež povečal za 0,8 o. t. Najbolj, in sicer za 1,6 o. t., pa se je povečal delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja velikih podjetjih. Srednje velika podjetja so imela za 1,5 o. t. višji delež dodane vrednosti v prihodku v primerjavi z letom 2019 (Močnik et al., 2021).

Tabela 3. Dodana vrednost in prihodek poslovanja po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2020

	Velikostni razredi podjetij						SKUPAJ
	0	1 do 9	10 do 49	50 do 249	MSP	250 in več	
Dodana vrednost v milijardah evrov	0,418	5,136	5,551	6,301	17,407	9,580	26,987
Prihodek poslovanja v milijardah evrov	2,237	19,962	21,427	24,407	68,033	32,849	100,882
Delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja	18,7 %	25,7 %	25,9 %	25,8 %	25,6 %	29,2 %	26,8 %

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a (podatki za leto 2020).

Delež v skupni ustvarjeni dodani vrednosti slovenskega gospodarstva, ki so ga prispevala srednja podjetja, se je v primerjavi z letom 2017 povečal za 1,25 o. t., v primerjavi z letom 2018 pa za 1,49 o. t., kar je bila posledica najhitrejše rasti dodane vrednosti, ki so jo ustvarila srednje velika podjetja.

Ustvarjena dodana vrednost srednjih podjetij v letu 2020 je bila višja za 21 % v primerjavi z letom 2017 in za 14 % v primerjavi z letom 2018, kar je pokazatelj, da je prispevek srednjih podjetij h gospodarski rasti pomemben (Močnik et al., 2021; Močnik et al., 2019; Bradač Hojnik et al., 2020). To pomeni, da je in bo ustrezna takšna ekonomska politika, ki lahko pozitivno vpliva na njihovo krepitev in razvoj v gospodarstvu (Albiol, van Stel, 2015; Audretsch, Thurik, 2001, 2004).

V letu 2020 se je v primerjavi z letom 2019 zmanjšal delež mikro podjetij v dodani vrednosti slovenskega gospodarstva za 0,08 o. t., ustvarjena dodana vrednost tega velikostnega razreda podjetij pa za 2 %. Dodana vrednost na povprečno mikro podjetje z 1–9 zaposlenimi ljudmi je v letu 2020 znašala 59.000 evrov, kar je bilo le 7 % dodane vrednosti, ki jo je ustvarilo povprečno malo podjetje (846.994 evrov), in zgolj 1 % dodane vrednosti povprečnega srednje velikega podjetja (5 milijonov evrov) ter 0,1 % ustvarjene dodane vrednosti velikega podjetja (42,8 milijona evrov) in dobra četrtina dodane vrednosti slovenskega povprečnega podjetja (226.856 evrov).

V letu 2020 so imela v primerjavi z letom 2019 tudi velika podjetja padajoč delež v ustvarjeni dodani vrednosti, prav tako se je zmanjšalo njihovo število (za 6 %) (v primerjavi z letom 2016 pa je bilo število večje za 2 %).

Ko smo izračunali dodano vrednost na srednje veliko podjetje v letu 2020, je bila ta dvaindvajsetkrat višja (4,989 milijona evrov) od dodane vrednosti povprečnega slovenskega podjetja (227.000 evrov) in za 2 % večja kot leta 2019 (Močnik et al., 2021). Po produktivnosti so bila na drugem mestu mala podjetja. Povprečno malo podjetje je ustvarilo skoraj štirikratno dodano vrednost (847.000 evrov) povprečnega slovenskega podjetja, kar pa je predstavljalo manj kot petino dodane vrednosti povprečnega srednje velikega podjetja. Delež v ustvarjeni dodani vrednosti se je večal tudi malim podjetjem, ki jih je bilo leta 2020 prav tako za 1 % manj glede na leto 2019 in so ustvarila enako dodano vrednost kot leta 2019. Rast dodane vrednosti v letih 2017 in 2018 glede na predhodno leto malih podjetij je bila še večja kot v srednjih podjetjih. Mala podjetja so namreč ustvarila v letu 2019 za 8 % višjo dodano vrednost kot leta 2018, oziroma za 10 % višjo dodano vrednost v letu 2018 glede na leto 2017 (Močnik et al., 2019; Bradač Hojnik et al., 2020).

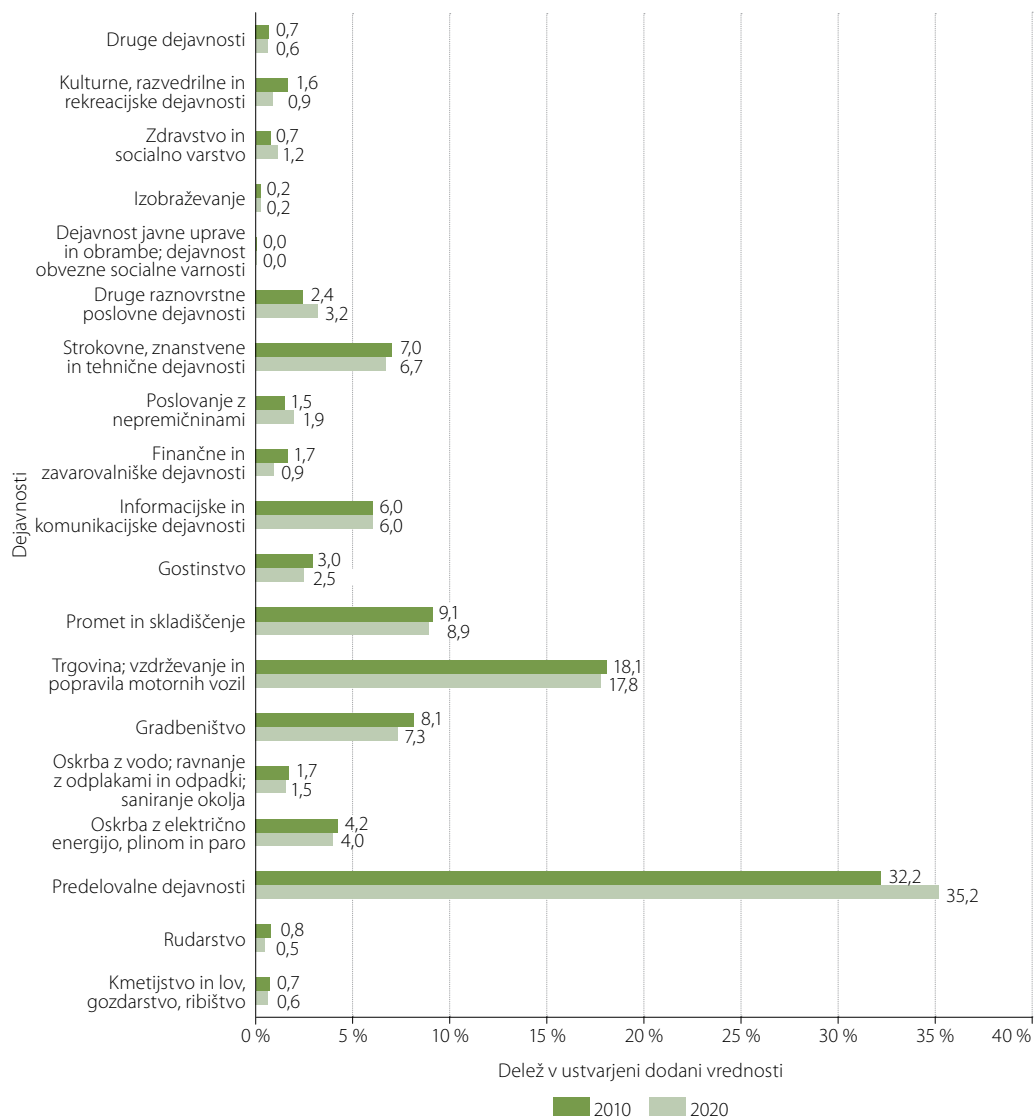
Največ dodane vrednosti (35,2 % ali 9,497 milijarde evrov) v letu 2020 so ustvarile predelovalne dejavnosti, katerih delež je bil v letu 2020 za 3 o. t. večji kot leta 2010, kar je bil največji porast deleža ustvarjene dodane vrednosti (*slika 15*). Omenili smo že, da je ta dejavnost nudila zaposlitev največjemu številu ljudi (34,6 % ali 191.071 ljudem). Delež zaposlenih v predelovalnih dejavnostih se je v primerjavi z letom 2010 povečal za 0,2 o. t. (s 34,4 % v letu 2010 na 34,6 % v letu 2020). Število zaposlenih je bilo v tej dejavnosti leta 2020 za 7,4 % večje v primerjavi z letom 2010, število podjetij pa manjše za 6,3 %, kar je ugodno vplivalo na povečanje povprečne velikosti podjetja v predelovalnih dejavnostih (z 11 oseb leta 2020 na 12,7 osebe v letu 2020) (Širec, Rebernik (ur.), 2010). Toda število zaposlenih je bilo v letu 2020 za 4 % manjše kot leta 2019, ustvarjena dodana vrednost pa skoraj enaka. V skupni zaposlenosti se je tako zmanjšal delež predelovalnih dejavnosti v letu 2020 glede na leto 2019 za 0,6 o. t., delež v ustvarjeni dodani vrednosti pa se je povečal za 0,5 o. t., ki so jo prispevale predelovalne dejavnosti, kar je vplivalo na povečanje produktivnosti, izražene z dodano vrednostjo na zaposlenega (s 47.543 evrov v letu 2019 na 49.702 evra v letu 2020) (Močnik et al., 2021).²⁵

Svoj delež v ustvarjeni dodani vrednosti v letu 2020 so glede na leto 2010 poleg predelovalnih dejavnosti uspele povečati še naslednje dejavnosti: druge raznovrstne poslovne dejavnosti (za 0,72 o. t., z 2,45 % v letu 2010 na 3,17 % v letu 2020), poslovanje z nepremičninami (za 0,5 o. t., z 1,49 % v letu 2010 na 1,95 % v letu 2020) ter zdravstvo in socialno varstvo (za 0,42 o. t., z 0,75 % v letu 2010 na 1,17 % v letu 2020). Dejavnosti, v katerih je bila sprememba deleža v ustvarjeni

²⁵ Več o dodani vrednosti na zaposlenega podajamo v poglavju 1.4.3.

dodani vrednosti pozitivna in večja od pozitivne spremembe zaposlenosti, lahko uvrstimo med produktivnejše, saj so prispevale svoj rastoči delež k skupni rastoči dodani vrednosti. Takšni sta bili poslovanje z nepremičninami ter zdravstvo in socialno varstvo. V drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih je bila pozitivna sprememba deleža v dodani vrednosti skoraj za polovico manjša od pozitivne spremembe deleža v zaposlenosti (1,3 o. t.). V vseh ostalih dejavnostih se je delež v ustvarjeni dodani vrednosti v letu 2020 zmanjšal v primerjavi z letom 2010. Največje zmanjšanje svojega deleža v ustvarjeni dodani vrednosti je imelo gradbeništvo (za 0,8 o. t., z 8,15 % v letu 2010 na 7,34 % v letu 2020). Še bolj pa je upadel delež gradbeništva v zaposlenosti (za 1,5 o. t.). Največji porast deleža v zaposlenosti so imele druge raznovrstne poslovne dejavnosti (za 1,3 o. t., s 4,2 % v letu 2010 na 5,5 % v letu 2020) (Širec, Rebernik (ur.), 2010).

Slika 15. Deleži ustvarjene dodane vrednosti po dejavnostih v Sloveniji, 2010 in 2020

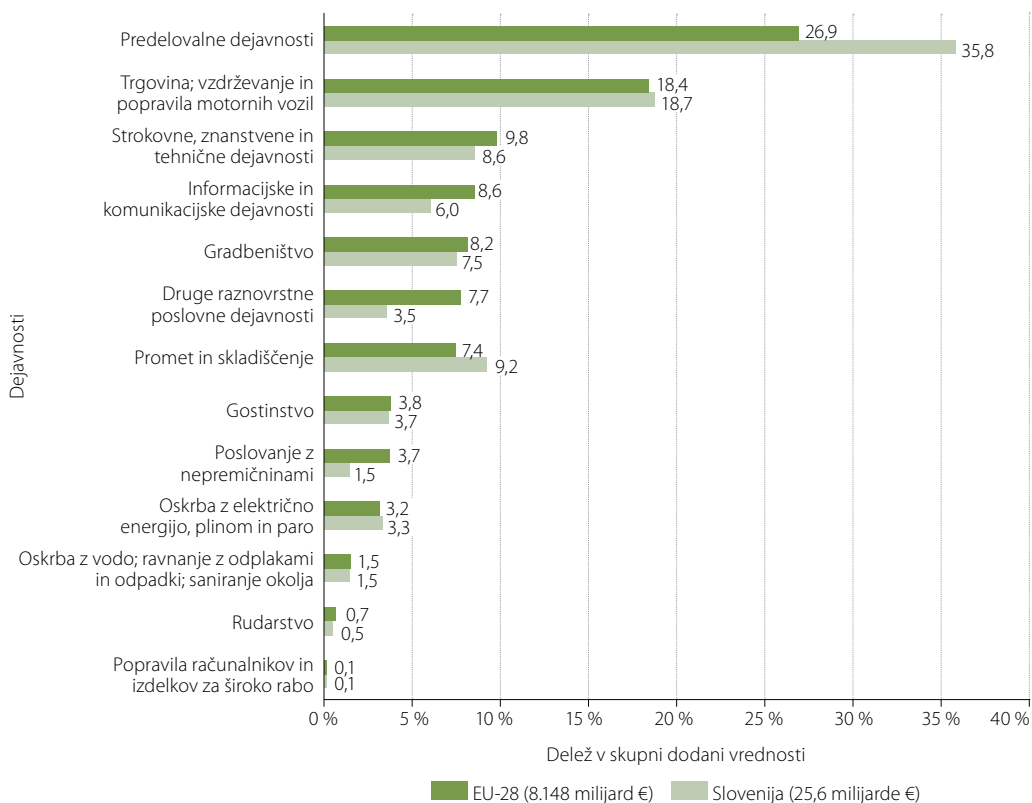

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a (za leto 2020); Širec et al., 2018; Močnik et al., 2021.

Bistveno drugačna pa je bila slika, ko smo leto 2020 primerjali z letom 2019. Kot smo že omenili, je bila dodana vrednost slovenskega gospodarstva za 1 % manjša. V nekaterih dejavnostih se je dodana vrednost precej bolj zmanjšala kot v drugih, v nekaterih pa se je dodana vrednost povečala. Dodana vrednost v letu 2020 se je glede na leto 2019 povečala v 12 dejavnostih, zmanjšala pa v 7 dejavnostih. Največje zmanjšanje (–30 %) je bilo v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih. Sledili so gostinstvo (–25,2 %), druge dejavnosti (–8,7 %), izobraževanje (–8,6 %), poslovanje z nepremičninami (–8,5 %), kmetijstvo (–7,1 %), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (–7,1 %), promet in skladiščenje (–6,4 %), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (–4,4 %), rudarstvo (–3,5 %), dejavnost javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti (–3,1 %) ter finančne in zavarovalniške dejavnosti (–2,5 %). Dodana vrednost v letu 2020 pa je bila višja kot leta 2019 v oskrbi z električno energijo, plinom in paro (9,4 %), zdravstvu in socialnem varstvu (9 %), oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki in odpadki; saniranju okolja (8,3 %), informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (6,5 %), trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (2,8 %), gradbeništvu (2,7 %) in predelovalnih dejavnostih (0,4 %) (Močnik et al., 2021).

Deleže ustvarjene dodane vrednosti po dejavnostih nefinančnega sektorja v EU-28 in Sloveniji v letu 2019 smo prikazali na *sliki 16*.

Slika 16. Deleži dodane vrednosti po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto je združena dodana vrednost za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; podatki za Združeno kraljestvo so za leto 2018.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 je bilo v letu 2019 ustvarjenih 8.148 milijard evrov dodane vrednosti (4 % več kot leta 2018), od tega v Sloveniji 25,6 milijarde evrov (6,3 % več kot leta 2018). Največji delež dodane vrednosti je bil ustvarjen tako v EU-28 kot Sloveniji v predelovalnih dejavnostih, le da je bil v Sloveniji ta delež občutno višji (EU-28: 26,9 %, Slovenija: 35,8 %). Na drugem mestu je bila s skoraj enakima deležema dejavnost trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil (EU-28: 18,4 %; Slovenija: 18,7 %). Najmanjši delež (0,1 %) je v obeh primerih ustvarila dejavnost popravil računalnikov in izdelkov za široko rabo. Na tretjem mestu po ustvarjeni dodani vrednosti so bile v EU-28 strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (9,2 %), v Sloveniji pa promet in skladiščenje (9,2 %), ki so bile v EU-28 na sedmem mestu (7,4 %). V Sloveniji so bile strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti na četrtem mestu (8,6 %), na petem mestu pa gradbeništvo (7,5 %). V EU-28 so bile na četrtem mestu po ustvarjeni dodani vrednosti v letu 2019 informacijske in komunikacijske dejavnosti (8,6 %), ki so bile v slovenski ustvarjeni dodani vrednosti nefinančnega sektorja gospodarstva v letu 2019 na šestem mestu (6 %). Na petem mestu z 8,2 % deležem dodane vrednosti v EU-28 je sledilo gradbeništvo. Precej večji od slovenskega je bil delež ustvarjene dodane vrednosti v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (EU-28: 7,7 %, Slovenija: 3,5 %) in v poslovanju z nepremičninami (EU-28: 3,7 %, Slovenija: 1,5 %). Delež dodane vrednosti je bil v EU-28 in Sloveniji enak v oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki in odpadki; saniranju okolja (1,5 %), nekoliko večji v EU-28 kot Sloveniji pa v rudarstvu (EU-28: 0,7 %, Slovenija: 0,5 %) (Eurostat, 2019).

Največji delež (skoraj eno četrtno) v skupni ustvarjeni dodani vrednosti nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 je v letu 2019 imela Nemčija (1.912 milijard evrov ali 23,5 %), najmanjšega pa Malta (7,2 milijarde evrov ali 0,1 %). Relativno velik delež so poleg že omenjene Nemčije prispevali Združeno kraljestvo (15,9 %), Francija (12,8 %), Italija (9,5 %) in Španija (6,9 %). Teh pet članic je ustvarilo skoraj 70 % dodane vrednosti nefinančnega sektorja gospodarstva. Slovenija je bila s 25,6 milijarde evrov dodane vrednosti na 23. mestu (od 28 članic) – k skupni dodani vrednosti je prispevala 0,3 %.

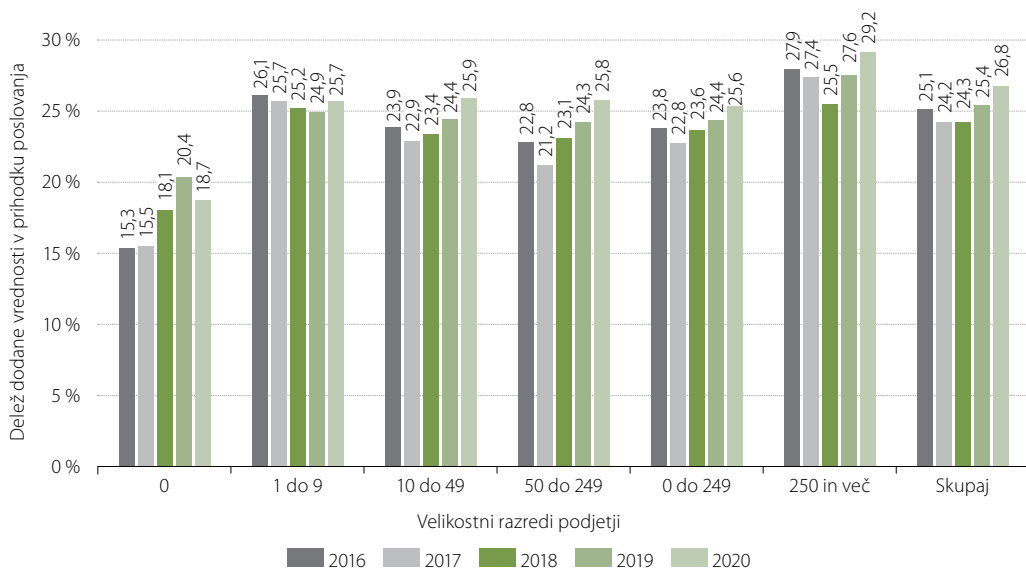
Ko smo analizirali dejavnosti nefinančnega sektorja gospodarstva EU-28, ki so prispevale največje deleže k ustvarjeni vrednosti, smo ugotovili, da je bil nemški delež največji v predelovalnih dejavnostih (30,1 %) in v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (22,4 %), medtem ko je v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih največji delež ustvarilo Združeno kraljestvo (25,3 %). V predelovalnih dejavnostih je pet največjih članic prispevalo 67,5 % dodane vrednosti. Poleg že omenjene Nemčije še Francija (11,5 %), Italija (11,4 %), Združeno kraljestvo (8,8 %) in Španija (5,7 %). Slovenija je z 0,4 % deležem (9,2 milijarde evrov) zasedla 20. mesto. V predelovalnih dejavnostih je najmanjši delež dodane vrednosti prispevala Malta (0,04 %). V trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil je pet največjih članic prispevalo 67,2 % dodane vrednosti v tej dejavnosti na ravni EU-28. Poleg že omenjenega nemškega 22,4 % deleža še Združeno kraljestvo (14,4 %), Francija (12,9 %), Italija (9,7 %) in Španija (7,8 %). Slovenija je bila na 24. mestu z 0,3 % deležem (4,8 milijarde evrov). V tej dejavnosti je bila prav tako na zadnjem mestu Malta z 0,1 % deležem (1,1 milijarde evrov). V strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih je bila z relativno podobnim deležem na drugem mestu za Združenim kraljestvom (25,3 %) Nemčija (21,6 %), sledile pa so še Francija (12,1 %), Italija (7,5 %) in Španija (6,3 %), kar je skupaj predstavljalo 72,8 % celotne dodane vrednosti v teh dejavnostih, ki jo je ustvarilo pet članic EU-28. V strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih je Slovenija zasedla 21. mesto z 0,3 % deležem (2,2 milijarde evrov) v ustvarjeni dodani vrednosti (Eurostat, 2019).

1.4.2 Deleži dodane vrednosti v prihodku

Deleži dodane vrednosti v prihodku poslovanja kažejo na donosnost ustvarjenih prihodkov. Po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji so ti deleži prikazani za obdobje 2016–2020 (*slika 17*). V povprečju je imelo v letu 2020 slovensko podjetje 26,8 % delež dodane vrednosti v ustvarjenem prihodku poslovanja, kar je bilo 1,3 o. t. več kot v letu 2019. Največji delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja

so imela velika podjetja (29,2 %). V vseh velikostnih razredih se je delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja glede na leto 2019 nekoliko povečal, razen v gospodarskih družbah z 0 zaposlenimi, kjer se je zmanjšal za 1,7 o. t. Velik porast deleža so imela tudi srednje velika podjetja (za 1,5 o. t.). Največji porast deleža dodane vrednosti v prihodku poslovanja so imela velika podjetja (1,6 o. t.). Na drugem mestu po velikosti svojega deleža v prihodku poslovanja v letu 2020 so bila mala podjetja (25,9 %).

Slika 17. Deleži dodane vrednosti v prihodku poslovanja po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPEŠ, 2021a; Močnik et al., 2021 (za leta 2016–2020).

Najmanjši delež (18,7 %) so imele gospodarske družbe z 0 zaposlenimi. To je tudi posledica tega, da so manjša podjetja manj vertikalno integrirana in imajo zato večji delež stroškov blaga, materiala in storitev ter zaradi svoje velikosti slabši tržni položaj, kar jim ne prinaša ugodnih možnosti prodaje in večjega prihodka. Deleži dodane vrednosti v prihodku so se v letu 2020 v primerjavi z letom 2016 v vseh velikostnih razredih podjetij povečali, razen v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi. V tem petletnem obdobju se je delež dodane vrednosti v prihodku najbolj povečal gospodarskim družbam z 0 zaposlenimi (za 3,4 o. t.). Te družbe so v letu 2020 v primerjavi z letom 2016 ustvarile za 9,1 % večjo dodano vrednost in za 10,5 % manjši prihodek poslovanja. Vendar je bila ta rast dodane vrednosti najmanjša glede na druge velikostne razrede podjetij. Svojo dodano vrednost v letu 2020 glede na leto 2016 so najbolj uspela povečati srednje velika podjetja (za 28,1 %), kar je bila za skoraj 15 o. t. višja rast v primerjavi z rastjo prihodka poslovanja srednjih podjetij, ki je bil v letu 2020 glede na leto 2016 večji za 13,2 %. Ker se je torej dodana vrednost povečala dvakrat toliko kot prihodek poslovanja, se je delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja srednjih podjetij povečal za 3 o. t. (z 22,8 % v letu 2016 na 25,8 % v letu 2020). Drugi največji porast deleža dodane vrednosti v ustvarjenem prihodku poslovanja v letu 2020 glede na leto 2016 (za 2 o. t., s 23,9 % v letu 2016 na 25,9 % v letu 2020) pa so dosegla mala podjetja (Močnik et al., 2021).

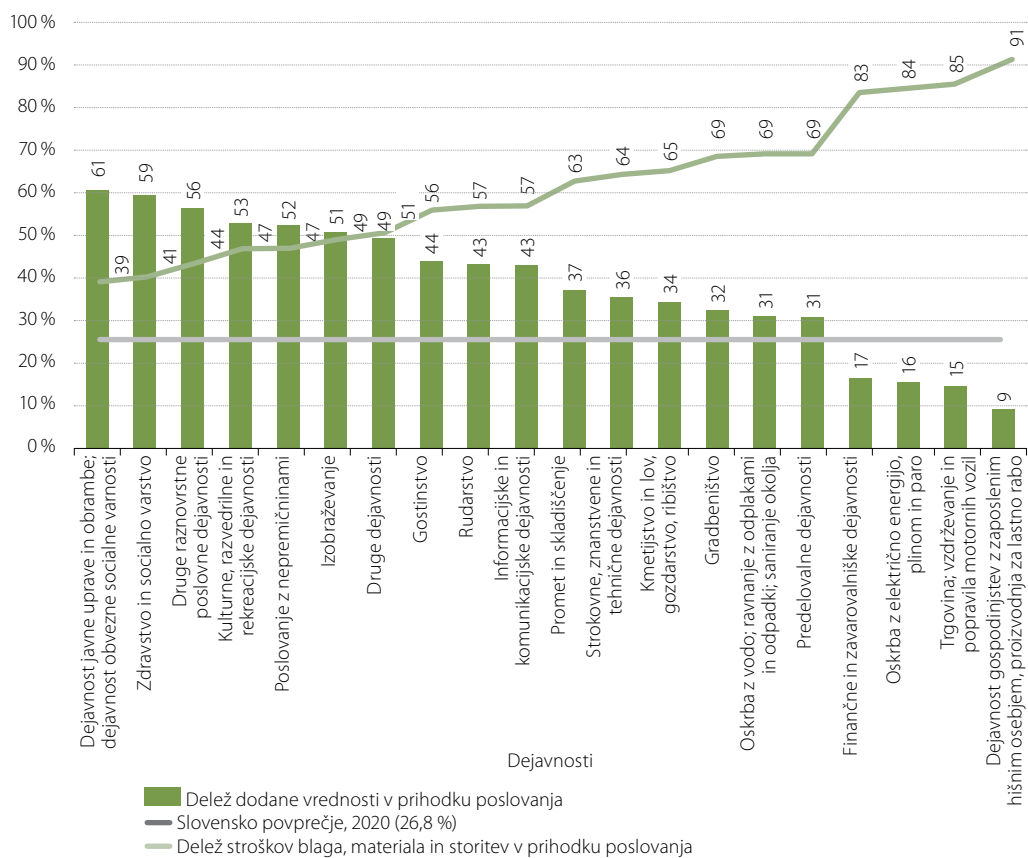
Najvišji in nadpovprečni delež dodane vrednosti v prihodku je bil dosežen v dejavnosti javne uprave in obrambe; dejavnosti obvezne socialne varnosti (60,7 %), v zdravstvu in socialnem varstvu (59,5 %) in drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (56,4 %). Podpovprečni delež glede na Slovenijo kot celoto so imele tri dejavnosti: finančne in zavarovalniške dejavnosti (16,7 %), oskrba z električno

energijo, plinom in paro (15,6 %) in trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (14,7 %). V teh dejavnostih je bil delež stroškov blaga, materiala in storitev v prihodku poslovanja tudi najvišji in nad slovenskim povprečjem (73,3 %).

Več kot 50 % je bil delež dodane vrednosti v prihodku še v dveh dejavnostih: v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih in v poslovanju z nepremičninami. Najnižji in podpovprečni delež dodane vrednosti v prihodku je bil dosežen v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (14,7 %). Nizek delež dodane vrednosti v prihodku je posledica visokega deleža stroškov blaga, materiala in storitev (v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil 85,3 %, v oskrbi z električno energijo, plinom in paro 84,4 % ter v finančnih in zavarovalniških dejavnostih 83,4 %) (večji kot je delež potrebnega intelektualnega premoženja v dejavnosti, večja je ustvarjena dodana vrednost) (slika 18).

Dodana vrednost se izračuna tako, da se od ustvarjenega prihodka odštejejo stroški blaga, materiala in storitev. To so stroški, ki jih ima podjetje z nabavo potrebnega blaga, materiala in storitev od svojih dobaviteljev, da lahko proizvaja oziroma posluje. V vseh treh omenjenih dejavnostih, ki so v letu 2020 dosegale podpovprečni delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja, so ti stroški zajemali največji delež. Na sliki 18 lahko vidimo, da je delež stroškov blaga, materiala in storitev obratno sorazmeren z deležem dodane vrednosti v prihodku poslovanja.

Slika 18. Deleži dodane vrednosti in stroškov blaga, materiala in storitev v prihodku poslovanja po dejavnostih v Sloveniji, 2020

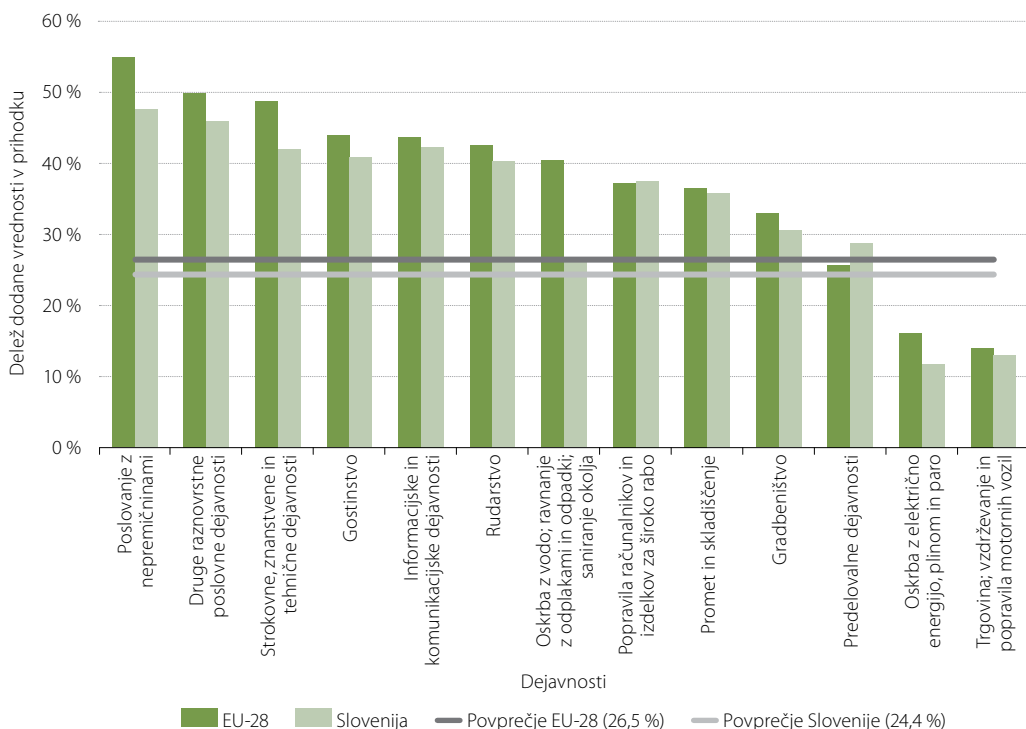

Delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja je bil v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 v večini dejavnosti večji. Najbolj se je povečal v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (za 10,4 o. t.). V informacijskih in komunikacijskih dejavnostih je zrasel za 4,2 o. t., v izobraževanju pa za 4,1 o. t. Primerjava z letom 2019 je pokazala, da se je delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja zmanjšal v štirih dejavnostih: v poslovanju z nepremičninami (za 4 o. t.), strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (za 1,4 o. t.) ter v prometu in skladiščenju ter v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih (za 0,2 o. t.) (Močnik et al., 2021).

V petih letih (od leta 2016 do leta 2020) se je delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja najbolj povečal (za 9,6 o. t.) drugim raznovrstnim poslovnim dejavnostim, informacijskim in komunikacijskim dejavnostim (za 5,8 o. t.) in dejavnosti javne uprave in obrambe; dejavnosti obvezne socialne varnosti (za 4,9 o. t.) (Močnik et al., 2021).

Za primerjavo smo analizirali tudi ustvarjeno dodano vrednost v prihodku nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 v letu 2019 (slika 19). Nefinančni sektor gospodarstva EU-28 je leta 2019 ustvaril 8.148 milijard evrov dodane vrednosti in 30.776 milijard evrov prihodka, kar pomeni, da je dodana vrednost predstavljala v povprečju 26,5 % ustvarjenega prihodka. V slovenskem nefinančnem sektorju gospodarstva v letu 2019 pa je bilo ustvarjenih 25,6 milijarde evrov dodane vrednosti in 105 milijard evrov prihodka, kar pomeni, da je imela Slovenija 24,4 % delež dodane vrednosti v svojem ustvarjenem prihodku.

Slika 19. Deleži dodane vrednosti v prihodku poslovanja po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto sta prihodek in dodana vrednost združena za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; podatki za Združeno kraljestvo so za leto 2018.

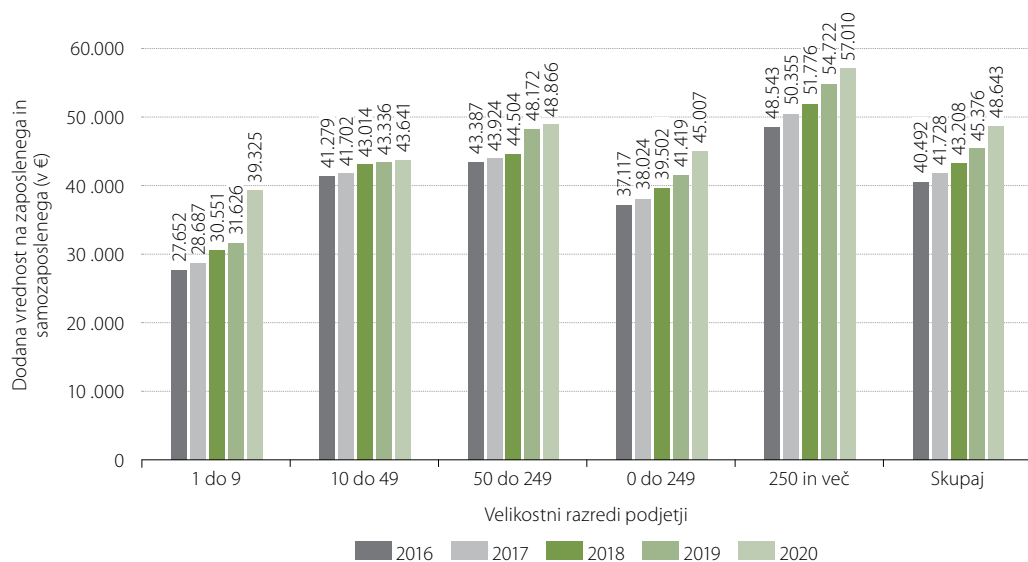
Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Največji delež dodane vrednosti v prihodku, ki je bil dvakrat večji od povprečja, je bil v letu 2019 tako v EU-28 kot celoti kakor tudi v Sloveniji dosežen v poslovanju z nepremičninami (EU-28: 54,9 %, Slovenija: 47,6 %). V EU-28 so imele podpovprečen delež predelovalne dejavnosti (25,6 %), oskrba z električno energijo, plinom in paro (16,1 %) in trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (14 %). V Sloveniji sta dosegli podpovprečen delež dodane vrednosti v prihodku dve dejavnosti, in sicer oskrba z električno energijo, plinom in paro (12,9 %), ki je bila na zadnjem mestu. Njen zaostanek za povprečjem je bil v Sloveniji še večji kot v EU-28 (za 4,4 o. t.). Na predzadnjem mestu pa je bila trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (12,9 %), kar je bilo za 1,1 o. t. slabše v primerjavi z EU-28. Predelovalne dejavnosti so imele v EU-28 podpovprečen, v Sloveniji pa nadpovprečen delež dodane vrednosti v prihodku. Večji razkorak je bil v oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki in odpadki; saniranju okolja. V obeh primerih je imela ta dejavnost nadpovprečen delež dodane vrednosti v prihodku, le da je evropski delež dodane vrednosti v prihodku v tej dejavnosti povprečje presegal za več kot polovico (za 13,9 o. t.), medtem ko je bil slovenski delež večji od slovenskega povprečja za 7 % (za 1,8 o. t.) (Eurostat, 2019).

1.4.3 Dodana vrednost na zaposlenega

V slovenskih podjetjih se je povprečna dodana vrednost na zaposlenega, ki je pokazatelj produktivnosti dela, v opazovanem petletnem obdobju od leta 2016 do leta 2020 povečevala po velikostnih razredih podjetij tako, kot prikazuje *slika 20*. Velika podjetja so dosegala najvišjo produktivnost dela, ki je presegala slovensko povprečje (48.642 evrov) v letu 2020 za 17 % in se je v primerjavi z letom 2019 povečala za 4,2 %. Najmanj produktivna je bila v povprečju zaposlena oseba v mikro podjetju z 1–9 zaposlenimi, ki je ustvarila 39.325 evrov dodane vrednosti ali skoraj eno petino manj od slovenskega povprečja. Vendarle pa se je produktivnost v primerjavi z letom 2019 v tem velikostnem razredu podjetij povečala za skoraj eno četrtino (v letu 2019 je znašala dodana vrednost na zaposlenega 31.626 evrov). Tudi mala podjetja so bila podpovprečno produktivna. Njihova dodana vrednost na zaposlenega je bila za 10 % nižja od slovenskega povprečja. Srednje velika podjetja pa so v letu 2020 dosegala slovensko povprečje (Močnik et al., 2021).

Slika 20. Pregled dodane vrednosti na zaposlenega in samozaposlenega po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

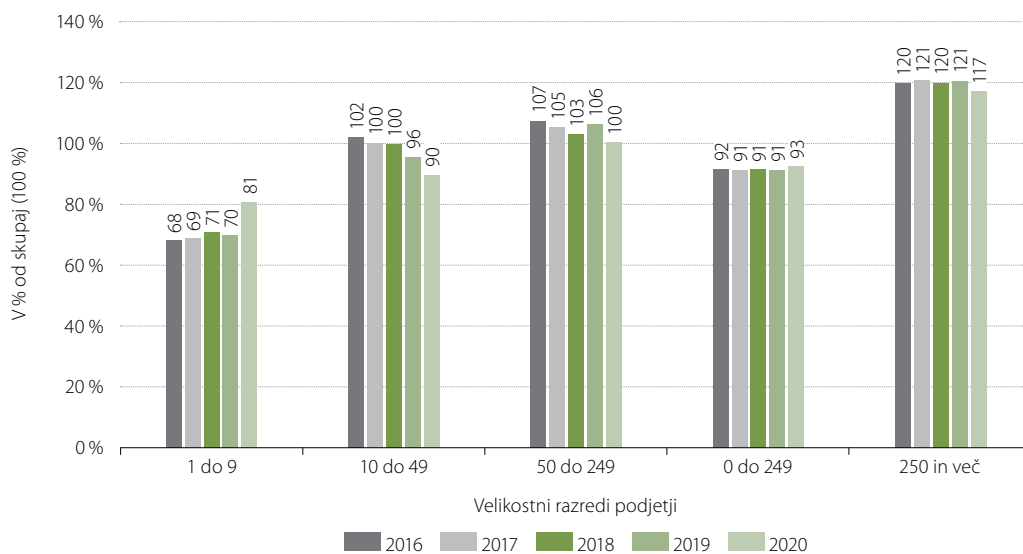

Vir: IPMMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPEs, 2021a (za leto 2020); Močnik et al., 2021 (za leta 2016–2020).

V obdobju od leta 2016 do leta 2020 so svojo produktivnost najbolj povečala mikro podjetja (za 42,2 %), kar pomeni, da se je dodana vrednost na zaposlenega v mikro podjetjih povečevala po 7,3 % povprečni letni stopnji. V velikih podjetjih je produktivnost rasla po 3,3 % povprečni letni stopnji, v srednje velikih podjetjih pa po 2,4 %. Povprečni slovenski delavec je ustvaril dodano vrednost, ki se je v obdobju od leta 2016 do leta 2020 povečevala po 3,7 % povprečni letni stopnji (Širec et al., 2018).

MSP so bila gledano skupaj prav tako podpovprečno produktivna, saj je dodana vrednost na osebo znašala 45.007 evrov ali 7,5 % manj od slovenske povprečne dodane vrednosti na osebo. Na *sliki 21* so prikazane relativne dodane vrednosti na osebo.

Slika 21. Pregled relativne dodane vrednosti na zaposlenega in samozaposlenega po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPEŠ, 2021a (za leto 2020); Močnik et al., 2021 (podatki za leta 2016–2020).

Spremembe ustvarjene dodane vrednosti na zaposlenega po regijah v Sloveniji za leti 2010 in 2020 smo prikazali v *tabeli 4*. Regije smo navedli padajoče po ustvarjeni dodani vrednosti na zaposlenega. Povprečna produktivnost, merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega (brez samozaposlenih) je v letu 2020 znašala 48.920 evrov, kar je bilo glede na leto 2019 za 1,2 % več (*tabela 4*). Med slovenskimi regijami so bila po kriteriju povprečne dodane vrednosti na zaposlenega (brez samozaposlenih) najuspešnejša podjetja iz jugovzhodne Slovenije (60.288 evrov, kar je bilo 4,9 % več kot leta 2019 – 57.461 evrov). Dodana vrednost na osebo se je v letu 2020 glede na leto 2010 v tej regiji povečala za 62,1 % – vrednost je leta 2010 znašala 37.181 evrov. Najnižjo dodano vrednost na zaposlenega v letu 2020 je ustvaril povprečno zaposleni v pomurski regiji (39.237 evrov), ki je za slovenskim povprečjem zaostajala za 19,8 %, za jugovzhodno Slovenijo z najvišjo produktivnostjo pa za 35 %. V pomurski regiji je bila dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 višja od tiste v letu 2010 (28.362 evrov) za 38,3 %, kar pomeni, da je rasla po povprečni 3 % letni stopnji v opazovanem enajstletnem obdobju, kar je bilo več od slovenskega povprečja (2,4 %). V enajstletnem obdobju od leta 2010 do leta 2020 je imela najnižjo rast dodane vrednosti na zaposlenega obalno-kraška regija (8,3 %; leta 2020: 45.919 evrov; leta 2010: 42.415 evrov), kar je bilo precej manj od slovenskega povprečja (dodana vrednost na zaposlenega za Slovenijo kot celoto

je bila namreč v letu 2020 za 29,7 % višja kot leta 2010). Dodana vrednost na zaposlenega se je v enajstletnem obdobju najbolj povečala v savinjski regiji (za 77,2 %; s 27.229 evrov v letu 2010 na 48.253 evrov v letu 2020). Toda kljub najvišji, 5,3 % povprečni letni rasti v obdobju od leta 2010 do leta 2020, je bila v tej regiji povprečna produktivnost v letu 2020 manjša od slovenske povprečne produktivnosti za 1,4 % in za 20 % manjša od dodane vrednosti na zaposlenega v jugovzhodni Sloveniji z najvišjo produktivnostjo. Nadpovprečno povečanje produktivnosti v tem obdobju so dosegle še osrednjeslovenska regija (62,7 %), jugovzhodna Slovenija (62,1 %) in gorenjska regija (49,8 %). Rast dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2020 glede na leto 2010 v preostalih regijah je bila manjša od slovenske povprečne rasti (tabela 4).

Tabela 4. Sprememba ustvarjene dodane vrednosti na zaposlenega po regijah v Sloveniji, 2010 in 2020

Regija	Dodana vrednost na zaposlenega, 2020	Dodana vrednost na zaposlenega, 2010	Rast 2020/2010	Povprečna letna rast, 2010–2020
Jugovzhodna Slovenija	60.288	37.181	62,1 %	4,5 %
Posavska	55.675	44.171	26,0 %	2,1 %
Osrednjeslovenska	53.823	33.073	62,7 %	4,5 %
Savinjska	48.253	27.229	77,2 %	5,3 %
Obalno - kraška	45.919	42.415	8,3 %	0,7 %
Gorenjska	45.547	30.397	49,8 %	3,7 %
Goriška	45.185	39.276	15,0 %	1,3 %
Zasavska	44.729	38.564	16,0 %	1,4 %
Primorsko-notranjska	42.503	37.880	12,2 %	1,1 %
Koroška	41.982	33.250	26,3 %	2,1 %
Podravska	39.390	34.416	14,5 %	1,2 %
Pomurska	39.237	28.362	38,3 %	3,0 %
Skupaj:	48.920	37.721	29,7 %	2,4 %

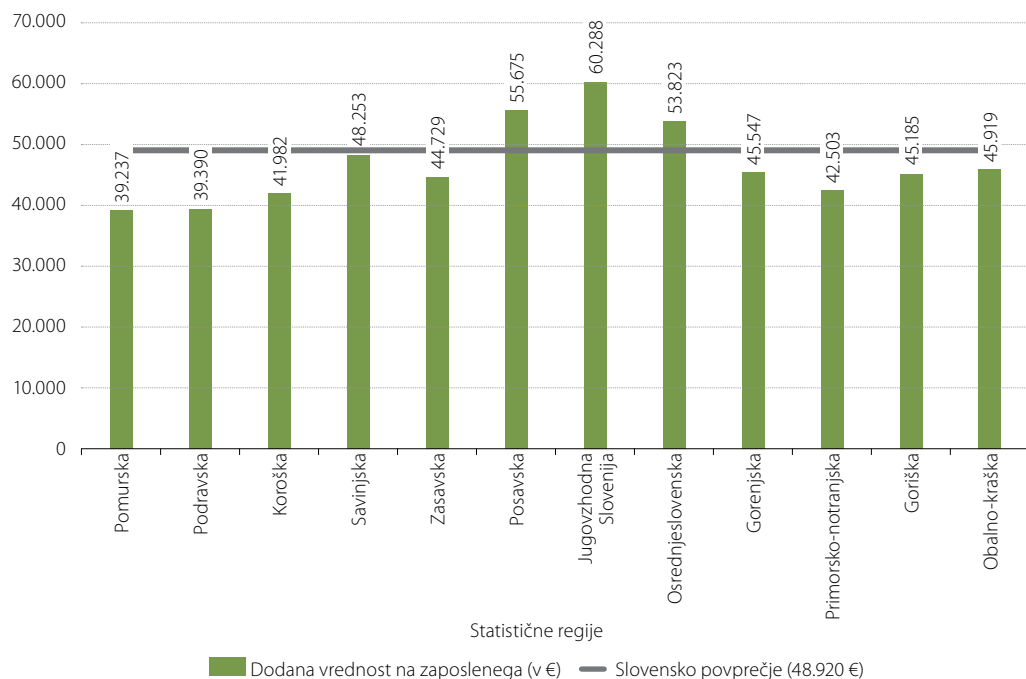
Vir: IPMMP – EPF UM, 2020. Po podatkih AJPES, 2021a (za leto 2020), Močnik et al., 2021 (podatki za leto 2010 in 2020).

V primerjavi z letom 2019 se je dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 zmanjšala v štirih regijah. Najbolj v obalno-kraški regiji (za 3,7 %). Z 1,1 % padcem vrednosti sta sledili koroška in gorenjska regija ter z 0,2 % zmanjšanjem dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2020 glede na leto 2019 goriška regija. V ostalih regijah je bila dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 višja kot leta 2019, in sicer se je najbolj povečala za 8,8 % v posavski regiji (z 51.159 evrov v letu 2019 na 55.675 evrov v letu 2020).

Analiza za petletno obdobje (od leta 2016 do leta 2020), pa je pokazala, da se je dodana vrednost na zaposlenega v Sloveniji povečala za 11,3 %. Najvišjo rast je imela jugovzhodna Slovenija, kjer je bila dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 višja za 22,1 % v primerjavi z letom 2016. Za 22 % je bila višja tudi v posavski regiji. Tretjo najvišjo rast produktivnosti v letu 2020 glede na leto 2016 pa je imela pomurska regija (17,3 %). Najmanj pa se je produktivnost v letu 2020 glede na leto 2016 povečala v obalno-kraški regiji (za 1,5 %).

Samo tri regije (jugovzhodna Slovenija, osrednjeslovenska in posavska) so bile v letu 2020 nadpovprečno produktivne, saj je povprečno zaposleni v regiji ustvaril višjo dodano vrednost kot povprečno zaposleni v slovenskem gospodarstvu kot celoti (torej več kot 48.920 evrov). Devet regij (pomurska, podravska, koroška, primorsko-notranjska, zasavska, goriška, gorenjska, obalno-kraška in savinjska) pa je dosegalo nižjo produktivnost od slovenskega povprečja (slika 22).

Slika 22. Dodana vrednost na zaposlenega po regijah v Sloveniji, 2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a (za leto 2020).

Jugovzhodna Slovenija je bila regija z drugo najnižjo zadolženostjo v letu 2020 (38,1 %). V tej regiji je bilo kar 77 % dodane vrednosti ustvarjene v predelovalnih dejavnostih, katere ustvarjena dodana vrednost se je v letu 2020 glede na leto 2019 povečala za 4 %. Če omenimo le nekatera od pomembnih podjetij jugovzhodne Slovenije, ki so delovala v predelovalnih dejavnostih, so to Krka, Revoz, Adria Mobil in TPV Novo mesto (Uredništvo Moja Dolenjska, 2017). Drugi največji delež dodane vrednosti (5,2 %) v regiji je bil ustvarjen v gradbeništvu, katerega dodana vrednost je bila v letu 2020 glede na leto 2019 višja za 9 %, kar je izjemna rast v kriznih gospodarskih razmerah. K relativno dobrim rezultatom te regije je zagotovo prispevalo tudi dejstvo, da so največji delež dodane vrednosti v tej regiji ustvarila velika podjetja (62,7 %) in da je bila njihova dodana vrednost za 4 % večja kot leta 2019. To je bil največji delež v ustvarjeni dodani vrednosti v regiji, ki so ga prispevala velika podjetja (AJPES, 2021d).

Uspešnost posavske regije je med drugim tudi odraz najvišje ustvarjene vrednosti izvoznih prihodkov na zaposlenega, ki je v letu 2020 znašala 174.182 evrov. Ta vrednost je slovensko povprečje izvoznih prihodkov na zaposlenega (73.475 evrov) presegala za 2,4-krat. Na drugem mestu je bila jugovzhodna Slovenija (124.880 evrov ali 70 % več od slovenskega povprečja). Izvoz na zaposlenega v osrednjeslovenski regiji je znašal 74.271 evrov, kar je bila peta najvišja vrednost med regijami. V posavski regiji je bila najmanjša zadolženost (33,5 %, kar je bilo 16,4 o. t. manj od slovenskega povprečja) in najnižji delež stroškov dela v dodani vrednosti (51,2 %, kar je bilo 7,3 o. t. manj od slovenskega povprečja) v primerjavi z drugimi regijami. V posavski regiji je bil največji delež dodane vrednosti ustvarjen v predelovalnih dejavnostih (30 %) in oskrbi z električno energijo, plinom in paro (28 %). Ustvarjena dodana vrednost v oskrbi z električno energijo, plinom in paro se je v tej regiji

v letu 2020 povečala za eno petino v primerjavi z letom 2019.²⁶ K dobrim rezultatom posavske regije je prispevalo tudi to, da se je dodana vrednost v letu 2020 v finančnih in zavarovalniških dejavnostih povečala kar za 63 % v primerjavi z letom 2019. Finančne in zavarovalniške dejavnosti so k dodani vrednosti regije prispevale 9 %. Dejavnik uspeha za regijo je tudi ta, da so leta 2020 največji delež (52 %) dodane vrednosti v regiji ustvarila velika podjetja in da je bila ta vrednost za 14 % večja kot leta 2019 (AJPES, 2021e).

V osrednjeslovenski regiji, ki je bila še tretja regija z nadpovprečno produktivnostjo, je leta 2020 največ dodane vrednosti ustvarila dejavnost trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (27 %). Dodana vrednost je bila v primerjavi z letom 2019 večja za 1 %. Drugi največji delež (22 %) dodane vrednosti v tej regiji so prispevale predelovalne dejavnosti, katerih dodana vrednost je bila višja za 2 % v primerjavi s predhodnim letom.²⁷ K relativno boljšim poslovnim rezultatom regije je prispeval tudi 10 % porast dodane vrednosti v gradbeništvu, v katerem je bilo ustvarjenih 5 % dodane vrednosti te regije. Relativno velik pa je bil tudi porast dodane vrednosti (7 %) v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih, ki so k ustvarjeni dodani vrednosti regije prispevale 12,1 %. To je bila dejavnost, ki je prispevala tretji največji delež k dodani vrednosti osrednjeslovenske regije. V osrednjeslovenski regiji so največji delež dodane vrednosti ustvarila velika podjetja (47 %), a je bila njihova ustvarjena dodana vrednost za 3 % manjša kot leta 2019. Dodano vrednost so v letu 2020 glede na leto 2019 uspela povečati le mikro podjetja (za 15 %), ki pa so k ustvarjeni dodani vrednosti v regiji prispevala 12 % delež (AJPES, 2021f). Zadolženost osrednjeslovenske regije je bila v letu 2020 v primerjavi z drugimi regijami največja (52,6 %).

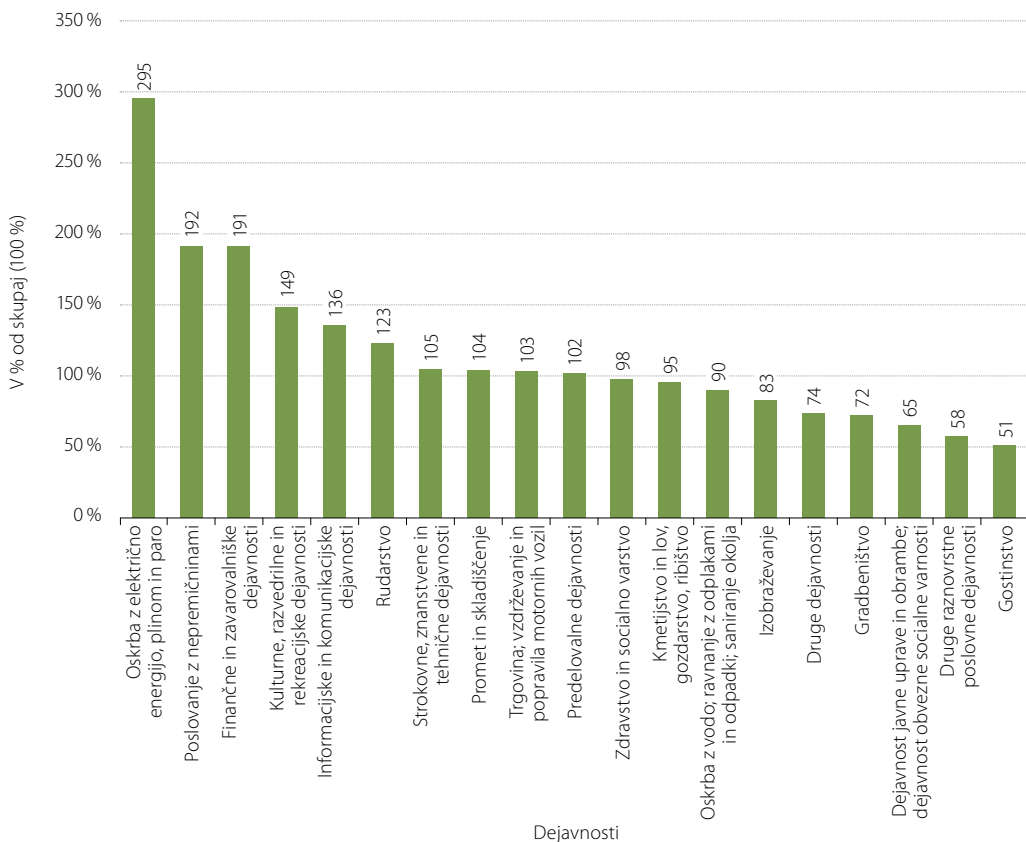
Slika produktivnosti slovenskega gospodarstva smo dopolnili še s podatki o povprečni in relativni dodani vrednosti na zaposlenega po dejavnostih. Relativna dodana vrednost na zaposlenega v dejavnosti je podana kot odstotek dosežene dodane vrednosti na zaposlenega v povprečnem podjetju posamezne dejavnosti glede na slovensko povprečje (*slika 23*).

Relativna dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 je bila najvišja v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro, saj je presegala slovensko povprečno dodano vrednost na zaposlenega za 195 %, kar je bilo še večje preseganje kot v letu 2019 (179 %). V poslovanju z nepremičninami je bila dodana vrednost glede na slovensko povprečje višja za 92 %, v finančnih in zavarovalniških dejavnostih za 91 %, v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih za 49 %, v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih za 36 % (kar je bil velik padec preseganja v primerjavi z letom 2019, ko je znašal 79 %) in v rudarstvu (23 % preseganje). Nadpovprečna produktivnost, a precej manjša, je bila dosežena tudi v prometu in skladiščenju, strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih, trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil in v predelovalnih dejavnostih, kjer je bila za 2 % višja od slovenskega povprečja (to je napredek teh dejavnosti, ki so v letu 2019 imele za 2 % nižjo dodano vrednost na zaposlenega glede na slovensko povprečje). V devetih dejavnostih (od 19) je bila produktivnost nižja od slovenskega povprečja. Najnižja je bila v gostinstvu (49 % zaostanek za slovenskim povprečjem) (*slika 23*).

²⁶ Po prihodkih in zaposlenih so med največjimi podjetji posavske regije papirnica Vipap Videm Krško, komunalno gradbeno podjetje Kostak, kovinarsko podjetje Kovis, podjetje za inženiring in proizvodnjo pohištva Stilles, papirnica Radeče papir NOVA, če omenimo pet največjih podjetij. V posavski regiji prevladuje pet velikih energetskih družb: GEN-I, GEN energija, NEK, HESS in TE Brestanica (Redakcija Posavski obzornik, 2019).

²⁷ Največji vpliv v regiji so imeli Petrol, Mercator, Holding Slovenske elektrarne (HSE), Lek in Spar (GZS, 2016).

Slika 23. Relativna dodana vrednost na zaposlenega po dejavnostih v Sloveniji, 2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a (za leto 2020).

V primerjavi z letom 2019 se je v letu 2020 relativna produktivnost poslabšala kar v desetih dejavnostih. Največji padec je bil v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih (–43,8 o. t.), ki pa so sicer imele peto največje preseganje dodane vrednosti na zaposlenega. V poslovanju z nepremičninami se je preseganje slovenske produktivnosti zmanjšalo za 14 o. t. (v letu 2019 je bila produktivnost v tej dejavnosti višja od slovenskega povprečja za 106 %, v letu 2020 pa za 92 %). Tretji največji padec pa je doživelo gostinstvo (–13 o. t.), kar je še dodatno poslabšanje ene od najnižjih produktivnosti, ki je zelo zaostajala za slovensko povprečno produktivnostjo. V gostinstvu je v letu 2019 dodana vrednost na zaposlenega predstavljala 64 % slovenskega povprečja, v letu 2020 pa le še 51 %. Tudi v primerjavi z letom 2016 je bila sprememba relativne produktivnosti v kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnostih v letu 2020 največja, in sicer 55,6 o. t. V letu 2016 je bila namreč produktivnost v tej dejavnosti za 91 % višja od slovenskega povprečja, v letu 2020 pa le še za 35 %. Produktivnost v prometu in skladiščenju je leta 2020 v primerjavi z letom 2019 padla za 7,1 o. t., glede na leto 2016 pa še bolj, za 15,8 o. t. V tej dejavnosti je bila leta 2016 ustvarjena dodana vrednost na zaposlenega, ki je presejala slovensko povprečje za 20,4 %, v letu 2019 se je preseganje zmanjšalo na 11,8 %, v letu 2020 pa na 4,7 %. V gostinstvu je bilo zaostajanje produktivnosti za slovenskim povprečjem tudi v letu 2016 okrog 35 %, tako kot v letu 2019 (Močnik et al., 2021; Širec et al., 2018).

Relativno višjo produktivnost v letu 2020 glede na leto 2019 so imeli v rudarstvu, v katerem se je relativna dodana vrednost na zaposlenega izboljšala za 2,6 o. t. (preseganje dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2019 je bilo 20,4 %, v letu 2020 pa 23 %) ²⁸; v predelovalnih dejavnostih za 3,2 o. t., medtem ko so bile v letu 2019 podpovprečno produktivne, saj je bila dodana vrednost na zaposlenega manjša od slovenskega povprečja za 1,65 %, medtem ko je bila leta 2020 za 1,6 % nad slovenskim povprečjem; oskrba z električno energijo, plinom in paro (za 16,4 o. t.); oskrba z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja (za 5 o. t.); trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (za 1,8 o. t.), informacijske in komunikacijske dejavnosti (za 0,4 o. t.), finančne in zavarovalniške dejavnosti (za 11,2 o. t.) ter zdravstvo in socialno varstvo (za 3,1 o. t.) (Močnik et al., 2021).

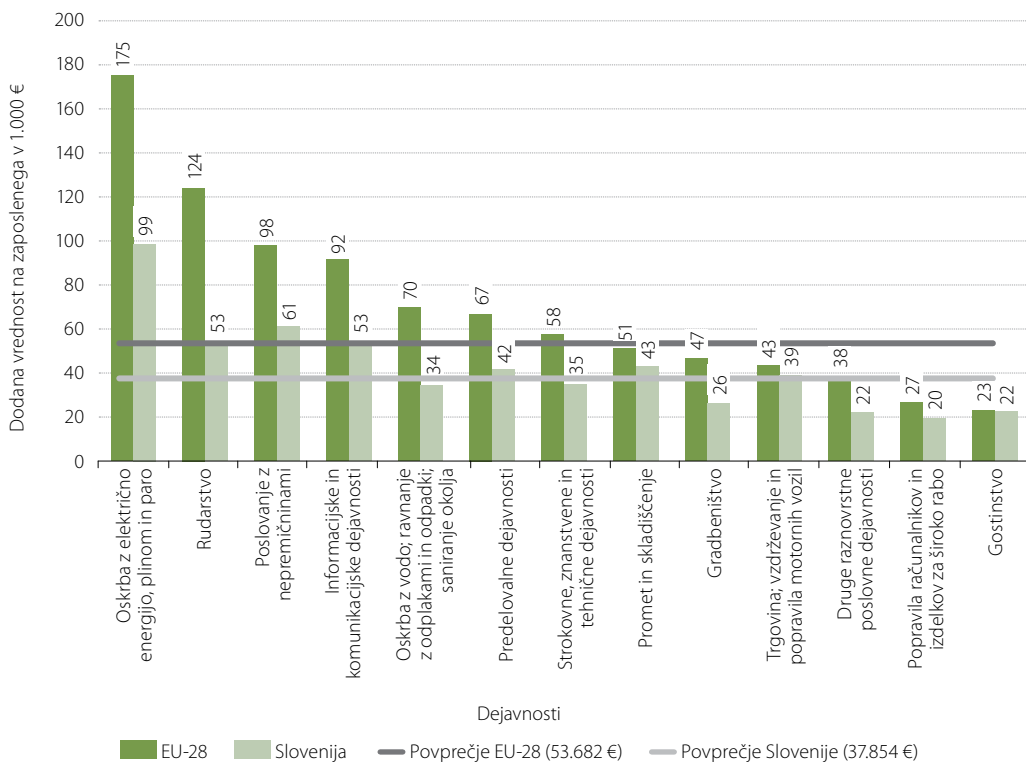
Za dejavnosti, v katerih je bilo preseganje relativne dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2020 večje v primerjavi z letom 2019 kot v primerjavi z letom 2016, lahko rečemo, da nanje pandemija Covida-19 ni tako močno vplivala. Med takšne dejavnosti so bili uvrščeni rudarstvo, predelovalne dejavnosti, oskrba z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja ter informacijske in komunikacijske dejavnosti. V prometu in skladiščenju je bilo zaostajanje relativne dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 manjše kot v primerjavi z letom 2016. Dejavnosti, v katerih se je relativna dodana vrednost na zaposlenega še bolj poslabšala v letu 2020 glede na leto 2019 kot glede na leto 2016 so bile kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo; strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti in izobraževanje. Na te dejavnosti je imela pandemija Covida-19 večji negativni vpliv. V predelovalnih dejavnostih pa se je v letu 2020 glede na leto 2019 pojavilo največje zmanjšanje preseganja povprečne produktivnosti. Leta 2020 je bilo preseganje za 14,4 o. t. manjše v primerjavi z letom 2019, medtem ko je bilo preseganje dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2020 samo še za 0,2 o.t. večje od slovenskega povprečja, kot je bilo v letu 2016 (Močnik et al., 2021; Širec et al., 2018). ²⁹

Za primerjavo smo v nadaljevanju podali še dodano vrednost na zaposlenega v nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 in Slovenije v letu 2019. Povprečno zaposleni delavec v tem sektorju gospodarstva EU-28 je leta 2019 ustvaril 53.682 evrov dodane vrednosti, v Sloveniji pa 37.854 evrov ali 29,5 % manj (*slika 24*).

²⁸ V rudarstvu se je nadpovprečna dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 glede na leto 2019 povečala za 2,5 o. t., medtem ko je bila dodana vrednost na zaposlenega v primerjavi z dodano vrednostjo na zaposlenega v letu 2016 za 8,6 o. t. manjša. Dodana vrednost na zaposlenega v rudarstvu je leta 2020 znašala 60.160 evrov (23 % preseganje slovenskega povprečja), leta 2019 58.221 evrov (20,4 % preseganje slovenskega povprečja in leta 2016 57.796 evrov (31,6 % preseganje slovenskega povprečja) (Širec et al., 2018).

²⁹ Dodana vrednost na zaposlenega v poslovanju z nepremičninami je znašala leta 2020 93.705 evrov (91,5 % preseganje slovenskega povprečja), leta 2019 je znašala 99.525 evrov (105,9 % preseganje slovenskega povprečja) in leta 2016 84.026 evrov (91,3 % preseganje slovenskega povprečja).

Slika 24. Dodana vrednost na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto so podatki o dodani vrednosti in zaposlenih združeni za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki; saniranje okolja; za Združeno kraljestvo so podatki za leto 2018.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Najvišja dodana vrednost na zaposlenega je bila ustvarjena v oskrbi z električno energijo, plinom in paro (EU-28: 175.000 evrov; Slovenija: 99.000), vendar je bila slovenska manjša za 43,6 %. Več kot 50 % zaostanek slovenske dodane vrednosti na zaposlenega je bil v rudarstvu (57,5 %) in v oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki; saniranju okolja (50,5 % zaostanek). Najmanjši zaostanek za evropsko produktivnostjo je bil dosežen v gostinstvu (3,3 %). V nobeni dejavnosti v Sloveniji ni bila ustvarjena dodana vrednost na osebo višja kot v EU-28. Dodana vrednost na zaposlenega v oskrbi z električno energijo, plinom in paro je v EU-28 presegala evropsko povprečje za 226 %, v Sloveniji pa slovensko povprečje za 160 %. Visoka dodana vrednost na osebo je pokazatelj, da gre za dejavnost z zelo visoko delovno produktivnostjo in kapitalno intenzivno naravo dejavnosti, ki hkrati vpliva tudi na večjo konsolidacijo te dejavnosti. Na drugem mestu po ustvarjeni dodani vrednosti na zaposlenega je bilo v EU-28 rudarstvo (124.000 evrov, kar je bilo manj kot leta 2018, ko je vrednost znašala 139.000 evrov), v Sloveniji pa je bil na drugem mestu po ustvarjeni dodani vrednosti povprečno zaposleni delavec v poslovanju z nepremičninami (61.000 evrov, leta 2018 je bilo 62.000 evrov). Njegova produktivnost je bila za 62 % večja od slovenskega povprečja, medtem ko je v tej dejavnosti evropski delavec ustvaril za 60 % višjo dodano vrednost kot slovenski delavec, njegova vrednost pa je presegala povprečje EU-28 za 82,5 %. V informacijskih in komunikacijskih dejavnostih je bilo v Sloveniji tretje največje preseganje povprečne dodane vrednosti na zaposlenega, in sicer za 1,4-krat (53.000 evrov), kar prav tako nakazuje, da je bila v dejavnosti ustvarjena visoka dodana vrednost na zaposlenega in

da gre za kapitalno intenzivno dejavnost. Informacijske in komunikacijske dejavnosti so bile v EU-28 na četrtem mestu po dodani vrednosti na zaposlenega (92.000 evrov ali 71 % več od povprečja). V Sloveniji je bila v rudarstvu dosežena četrta najvišja produktivnost (52.780 evrov ali 39,4 % več od povprečja). V rudarstvu je v EU-28 ustvarjena dodana vrednost na osebo evropsko povprečje presegala za 131,1 %. V prometu in skladiščenju je bil evropski delavec podpovprečno produktiven, saj je bila dodana vrednost na zaposlenega za 4,5 % nižja od evropskega povprečja, v Sloveniji pa je bila dodana vrednost na zaposlenega v tej dejavnosti za 13,3 % višja od slovenskega povprečja. Tako je bilo tudi v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil. V EU-28 je bila ustvarjena za 19 % nižja dodana vrednost na zaposlenega od evropskega povprečja, v Sloveniji pa za 3,4 % višja od slovenskega povprečja. Je pa evropska dodana vrednost na zaposlenega v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil za 11 % presegala slovensko dodano vrednost v tej dejavnosti. V obeh primerih pa so bile podpovprečno produktivne dejavnosti gradbeništvo (le da je v Sloveniji še bolj zaostajalo za povprečjem kot v EU-28), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (zaostanek za povprečjem v EU-28 je bil 29,1 %, v Sloveniji pa še večji – 41,2 %), popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo (v obeh primerih okrog 50 % zaostanek za povprečjem) ter gostinstvo (zaostanek za povprečjem je bil v EU-28 še večji, 56,9 %, kot v Sloveniji – 40,9 %) (Eurostat, 2019).

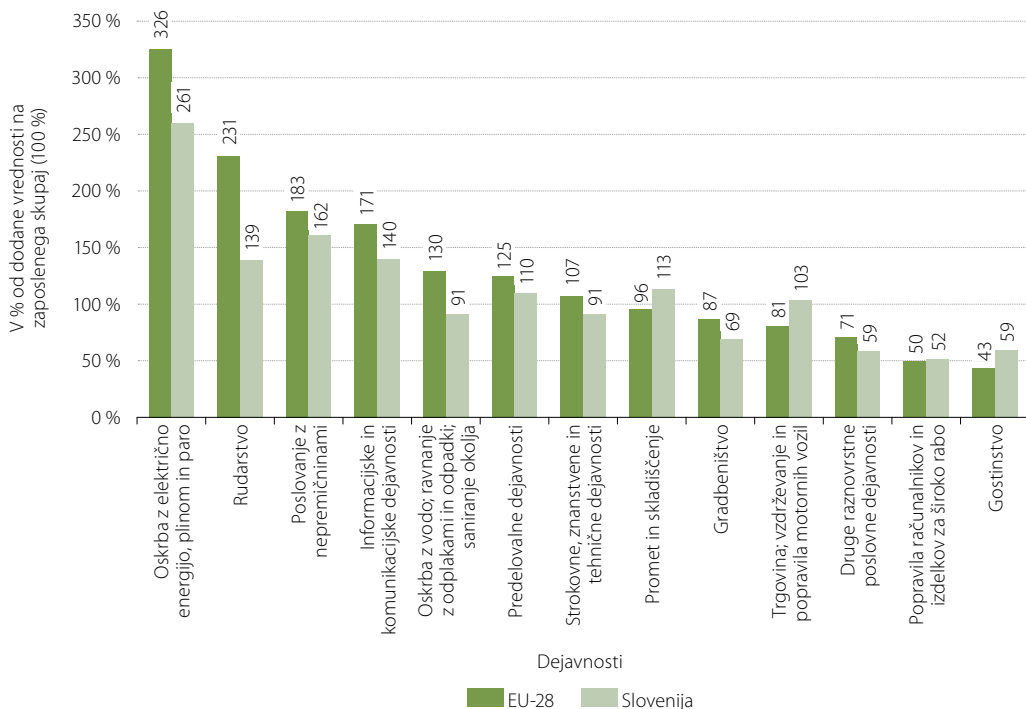
Odstopanja od povprečne produktivnosti v dejavnostih so bila po posameznih članicah EU-28 velika. Najvišja povprečna dodana vrednost na zaposlenega je bila ustvarjena na Irskem (153.000 evrov). Irski je uspelo izvesti prehod na napredne proizvodnje z visoko dodano vrednostjo ter se pozicionirati v celoten življenjski cikel izdelka (od raziskav in razvoja do oblikovanja, distribucije, trženja in podpornih storitev). Irska podjetja imajo močan položaj v dobaviteljskih verigah z razvojnimi sposobnostmi, novimi rešitvami in tudi s strateškim povezovanjem s tujimi partnerji. Strateško pomembna je prav tako njihova krepitev proizvodnih sposobnosti, dobra dostopnost inputov, dobaviteljska baza in novo vzpostavljanje lastnih verig, ki podjetjem omogočajo rast (IDA Ireland, 2019). Irska je leta 2019 ustvarila 250,7 milijarde evrov dodane vrednosti, kar je predstavljalo le 3,1 % ustvarjene dodane vrednosti nefinančnega sektorja gospodarstva EU-28. V strukturi irske ustvarjene dodane vrednosti pa so predelovalne dejavnosti prispevale kar 44,1 %, kar je bil največji delež od vseh članic EU-28, ki jo je k dodani vrednosti prispevala ta dejavnost. Za irske predelovalne dejavnosti so značilna zelo velika proizvodna podjetja, ki delujejo v sektorjih hrane, kemikalij, farmacevtskih proizvodov in računalništva (Burke-Kennedy, 2020). Irska je imela v predelovalnih dejavnostih, v katerih je ustvarila skoraj polovico svoje dodane vrednosti, najvišjo dodano vrednost na zaposlenega (462.173 evrov), kar je presegalo evropsko povprečje v predelovalnih dejavnostih za skoraj sedemkrat. Druga najvišja produktivnost predelovalnih dejavnosti je bila dosežena na Danskem (130.268 evrov), kar je predstavljalo samo 28,2 % irske dodane vrednosti na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih. Irska je imela v letu 2019 tudi najproduktivnejšega delavca v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (419.799 evrov), kar je bilo skoraj petkrat več od evropskega povprečja dodane vrednosti na zaposlenega v tej dejavnosti (91.807 evrov).

Najnižja dodana vrednost na zaposlenega je bila dosežena v Bolgariji (16.110 evrov) in je predstavljala le 30 % evropskega povprečja ter 10,5 % irske dodane vrednosti na zaposlenega. Slovenija se je s 37.854 evri povprečne dodane vrednosti na zaposlenega uvrstila na 15. mesto med 28 članicami. Dejavnost z najnižjo povprečna dodano vrednostjo na zaposlenega v nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 v letu 2019 je bilo gostinstvo, kjer je znašala na ravni EU-28 23.155 evrov, na ravni članice z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega je bila Bolgarija s 7.046 evri, kar je predstavljalo 30 % evropskega povprečja in 17,5 % najvišje dodane vrednosti na zaposlenega v gostinstvu, ki je bila dosežena v Luksemburgu (40.291 evrov) in je bila za skoraj tri četrtine višja od evropskega povprečja. V gostinstvu se je Slovenija uvrstila na 15. mesto z 22.384 evri, kar je bilo 3 % pod evropskim povprečjem in 44 % pod dodano vrednostjo luksemburškega povprečnega delavca v gostinstvu (Eurostat, 2019).

Glede na dejavnost se je Slovenija po dodani vrednosti na zaposlenega uvrstila najboljše, na 14. mesto, v predelovalnih dejavnostih (41.602 evrov, kar je bilo 62 % evropskega povprečja te dejavnosti – 66.942 evrov in 9 % najvišje irske dodane vrednosti na zaposlenega v tej dejavnosti – 462.173 evrov). 14. mesto je Slovenija zasedala tudi v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (39.153 evrov, kar je bilo 90 % evropskega povprečja te dejavnosti – 43.468 evrov – in 39,4 % najvišje luksemburške dodane vrednosti na zaposlenega v tej dejavnosti – 99.380 evrov) in v poslovanju z nepremičninami (61.139 evrov, kar je bilo 62,4 % evropskega povprečja te dejavnosti – 97.977 evrov – in 19,3 % najvišje danske dodane vrednosti na zaposlenega v tej dejavnosti – 317.176 evrov). V preostalih dejavnostih v Sloveniji se je povprečni delavec po ustvarjeni dodani vrednosti razvrstil od 15. mesta (v gostinstvu in popravilih računalnikov in izdelkov za široko rabo) pa vse do 19. mesta (v oskrbi z električno energijo, plinom in paro) (Eurostat, 2019).

Relativne dodane vrednosti na zaposlenega, ki ponazarjajo razmerje med dodano vrednostjo na zaposlenega v dejavnosti glede na evropsko oziroma slovensko povprečje, so prikazane na *sliki 25*.

Slika 25. Relativna dodana vrednost na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto so združeni podatki za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in saniranje okolja; za Združeno kraljestvo so podatki za leto 2018.

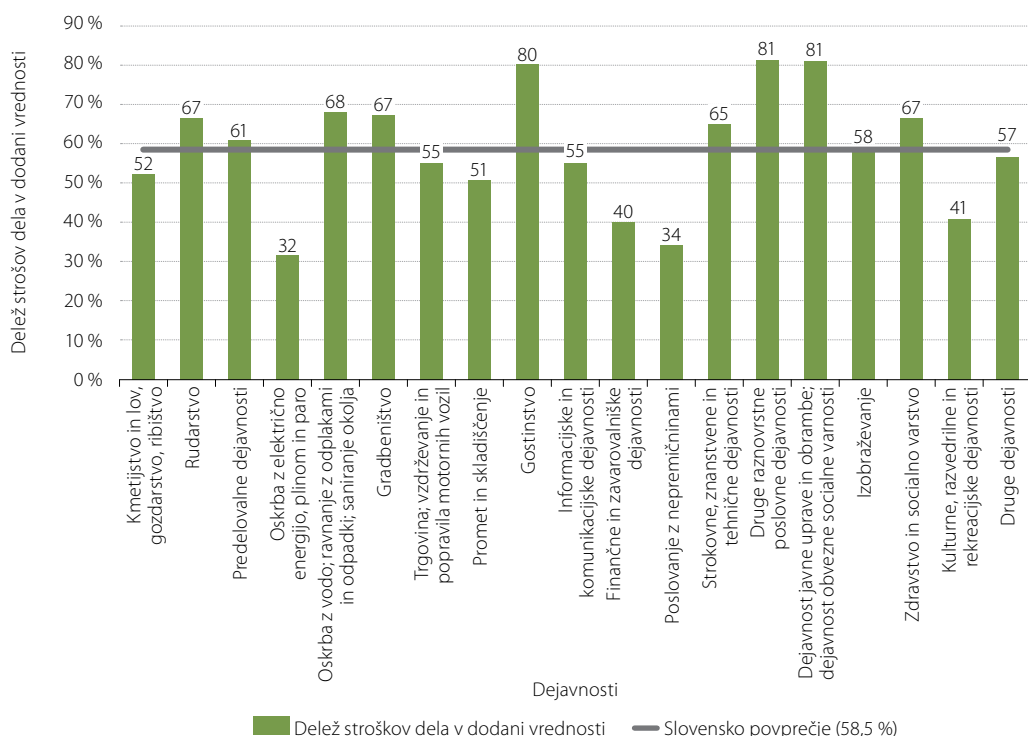
Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

1.5 Stroški dela

Stroški dela gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov v letu 2020 so znašali 15,8 milijarde evrov ali 2,2 % več kot leta 2019 (v letu 2019 so bili za 8,4 % večji kot leta 2018) in so predstavljali 58,5 % (leta 2019 pa 56,7 %) ustvarjene dodane vrednosti. Stroški dela so torej bili za 338 milijonov evrov večji kot leta 2019 (leta 2019 pa za 1,2 milijarde evrov glede na leto 2018) (Močnik et al., 2021). Delež stroškov dela v dodani vrednosti je bil najvišji (63,6 %) v malih podjetjih, nadpovprečen pa je bil še v srednje velikih podjetjih (62,4 %). V velikih podjetjih je bil delež nekoliko manjši od slovenskega povprečja (56,2 %), podpovprečen pa je bil v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi (56,9 %) in gospodarskih družbah z 0 zaposlenimi osebami (5,4 %).

Največji nadpovprečni delež stroškov dela v dodani vrednosti sta imeli dejavnost druge raznovrstne poslovne dejavnosti (81,3 % ali 4,6 o. t. več kot leta 2019) in dejavnost javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti (81,1 %, kar je bilo 4,8 o. t. več kot leta 2019). Najnižji podpovprečni delež stroškov dela v dodani vrednosti je znašal 31,7 % in je bil dosežen v oskrbi z električno energijo, plinom in paro. V devetih dejavnostih so bili stroški dela v dodani vrednosti večji od tega deleža za Slovenijo kot celoto, v desetih dejavnostih pa manjši (slika 26) (Močnik et al., 2021).

Slika 26. Deleži stroškov dela v dodani vrednosti po dejavnostih v Sloveniji, 2020

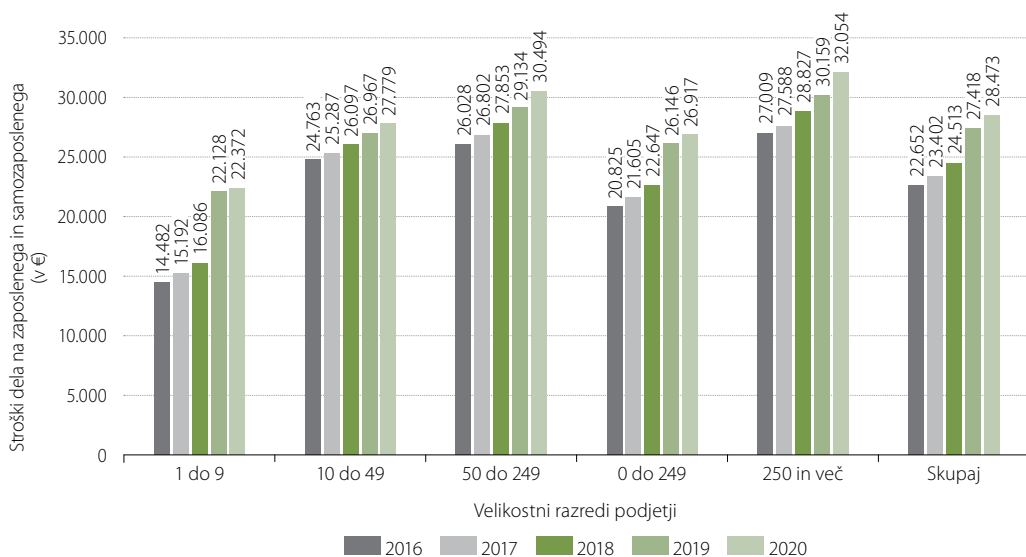

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a (za leto 2020).

Ko smo k številu zaposlenih oseb prišteli tudi samostojne podjetnike posameznike ali samozaposlene osebe, so v letu 2020 stroški dela na osebo v povprečju znašali 28.473 evrov (leta 2019 so bili 25.737 evrov), medtem ko so brez upoštevanja samozaposlenih oseb znašali 30.429 evrov (leta 2019 so

bili 27.418 evrov). Najvišji so bili stroški dela na osebo v velikih podjetjih, kjer so znašali 32.054 evrov (leta 2019 so bili 30.159 evrov), najnižji pa v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi, 22.372 evrov (v letu 2019 so bili 17.181 evrov). Povprečni stroški dela v tem velikostnem razredu so bili nizki tudi zato, ker smo v ta velikostni razred podjetij k zaposlenim prišteli samozaposlene. Brez njih bi stroški dela na zaposlenega znašali 30.775 evrov. Nadpovprečni stroški dela na zaposlenega so bili poleg velikih še v srednje velikih podjetjih – 30.494 evrov (leta 2019 so znašali 29.134 evrov). V malih podjetjih so bili stroški dela na osebo nekoliko pod slovenskim povprečjem (za 2,4 %). Znašali so 27.779 evrov (leta 2019 pa so bili 26.967 evrov). V MSP skupaj so bili ti stroški prav tako podpovprečni in so znašali 26.917 evrov (leta 2019 pa 26.146 evrov) (slika 27). V vseh velikostnih razredih podjetij so se stroški dela na zaposlenega v letu 2020 povečali glede na leto 2016. Rasli so po 4,7 % povprečni letni stopnji. Najbolj so se stroški dela na zaposlenega povečali v mikro podjetjih z 1– 9 zaposlenimi (v povprečju za 9,1 % na leto), najmanj pa v malih podjetjih (2,3 % povprečno letno). Podpovprečno so rasli tudi stroški dela na zaposlenega v srednje velikih (3,2 % povprečno letno) in velikih podjetjih (3,5 % povprečno letno v obdobju od leta 2016 do leta 2020) (Močnik et al., 2021).

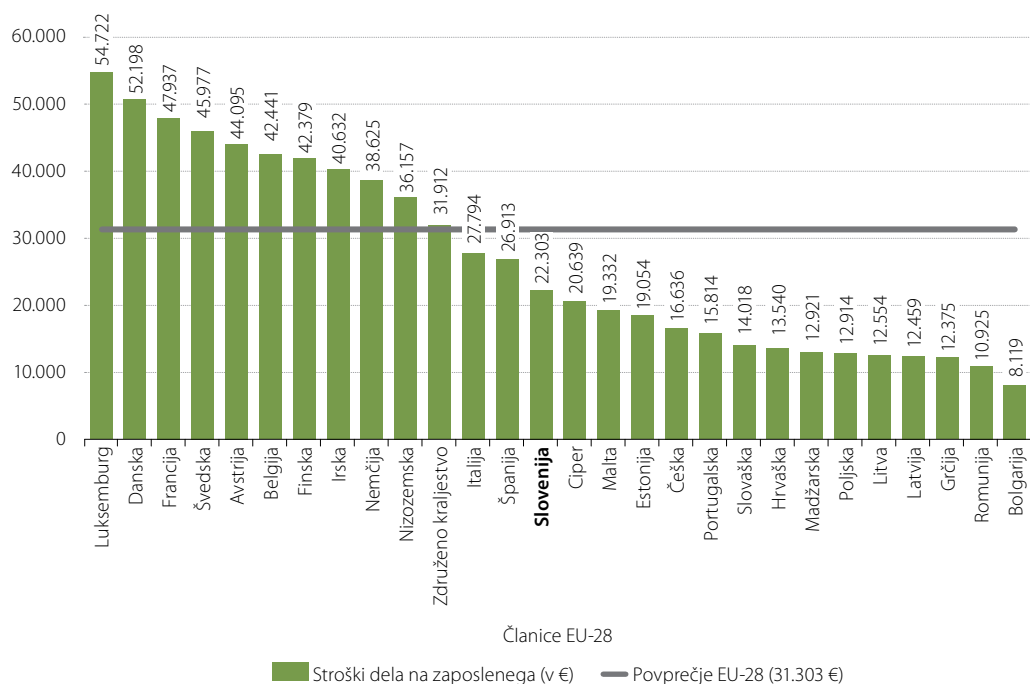
Slika 27. Povprečni stroški dela na zaposlenega in samozaposlenega po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPEŠ, 2021a; Močnik et al., 2021 (za leta 2016–2020).

Izračunali smo tudi stroške dela nefinančnega sektorja gospodarstva po članicah EU-28 za leto 2019 (slika 28).

Slika 28. Povprečni stroški dela na zaposleno osebo v nefinančnem sektorju gospodarstva članic EU-28, 2019*

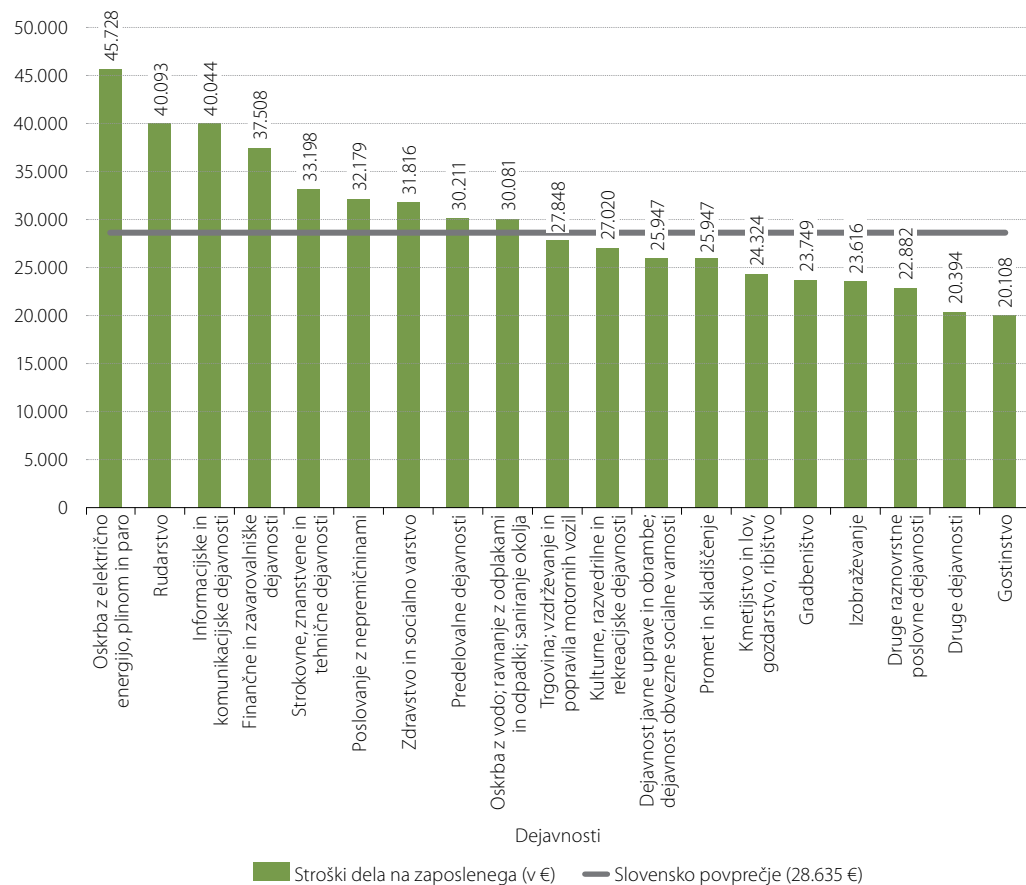
Opomba: *Za Malto so podatki združeni za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; za Združeno kraljestvo so podatki za leto 2018; za Nemčijo so podatki za stroške dela za leto 2018, in sicer za rudarstvo, predelovalne dejavnosti, oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; za Ciper so podatki za stroške dela združeni za rudarstvo in oskrbo z električno energijo, plinom in paro.

Vir: IPMMP – EPF UM, 2020. Po podatkih Eurostat, 2019.

V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 so bili v letu 2019 povprečni stroški dela na zaposleno osebo 31.303 evrov. Enajst članic je imelo te stroške večje od povprečja. Najvišji povprečni stroški dela so znašali 54.722 evrov, in sicer v Luksemburgu. Evropsko povprečje so presegali za 75 %. Najnižji povprečni stroški dela so bili v Bolgariji (8.119 evrov). Za evropskim povprečjem so zaostajali za 74 % oziroma 85 % za luksemburškimi stroški dela na zaposlenega. Slovenija je bila po višini stroškov dela (22.303 evrov) na 14. mestu. Stroški dela v Sloveniji so zaostajali za evropskim povprečjem za 29 % in so predstavljali 41 % najvišjih povprečnih stroškov dela v Luksemburgu (Eurostat, 2019).

Ker se stroški dela razlikujejo po dejavnostih, smo izračunali tudi povprečne stroške dela na zaposlenega po dejavnostih v Sloveniji za leto 2020. Najvišji stroški dela na zaposlenega so bili v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro. Znašali so 45.728 evrov in so za 59,7 % presegali slovensko povprečje (28.635 evrov). Najnižji stroški dela na zaposlenega v letu 2020 so bili v gostinstvu (20.108 evrov), saj so bili za 29,8 % nižji od slovenskega povprečja in za 56 % nižji od dejavnosti z najvišjimi stroški dela na zaposlenega v oskrbi z električno energijo, plinom in paro (slika 29).

Slika 29. Povprečni stroški dela na zaposlenega po dejavnostih v Sloveniji, 2020

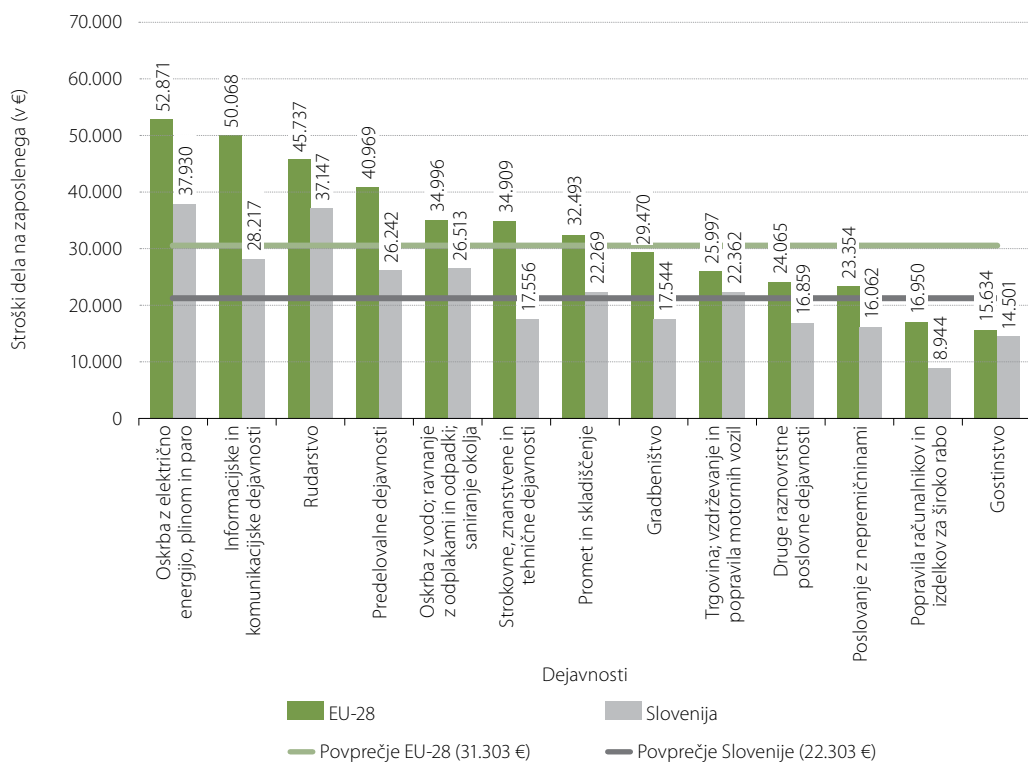
Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJ PES, 2021a (za leto 2020).

Na *sliki 29* lahko vidimo, so bili stroški dela na zaposlenega poleg oskrbe z električno energijo, plinom in paro nadpovprečni še v osmih, podpovprečni pa v desetih dejavnostih. Za primerjavo z EU-28 smo izračunali še povprečne stroške dela na zaposlenega po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji za leto 2019 (*slika 30*).

Nadpovprečne stroške dela na zaposlenega v EU-28 je imelo sedem dejavnosti, v Sloveniji prav tako (*slika 30*). V prav vseh dejavnostih so bili stroški dela na zaposlenega v EU-28 višji kot v Sloveniji. Najvišji stroški dela so bili v EU-28 in v Sloveniji v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro. Povprečne stroške dela na zaposlenega v EU-28 so presegali za 69 %, v Sloveniji pa za 70 %. Drugi najvišji stroški dela na zaposlenega so bili v EU-28 v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih. Od evropskega povprečja so bili višji za 60 %. V Sloveniji so bili na drugem mestu stroški dela na zaposlenega v rudarstvu, medtem ko so bili v rudarstvu v EU-28 na tretjem mestu. Stroški dela na zaposlenega v rudarstvu so v EU-28 evropsko povprečje presegali za manj kot v Sloveniji (EU-28: 46 % preseganje; Slovenija: 67 % preseganje).

Stroški dela na zaposlenega v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih so bili v Sloveniji na tretjem mestu s 26 % preseganjem slovenskega povprečja, kar je bilo precej manjše preseganje v primerjavi s preseganjem stroškov dela v tej dejavnosti glede na evropsko povprečje.

Slika 30. Povprečni stroški dela na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019*

Opomba: *Za Malto so podatki združeni za oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; za Združeno kraljestvo so podatki za leto 2018; za Nemčijo so podatki za stroške dela za leto 2018, in sicer za rudarstvo, predelovalne dejavnosti, oskrbo z električno energijo, plinom in paro ter oskrbo z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; za Ciper so podatki za stroške dela združeni za rudarstvo in oskrbo z električno energijo, plinom in paro. Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Razlika pri stroških dela v Sloveniji in EU-28 je bila v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih, kjer so bili stroški dela na zaposlenega v EU-28 nadpovprečni, v Sloveniji pa manjši od slovenskega povprečja. Stroški dela na zaposlenega v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih so bili v Sloveniji za polovico manjši kot v EU-28, kar kaže, da je bilo v primerjavi s prihodkom na zaposlenega v tej dejavnosti (ki je bil v Sloveniji za 30 % manjši kot v EU-28) ali v primerjavi z dodano vrednostjo na zaposlenega v tej dejavnosti (ki je bila v Sloveniji za 40 % manjša kot v EU-28), delo preizkušeno. Plače so praviloma višje v velikih oziroma večjih podjetjih v primerjavi z manjšimi. V strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih v EU-28 so skoraj 30 % dodane vrednosti ustvarila velika in 15 % srednje velika podjetja, v Sloveniji pa velika podjetja le 4 % in srednje velika 12 %. Veliko odstopanje je bilo pri mikro podjetjih – v EU-28 so mikro podjetja k dodani vrednosti v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih prispevala 37 %, v Sloveniji pa 61 % (*priloga B*). In dejstvo je tudi, da je velikost podjetja zelo relativna kategorija, odvisna od ravni opazovanja. Veliko podjetje v tej dejavnosti je na primer v Nemčiji, ki je v tej dejavnosti ustvarila drugi največji delež dodane vrednosti (21,6 %), zaposlovalo 1.006,9 ljudi, v Sloveniji pa 413 ljudi. Povprečno nemško podjetje v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih je leta 2019 zaposlovalo 5,7 ljudi, v Sloveniji pa 1,7 ljudi. Kot smo že omenili, imajo večja podjetja boljši potencial za doseganje ugodnejšega finančnega položaja oziroma so lahko potencialno poslovno uspešnejša zaradi lažjega dostopa do potrebnih

resursov, pridobivanja kapitala, razvijanja sposobnosti, pogajalske moči in še številnih drugih dejavnikov. Podatki kažejo, da se je v letu 2019 število zaposlenih v Nemčiji v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih povečalo za 1,9 %, najbolj v velikih podjetjih (za 18 %), v srednje velikih podjetjih pa za 8,8 %, zmanjšalo pa se je v malih podjetjih (za 9,3 % v podjetjih z 10–19 zaposlenimi in za 5,4 % v podjetjih z 20–49 zaposlenimi). Primerjava s Slovenijo pa je pokazala, da se je zaposlenost v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih v letu 2019 povečala za 2,6 %, vendar najbolj v malih podjetjih z 10–19 ljudmi (za 8,2 %), za 7,4 % v srednje velikih podjetjih in za 6,5 % v malih podjetjih z 20–49 zaposlenimi, medtem ko je v velikih podjetjih število zaposlenih upadlo za 15,3 % (Eurostat, 2019).

V gradbeništvu so bili stroški dela na zaposlenega tako v EU-28 kot Sloveniji manjši od povprečnih stroškov dela na zaposlenega, a je bil zaostanek v Sloveniji večji kot v EU-28. V trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil so bili stroški dela na zaposlenega malo nad slovenskimi povprečnimi stroški dela na zaposlenega, medtem ko so bili v EU-28 pod evropskim povprečjem. V gostinstvu so bili stroški dela na zaposlenega v EU-28 in Sloveniji podpovprečni, s tem da so v EU-28 bolj zaostajali za evropskim povprečjem kot v Sloveniji za slovenskim povprečjem. Najnižji stroški dela na zaposlenega v EU-28 so bili v gostinstvu, v Sloveniji pa v popravilih računalnikov in izdelkov za široko rabo (*slika 30*).

Najvišji stroški dela na zaposlenega v nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 v letu 2019 so znašali 117.878 evrov in so bili doseženi v rudarstvu na Danskem. Povprečne stroške dela na zaposlenega v rudarstvu na ravni EU-28 (45.737 evrov) so presejali za 158 %. Najnižje stroške dela na zaposlenega pa je imel povprečni delavec, zaposlen v popravilih računalnikov in izdelkov za široko rabo v Bolgariji (2.652 evrov, kar je predstavljalo 16 % stroškov dela na zaposlenega na ravni EU-28 v tej dejavnosti) (Eurostat, 2019).

Danska je bila članica, v kateri so bili stroški dela na zaposlenega v letu 2019 najvišji v največ dejavnostih. Prvo mesto je zasedala v že omenjenem rudarstvu, v predelovalnih dejavnostih (68.939 evrov ali 68 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti), gradbeništvu (54.197 evrov ali 84 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti), drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (38.756 evrov ali 61 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti) ter v popravilih računalnikov in izdelkov za široko rabo (35.572 evrov ali 110 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti). Luksemburg, ki se je po stroških dela na zaposlenega (54.722 evrov) uvrstil na prvo mesto na ravni EU-28 kot celote, je imel najvišje stroške dela na zaposlenega v štirih dejavnostih: trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (47.838 evrov ali 84 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti), promet in skladiščenje (58.070 evrov ali 79 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti), gostinstvo (33.121 evrov ali 112 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti), informacijske in komunikacijske dejavnosti (77.600 evrov ali 55 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti) ter strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (84.848 evrov ali 143 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti). Irska je imela najvišje stroške dela na zaposlenega v oskrbi z električno energijo plinom in paro (111.692 evrov ali 111 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti). Belgija je imela najvišje stroške dela na zaposlenega v oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki; saniranju okolja (61.215 evrov ali 75 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti). Nizozemska pa je imela najvišje stroške dela na zaposlenega v poslovanju z nepremičninami (50.295 evrov ali 115 % preseganje evropskega povprečja te dejavnosti). V večini dejavnosti (osmih od trinajstih) je bila na zadnjem mestu z najnižjimi stroški dela Bolgarija. Največji zaostanek stroškov dela na zaposlenega za evropskim povprečjem v dejavnosti je imela Bolgarija v popravilih računalnikov in izdelkov za široko rabo (–84 %), najmanjši zaostanek pa je bil v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (–61 %). Najnižje stroške dela na zaposlenega je imela Litva v oskrbi z električno energijo, plinom

in paro (17.512 evrov ali 67 % zaostanek za evropskim povprečjem te dejavnosti) ter v poslovanju z nepremičninami (5.340 evrov ali 77 % zaostanek za evropskim povprečjem te dejavnosti). Slovaška je bila po stroških dela na zaposlenega najnižje uvrščena v gradbeništvu (6.830 evrov ali 77 % zaostanek za evropskim povprečjem te dejavnosti). Madžarska je imela najnižje stroške dela na zaposlenega v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih (19.166 evrov ali 62 % zaostanek za evropskim povprečjem te dejavnosti). Med članicami EU-28 pa so bili stroški dela na zaposlenega v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih najnižji v Grčiji (9.338 evrov ali 73 % zaostanek za evropskim povprečjem te dejavnosti) (Eurostat, 2019).

Slovenija je bila po povprečnih stroških dela (22.303 evri) na 14. mestu na ravni EU-28 kot celote v nefinančnem sektorju gospodarstva. Največji zaostanek stroškov dela na zaposlenega v letu 2019 za evropskimi stroški dela na zaposlenega je imela Slovenija v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih (-50 %, uvrstila se je na 16. mesto v tej dejavnosti na ravni EU-28), najmanjšega pa v gostinstvu (-7 %, uvrstila se je na 12. mesto v tej dejavnosti na ravni EU-28). Pomanjkanje gostinskega kadra v Sloveniji je botrovalo relativno višjim stroškom dela za iskano delovno silo. Po zaostanku stroškov dela na zaposlenega v Sloveniji za evropskimi stroški dela na zaposlenega v posamezni dejavnosti so si sledile še preostale dejavnosti: popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo (-47 %, 15. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), informacijske in komunikacijske dejavnosti (-44 %, 19. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), gradbeništvu (-40 %, 16. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), predelovalne dejavnosti (-36 %, 14. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), promet in skladiščenje (-31 %, 17. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), poslovanje z nepremičninami (-31 %, 13. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (-30 %, 16. mesto na ravni EU-28), oskrba z električno energijo, plinom in paro (-28 %, 15. mesto na ravni EU-28), oskrba z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki, saniranje okolja (-24 %, 14. mesto v dejavnosti na ravni EU-28), rudarstvo (-18 %, 14. mesto na ravni EU-28) ter trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil (-14 %, 13. mesto na ravni EU-28) (Eurostat, 2019).

Doslej analizirane podatke, razčlenjene po točkah od 1.1 do 1.5., smo zbirno predstavili v *prilogi A*.

2 Število podjetij, zaposlenih in dodana vrednost po velikostnih razredih podjetij Slovenije v primerjavi z EU-28 v letu 2018

2.1 Uvod

Drugo poglavje je namenjeno strnjnemu pregledu števila podjetij, števila zaposlenih in dodane vrednosti nefinančnega sektorja gospodarstva EU-28 in Slovenije po velikostnih razredih podjetij za leto 2018, kar so bili zadnji razpoložljivi agregirani podatki. Kot smo lahko videli v prejšnjem poglavju, so bili podatki za število podjetij, zaposlenih in dodano vrednost za leto 2019 na voljo po dejavnostih in članicah EU-28, vendar ne tudi po velikostnih razredih podjetij. Velikostni razredi so mikro podjetja z 0 do 9 zaposlenimi, mala podjetja z 10 do 49 zaposlenimi, srednje velika podjetja s 50 do 249 zaposlenimi in velika podjetja z 250 in več zaposlenimi. Primerjave po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva za EU-28 kot celoto in po članicah EU-28 so narejene že v poglavju 1, in sicer za leto 2019. Podatke za primerjavo smo črpali iz Eurostatove *Structural Business Statistics* za leto 2018 (Eurostat, 2018), ki je dostopna na <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/structural-business-statistics/data/database>.

Analizo smo naredili na osnovi agregiranih podatkov za industrijo (od rudarstva do oskrbe z vodo; ravnanja z odpadki in odpadki; saniranja okolja), gradbeništvo, trgovino; vzdrževanje in popravila motornih vozil in storitve (od prometa in skladiščenja do popravil računalnikov in izdelkov za široko rabo, brez finančnih in zavarovalniških dejavnosti).³⁰

2.2 Število podjetij, zaposlenih in dodana vrednost po velikostnih razredih podjetij v EU-28 in Sloveniji

Leta 2018 je v nefinančnem sektorju gospodarstva 28 članic EU delovalo 24,9 milijona aktivnih podjetij (leta 2017 jih je bilo 24,3 milijona) s 145,7 milijona zaposlenih oseb oziroma oseb, ki delajo (leta 2017 jih je bilo 145,2 milijona). V letu 2018 se je torej število podjetij v primerjavi z letom 2017 povečalo za 600.000, število oseb, ki delajo, pa za 500.000 ljudi. Podjetja nefinančnega sektorja gospodarstva so v letu 2018 ustvarila 7.854 milijard evrov dodane vrednosti ali 400 milijard evrov več kot leta 2017 (leta 2017 je dodana vrednost znašala 7.454 milijard evrov) (rast dodane vrednosti je bila 5,4 % in je za 1,3 o. t. presegala rast dodane vrednosti predhodnega leta) (Eurostat, 2018; Močnik et al., 2021).

V nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 leta 2018 je bilo 92,9 % mikro podjetij, ki zaposlujejo manj kot 10 ljudi. Manjša pa sta bila v tem velikostnem razredu podjetij deleža v zaposlenosti in ustvarjeni dodani vrednosti. Relativni delež k zaposlenosti je namreč znašal 27,8 %, še manjši pa je bil delež v ustvarjeni dodani vrednosti, ki je znašal 18,9 %. V Sloveniji je bil delež mikro podjetij v nefinančnem sektorju gospodarstva v letu 2018 še večji (94,5 %). Tudi delež zaposlenosti v slovenskih mikro podjetjih v tem sektorju gospodarstva je bil večji kot v EU-28 za 6,4 o. t. (34,2 %,

³⁰ V nefinančni sektor gospodarstva spadajo naslednje SKD dejavnosti: B: Rudarstvo; C: Predelovalne dejavnosti; D: Oskrba z električno energijo, plinom in paro; E: Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; F: Gradbeništvo; G: Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; H: Promet in skladiščenje; I: Gostinstvo; J: Informacijske in komunikacijske dejavnosti; L: Poslovanje z nepremičninami; M: Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N: Druge raznovrstne poslovne dejavnosti; S95: Popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo. Kadar je analiza narejena po vrsti za dejavnosti, smo jo naredili po zaporedju črk klasifikacije SKD.

kar pa je bilo nekoliko manj kot leta 2017, ko je delež znašal 34,9 %, ali leta 2016, ko je delež znašal 35,5 %, ali leta 2015, ko je znašal 35,8 %). V Sloveniji so leta 2018 mikro podjetja nefinančnega sektorja gospodarstva imela največji delež zaposlenosti (34,2 %) in drugi največji delež v ustvarjeni dodani vrednosti (23,5 %), kar je bil za 4,6 o. t. večji delež kot v EU-28 (18,9 %). V EU-28 so imela mikro podjetja drugi največji delež zaposlenosti in dodane vrednosti med štirimi velikostnimi razredi (*tabeli 8 in 9*) (Eurostat, 2018; Močnik et al., 2021).

Tabela 5. Ključni pokazatelji po velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018

	Število podjetij (v 1.000)		Število oseb, ki delajo (v 1.000)		Dodana vrednost (v milijonih evrov)		Dodana vrednost na osebo (v 1.000 evrov)	
	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija
Vsa podjetja	24.900	145,7	149.633	655	7.853.904	24.114	52,5	36,8
Vsa MSP	24.852	145,5	94.875	472	4.100.780	15.554	43,2	32,9
Mikro podjetja	23.126	137,8	41.540	224	1.484.149	5.669	35,7	25,3
Mala	1.493	6,5	29.538	123	1.303.368	4.738	44,1	38,5
Srednja	236	1,2	24.265	120	1.313.263	5.147	55,2	40,9
Velika	48	0,2	50.630	173	3.753.124	8.561	68,5	47,0

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2018. Vsote zaradi zaokroževanja niso nujno točne.

V Sloveniji so velika podjetja zasedala drugi največji delež po zaposlenosti (27,8 %, kar je bilo več kot leta 2017 – 27,5 %) in prvega po dodani vrednosti (35,5 %, kar je bilo manj kot leta 2017 – 35,9 %). Med MSP so v Sloveniji ustvarila drugi največji delež v dodani vrednosti mikro podjetja (23,5 %), tretjega pa srednje velika podjetja (21,3 %). Mikro podjetja v EU-28 so beležila najnižjo raven produktivnosti, ki smo jo izrazili z dodano vrednostjo na osebo, ki je znašala v EU-28 35.700 evrov (1,1 % več kot leta 2017 – 35.300 evrov), kar je bilo za 31,9 % manj od evropskega povprečja (52.500 evrov, leta 2017 je povprečje znašalo 51.300 evrov) oziroma za 47,9 % manj, kot je znašala najvišja dodana vrednost na osebo v velikih podjetjih (68.500 evrov, leta 2017 pa 66.500 evrov). Tudi v Sloveniji so bila najmanj produktivna mikro podjetja, ki so ustvarila 25.300 evrov (leta 2017 pa 23.800 evrov) dodane vrednosti na osebo, kar je bilo 31,2 % manj od slovenskega povprečja (36.800 evrov, leta 2017 pa je slovensko povprečje znašalo 35.900 evrov) oziroma 46,2 % manj od najvišje dodane vrednosti na osebo v velikih podjetjih (47.000 evrov, leta 2017 pa 46.900 evrov) (Eurostat, 2018; Močnik et al., 2021).

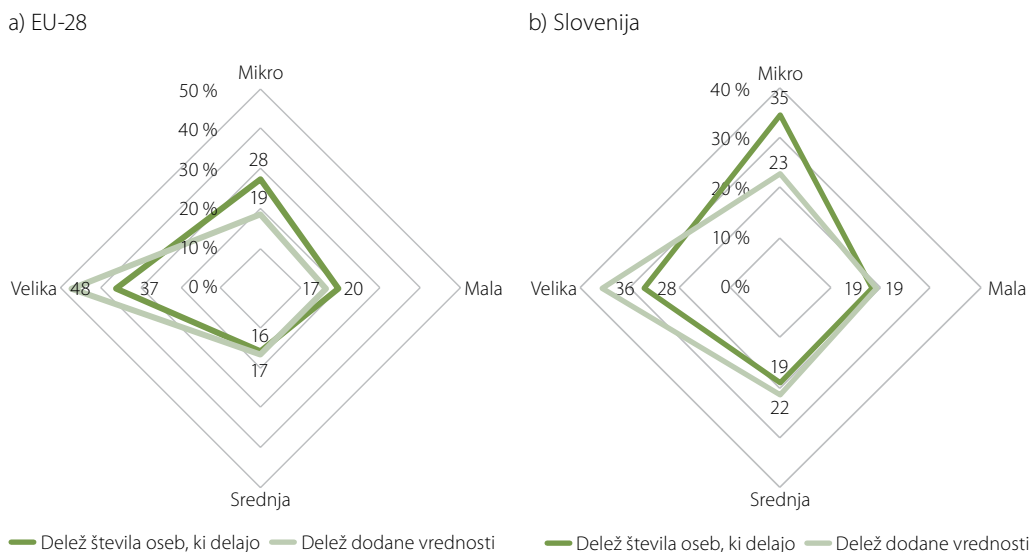
Tabela 6. Relativni pomen velikostnih razredov podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018

	Delež števila oseb, ki delajo (v %)		Delež dodane vrednosti (v %)		Dodana vrednost na osebo v 1.000 evrov		Relativna DV na osebo (od skupaj = 100 %)	
	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija
Mikro podjetja	27,8	34,2	18,9	23,5	35,7	25,3	68,1	68,8
Mala	19,7	18,8	16,6	19,6	44,1	38,5	84,1	104,6
Srednja	15,9	19,2	16,7	21,3	55,2	40,9	105,1	111,2
Velika	36,6	27,8	47,8	35,5	68,5	47,0	130,6	127,5

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2018.

Po številu je bilo leta 2018 v nefinančnem sektorju gospodarstva EU-28 najmanj velikih podjetij – samo 48.000 ali 0,2 % vseh podjetij, kar je bilo enako kot leta 2017. V Sloveniji je bilo leta 2018 v nefinančnem sektorju gospodarstva 246 velikih podjetij ali 0,2 % vseh (13 podjetij ali 5,6 % več kot leta 2017). Velika podjetja so v EU-28 ustvarila 3.753 milijard evrov (leta 2017 pa 3.369 milijard evrov) dodane vrednosti, kar je predstavljalo 47,8 % (2,6 o. t. več kot leta 2017) celotne dodane vrednosti nefinančnega sektorja. V Sloveniji so velika podjetja nefinančnega sektorja gospodarstva v letu 2018 ustvarila za 8,6 milijarde evrov dodane vrednosti (v letu 2017 pa 8,1 milijarde evrov), kar je predstavljalo 35,5 % (leta 2017 pa 35,9 %) – delež v ustvarjeni dodani vrednosti se je torej zmanjšal. Ugotovili smo, da so bila velika podjetja v Sloveniji manj uspešna kot velika podjetja v EU-28, saj so kljub enakemu deležu po številu (0,2 %) ustvarila za 12,3 o. t. manjši delež dodane vrednosti, kar je bil še nekoliko večji zaostanek glede na leto 2017 (9,3 o. t.) (Eurostat, 2018) (slika 31).

Slika 31. Relativni pomen velikostnega razreda podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2018.

Prispevek k ustvarjeni dodani vrednosti posamezne dejavnosti nefinančnega sektorja gospodarstva po velikostnih razredih v letu 2018 je prikazan v *prilogi B*.

Velika podjetja so v EU-28 ustvarila največji delež dodane vrednosti v devetih, v Sloveniji pa v petih od štirinajstih dejavnosti. V vseh primerih je bil delež ustvarjene dodane vrednosti velikih podjetij v EU-28 precej večji v primerjavi s slovenskim deležem dodane vrednosti, ki so ga v posamezni dejavnosti ustvarila velika podjetja. Največji delež dodane vrednosti velikih podjetij je bil ustvarjen tako v EU-28 kot v Sloveniji v oskrbi z električno energijo, plinom in paro, le da je v EU-28 znašal 71,3 %, v Sloveniji pa skoraj 10 o. t. manj (62 %). V obeh primerih je bil drugi največji delež dodane vrednosti, ki so ga prispevala velika podjetja, ustvarjen v predelovalnih dejavnostih, s tem da je bil slovenski delež manjši za 12,8 o. t. (EU-28: 63,8 %, Slovenija: 51 %). Prav tako so velika podjetja prispevala največji delež dodane vrednosti v prometu in skladiščenju (EU-28: 58,1 %; Slovenija: 44 %). Tudi v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih so največji delež dodane vrednosti ustvarila velika podjetja, s tem da je bilo odstopanje še večje (EU-28: 60,5 %, Slovenija: 35 %). V drugih raznovrstnih

poslovnih dejavnostih prav tako (EU-28: 50,8 %, Slovenija: 38 %). Peta dejavnost, v kateri so večino dodane vrednosti v EU-28 ustvarila velika podjetja, je bila oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja (EU-28: 56,2 %). V Sloveniji je v tej dejavnosti skupni delež malih in velikih podjetij v ustvarjeni dodani vrednosti znašal 40 %, kar je vsekakor manj kot v EU-28.³¹ Največ dodane vrednosti so v EU-28 ustvarila velika podjetja tudi v trgovini; vzdrževanju in popravilih motornih vozil (39 %). V tej dejavnosti sta bila v Sloveniji deleža mikro in velikih podjetij izenačena (27 %) (Eurostat, 2018).

V EU-28 in Sloveniji so leta 2018 največji delež dodane vrednosti ustvarila mikro podjetja v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih, a je bil slovenski delež neprimerno večji (EU-28: 36,9 %, Slovenija: 61 %). V tej dejavnosti je bila v EU-28 dodana vrednost enakomerneje razdeljena po velikostnih razredih podjetij kot v Sloveniji (*priloga B*). Velika podjetja so v EU-28 v tej dejavnosti prispevala 28,1 % dodane vrednosti, v Sloveniji pa le 4 %. Velik razkorak je bil tudi v poslovanju z nepremičninami. V obeh primerih so sicer največji delež dodane vrednosti ustvarila mikro podjetja, a je ta v EU-28 znašal 48,4 %, v Sloveniji pa kar 73 %. Velika podjetja so v tej dejavnosti prispevala 20,7 %, v Sloveniji pa v tej dejavnosti ni bilo nobenega velikega podjetja. Razlika je bila opazna tudi v gostinstvu, kjer so v EU-28 največji delež dodane vrednosti ustvarila velika podjetja (27,8 %), a je bil ta delež le za malenkost večji od drugega največjega deleža dodane vrednosti, ki so ga ustvarila mikro podjetja (26,9 %). V Sloveniji so v gostinstvu največ dodane vrednosti ustvarila mikro podjetja (38 %), delež velikih podjetij pa je znašal 24 %. Veliko odstopanje je bilo ugotovljeno še v zadnji primerjani dejavnosti nefinančnega sektorja gospodarstva v letu 2018, in sicer v popravilih računalnikov in izdelkov za široko rabo. Tako v EU-28 kot Sloveniji so največ dodane vrednosti ustvarila mikro podjetja, s tem da je znašal delež v EU-28 46,6 %, v Sloveniji pa 85 %. V tej dejavnosti so velika podjetja v EU-28 ustvarila 23,8 % dodane vrednosti, v Sloveniji pa ni bilo nobenega velikega podjetja.

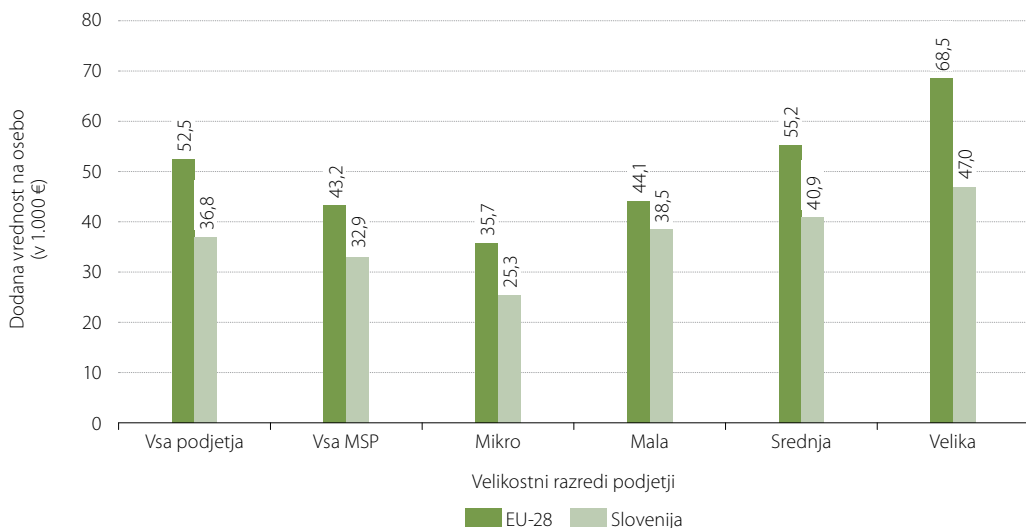
Dodana vrednost na osebo v velikih podjetjih EU-28 je znašala 68.500 evrov (leta 2017 pa 66.500 evrov), kar je bilo za 58,6 % več, kot je znašala dodana vrednost na osebo v MSP. Dodana vrednost na osebo v velikih podjetjih je bila za 25.300 evrov večja od dodane vrednosti na osebo v MSP (43.200 evrov). Tudi v Sloveniji je bila najvišja dodana vrednost na osebo ustvarjena v velikih podjetjih (47.000 evrov, leta 2017 pa 46.900 evrov) in je za 21.700 evrov (leta 2017 pa 23.100 evrov) presegala najnižjo dodano vrednost na osebo, ki je bila tudi v Sloveniji dosežena v mikro podjetjih (25.300 evrov, leta 2017 pa 23.800 evrov). Povprečna dodana vrednost na zaposleno osebo v velikem podjetju je bila za 14.100 evrov (leta 2017 pa za 15.200 evrov) višja od dodane vrednosti na osebo v MSP (32.900 evrov, leta 2017 pa 31.700 evrov) (*slika 32*).

Izračunali smo še relativno dodano vrednost na osebo po velikostnih razredih podjetij, kar je prikazano na *sliki 33*. Produktivnost zaposlene osebe v velikem podjetju je najbolj presegala povprečno produktivnost, tako v EU-28 (za 30,6 %) kot tudi v Sloveniji (za 27,5 %). Nadpovprečno je bila produktivna tudi zaposlena oseba v srednje velikem podjetju v EU-28 in tudi v Sloveniji. Dodana vrednost na osebo v srednje velikem podjetju v Sloveniji je presegala slovensko povprečje za 11,2 %, v EU-28 pa za 5,1 %. Nadpovprečno produktivnost v Sloveniji je v letu 2018 dosegala le še zaposlena oseba v malem podjetju, kjer je preseganje slovenskega povprečja znašalo 4,6 %. V EU-28 so bila mala podjetja podpovprečna (za evropskim povprečjem so zaostajala za 15,9 %). Podpovprečno produktivna so bila v Sloveniji le mikro podjetja, v katerih je zaposlena oseba dosegala le 68,8 % slovenske povprečne dodane vrednosti na osebo. V povprečnem mikro podjetju v EU-28 je bilo zaostajanje za evropskim povprečjem prav tako največje, vendar za malenkost manjše

³¹ Podatke za mala in velika podjetja smo združili, ker zaradi zasebnosti niso bili razkriti podatki o ustvarjeni dodani vrednosti malih podjetij, ki so zaposlovala od 20 do 49 ljudi, in velikih podjetij. Tako so deleži za mala podjetja skupaj in velika podjetja združeni (Čeprav je bil znan delež v ustvarjeni dodani vrednosti za mala podjetja s številom zaposlenih od 10 do 19 ljudi).

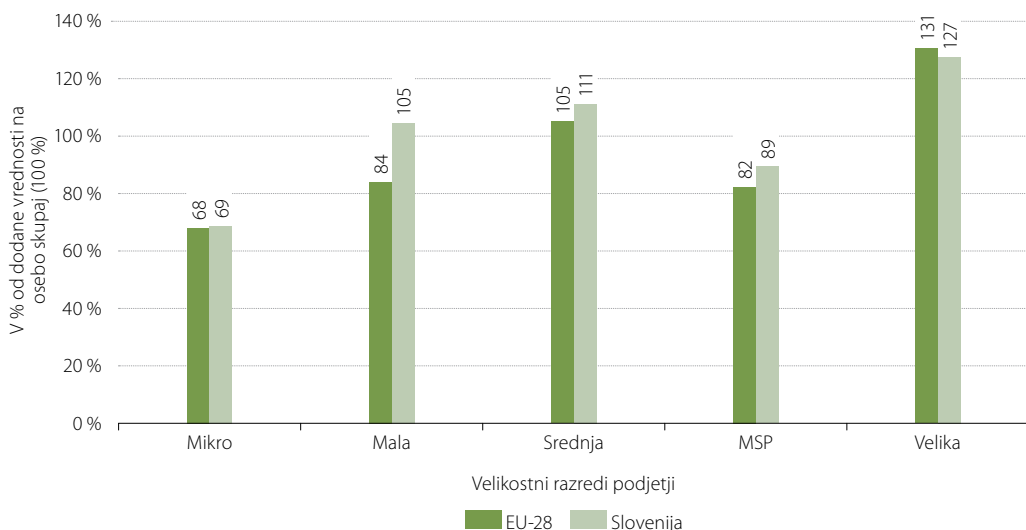
od slovenskega, saj je bila dodana vrednost na zaposlenega v tem velikostnem razredu podjetij za 31,9 % manjša od evropskega povprečja. V letu 2018 pa so bila vsa MSP nefinančnega sektorja gospodarstva podpovprečno produktivna tako v EU-28 kot tudi v Sloveniji, saj so dosegala le 82,3 % evropskega oziroma 89,4 % slovenskega povprečja, kar pomeni, da je bil zaostanek povprečne produktivnosti v MSP za 7 o. t. manjši v Sloveniji kot v EU-28 (Eurostat, 2018) (slika 33).

Slika 32. Dodana vrednost na osebo po velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2018.

Slika 33. Relativna dodana vrednost na osebo po velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2018.

3 Sklepna spoznanja in ugotovitve

V letu 2020 je imelo slovensko gospodarstvo 118.959 aktivnih podjetij (gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov posameznikov), med katere niso vključeni samostojni podjetniki posamezniki, ki so obdavčeni na podlagi ugotovljenega dobička z upoštevanjem normiranih stroškov (ki jih na kratko imenujemo tudi normiranci). Takšnih podjetnikov je bilo leta 2020 47.292, kar je bilo za 2.869 več kot leta 2019 in kar za 10.477 več kot leta 2018. Ti podjetniki niso vključeni v našo analizo, za katero uporabljamo podatke Agencije za javnopravne evidence in storitve (AJPEŠ), ki ji ti podjetniki niso dolžni predložiti svojih letnih poročil. Manjše število podjetij v letu 2020 je posledica prehoda samostojnih podjetnikov posameznikov med normirance. V letu 2020 je bilo namreč 949 več novoustanovljenih samostojnih podjetnikov, kot jih je prenehalo s poslovanjem, in 481 več novoustanovljenih gospodarskih družb, kot jih je prenehalo s poslovanjem. To je bilo skupaj 1.430 novih gospodarskih subjektov. Za ugotavljanje davčne osnove na podlagi normiranih odhodkov (80 % ugotovljenih prihodkov se šteje med odhodke) se lahko odloči zavezanec, ki na letni ravni ustvari največ 50.000 evrov (popoldanski s. p. ali d. o. o. brez zaposlenih) oziroma 100.000 evrov prihodkov in za vsaj 5 mesecev zaposluje eno osebo za polni delovni čas (navadni s. p.). Prednost za normirance je nižji davek, ki znaša 20 % od ene petine ugotovljenih prihodkov. To pomeni, da lahko znaša davek največ 4 % ugotovljenega obdavčljivega prihodka, kar je v primerjavi z navadnim s. p. bistveno manj, saj navadni s. p. plačuje davek po dohodninski lestvici (16 %, 26 %, 33 %, 39 % ali 50 % od davčne osnove) (Setnikar, 2020).

V letu 2020 so bili v primerjavi z letom 2019 manjši tudi število zaposlenih, ustvarjeni prihodek, dodana vrednost in čisti dobiček. Upad gospodarske aktivnosti je v veliki meri posledica kriznih razmer zaradi pandemije Covida-19. Podjetja so v letu 2020 zaposlovala 519.122 ljudi ali 44.684 manj kot leta 2019, toda stroški dela v višini 15,8 milijarde evrov so bili za 2,2 % višji. Ustvarjenih je bilo 100,9 milijarde evrov poslovnih prihodkov ali skoraj 6 % manj kot leta 2019. Še bolj so se zmanjšali prihodki od prodaje na tujem trgu. Znašali so 40,5 milijarde evrov (3,2 milijarde evrov ali 7,3 % manj kot leta 2019). Za 37,2 % je bil manjši tudi čisti poslovni izid (dobiček), ki se je s 5 milijard evrov v letu 2019 znižal na 3,1 milijarde evrov. Manjša je bila tudi ustvarjena dodana vrednost, ki je znašala 27 milijard evrov in je bila za 1 % manjša kot leta 2019 (spodnja tabela).

Primerjava nekaterih ključnih podatkov za gospodarske družbe in samostojne podjetnike (brez normirancev) v Sloveniji

	2020	2019	2020/2019
Število podjetij	118.959	119.891	0,992
Število zaposlenih	519.122	563.806	0,921
Prihodki poslovanja (v milijardah evrov)	101	107	0,944
Izvozni prihodki (v milijardah evrov)	40,5	43,7	0,927
Dodana vrednost (v milijardah evrov)	27	27,3	0,989
Prihodki poslovanja na zaposlenega (v evrih)	182.000	178.000	1,022
Dodana vrednost na zaposlenega (v evrih)	48.600	45.400	1,070
Število zaposlenih na podjetje	4,7	5	
Prihodki poslovanja na podjetje (v evrih)	848.000	894.000	0,949
Dodana vrednost na podjetje (v evrih)	226.900	227.300	0,998
Dodana vrednost v prihodkih poslovanja (v %)	26,8	25,4	
Čisti poslovni izid (v milijardah evrov)	3,142	5,005	0,628

Prihodek poslovanja se je v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšal v skoraj vseh dejavnostih, razen v zdravstvu in socialnem varstvu (za 5,1 %) ter v oskrbi z vodo; ravnanju z odpadki in odpadki; saniranju okolja (za 0,8 %), vendar gre v obeh primerih za dejavnosti, ki sta k skupnemu prihodku Slovenije prispevali manj kot 2 % delež. Največji upad prihodka poslovanja so utrpele kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti (–29,3 % ali –185,2 milijona evrov), sledilo je gostinstvo (–27,7 % ali 583,2 milijona evrov), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (–24,2 % ali 483,2 milijona evrov) in izobraževanje (–16 % ali 25,1 milijona evrov), če omenimo zgolj tiste dejavnosti, katerih upad prihodka je bil večji od 10 %. Vendar so bile to dejavnosti, katerih skupni delež v ustvarjenem prihodku poslovanja v letu 2020 je znašal 3,5 % ali 3,6 milijarde evrov. Za Slovenijo je bil bolj problematičen upad v dejavnostih, katerih padec prihodka v odstotkih je bil sicer precej manjši od prej omenjenih, a je bil njihov delež k ustvarjenemu prihodku velik. Na primer, prihodek dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil, ki je k slovenskemu prihodku prispevala skoraj eno tretjino, se je v letu 2020 zmanjšal za 6,5 %. V tej dejavnosti je bil prihodek v letu 2020 za 2,3 milijarde evrov manjši, kot je bil leta 2019. Padec prihodka je bil tudi v predelovalnih dejavnostih, ki so k prihodku prispevale drugi največji delež (30,5 %), saj so ustvarile 1,7 milijarde evrov ali 5,3 % manj prihodka kot v letu 2019. Epidemija je izraziteje prizadela proizvodnjo motornih vozil in nekatere z njo povezane panoge (predvsem kovinsko industrijo), kjer se je aktivnost umirjala že pred tem, sprva predvsem zaradi zastojev v proizvodnji ob uvedbi novih standardov merjenja izpušnih plinov, kasneje pa tudi manjšega povpraševanja. Najmanjši vpliv pa je imela na proizvodnjo živil in farmacevtsko industrijo, saj epidemija in z njo povezani ukrepi niso izraziteje zmanjšali povpraševanja po njenih proizvodih. Prav tako so bile večinoma manj prizadete nekatere panoge, ki proizvajajo zaščitno opremo za boj z epidemijo (papirna in kemična industrija) (Nenadić, 2020).

V nekaterih dejavnostih se je dodana vrednost povečala za več kot prihodki poslovanja, kot na primer v zdravstvu in socialnem varstvu, kjer se je dodana vrednost v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 povečala za 9 %, prihodek za 5,1 % in neto čisti poslovni izid pa za skoraj 5 %, kar je bilo posledica rasti postavk, ki vplivajo na povečanje (zmanjšanje) dodane vrednosti. V tej dejavnosti se je število zaposlenih povečalo za 4,3 %, število podjetij se je zmanjšalo za 1,3 %, neto čisti poslovni izid se je povečal za skoraj 5 %, stroški dela za 14,3 %, amortizacija za 6 %, medtem ko so ostali stroški blaga, materiala in storitev na ravni leta 2019, kar je vplivalo na zmanjšanje njihovega deleža v prihodku poslovanja za 2,2 o. t. in prav tolikšno povečanje deleža dodane vrednosti v prihodku poslovanja. V tej dejavnosti je bila dodana vrednost na zaposlenega v letu 2020 za 4,5 % višja kot leta 2019, čeprav je ostal prihodek na zaposlenega na skoraj isti ravni kot predhodno leto.

Tudi na dejavnost oskrbe z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja pandemija Covida-19 ni imela negativnega vpliva, saj se je v letu 2020 glede na leto 2019 dodana vrednost bistveno bolj povečala (za 8,3 %) kot prihodki poslovanja (0,8 %), čisti poslovni izid pa je bil večji kar za 21,1 %. Tudi v času epidemije koronavirusa so se normalno izvajale najpomembnejše dejavnosti, kot so oskrba s pitno vodo, odvajanje in čiščenje komunalne in padavinske odpadne vode ter ravnanje z odpadki, kar je pomembno za zagotavljanje osnovnih življenjskih pogojev. V tej dejavnosti se je število zaposlenih in število podjetij povečalo za 10 %, stroški dela za 8 %, sredstva amortizacije za 4 %, stroški blaga, materiala in storitev, ki zmanjšujejo dodano vrednost, so se zmanjšali za 2 %, s čimer se je njihov delež v ustvarjenih prihodkih poslovanja zmanjšal za 2 o. t. Produktivnost v tej dejavnosti se je izboljšala, saj se je ustvarjena dodana vrednost na zaposlenega povečala za 7,1 %, prihodki poslovanja na zaposlenega pa so ostali nespremenjeni.

Nekatere dejavnosti so imele v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 pozitivno rast dodane vrednosti kljub zmanjšanju poslovnih prihodkov. Na primer, v oskrbi z električno energijo, plinom in paro se je dodana vrednost povečala za 9,4 %, prihodki poslovanja pa zmanjšali za 3,1 %. Število zaposlenih

se je povečalo za 2,1 %, stroški dela so se povečali še bolj, za 5,6 %, število podjetij se je zmanjšalo za 4,1 %, sredstva amortizacije so se povečala za 12,3 %, stroški blaga, materiala in storitev pa so bili manjši za 5,2 %. Delež dodane vrednosti v prihodku poslovanja se je tako povečal za 1,8 o. t., dodana vrednost na zaposlenega za 7,1 %, medtem ko so se prihodki poslovanja na zaposlenega zmanjšali za 5,1 %.

Leto 2020 je večina dejavnosti zaključila z dobičkom, razen treh, ki so poslovale z izgubo. To so bile rudarstvo (0,7 milijona evrov), oskrba z električno energijo, plinom in paro (384 milijonov evrov) in gostinstvo (69 milijonov evrov). Vse tri so še v letu 2019 poslovale z dobičkom. V rudarstvu se je prihodek poslovanja zmanjšal za 5,3 %, dodana vrednost za 3,5 %, zaposlenost za 6,6 %. Gospodarska aktivnost v rudarstvu je v Sloveniji, pa tudi v Evropi na sploh v upadanju že desetletja. Premog se opušča, saj se proizvodnja in poraba premoga v zadnjih nekaj desetletjih stalno zmanjšujeta, kar je skladno s politiko zmanjševanja emisij CO₂, vključno z emisijami iz premogovnih elektrarn (Vučina Vršnak, 2021).

Slabšim rezultatom v dejavnosti oskrbe z električno energijo, plinom in paro je botrovalo dejstvo, da je bila domača proizvodnja energije v Sloveniji v letu 2020 za 4 % večja kot v letu 2019, končna raba energije pa za 9 % manjša kot v 2019. Raba energije v prometu je bila za več kot 18 % manjša kot v letu 2019 (Rutar et al., 2021).

V gostinstvu je bil padec prihodka poslovanja 28 %, dodane vrednosti 25 %, zaposlenosti 7,9 %, dodane vrednosti na zaposlenega 18,8 % in prihodka poslovanja na zaposlenega 21,5 %, medtem ko se je povečalo število podjetij za 1,5 %.

V dejavnosti trgovine; vzdrževanja in popravil motornih vozil se je prihodek poslovanja zmanjšal za 6,5 % (kar smo že omenili), zaposlenost za 0,3 %, čisti poslovni izid za 18,1 %, vendar pa se je povečala dodana vrednost za 2,8 %, kajti zmanjšali so se stroški blaga, materiala in storitev za 8 % ter povečali stroški dela za 3 % in amortizacija za 8,5 %, ki povečujejo dodano vrednost. Kriza Covida-19, ki se je začela spomladi 2020, je močno vplivala na trgovino na drobno tudi v drugih članicah EU. Kriza in številni omejevalni ukrepi, kot so zaprtja in omejitve osebnih stikov, so najbolj vplivali na prodajo goriva za avtomobile. Prodaja goriva se je močno zmanjšala marca in aprila 2020. Poleti 2020 si je prodaja nekoliko opomogla, vendar je jeseni spet upadla. Veleblagovnice, ki so bile zaprte v številnih državah, so doživele upad, ki se je delno nadomestil, ko so bili maja in junija ublaženi ukrepi zaradi Covida-19. Spletna prodaja se je sicer povečevala že več let. Kriza Covida-19 je ta trend še okrepila in prodaja prek tega kanala se je aprila in maja 2020 precej dinamično povečala ter se spet nekoliko zmanjšala ob ponovnem odprtju trgovin (Eurostat, 2022a).

Več kot ena tretjina podjetij je delovala v osrednjeslovenski regiji (35,2 %), ki je zaposlovala največ ljudi (37,2 %), ustvarila največji delež prihodka (45,3 %), največji delež izvoza (37,6 %) in največji delež dodane vrednosti (41 %). Iz tega je razvidno, da je slovensko gospodarstvo izjemno koncentrirano (centralizirano), kajti drugi največji delež števila podjetij, ki ga je imela podravska regija, je bil za več kot polovico manjši od deleža osrednjeslovenske regije, kar velja tudi za drugi največji delež zaposlenih v podravske regiji (14,1 %). Tako je bilo tudi z drugim največjim deležem po ustvarjenem prihodku (10,7 %) in dodani vrednosti (12,1 %), ki ju je dosegla savinjska regija. Po ustvarjenem deležu v izvoznih prihodkih pa je bila na drugem mestu jugovzhodna Slovenija (10,9 %), katere delež je bil le za malenkost večji od deleža savinjske regije (10,6 %). Največjo povprečno velikost je imelo podjetje v jugovzhodni Sloveniji, ki je zaposlovalo 5,9 osebe, kar je bilo več od slovenskega povprečja (4,6 osebe), a manj kot leta 2019, ko je povprečno podjetje jugovzhodne Slovenije zaposlovalo 6,1 ljudi. Delavec, zaposlen v povprečnem podjetju jugovzhodne Slovenije, je bil tudi najbolj produktiven, saj je ustvaril za 23,2 % višjo dodano vrednost na zaposlenega (60.288 evrov, ki je presegala dodano

vrednost na zaposlenega v tej regiji v letu 2019 za 5 %) od slovenskega povprečja (48.920 evrov), kar je še več, kot je bilo leta 2019 (ko je to preseganje znašalo 19 % in je bila to prav tako najvišja vrednost med regijami). Nadpovprečno produktiven je bil samo še povprečni delavec v posavski regiji (55.675 evrov, 13,8 % več od slovenskega povprečja) in osrednjeslovenski regiji (53.823 evrov, 10 % več od slovenskega povprečja).

Kako je vplivala pandemija Covida-19 na regije? Število zaposlenih je bilo v vseh regijah v letu 2020 manjše kot leta 2019. Zmanjšalo se je od 0,7 % v osrednjeslovenski regiji pa vse do -4,7 % v obalno-kraški regiji. Manjši padec števila zaposlenih od slovenskega povprečja (-2,2 %) so imele poleg že omenjene osrednjeslovenske regije, kjer je bil padec najmanjši, le še zasavska (-1,2 %), pomurska (-1,4 %) in podravska regija (-1,9 %). Prav tako se je zmanjšal prihodek v vseh regijah, in sicer od -1,6 % (savinjska regija) do -15,1 % (obalno-kraška regija). Najbolj je torej padel v obalno-kraški regiji, kar je bilo skoraj trikrat toliko, kot je znašalo slovensko povprečje (-5,9 %). Padec prihodka je imelo še pet regij: podravska (-5,8 %), gorenjska (-5,8 %), goriška (-5,1 %), primorsko-notranjska (-3,8 %), posavska (-2,4 %) in zasavska regija (-2,7 %). V petih regijah je bila v letu 2020 ustvarjena dodana vrednost višja kot v letu 2019, v sedmih regijah pa manjša (na ravni Slovenije se je dodana vrednost zmanjšala za 1 %). Pozitivna rast dodane vrednosti je bila največja v posavski regiji (za 6,2 %), najmanjša pa v podravske regiji (1,5 %). Največje zmanjšanje dodane vrednosti je imela obalno-kraška regija (-8,3 %), najmanjše pa osrednjeslovenska regija (-0,7 %). Vse regije so leto 2020 zaključile s pozitivnim čistim izidom, a je bil ta v vseh regijah manjši kot leta 2019, ko so vse regije prav tako poslovale z dobičkom. Na ravni Slovenije se je čisti poslovni izid zmanjšal za 37,2 %. Še večji upad od tega je bil v savinjski (-89,2 %), koroški (-54,4 %), osrednjeslovenski (-41,7 %), goriški (-38,6 %) in obalno-kraški (-37,6 %) regiji. Najmanjši padec čistega poslovnega izida, ki ni presegal 10 %, sta imeli le posavska (-2,2 %) in jugovzhodna Slovenija (-6,8 %). Če upoštevamo zaposlenost, prihodek in dodano vrednost kot odločilne kategorije za slabe poslovne rezultate, je bila obalno-kraška regija, ki je doživela največji padec v zaposlenosti, prihodu in dodani vrednosti največja poraženka pandemije Covida-19.

Mikro, mala in srednje velika podjetja (MSP) so stalen vir dinamike slovenskega gospodarstva. Posebna prednost malih podjetij je njihova sposobnost hitrega odzivanja na spreminjajoče se gospodarske razmere. Pogosto osebno poznajo svoje stranke in so še posebej primerna za zadovoljevanje lokalnih potreb. V letu 2020 so zaposlovala 70 % ljudi, ustvarila skoraj 65 % dodane vrednosti in skoraj 70 % prihodka poslovanja. Vendar se je v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zaradi krize najbolj zmanjšala zaposlenost v mikro podjetjih, ki zaposlujejo od 1–9 ljudi (za več kot eno četrtno), za več kot eno petino pa se je zmanjšala ustvarjena dodana vrednost tega velikostnega razreda podjetij. Srednje velika podjetja so krizno leto 2020 preživela najboljše, saj je to bil edini velikostni razred podjetij, v katerem so ustvarili za 1,3 % višjo dodano vrednost kot leta 2019 in obdržali raven zaposlenosti predhodnega leta. Ti uspešni rezultati srednje velikih podjetij pritrjujejo empiričnim rezultatom študije (Albiol, van Stel, 2015), da so srednje velika podjetja v gospodarstvu, ki še ni doseglo optimalne velikostne strukture podjetij, zaželeni, saj je njihov prispevek h gospodarski rasti pomemben. Tako je zato, ker so dovolj majhna, da se lahko hitro prilagodijo spreminjajočim se gospodarskim razmeram, hkrati pa dovolj velika, da lahko tekmujejo z večjimi podjetji in izboljšajo uspešnost svojih konkurentov. Avtorja menita, da lahko gospodarstvo najhitreje raste, če ima optimalno velikostno strukturo podjetij. Na podlagi posebne podatkovne baze članic EU-27 za obdobje 2002–2008 za pet širših sektorjev gospodarske dejavnosti in štiri velikostne razrede sta avtorja empirično potrdila svojo predpostavko, da je bil v povprečju v teh državah v tem obdobju delež mikro in velikih podjetij 'nad optimumom' (zlasti v članicah EU z nižjimi dohodki), medtem ko je bil delež srednje velikih podjetij 'pod optimumom' (zlasti v državah EU z višjimi dohodki). Avtorja zato ocenjujeta, da v gospodarstvu obstaja optimalna velikostna struktura podjetij, ki omogoča vzpostavljati ravnovesje med ključnimi kompetencami velikih podjetij (kot je izkoriščanje ekonomije obsega) in kompetencami manjših

podjetij (kot sta prožnost in raziskovanje novih idej), kar se posledično odraža v makroekonomski rasti gospodarstva. Po njunem mnenju zato lahko spremembe v strukturi velikostnih razredov podjetij (spremembe relativnih deležev mikro, malih, srednjih in velikih podjetij v gospodarski dejavnosti) vplivajo na doseganje višje gospodarske rasti.

Večina strokovnjakov za gospodarski razvoj si je enotna, da je podpora podjetništvu potrebna, a da je ključno, da so ukrepi podpore namenjeni razvoju prave vrste podjetniške dejavnosti, s katero se lahko sprosti potencial lokalnih gospodarstev (Endeavor Insight, 2015). Medtem ko se mala in mikro podjetja hitreje prilagajajo spremembam in pogosteje raziskujejo nove zamisli, imajo velika podjetja dober položaj za nakup in prodajo velikih količin, vlaganje v raziskave in razvoj ter vpliv na politiko (v dobrem in slabem). Tako je pomembno, da v gospodarstvu ni preveč nobenega od velikostnih razredov podjetij, saj to lahko vpliva na njegovo gospodarsko rast. Če je preveč malih podjetij, se lahko upočasnijo ustvarjanje delovnih mest, če je preveč velikih podjetij, se lahko zmanjša število inovacij (Albiol, van Stel, 2015).

Mala podjetja so ohranila dodano vrednost na ravni predhodnega leta, zaposlenost pa se je zmanjšala za slab odstotek. MSP skupaj so leta 2020 zaposlovala 9 % manj ljudi in obdržala raven dodane vrednosti iz leta 2019. V velikih podjetjih pa se je število zaposlenih zmanjšalo za 6 % in dodana vrednost za 2 %.

V Sloveniji se je v zadnjih enajstih letih število srednje velikih podjetij povečalo za 6 %. Še bolj se je povečalo število malih podjetij (za 18 %) ter najbolj število podjetij brez zaposlenih oseb (za 22 %). Zmanjšalo pa se je število mikro (za 13 %) in velikih podjetij (za 2 %). Ali je to dobro ali ne, je mogoče odgovoriti s pomočjo primerjave rasti ustvarjene dodane vrednosti po velikostnih razredih podjetij. Srednje velika podjetja so imela najvišjo rast dodane vrednosti v zadnjih enajstih letih. Njihova ustvarjena dodana vrednost je bila leta 2020 za 47 % višja kot leta 2010. Analiza za zadnjih pet let je pokazala trend rasti ustvarjene dodane vrednosti srednje velikih podjetij. V letu 2017 se je dodana vrednost srednjih podjetij glede na leto 2016 povečala za 5,6 %, leta 2018 glede na leto 2017 za 6,3 %, leta 2019 glede na leto 2018 za 12,6 %, leta 2020 pa se je povečala, kot že omenjeno, za 1,3 %. V malih podjetjih je bila dodana vrednost v letu 2020 glede na leto 2010 višja za 45 %, v velikih podjetjih za 35 % in v mikro podjetjih z 1–9 zaposlenimi za 31 %. Rast dodane vrednosti velikih podjetij je bila prav tako pozitivna, a se je z leti manjšala. V letu 2017 je bila za 9,4 % višja kot leta 2016, leta 2018 za 7,3 % glede na leto 2017, leta 2019 za 6,9 % v primerjavi z letom 2018. Kot že omenjeno, se je leta 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšala za –2 %. Še očitneje pa se je prednost srednjih podjetij pokazala, ko smo analizirali porast ustvarjene dodane vrednosti med letoma 2019 in 2018, v katerih je gospodarstvo normalno delovalo. Svojo dodano vrednost so srednje velika podjetja uspela povečati za skoraj 13 %, mala podjetja za 8 %, mikro podjetja za 4 % in velika podjetja za 7 %. Glede na preteklo rast dodane vrednosti je tako mogoče zaključiti, da je za Slovenijo zaželena struktura podjetij, v kateri se krepijo srednje velika podjetja.

In kako se je pandemija v letu 2020 odrazila na splošno v evropskem gospodarstvu?

V letu 2020 je pandemija Covida-19 v kombinaciji s strogimi zdravstvenimi in zaščitnimi ukrepi močno prizadela gospodarsko aktivnost gospodarstva EU. Strogi ukrepi za zajezitev širjenja koronavirusa so povzročili močan padec gospodarske aktivnosti, ki je bil najizrazitejši v drugem četrtletju zaradi zaustavitve poslovanja nenujnih storitvenih dejavnosti ter otežene aktivnosti industrije in ostalih storitvenih dejavnosti. V drugem četrtletju leta 2020 se je prihodek storitev močno zmanjšal. Omejitve gibanja, omejene možnosti trošenja in visoka negotovost so močno skrčili obseg trošenja gospodinjstev. Ob veliki negotovosti in motnjah v mednarodnih prodajno-nabavnih verigah je mednarodna menjava močno upadla, prav tako tudi investicije. Po znatnem okrevanju večine

dejavnosti v poletnih mesecih je poslabšanje epidemioloških razmer od septembra dalje zahtevalo ponovno uvedbo strogih zajezitvenih ukrepov. Njihov vpliv je bil, za razliko od prvega vala, znatno bolj osredotočen na storitvene dejavnosti, katerih delovanje je bilo onemogočeno oziroma omejeno, na primer v razvedrilnih, športnih, rekreacijskih in osebnih storitvah, gostinstvu in večjem delu trgovine. Upad aktivnosti v teh dejavnostih je bil primerljiv s spomladanskim in je podobno kot v prvem valu tudi vplival na znatno zmanjšanje potrošnje gospodinjstev.

V drugem četrletju leta 2020 se je skupni promet s storitvami v EU zmanjšal za 17,4 %, v evro območju pa za 18,8 %. V drugem četrletju je bil največji padec zabeležen na Portugalskem (-37,2 %). V nobeni državi, za katero so bili na voljo podatki, se promet s storitvami med aprilom, majem in junijem ni povečal. Prometne storitve v EU so upadle za 20,2 %. Največje zmanjšanje v tem sektorju je bilo zabeleženo na Portugalskem (-40,5 %). Pri nastanitvenih in gostinskih storitvah je bil v EU zabeležen 58,3 % padec. Posebej veliki padci so bili zabeleženi na Malti (-86,7 %) in v Grčiji (-81,7 %). Promet informacijskih in komunikacijskih storitev se je v drugem četrletju leta 2020 v EU zmanjšal za 4,5 %. Nekaj držav je pri teh storitvah izkazalo celo pozitivne stopnje sprememb. Pri strokovnih, znanstvenih in tehničnih storitvah je skupna stopnja znižanja v drugem četrletju leta 2020 v EU znašala 11,3 %. Promet na področju administrativnih podpornih storitev se je zmanjšal za 26,4 % (Eurostat, 2022 b).

V tretjem četrletju leta 2020 so bile stopnje rasti v skoraj vseh državah in storitvenih panogah pozitivne. Pri storitvah na splošno je evropska stopnja rasti znašala 10,0 %, največjo rast pa so zabeležili v Španiji (24,7 %) in na Portugalskem (22,3 %). Edini padec je bil zabeležen na Cipru (-3,2 %). Po močnem upadu v drugem četrletju so nastanitvene in gostinske storitve v tretjem četrletju zabeležile visoke stopnje rasti, ki so bile v veliki meri posledica izredno nizke ravni, na katero so se dejavnosti spustile. V EU je stopnja rasti znašala 109,4 %. Informacijske in komunikacijske storitve so se v EU povečale za 5,1 %, strokovne storitve za 7,8 %, upravne in podporne storitve pa za 7,9 %. Pozitivni trend iz tretjega četrletja 2020 se je nadaljeval tudi v zadnjem četrletju, vendar je bil razvoj precej manj dinamičen. Storitve so se v EU skupaj povečale za 2,1 %. Storitve transporta in skladiščenja so se okrepile za 4,2 %, informacijske in komunikacijske storitve pa za 2,8 %. Promet strokovnih in znanstvenih storitev se je povečal za 4,7 %, promet upravnih storitev pa za 5,0 %. Izjema pri tej pozitivni, a zmerni rasti so bile nastanitvene in gostinske storitve. V zadnjem četrletju leta 2020 so prenovljeni omejevalni ukrepi močno prizadeli hotele in restavracije, njihov promet pa se je v EU zmanjšal za 31,5 %. Izgube so bile še posebej velike v Sloveniji (-57,2 %) in na Češkem (-48,7 %). V hotelih in restavracijah na Malti se je promet povečal za 80,7 % (Eurostat, 2022 b).

V gradbeništvu so krizo Covid-19 še posebej močno občutili v Italiji, Franciji in Luksemburgu, kjer so se gradbene dejavnosti med februarjem in aprilom 2020 zmanjšale za 71,1 %, 64,4 % oziroma 52,2 %. V Franciji je bilo okrevanje med aprilom 2020 in julijem 2021 precej močno (174,3 %), vendar je zaradi upada februarja 2021 predkrizna raven gradbenih dejavnosti, ki je bila ponovno dosežena julija, znašala le 97,5 % (za Italijo in Luksemburg ni podatkov). V več državah, kjer so bili ukrepi za omejevanje gradnje manj drastični, se je gradbena dejavnost med februarjem in aprilom 2020 le zmerno zmanjšala (na primer na Finskem) ali celo povečala (Danska, Romunija, Švedska). Julija 2021 je le pet od 16 držav, za katere so bili na voljo podatki, ponovno doseglo predkrizno raven iz februarja 2020 (Nizozemska, Avstrija, Romunija, Finska, Švedska). Nekatere države so relativno blizu predkrizne ravni aktivnosti (Belgija, Bolgarija, Nemčija, Portugalska), nekatere države (Češka, Španija, Poljska, Slovenija, Slovaška) pa so še vedno za več kot 5 % oddaljene od prejšnje ravni (Eurostat, 2022 a).

Po izbruhu epidemije je bila sprejeta vrsta ukrepov za omejitev njenih negativnih posledic za prebivalstvo in gospodarstvo ter za njegovo hitrejšo okrevanje, tako na nacionalni ravni kot v okviru ECB in Evropske komisije. Obsežni paketi ukrepov so občutno ublažili izpad prihodkov gospodarstva

in prebivalstva zaradi pandemije ter podjetjem nudili likvidnost in podporo pri soočanju z negativnimi posledicami. S tem so znatno ublažili krčenje gospodarske aktivnosti in tudi preprečili propad nekaterih najbolj izpostavljenih dejavnosti. Po oceni UMAR-ja bi bil brez ukrepov upad gospodarske aktivnosti v Sloveniji v letu 2020 za vsaj 4 o. t. globlji. To je, poleg postopne prilagoditve podjetij in potrošnikov novim razmeram, vplivalo na veliko manjši skupni upad aktivnosti v zadnjem četrletju in manjši upad BDP v letu 2020 (-5,5 %) od pričakovanega v *Zimski napovedi UMAR* (UMAR, 2021).

Tudi v evrskem območju je gospodarska aktivnost v letu 2020 močno upadla (-6,6 %), a manj od predhodnih pričakovanj, predvsem zaradi manjšega padca v zadnjem četrletju. To je deloma odraz postopnih prilagoditev podjetij in potrošnikov novim razmeram, nad pričakovanji pa je bila, podobno kot v Sloveniji, predvsem proizvodnja predelovalnih dejavnosti (UMAR, 2021).

Globina upada in hitrost okrevanja se v državah EU zelo razlikujeta in sta odvisni od poteka epidemije in strogosti zaježitvenih ukrepov ter razlik v strukturi gospodarstev (zlasti deleža turizma) in odzivov nacionalnih politik. Okrevanje evrskega območja bodo še naprej podpirali obsežni finančni paketi posameznih držav in tudi tisti, dogovorjeni na ravni EU, povečane javne naložbe ter spodbujevalne denarne politike (UMAR, 2021).

Kot smo lahko videli, se je gospodarska aktivnost v letu 2020 najbolj zmanjšala v dejavnostih, katerih delovanje je moralo biti občasno ustavljeno. Domnevati pa je mogoče, da posledice pandemije niso bile še slabše zaradi pomoči države gospodarstvu in ugodnih gospodarskih rezultatov v zadnjih letih, zato bodo dejanske gospodarske razsežnosti posledic zaradi pandemije razkrile nadaljnje analize.

Literatura in viri

1. AJPES (Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve). (2021a). Posredovani elektronski podatki za slovenske gospodarske družbe in samostojne podjetnike za leto 2020.
2. AJPES. (2021b). *Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2020*. Ljubljana, junij. Pridobljeno s https://www.ajpes.si/doc/LP/Informacije/Informacija_LP_GD_zadruga_2020.pdf
3. AJPES. (2021c). *Informacija o poslovanju samostojnih podjetnikov posameznikov v Republiki Sloveniji v letu 2020*. Ljubljana, junij. Pridobljeno s https://www.ajpes.si/doc/LP/Informacije/Informacija_LP_SP_2020.pdf
4. AJPES (2021d). *Informacija o poslovanju gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov in zadrug v jugovzhodni Sloveniji v letu 2020*. Novo mesto, maj. Pridobljeno s https://www.ajpes.si/Doc/LP/Informacije/PoStatRegijah/07_Jugovzhodna_Slovenija_Informacija_2020_GD_SP_ZAD.pdf
5. AJPES (2021e). *Informacija o poslovanju gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov posameznikov in zadrug v posavski regiji v letu 2020*. Krško, junij. Pridobljeno s https://www.ajpes.si/Doc/LP/Informacije/PoStatRegijah/08_Posavska_regija_Informacija_2020_GD_SP_ZAD.pdf
6. AJPES (2021f). *Informacija o poslovanju gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov posameznikov in zadrug v osrednjeslovenski regiji v letu 2020*. Ljubljana, junij. Pridobljeno s https://www.ajpes.si/Doc/LP/Informacije/PoStatRegijah/01_Osrednjeslovenska_regija_Informacija_2020_GD_SP_ZAD.pdf
7. Albiol, J., & van Stel, A. (2015). *Investigating the Impact of Small versus Large Firms on Economic Performance of Countries and Industries*. Working Papers 2071/246966. Universitat Rovira i Virgili. Pridobljeno s <https://ideas.repec.org/p/urv/wpaper/2072-246966.html>
8. Audretsch, D. B., & Thurik, R. (2001). *Linking Entrepreneurship to Growth*. OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2001/02. Pridobljeno s <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/736170038056.pdf?expires=1637669064&id=id&accname=guest&checksum=835E2E3C5596C913A819799DB5C442F9>
9. Audretsch, D., & Thurik, R. (2004). A Model of the Entrepreneurial Economy. *International Journal of Entrepreneurship Education*, 2(2), 143-166.
10. Bradač Hojnik, B., Primec, A., Denac, M., & Močnik, D. (2020). *Slovenska podjetja in izzivi transformiranja poslovanja*. Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
11. Burke-Kennedy, E. (2020). *Just 10 Companies Account for Over 50% of Irish Manufacturing Output*. The Irish Times, Monday, November 16. Pridobljeno s <https://www.irishtimes.com/business/economy/just-10-companies-account-for-over-50-of-irish-manufacturing-output-1.4314635>
12. Endeavor Insight. (2015). Which Companies are Best for Economic Growth: Small, Medium, or Large? *Entrepreneurship Ecosystem Insights*. Pridobljeno s <http://www.ecosysteminsights.org/which-companies-are-best-for-economic-growth-small-medium-or-large/>
13. Eurostat. (2018). *Structural Business Statistics (SBS). SBS – Main Indicators. Annual Enterprise Statistics by Size Class for Special Aggregates of Activities (NACE Rev. 2)*. Pridobljeno s https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sbs_sc_sca_r2&lang=en
14. Eurostat. (2019). *Structural Business Statistics (SBS). SBS – Main Indicators. Annual Enterprise Statistics for Special Aggregates of Activities (NACE Rev. 2)*. Pridobljeno s https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sbs_na_sca_r2&lang=en
15. Eurostat. (2020). *First Population Estimates EU Population in 2020: Almost 448 Million More Deaths than Births*. Pridobljeno s <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11081093/3-10072020-AP-EN.pdf/d2f799bf-4412-05cc-a357-7b49b93615f1>
16. Eurostat. (2021). *Key Figures on Europe: 2021 Edition*. Luxembourg: Publication Office of the European Union. Pridobljeno s <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/13394938/KS-EI-21-001-EN-N.pdf/ad9053c2-debd-68c0-2167-f2646efeaec1>

17. Eurostat. (2022a). *Impact of Covid-19 Crisis on Retail Trade. Eurostat Statistics Explained*. Pridobljeno s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_Covid-19_crisis_on_retail_trade
18. Eurostat (2022b). *Impact of Covid-19 Crisis on Services. Eurostat Statistics Explained*. Pridobljeno s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_Covid-19_crisis_on_services
19. Eurostat (2022c). *Impact of Covid-19 Crisis on Construction. Eurostat Statistics Explained*. Pridobljeno s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_Covid-19_crisis_on_construction
20. Fernández, E., Iglesias-Antelo, S., López-López, V., Rodríguez-Rey, M., & Fernandez-Jardon, M. (2019). Firm and Industry Effects on Small, Medium-Sized and Large Firms' Performance. *BRQ Business Research Quarterly*, 22(1), January-March, 25-35.
21. Govindarajan, V., Lev, B., Srivastava, A., & Enahe, L. (2019). The Gap Between Large and Small Companies Is Growing. Why? *Harvard Business Review*, August, 16. Pridobljeno s <https://hbr.org/2019/08/the-gap-between-large-and-small-companies-is-growing-why>
22. GZS. Gospodarska zbornica Slovenije. (2016). *Kdo so paradni konji slovenskih regij?* Glas gospodarstva, junij 2016. Ljubljana: Gospodarska zbornica.
23. Močnik, D., Crnogaj, K., Bradač Hojnik, B., & Širec, K. (2021). *Slovenska podjetja in značilnosti poslovnega prestrukturiranja*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
24. Močnik, D., Duh, M., & Crnogaj, K. (2018). *Slovenska podjetniška demografija in prenos znanja*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
25. Nenadić, T. (2020). *Predelovalne dejavnosti v Sloveniji in EU med prvim valom epidemije COVID-19. Kratke analize*. Republika Slovenija Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR). Pridobljeno s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/2020_11_Predelovalne_dejavnosti_v_casu_Covida_Nenadic/Predelovalne_dejavnosti_v_casu_Covida_NenadicT.pdf
26. Poslovni register Slovenije (PRS). *Poslovni subjekti v Poslovnem registru Slovenije po skupinah, po četrletjih*. Pridobljeno s https://www.ajpes.si/Doc/Registri/PRS/Porocila/Arhiv/posl_subj_skup_2008-2020.xlsx
27. Razpotnik, B. (2021). *Metodološko pojasnilo Selitve*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9518>
28. Redakcija Posavski obzornik (2019). Največja in najuspešnejša posavska podjetja v letu 2018 (TOP 50). *Posavski obzornik*, ponedeljek, 20. 9. Pridobljeno s <https://www.posavskiobzornik.si/ne-spreglejte/najvecja-in-najuspesnejsa-posavska-podjetja-v-letu-2018-top-50--88134>
29. Rutar, T., Božič, T., Kramžer, M., & Deželak, K. (2021). *Energetska statistika, Slovenija, 2020*. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9884>
30. Setnikar, N. (2020). *Odgovor strokovnjaka: Prihodkovna meja pri normiranih*. Zavod mladi podjetnik. Pridobljeno s <https://mladipodjetnik.si/novice-in-dogodki/novice/odgovor-strokovnjaka-prihodkovna-meja-pri-normiranih>
31. SiStat. a. Statistični urad Republike Slovenije. *Prebivalstvo po starosti in spolu, statistične regije, Slovenija, polletno*. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C2001S.px>
32. SiStat. b. *Skupni prirast po statističnih regijah Slovenije*. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05I3004S.PX>
33. SiStat. (2022). *Osnovni kazalniki demografije podjetij po dejavnostih (SKD 2008) in velikosti podjetja glede na število zaposlenih, Slovenija, letno. ID tabele: 1418401S*. ID tabele: 1418401S. Zadnja objava: 5. 1. 2022. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1418402S.px>
34. SURS. a. Statistični urad Republike Slovenije. *Prebivalstvo. Kako je država poseljena. Goriška regija*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/1>
35. SURS. b. Statistični urad Republike Slovenije. *Prebivalstvo. Kako je država poseljena. Zasavska regija*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/5>

36. SURS. c. Statistični urad Republike Slovenije (2017). *Spremembe območij statističnih regij*. Pridobljeno s https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9430/Spremembe_obmocij_statisticnih_regij.pdf
37. SURS. d. Statistični urad Republike Slovenije. *1. januarja 2021 v Sloveniji 2.108.977 prebivalcev ali 0,6 % več kot leto prej*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9212>
38. SURS. e. Statistični urad Republike Slovenije. *Rojeni in umrli*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/95>
39. SURS. f. Statistični urad Republike Slovenije. *Selitve*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/98>
40. SURS. g. *Regije in občine v številkah*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8701>
41. SURS. h. *Zasavska regija*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/5>
42. Širec, K., & Rebernik, M. (ur.) (2010). *Vrzeli slovenskega podjetniškega okolja* (Slovenski podjetniški observatorij 2009/10). Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
43. Širec, K., Bradač Hojnik, B., Denac, M., & Močnik, D. (2018). *Slovenska podjetja in krožno gospodarstvo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
44. Tomažič, M., & Osvald Zaletelj, T. (2021). *Metodološko pojasnilo: Aktivno in neaktivno prebivalstvo*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7788>
45. Torok, L., Endeavor Insight. (2015). *Which Companies Are Best for Economic Growth: Small, Medium, or Large? Entrepreneurship Ecosystem Insights*. Pridobljeno s <http://www.ecosysteminsights.org/which-companies-are-best-for-economic-growth-small-medium-or-large/>
46. Torres, R. (2013). Introduction: European Labour Markets in Economic Crisis. *International Labour Review*, 152(2), 167-173.
47. UMAR. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2021). *Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2021*, marec 2021. Pridobljeno s https://www.umar.si/fileadmin/user_upload/napovedi/pomlad/pomladanska_2021/Pomladanska_napoved_2021-splet_01.pdf
48. Uredništvo Moja Dolenjska (2017). *Kdo so novomeški paradni konji? Portal Moja-DOLENJSKA.si*. Pridobljeno s <https://moja-dolenjska.si/kdo-so-novomeski-paradni-konji/>
49. Vučina Vršnak, A. (2021). *Energija Slovenije: Pregled stanja, trendov in izzivov v energetiki*. Ljubljana: Energetska zbornica Slovenije. Pridobljeno s <https://ezs.si/publikacije/Energija-Slovenije-2021.pdf>
50. ZRSZ. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2020a). *Registrirane brezposelnosti*. Pridobljeno s https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost
51. ZRSZ. (2020b). *Stopnja registrirane brezposelnosti*. Pridobljeno s https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
52. ZRSZ. (2020c). *Zaposlovanje tujcev*. Pridobljeno s https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/zaposlovanje_tujcev
53. ZRSZ. (2021a). *Poročilo o težavah delodajalcev z iskanjem kadra po poklicih: Rezultati raziskave Napovednik zaposlovanja pomlad 2021*. Evropska unija, Evropski socialni sklad in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Kranj. Pridobljeno s https://www.ess.gov.si/_files/14471/Tezave_delodajalcev_z_iskanjem_kadra_po_poklicih_Napovednik_zaposlovanja_pomlad_2021.pdf
54. ZRSZ. (2021b). *Interventni ukrepi za povračilo nadomestila plače*. Pridobljeno s https://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/ugodnosti_pri_zaposlovanju/intukrep-povracilo-nadomestila-place

Priloge

Priloga A. Zbirni podatki ob zaključku prvega poglavja

V naslednji tabeli so predstavljeni podatki o podjetjih, zaposlenih in dodani vrednosti v Sloveniji leta 2020 (AJPES, 2021a).

Ključni pokazatelji po vseh dejavnostih v Sloveniji, 2020

	Podjetja		Zaposleni		Dodana vrednost		Dodana vrednost na zaposleno osebo	
	Število	%	Število	%	V milijonih evrov	%	V evrih	Relativna (od skupaj = 100)
SKUPAJ	118.959	100,0	551.652	100,0	26.987	100,0	48.920	100
A ¹	1.182	1,0	3.602	0,7	168	0,6	46.569	97
B	84	0,1	2.160	0,4	130	0,5	60.160	132
C	15.029	12,6	191.071	34,6	9.497	35,2	49.702	100
D	872	0,7	7.453	1,4	1.077	4,0	144.449	278
E	375	0,3	9.376	1,7	414	1,5	44.166	86
F	17.352	14,6	56.226	10,2	1.982	7,3	35.245	70
G	23.081	19,4	95.211	17,3	4.802	17,8	50.438	95
H	7.533	6,3	47.068	8,5	2.410	8,9	51.203	120
I	7.647	6,4	26.620	4,8	668	2,5	25.088	65
J	5.222	4,4	22.150	4,0	1.610	6,0	72.684	149
K	1.758	1,5	2.729	0,5	255	0,9	93.521	167
L	3.457	2,9	5.615	1,0	526	1,9	93.705	191
M	18.816	15,8	35.327	6,4	1.801	6,7	50.993	108
N	4.299	3,6	30.374	5,5	855	3,2	28.138	55
O	28	0,0	274	0,0	9	0,0	31.995	59
P	2.209	1,9	1.656	0,3	67	0,2	40.459	85
Q	1.805	1,5	6.596	1,2	315	1,2	47.762	91
R	1.978	1,7	3.563	0,6	236	0,9	66.346	191
S	6.231	5,2	4.581	0,8	165	0,6	36.057	79
T	1	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0

Opomba: ¹A: Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo; B: Rudarstvo; C: Predelovalne dejavnosti; D: Oskrba z električno energijo, plinom in paro; E: Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; F: Gradbeništvo; G: Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; H: Promet in skladiščenje; I: Gostinstvo; J: Informacijske in komunikacijske dejavnosti; K: Finančne in zavarovalniške dejavnosti; L: Poslovanje z nepremičninami; M: Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N: Druge raznovrstne poslovne dejavnosti; O: Dejavnost javne uprave in obrambe; dejavnost obvezne socialne varnosti; P: Izobraževanje; Q: Zdravstvo in socialno varstvo; R: Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti; S: Druge dejavnosti; T: Dejavnost gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem, proizvodnja za lastno rabo

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih AJPES, 2021a (za leto 2020).

V naslednjih dveh tabelah so predstavljeni podatki o podjetjih, zaposlenih in dodani vrednosti v nefinančnem sektorju gospodarstva v EU-28 v letu 2019.

Ključni pokazatelji po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019

	Število podjetij		Število oseb, ki delajo		Prihodek poslovanja		Dodana vrednost	
	(v 1.000)		(v 1.000)		(v milijonih evrov)		(v milijonih evrov)	
	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija
SKUPAJ	25.359	149,0	151.784	676,0	30.776.306	130.600	8.148.002	25.589
B ¹	18	0,1	447	2,5	104.960	326	55.501	131
C	2.189	19,9	32.740	220,3	30.776.306	130.600	2.191.654	9.166
D	179	1,4	1.480	8,6	104.960	326	259.057	853
E	85	0,4	1.745	10,8	30.776.306	130.600	121.578	372
F	3.755	19,6	14.218	73,3	104.960	326	665.052	1.924
G	6.119	26,1	34.447	122,3	30.776.306	130.600	1.497.336	4.790
H	1.361	8,8	11.827	55,0	104.960	326	606.370	2.361
I	2.044	12,8	13.336	42,1	30.776.306	130.600	308.796	942
J	1.342	10,2	7.605	29,0	104.960	326	698.196	1.541
L	1.421	3,9	3.097	6,1	30.776.306	130.600	303.437	376
M	4.895	36,3	13.873	63,3	104.960	326	799.565	2.192
N	1.755	8,3	16.570	40,6	30.776.306	130.600	630.877	905
S95	196	1,2	397	1,9	104.960	326	10.583	36

Opomba: ¹B: Rudarstvo; C: Predelovalne dejavnosti; D: Oskrba z električno energijo, plinom in paro; E: Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; F: Gradbeništvo; G: Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; H: Promet in skladiščenje; I: Gostinstvo; J: Informacijske in komunikacijske dejavnosti; L: Poslovanje z nepremičninami; M: Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N: Druge raznovrstne poslovne dejavnosti; S95: Popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Relativni pomen dejavnosti nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019

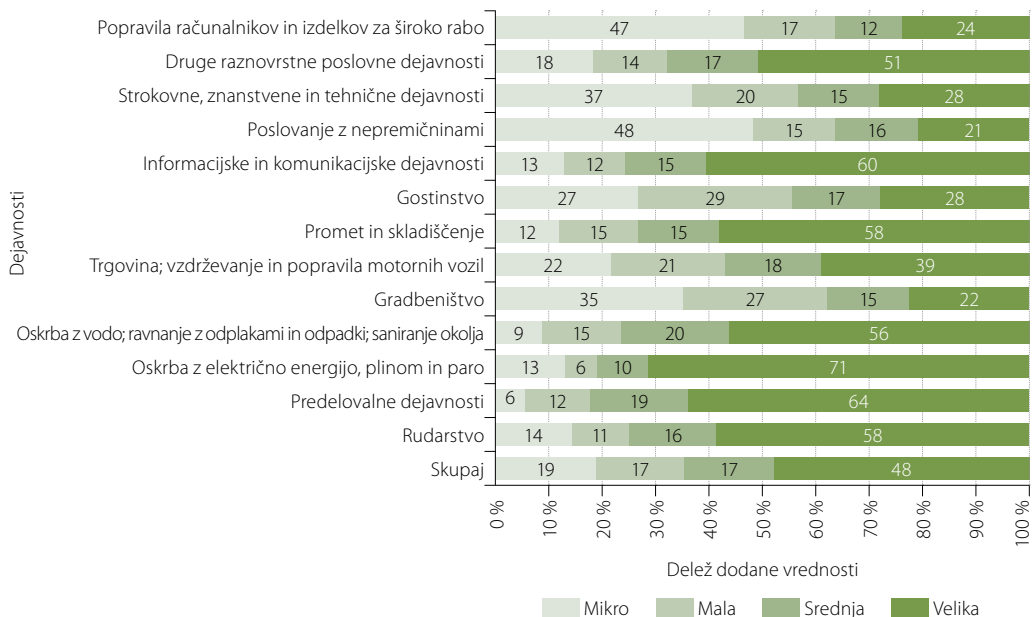
	Delež števila oseb, ki delajo (v %)		Delež dodane vrednosti (v %)		Dodana vrednost na zaposleno osebo v 1.000 evrov		Relativna dodana vrednost na zaposleno osebo (od skupaj = 100)	
	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija	EU-28	Slovenija
Skupaj EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	53,7	37,9	100,0	100,0
B ¹	0,3	0,4	0,7	0,5	124,1	52,8	231,1	139,4
C	21,6	32,6	26,9	35,8	66,9	41,6	124,7	109,9
D	1,0	1,3	3,2	3,3	175,1	98,7	326,1	260,8
E	1,1	1,6	1,5	1,5	69,7	34,5	129,8	91,0
F	9,4	10,8	8,2	7,5	46,8	26,3	87,1	69,4
G	22,7	18,1	18,4	18,7	43,5	39,2	81,0	103,4
H	7,8	8,1	7,4	9,2	51,3	42,9	95,5	113,3
I	8,8	6,2	3,8	3,7	23,2	22,4	43,1	59,1
J	5,0	4,3	8,6	6,0	91,8	53,1	171,0	140,2
L	2,0	0,9	3,7	1,5	98,0	61,1	182,5	161,5
M	9,1	9,4	9,8	8,6	57,6	34,6	107,4	91,5
N	10,9	6,0	7,7	3,5	38,1	22,3	70,9	58,8
S95	0,3	0,3	0,1	0,1	26,6	19,5	49,6	51,5

Opomba: ¹B: Rudarstvo; C: Predelovalne dejavnosti; D: Oskrba z električno energijo, plinom in paro; E: Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in odpadki; saniranje okolja; F: Gradbeništvo; G: Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil; H: Promet in skladiščenje; I: Gostinstvo; J: Informacijske in komunikacijske dejavnosti; L: Poslovanje z nepremičninami; M: Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N: Druge raznovrstne poslovne dejavnosti; S95: Popravila računalnikov in izdelkov za široko rabo

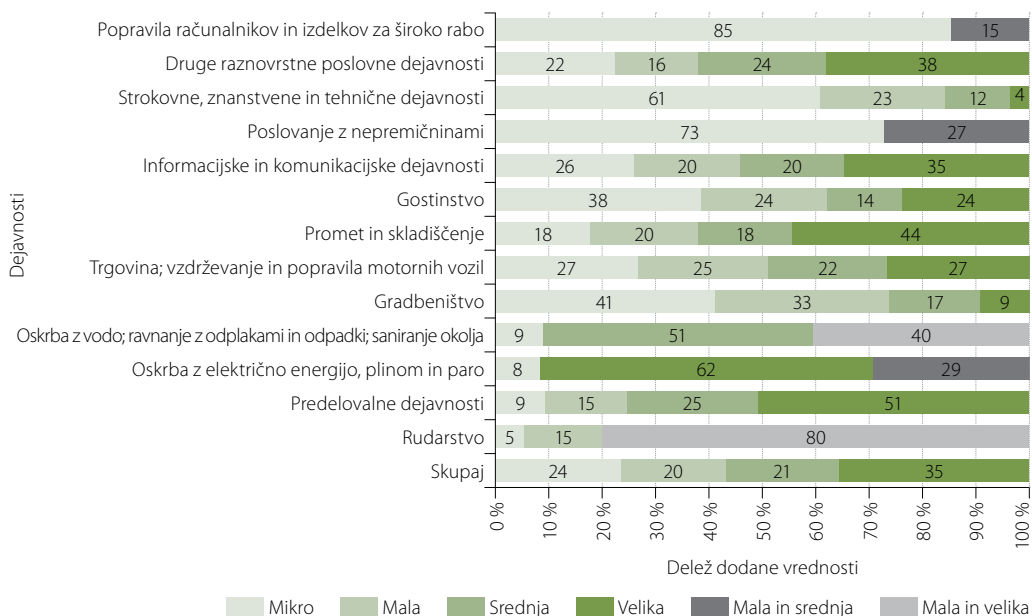
Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2019.

Priloga B. Deleži ustvarjene dodane vrednosti po dejavnostih in velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva, 2018

V EU-28

V Sloveniji

Vir: IPMMP – EPF UM, 2021. Po podatkih Eurostat, 2018.

2.

Digitalizacija v malih in srednje velikih podjetjih v Sloveniji

Ključne ugotovitve

- Digitalizacija predstavlja trend, ki bo v naslednjih desetletjih doživel izjemen zagon. Prav zato Evropska unija in Slovenija prenavljata strateški okvir, ki bo tak razvoj omogočil. V Sloveniji smo v letu 2022 sprejeli tudi novo *Strategijo digitalne transformacije gospodarstva*, ki predstavlja osnovni strateški dokument za digitalni razvoj Slovenije v naslednjem desetletju.
- Indeks digitalnega gospodarstva in družbe DESI Slovenijo uvršča na 13. mesto med državami članicami EU in izkazuje skupno oceno 52,8 (povprečje EU je 50,7). Prav izboljšanje uvrstitve na indeksu DESI je ključni cilj Slovenije v naslednjem desetletju.
- Mikro, mala in srednje velika podjetja so tista, ki imajo pri prehodu v digitalizacijo več težav v primerjavi z velikimi podjetji. Težave, s katerimi se soočajo, so večplastne, od pomanjkanja finančnih virov in ustreznega znanja, do težav pri implementaciji ter vzdrževanju tehnoloških in digitalnih rešitev. Teh ovir MSP ne morejo premagati sama, zato potrebujejo ustrezno podporo podjetniškega ekosistema in politik.
- Na osnovi raziskave med MSP ugotavljamo, da sta splošna informiranost in poznavanje strateškega okvirja za digitalizacijo v Sloveniji relativno slaba, saj kar 40 % anketiranih podjetij le-tega ne pozna, med tistimi, ki ga poznajo, pa 16 % meni, da je zelo učinkovit, 43 % pa, da je učinkovit le delno ali pa sploh ne.

- Za celovito implementiranje digitalizacije je v podjetju potrebno opredeliti digitalno strategijo. Naša raziskava je pokazala, da ima 39 % mikro podjetij, 43 % malih, 43 % srednje velikih ter 54 % velikih podjetij le-to tudi opredeljeno. Spodbuden je podatek, da ima večina med njimi v strategijo vključena vsa ključna področja, kar kaže na celovitost digitalnih strategij v podjetjih. K temu je zagotovo prispevalo tudi podporno okolje s svojimi ukrepi, med katere spada tudi vavčer za razvoj digitalne strategije.
- Na osnovi opravljene raziskave ugotavljamo, da anketirana podjetja uporabljajo predvsem enostavnejše digitalne tehnološke rešitve in orodja, zahtevnejša, kompleksna ali novejša pa bistveno manj. Tako prevladujejo implementacija in uporaba spletnih strani, orodij za podporo timskega delu in programske rešitve za brezpapirno poslovanje. Šele nato sledijo digitalizacija poslovnih procesov, internet stvari, celovite programske rešitve za podporo strankam. Najmanj pa podjetja uporabljajo najnovejše tehnologije, kot sta na primer 3D-tisk in veriženje blokov.
- Podjetja so v raziskavi izpostavila predvsem finančne težave pri digitalizaciji in pomanjkanje zaposlenih z ustreznimi znanji. MSP sama ne bodo zmogla preseči tovrstnih težav, zato je na teh področjih nujno potrebna podpora podjetniškega ekosistema z ustreznimi ukrepi. Na eni strani so to finančni ukrepi, na drugi pa omogočanje dostopa do ustreznih znanj obstoječih zaposlenih kot tudi mladih, ki se bodo šele vključili na trg dela.
- Glede na rezultate raziskave ugotavljamo, da bo na področju digitalizacije naloga podpornega okolja predvsem za MSP večplastna. Ta podjetja po eni strani niti nimajo dovolj informacij o digitalizaciji kot osnovi za njeno uspešno implementacijo v podjetje. Hkrati jim primanjkuje finančnih sredstev, zaznavajo deficit znanj in izražajo težave z implementacijo. Ob tem pa po uvedbi različnih rešitev sledi še njihovo vzdrževanje in nadgrajevanje, kar predstavlja dodatno oviro, ki se je morda MSP na začetku sploh ne zavedajo.

1 Uvod

Digitalizacija predstavlja enega ključnih trendov v zadnjem desetletju, ki ga je še dodatno intenzivirala korona kriza. Procesi digitalizacije so pospešeni v celotni družbi, tako med posamezniki kot tudi v podjetjih in v podjetniškem ekosistemu, zato je pričakovati, da se bo ta trend tudi nadaljeval.

Digitalizacija za podjetja predstavlja nove poslovne priložnosti tako na lokalnem kot tudi na globalnem trgu, optimizacijo poslovnih procesov, učinkovitejše poslovanje, večjo produktivnost, razvoj novih poslovnih modelov in inovacij ter nove pristope k marketingu, komuniciranju in mreženju. Digitalizacija s seboj prinaša nujno digitalno transformacijo podjetij, torej celostno preoblikovanje podjetja ob uporabi ali prenovi informacijsko komunikacijskih tehnologij.

Da bomo lahko razvili digitalno družbo in digitalizirali gospodarstvo, potrebujemo primeren zakonodajni okvir in podporno okolje, ki bosta spodbujala razvoj digitalizacije in digitalnega podjetništva. Predvsem mala in srednje velika podjetja potrebujejo v tem procesu večplastno podporo, od finančne do novih znanj in veščin, da bodo lahko preoblikovala svoje poslovanje ter izkoristila priložnosti digitalizacije. Na ravni Slovenije je krovni dokument strategija *Digitalna Slovenija 2020* in nova *Strategija digitalne transformacije gospodarstva*, ki predstavlja okvirni razvoj informacijske družbe in določa strateške usmeritve digitalizacije za obdobje do 2030.

Dodaten potisni dejavnik digitalizacije predstavlja aktualna kriza, ki je z zapiranjem in omejitvami v družbi in gospodarstvu pospešila procese digitalizacije, saj so bila vsa podjetja vsaj delno prisiljena v uporabo digitalnih tehnologij. Ne glede na razlike v stopnji digitaliziranosti podjetij se je digitalizacija izkazala za ključno prednost v času krize Covida-19.

Digitalizacija je večplastna, saj vključuje uporabo različnih tehnologij, ki služijo različnim namenom, in zahteva rekombinacijo različnih strateških sredstev. Vsa mala in srednje velika podjetja nimajo zmogljivosti za izvedbo te transformacije. Manjša kot so podjetja, manjša je verjetnost, da bodo sprejela nove digitalne prakse, in večja je verjetnost, da bodo omejila njihovo uporabo na osnovne tehnologije. Na splošno je digitalizacija malih in srednje velikih podjetij močno povezana z načinom ustvarjanja vrednosti znotraj podjetja in s sektorjem, v katerem deluje.

Kljub pomembnim prednostim, ki jih prinaša digitalizacija, predstavlja majhnost podjetja oviro za digitalizacijo in zato majhna podjetja zaostajajo v digitalni transformaciji v primerjavi z velikimi podjetji. Izzivi, s katerimi se pri digitalizaciji srečujejo mala in srednje velika podjetja so zagotovo strah pred spremembami, ki jih prinašata digitalizacija in digitalna transformacija podjetij. Mala in srednje velika podjetja imajo pri spopadanju z izzivi pogosto premalo informacij, finančnih virov in kadrov, ki bi imeli primerna znanja za digitalno transformacijo podjetja. Vendar pa lahko digitalizacija in digitalna orodja pomagajo podjetjem zmanjšati stroške, standardizirati in avtomatizirati poslovne procese ter zmanjšati odvisnost od delovne sile. Teh ovir mala in srednje velika podjetja ne morejo premagati sama, zato imajo pri podpori pomembno vlogo podjetniški ekosistem in oblikovalci politik.

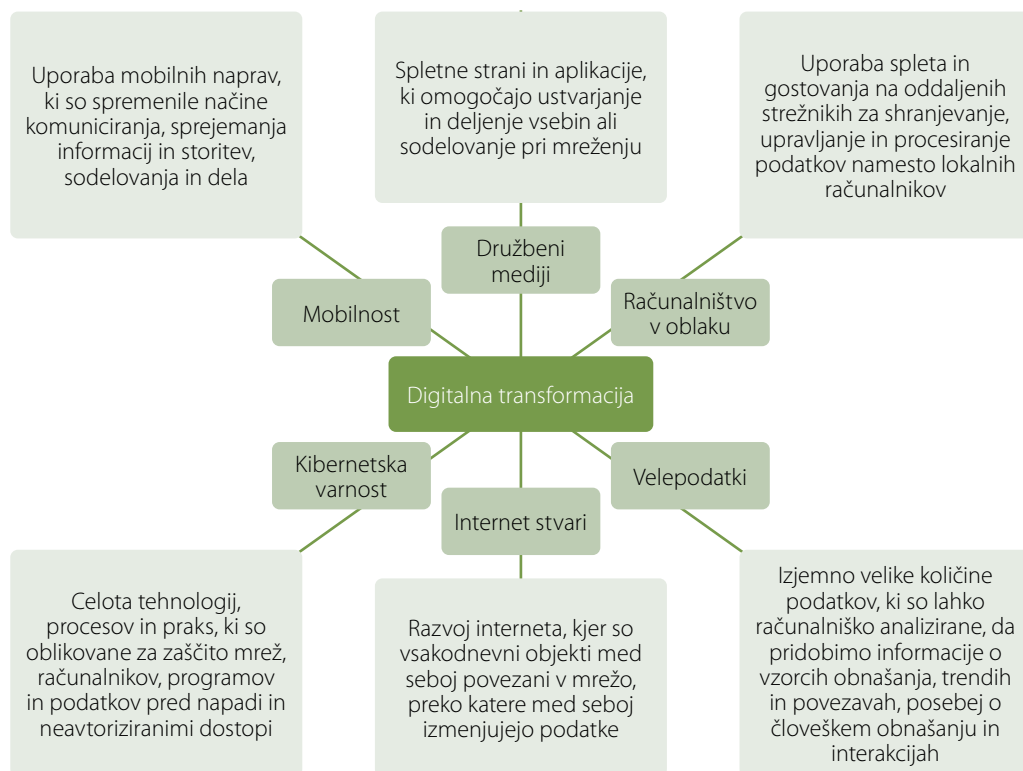
V poglavju so uporabljene različne raziskovalne metode, od kvalitativnih do kvantitativnih. V prvem delu so uporabljeni različni sekundarni viri, s katerimi podajamo vpogled v področje digitalizacije predvsem z vidika podjetij, tako s pregledom literature s področja digitalizacije podjetij kot tudi pregleda obstoječih empiričnih raziskav na to temo. Izvedli smo tudi primarno raziskavo na vzorcu slovenskih malih in srednje velikih podjetij o digitalizaciji, saj le tako lahko podamo ustrezna priporočila podpornemu okolju za podjetništvo.

V poglavju se osredotočamo na izbrane vidike digitalizacije malih in srednje velikih podjetij, saj le-ta potrebujejo največ podpore in spodbud, da bodo digitalno transformacijo uspešno izvedla. Najprej podajamo pregled značilnosti procesa digitalizacije, njegovega vpliva na mala in srednje velika podjetja ter značilnosti digitalnih strategij za podjetja. Sledi pregled strateške podpore digitalizaciji, najprej na ravni Evropske unije, nato še Slovenije s pregledom uvrstitve Slovenije na različnih lestvicah, ki merijo digitalno razvitost gospodarstev. Zadnji del je namenjen pregledu empiričnih ugotovitev o digitalizaciji malih in srednje velikih podjetij ter rezultatom analize lastne raziskave o digitalizaciji podjetij v Sloveniji. Sklepna spoznanja so namenjena oblikovalcem politik, podpornemu okolju, podjetniškemu ekosistemu in podjetjem, s ciljem prispevati k čim uspešnejši digitalizaciji gospodarstva in družbe.

2 Vpliv digitalizacije na mala in srednje velika podjetja

Digitalizacija je splošen izraz, ki se uporablja za opis transformacije družbe in gospodarstva s pomočjo tehnologije. V luči globalizacije in medsebojne povezanosti so se svetovna gospodarstva odprla že po drugi svetovni vojni in pretok blaga, storitev, ljudi in kapitala med državami je postal večji in svobodnejši. Poleg tega je razvoj znanosti, zlasti informacijskih in komunikacijskih tehnologij spodbujal izmenjavo informacij in globalno konkurenčnost, kar je posledično spodbudilo razvoj podjetništva in inovativnosti (IMF, 2000) ter nastanek gospodarstev, ki temeljijo na uporabi tehnologij za ustvarjanje novih izdelkov in storitev, s hitrostjo, ki ji tradicionalno proizvodno gospodarstvo ne bi moglo slediti. Govorimo o procesu digitalizacije, ki se je pričel intenzivno oblikovati konec 20. stoletja in začetku 21. stoletja ter je spremenil način poslovanja in življenja ljudi. Industrijsko dobo, v kateri so prevladovalle analogne tehnologije, nadomešča doba znanja in ustvarjalnosti, ki temelji na inovacijah, kjer prevladujejo digitalne tehnologije. Za prihodnost gospodarstva je to eden najpomembnejših poslovnih trendov. Za podjetja je ključnega pomena razvoj digitalnih strategij in osredotočanje na ključne dejavnike uspeha digitalne preobrazbe. Digitalno transformacijo omogoča šest ključnih tehnoloških trendov, prikazanih na *sliki 1*.

Slika 1. Ključne tehnologije, ki omogočajo digitalno transformacijo

Vir: prirejeno po Ulas, 2019.

2.1 Razvoj digitalizacije

Digitalizacija v poslovanju se večinoma nanaša na izboljšanje in preoblikovanje poslovnih aktivnosti, procesov in modelov z uporabo in prevzemom digitalnih tehnologij ter širšo uporabo in kontekst digitaliziranih podatkov, pretvorjenih v inteligenco in učinkovito znanje. Na splošno se to razume kot proces prilagajanja digitalnemu poslovanju in digitalni transformaciji. Izum tranzistorja leta 1947 v Združenih državah Amerike, čipa v šestdesetih letih prejšnjega stoletja in razvoj mikroprocesorja v sedemdesetih sta privedla do razvoja manjših, zanesljivejših in hitrejših računalnikov, ki so porabili manj energije (CHM, 2021). Računalniško programiranje je postalo lažje z uporabo programskih jezikov višjega nivoja in razvojem strojne opreme za obdelavo podatkov na daljavo, skupno imenovan informacijska tehnologija (IT) in se nanaša na razvoj, raziskave, implementacijo, načrtovanje in upravljanje informacijskih sistemov, zlasti programske in računalniške strojne opreme (Castagna, Bigelow, 2021). IT je splošen izraz za vsako tehnologijo, ki pomaga pri delu z informacijami. Vrhunec informacijske tehnologije in vseh sorodnih znanstvenih področij je prišel s pojavom interneta kot množičnega medija v poznih petdesetih letih prejšnjega stoletja. Sprva je bila tipični uporabnik interneta predvsem akademska skupnost. Danes je z množično uporabo računalnikov internet postal dostopen, uporaben in vključen v vsakdanje življenje ljudi ne le za poslovne namene, temveč tudi za različne osebne namene. Na ta način digitalizacija predstavlja daljnosežen družbeno-tehnični proces in pomeni integracijo digitalnih tehnologij v vidike vsakdanjega družbenega življenja, vključno s pametnimi telefoni, e-vlado, pametnimi domovi, e-zdravjem in pametnimi mesti (Brennen, Kreiss, 2016). *Tabela 1* prikazuje digitalne tehnologije, ki se razvijajo in spodbujajo gospodarske in družbene spremembe.

Tabela 1. Ključne tehnologije digitalne preobrazbe

Tehnologija	Opredelitev
Internet stvari (angl. <i>Internet of Things</i>)	Razširitev internetne povezljivosti na naprave in objekte s pomočjo zmogljivosti daljinskega upravljanja, ki omogoča nove poslovne modele, aplikacije in storitve na podlagi podatkov, zbranih iz naprav in predmetov.
Brezžična omrežja nove generacije (5G in več) (angl. <i>Next-generation wireless networks</i>)	Brezžične izboljšave vključujejo večje hitrosti (hitrejšje od 4G) omrežij in omrežja, ki bolje podpirajo različne virtualne aplikacije in izboljšajo povezljivost naprav in predmetov.
Računalništvo v oblaku (angl. <i>Cloud computing</i>)	Storitev, ki omogoča prilagodljiv dostop do različnih spletnih računalniških virov (npr. programske opreme, zmogljivosti za shranjevanje, mreženja in računalniške moči). Ta sredstva je mogoče uporabiti (in določiti ceno) za boljše izpolnjevanje potreb strank in pretvorbo fiksnih stroškov v nižje variabilne stroške.
Analitika velepodatkov (angl. <i>Big data analytics</i>)	Podatki, za katere je značilna velika količina, hitrost in raznolikost, pogosto izvirajo iz interneta stvari. Velepodatki se lahko uporabljajo za razvoj novih izdelkov in storitev, procesov, organizacijskih metod in trgov ter omogočajo inovacije, ki temeljijo na podatkih.
Umetna inteligenca (angl. <i>Artificial intelligence</i>)	Sposobnost strojev in sistemov za pridobivanje in uporabo znanja, vključno z izvajanjem različnih kognitivnih nalog, kot so senzorično zaznavanje, obdelava jezika, prepoznavanje vzorcev, učenje in sprejemanje odločitev ter napovedovanje. Uporabnost umetne inteligence narašča na primer pri avtonomnih robotih, ki lahko sprejemajo in izvajajo odločitve brez človekovega posredovanja.
Veriženje blokov (angl. <i>Blockchain</i>)	Knjiga ali preglednica, ki se vzdržuje in shranjuje v računalniškem omrežju. Omrežje redno posodablja bazo podatkov na vseh lokacijah, tako da so vse kopije vedno enake, zapisi pa vidni in preverljivi. Če bi nekdo poskušal spremeniti podatke, ki so shranjeni v bloku, bi bila veriga prekinjena in bi nas na to opozorila vsa vozlišča v omrežju. Tehnologija veriženja blokov se med drugim uporablja za pametne pogodbe, kripto valute in upravljanje dobavne verige.
Računalniška moč (angl. <i>Computing power</i>)	Visoko zmogljivo računalništvo, ki predstavlja kombinacijo računalniške moči za doseganje veliko višje zmogljivosti kot z enim računalnikom.

Vir: OECD, 2019.

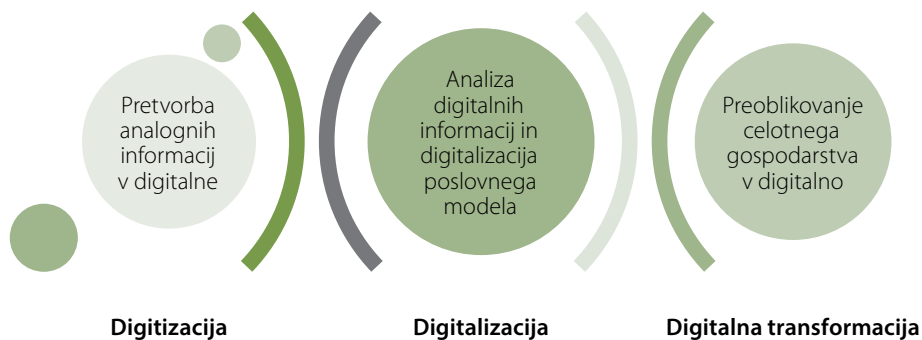
Digitalizacija ustvarja potencialne digitalne možnosti, ki bodo vplivale na transformacijo gospodarskih dejavnosti s podpiranjem radikalnih inovacij poslovnih modelov (Autio et al., 2018).

2.2 Digitalna transformacija

V smislu vpliva na poslovanje je bilo zadnje desetletje zaznamovano s hitrim razvojem novih poslovnih modelov, za katere je značilna visoka stopnja digitalnih inovacij (Ferraris et al., 2019). Digitalizacija je vplivala tako na visokotehnološke inovativne kot tudi na tradicionalne sektorje. Najpomembnejša novost, ki jo uvaja digitalizacija, je razvoj novih oblik poslovnih modelov, za katere je značilno manjše zanašanje na fizične produkte (Erevelles et al., 2016). Trenutne in nastajajoče oblike poslovnih modelov temeljijo predvsem na prevzemanju digitalnih infrastruktur (Warner, Wäger, 2019), pojavljajo pa se tudi nove oblike poslovnih modelov, za katere je značilna dematerializacija procesov (Hagemann, Weinelt, 2016). Razvoj teh novih oblik zahteva sprejetje digitalnih strategij za doseganje največje učinkovitosti virov (Wirtz et al., 2010). Tipičen primer je razvoj novih oblik podjetij, na primer platform, ki služijo kot vozlišča med kupci in prodajalci pri izmenjavi blaga in storitev (Velu, 2015).

Glavna posledica digitalizacije je optimizacija procesov in njihovo kakovostnejše upravljanje, digitalna transformacija pa se nanaša na strategije oziroma procese, ki presegajo uporabo digitalnih tehnologij in pomenijo globoko spremembo celotnega poslovnega modela in ureditve načina dela. *Slika 2* prikazuje proces od digitizacije do digitalne transformacije. Digitizacija pomeni, da produkt postane digitalen, digitalizacija pomeni, da postane digitalen poslovni model in digitalna transformacija predstavlja celotno sistematično prestrukturiranje podjetij, družbe, gospodarstva in institucij (Digital Business Innovation, 2022).

Slika 2. Proces digitalne transformacije

Vir: Digital Business Innovation, 2022.

Vsaka predhodna faza procesa je nujno potrebna, da se lahko uvede naslednja faza. Torej digitizacija, kjer spreminjamo analogne podatke v digitalne, predstavlja predpogoj za digitalizacijo, ki pomeni procesiranje in obdelavo digitiziranih podatkov v celotnem poslovnem modelu, le-ta pa je predpogoj, da lahko digitaliziramo celotno gospodarstvo in nato družbo. Tudi podjetja se morajo zavedati, da mora biti ta celoten proces izveden v pravem vrstnem redu in ni možno uspešno izvesti digitalne transformacije, če predhodni fazi nista ustrezno implementirani. *Tabela 2* prikazuje razvoj digitalizacije od digitizacije, preko digitalizacije do digitalne transformacije z vidika ciljev, aktivnosti, orodij in izzivov vsake faze.

Tabela 2. Razvoj digitalizacije

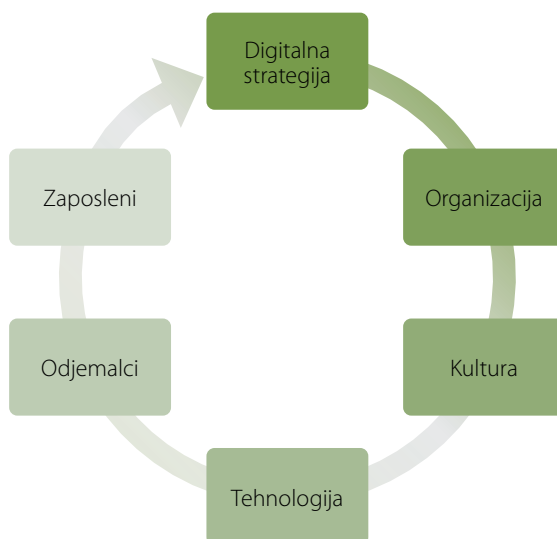
	Digitizacija	Digitalizacija	Digitalna transformacija
Fokus	Pretvorba podatkov	Obdelava informacij	Doseganje vzvodov v znanju
Cilj	Sprememba iz analognega v digitalni format	Avtomatizacija obstoječih poslovnih operacij in procesov	Sprememba kulture podjetja, njenega načina dela in razmišljanja
Aktivnost	Pretvorba papirnatih dokumentov, fotografij, mikrofilmov, plošč, filmov in VHS kaset v digitalno obliko	Izdelava popolnoma digitalnih poslovnih procesov	Ustanovitev novega digitalnega podjetja ali preoblikovanje v digitalno podjetje
Orodja	Računalniška in pretvorbena oprema za kodiranje	IT sistemi in računalniške aplikacije	Matrica novih digitalnih tehnologij
Izziv	Obseg (materialni izziv)	Cena (finančni izziv)	Odpor do sprememb (izziv so človeški viri)
Primer	Skeniranje papirnih obrazcev registracije	Popolnoma elektronski postopek registracije	Celoten proces elektronski, od registracije do dostave vsebine

Vir: Savić, 2019.

Digitizacija predstavlja prvo fazo v razvoju in pomeni proces pretvarjanja analognih informacij v digitalne. Predstavlja osnovo za uresničevanje digitalizacije. Ko se proces digitizacije uporablja kot vzvod za razvoj ekonomskih, kulturnih in drugih procesov, govorimo o digitalizaciji. Rezultat tega procesa pa je digitalna transformacija. Opredeljujemo jo kot proces preoblikovanja podjetja iz starih v nov način dela, ki temelji na uporabi digitalnih, socialnih in mobilnih tehnologij (Gorenšek, 2019).

Glavna značilnost digitalizacije je torej optimizacija procesov (in posledično znižanje stroškov), medtem ko se digitalna transformacija nanaša na strategije ali procese, ki presejajo uporabo digitalnih tehnologij in vključujejo temeljne spremembe v okolju podjetja (strategija, kultura, tehnologija, kupci, delovna sila), kar posledično vpliva na nove poti za ustvarjanje prihodkov in vrednosti (Karimi, Walter, 2021).

Slika 3. Spremembe, ki jih povzroča digitalna transformacija pri poslovanju podjetja

Vir: Bumann, Peter, 2019.

Digitalna transformacija podjetja obsega spremembe v več vidikih poslovanja podjetja (Baumann, Peter, 2019), kot jih prikazuje tudi *slika 3*:

- Digitalna strategija: za načrtovanje in izvedbo digitalne preobrazbe morajo podjetja imeti jasno strategijo in digitalizacijo postaviti v središče svojih poslovnih strategij. Poslovna transformacija je celovit koncept, ki ga morajo podjetja sprejeti, če želijo bistveno izboljšati svoje poslovne rezultate.
- Organizacija: podjetja morajo sprejeti pristop sodelovanja in partnerstva ter gojiti odnose z različnimi deležniki, da se hitro odzovejo na spremembe v tehnologiji ali tržnem okolju. Podjetja bi se morala odmakniti od tradicionalnih hierarhij in sprejeti bolj fleksibilne organizacijske strukture, ki opolnomočijo zaposlene in omogočajo večjo agilnost in hitrejše odločanje. Poleg tega bi morala podjetja razvijati in ustvarjati majhne inovacijske enote (npr. inovacijske laboratorije ali digitalne tovarne), ki krajšajo čas razvoja.
- Kultura: za organizacijsko kulturo digitalnih podjetij je značilno hitro eksperimentiranje, povečano tveganje in vlaganje v talente. Zato uspešna digitalna transformacija zahteva močne digitalne podjetnike, ki so sposobni obvladovati kompleksnost in spodbujati razvoj inovativnih digitalnih rešitev kljub naložbenim tveganjem.
- Tehnologija: tehnološka razsežnost se osredotoča na uporabo novih tehnologij v podjetju, kot so programski vmesniki in aplikacije v oblaku, za spodbujanje fleksibilnosti in hitrosti za soočanje z izzivi prihodnosti, pa tudi za zagotavljanje varnosti IT pred kibernetiskim kriminalom.
- Odjemalci: podjetja morajo zagotoviti dosledne vsebine in posameznim oblikam digitalnega komuniciranja ustrezno uporabniško izkušnjo v vseh digitalnih in nedigitalnih kanalih (hibridni kanali interakcije s strankami). Podjetja bi morala na primer izkoristiti prednosti digitalnih tehnologij z zbiranjem uporabniških podatkov (v procesu inoviranja in razvoja izdelkov), da bi napovedala vedenje odjemalcev in ponudila prilagojene izdelke in storitve.
- Zaposleni: človeška razsežnost vključuje nove digitalne veščine in izkušnje z različnimi digitalnimi tehnologijami. Podjetja morajo razviti in izvajati ustrezne programe usposabljanja ter izobraževati, usposablјati in razvijati digitalne veščine ter povsem nove veščine za krepitev zaposljivosti in osebnega razvoja zaposlenih. Poleg tega bi morala podjetja ustvariti privlačno in prilagodljivo delovno mesto prihodnosti s ponudbo domačih pisarn, mobilnega dela in digitalnih delovnih mest, kar bo povečalo motivacijo zaposlenih, zmanjšalo stroške infrastrukture in pritegnilo digitalno bolj pisмено mlajšo generacijo.

Digitalizacija vpliva na celotno družbo in na vse deležnike v njej. Novi izdelki in storitve, večja izbira, nove izkušnje in nižje cene so prednosti digitalizacije v smislu vpliva na kupce (Reddy, Reinartz, 2017). Za podjetja so posledice predvsem v večji učinkovitosti in uspešnosti, priložnostih za ustvarjanje nove vrednosti in vstopu na nove trge. Za posameznike digitalizacija ustvarja bolj prilagodljive poslovne modele, kar vodi do bolj fleksibilnega življenjskega sloga, priložnosti za množično zunanje izvajanje in spletno delo z množicami. Lažje bo tudi zaposlovanje. Vpliv digitalizacije na družbo je učinkovitejša javna uprava in javne storitve. Kot slabosti napovedujejo tveganja in stroške, kot so strošek učenja, iskanje informacij, dislokacija aktivnosti, izguba zasebnosti in nastanek negotovosti. Tveganje za posameznike je, da bo avtomatizacija prevzela ponavljajoče se naloge ali pa bo tehnologija zamenjala rutinska dela, zaposleni pa bodo potrebovali nove veščine in sposobnosti. Za podjetja predstavljajo tveganja novi konkurenti, hitrejši inovacijski cikli in nove tehnologije. V zvezi z vplivom na družbo so pomanjkljivosti digitalizacije v varstvu podatkov, izzivi pri prilagajanju zakonodaje in obdavčitve na novem digitalnem trgu. Digitalna transformacija bo še povečala količino podatkov v nastajajoči digitalni družbi, uspehe pa bodo dosegala podjetja, ki bodo sposobna razviti in uporabljati umetno inteligenco (Huang, 2017), s katero bodo podatke spreminjala v znanje.

2.3 Razvoj industrije 4.0 in 5.0

Z digitalizacijo se torej razvija in spreminja celotno gospodarstvo, že v preteklosti pa so različne inovacije povzročile industrijske revolucije. Tako se je v 18. stoletju z izumom parnega stroja in mehanizacijo proizvodnje začela prva industrijska revolucija, katere uporaba v industriji je močno povečala produktivnost. Z odkritjem elektrike in razvojem montažnih linij se je v 19. stoletju začela druga industrijska revolucija. Tretja industrijska revolucija se je začela v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so programske kontrole in računalniki privedli do delne avtomatizacije. Posledično je zdaj lahko avtomatiziran naš celoten proizvodni proces, kjer ni več potrebno človeško posredovanje (roboti) (Desoutter, 2021).

Poleg tega, da je digitalizacijo mogoče razumeti kot integracijo digitalnih tehnologij v vsakdanje življenje, ki omogoča digitalizacijo vsega, tako da se informacije lahko digitalno predstavijo, lahko digitalizacijo razumemo tudi kot sistemski pojav, ki vpliva na celotno paleto zunanjih in notranjih dejavnosti podjetja (Oesterreich, Teuteberg, 2016) in ga imenujemo industrija 4.0. Nanaša se na sredstva avtomatizacije in izmenjave podatkov v proizvodnih tehnologijah. Omogoča digitalizacijo proizvodnega sektorja z vgrajenimi senzorji v skoraj vseh proizvodnih komponentah, izdelkih in opremi. Analiza povezanih podatkov v vseprisotnem sistemu s sintezo digitalnih podatkov in fizičnih objektov ima možnost preoblikovati vsak industrijski sektor na svetu in se razvijati veliko hitreje in z večjim vplivom kot katera koli od prejšnjih treh industrijskih revolucij (Tay et al., 2017).

Slika 4. Pet industrijskih revolucij

Vir: Clim, 2019.

Industrija 4.0 temelji na razvoju tretje industrijske revolucije in je nastala kot rezultat interneta (IED, 2021). Sistemi, ki so že opremljeni z računalniško tehnologijo, so bili razširjeni prek omrežja. Industrija 4.0 je imela predpogoje za implementacijo v tretji industrijski revoluciji, saj je poleg avtomatizacije zaobjela generiranje in zbiranje relevantnih podatkov iz industrijskega procesa, komunikacija med stroji in avtonomija procesa. Najpomembnejše tehnologije, ki to omogočajo, so internet stvari, umetna inteligenca, velepodatki, računalništvo v oblaku in kibernetko-fizični sistem (SystemHaus, 2021). Industrija 4.0 ima potencial, da zagotavlja neverjetni napredek v podjetjih. Mreženje vseh sistemov vodi do kibernetko-fizičnih proizvodnih sistemov, tako imenovanih pametnih tovarn. Napredek v raziskavah obljublja preobrazbo našega sveta zaradi sposobnosti digitalnih sistemov, da se odzovejo na spremembe v okolju in delajo v različnih prostorih. Primeri vključujejo sisteme s povečano občutljivostjo (npr. avtonomno izogibanje trkom), z večjo natančnostjo (npr. robotska kirurgija), delovanje v nevarnih ali nedostopnih okoljih (npr. avtonomno iskanje in reševanje, gašenje in raziskave), izboljšanje učinkovitosti (npr. porazdeljen promet, nadzor), povečevanje človeških

zmožnosti in izboljšanje družbene blaginje (npr. podporne tehnologije in vseprisotno spremljanje zdravja in oskrbe) (Xiong et al., 2015). Najpogostejše prednosti industrije 4.0 vključujejo optimizacijo zapletenih proizvodnih procesov, preoblikovanje proizvodnje in vzpostavitev oddaljenega dostopa z nadzorom (Infopulse, 2019). Osnovno načelo četrte industrijske revolucije je, da proizvajalci s pomočjo verižnih strojev, inteligentnih naprav in sistemov ustvarjajo pametna omrežja v celotni vrednostni verigi (od materialov do proizvodnje), ki se lahko medsebojno nadzorujejo. Pri Industriji 4.0 je pametna tehnologija postavljena v ospredje proizvodnje, pri industriji 5.0 bo povečano sodelovanje med ljudmi in pametnimi sistemi ter napravami. Sodelovanje obeh bo združilo visoko hitrost in natančnost industrijske avtomatizacije s kognitivnimi, kritičnimi sposobnostmi razmišljanja ljudi. Industrija 5.0 je potrebna tudi zaradi vse večje potrebe potrošnikov po individualizaciji izdelkov, kar pomeni, da raje uporabljajo raven personalizacije in prilagajanja izdelkov. Vedno več proizvajalcev povečuje človeško komponento, ne le za prilagajanje, ampak tudi za večjo učinkovitost na proizvodnih linijah, to pa ne pomeni, da roboti ne bodo opravljali celovitih proizvodnih ciklov. Industrija 5.0 bo okrepila tako strojno kot človeško vlogo v predelovalni industriji, vendar predvsem tako, da bi monotone, ponavljajoče se naloge postavljala na avtomatiziran nivo, in podpirala ustvarjalno stran pri zaposlenih, to pa bi naj zaposlenim omogočilo, da prevzamejo več odgovornosti in povečajo nadzor nad sistemi za dvig kakovosti proizvodnje (Xu et al., 2021). Hkrati z industrijo 5.0 bi se naj razvila tudi družba 5.0, katere koncept v veliki meri podpira japonska vlada (Deguchi et al., 2020). Družba 5.0 bi naj dosegala visoko stopnjo približevanja med kibernetiskim prostorom (virtualni prostor) in fizičnim prostorom (resnični prostor). Ta proces prinaša novo vrednost industriji in družbi na načine, ki prej niso bili mogoči.

2.4 Digitalno podjetništvo

Danes informacije zbirajo, shranjujejo, sporočajo in izmenjujejo vse vrste podjetij, od malih do velikih, profitnih do neprofitnih, zasebnih in javnih, in informacije preoblikujejo v nove digitizirane oblike, dejavnosti in transakcije (Manyika et al., 2016). V podjetniški literaturi se povečana uporaba digitalnih tehnologij, ki vplivajo na preoblikovanje poslovnega modela in zagotavljanje novih prihodkov ter priložnosti za ustvarjanje vrednosti, imenuje proces prehoda v digitalno podjetje (Nambisan, 2017).

Digitalno podjetništvo je definirano kot oblika oziroma tip podjetništva, v katerem je nekaj ali vse, kar je tradicionalno fizično, sedaj digitalno (Hull et al., 2007). Uporaba digitalnih orodij in posledično pojav novih poslovnih modelov – digitalnih platform – je privedla do pojava novih vrst delovnih mest, ki jih je težko jasno razvrstiti v tradicionalne kategorije zaposlovanja, samozaposlitve ali podjetniške dejavnosti, usmerjene v rast dejavnosti. Digitalno podjetništvo predstavlja nov način ustvarjanja in delovanja podjetij v digitalni dobi (Le Dinh et al., 2018).

Evropska komisija (2015) je sprejela opredelitev digitalnega podjetništva, ki pravi, da digitalno podjetništvo vključuje vse nove podjeme in transformacije obstoječih podjetij, ki ustvarjajo ekonomsko in/ali družbeno vrednost z ustvarjanjem in uporabo novih digitalnih tehnologij. Podjetja uporabljajo nove digitalne tehnologije za izboljšanje poslovanja, razvoj novih poslovnih modelov, izboljšanje poslovne inteligence ter sodelovanje s strankami in deležniki. Ustvarjajo delovna mesta in priložnosti za prihodnjo rast. V tem smislu kombinacija novih priložnosti in nižjih začetnih stroškov potencialno odpira podjetništvo več ljudem. Morda ima potencial za pomoč pri bolj vključujočem podjetništvu. Digitalne tehnologije so omogočile marsikaj narediti na spletu ali na daljavo ter razdeliti delo na manjše komponente, tako imenovane projekte. Prav tako je odprta inovacija postala proces, saj so se podjetja skušala učinkovito in hitro odzvati na spreminjajoče se konfiguracije virov s črpanjem strokovnega znanja zunaj meja podjetja (Chesbrough, 2003). Posledično mala in velika

podjetja razvijajo svojo organizacijsko strukturo, s katero bi postala bolj prilagodljiva, projektno zasnovana in agilna. Na ta način je digitalizacija omogočila proizvodnjo, ki temelji na znanju in je bolj decentralizirana (Roy et al., 2009; Schneider, 2018).

2.5 Digitalno gospodarstvo

Digitalno gospodarstvo (Brynjolfsson, Kahin, 2000), imenovano tudi internetno gospodarstvo (Oostrom et al., 2016; Rezabakhsh et al., 2006; Barua et al., 2000, Sukhodolov et al., 2018) ali nova ekonomija (Carlsson, 2004) povzroča transformacijo vseh sektorjev gospodarstva z računalniško digitalizacijo informacij. Danes je obseg digitalnega gospodarstva večji kot je tradicionalni sektor IKT in vključuje široko paleto gospodarskih dejavnosti in rezultatov, ki izhajajo iz digitalnih omrežij in infrastruktur (Bukht, Heeks, 2017). Digitalno gospodarstvo v treh razsežnostih prikazuje *slika 5*.

Slika 5. Razsežnosti digitalnega gospodarstva

Vir: Bukht Heeks, 2017.

Jedro digitalnega gospodarstva predstavlja digitalni sektor ali informacijska in komunikacijska tehnologija (IKT). Po definiciji OECD (2020) ga sestavljajo fizična infrastruktura telekomunikacij in interneta (strojna oprema - polprevodniki, procesorji, usmerjevalniki, računalniki) ter programska oprema, ki omogoča njihovo delovanje (elektronsko zbiranje, prenašanje in prikazovanje podatkov ter informacij).

Ozek obseg digitalnega gospodarstva temelji na uporabi IKT za krepitev obstoječe gospodarske dejavnosti. Vključuje opredelitev digitalnega sektorja in digitalnih storitev ter pojav novih podjetniških oblik, kot je platformnska ekonomija, ki so povezane z novimi gospodarskimi dejavnostmi, ki jih pred digitalnimi tehnologijami ni bilo. Gre za uporabo digitalnih platform, zgrajenih na digitalnih inovacijah in digitalnih poslovnih modelih (Accenture, 2016), ki vse bolj prispevajo h gospodarstvu in omogočajo morebitne učinke prenosov v druge sektorje (Saeedi, 2019).

Širok obseg digitalnega gospodarstva vključuje vse gospodarske sektorje, kjer se dejavnosti ali poslovni modeli preoblikujejo z uporabo digitalnih tehnologij. Ta široka definicija vključuje e-trgovino, algoritemske poslovne odločitve, e-poslovanje, industrijo 4.0 in 5.0, torej uporabo digitalnih storitev v izdelkih v vsakdanjem življenju.

Glede na velikost digitalnega gospodarstva se merjenje njegovega obsega osredotoča na tehnološko infrastrukturo, naložbe v IKT in e-trgovino, vendar je večina dejavnosti nevidnih in se zato šteje za podcenjeno. Glede na razpoložljive študije digitalno gospodarstvo prispeva 5 % svetovnega bruto domačega proizvoda (BDP) in 3 % svetovne zaposlenosti (UNCTAD, 2017; Bukht, Heeks, 2017). Na podlagi ocen o velikosti digitaliziranega gospodarstva je le-to leta 2015 predstavljalo celo več kot 20 % svetovnega BDP (Knickrehm et al., 2016). Leta 2016 je bil delež digitalnega gospodarstva v slovenskem BDP 5,2 %, povprečni delež vodilnih držav v digitalizaciji v Evropi (Belgija, Danska, Estonija, Finska, Irska, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska) pa 7,4 %. Rast digitalnega gospodarstva v obdobju 2012-2016 je znašala 0,5 % v Sloveniji, v vodilnih državah pa povprečno 5,9 % (McKinsey & Company, 2018).

Prednosti digitalnega gospodarstva za gospodarstva, podjetja in ljudi (potrošnike) so številne. Ljudje imajo hitrejši dostop do širše izbire izdelkov in storitev po konkurenčnih cenah, ustvarjajo se tudi nova delovna mesta (OECD, 2021a). Dostop do digitalnih izdelkov in storitev pomaga podjetjem optimirati proizvodni proces in dobavno verigo. Posledično se izboljša njihova produktivnost, znižajo se transakcijski stroški in povečajo poslovne priložnosti za konkurenčno poslovanje (Isaksson et al., 2018). Poleg tega e-trgovina omogoča tudi MSP-jem, da vstopijo v svetovne vrednostne verige (Chen, 2019) in neposredno dosežejo mednarodne trge (kar je bilo prej na voljo pretežno velikim in uveljavljenim podjetjem).

Poleg teh prednosti digitalno gospodarstvo ponuja nacionalnim vladam dostop do tehnologij, ki jim omogočajo učinkovitejše zagotavljanje storitev, ustvarjanje prihodkov in komercializacijo nekaterih javnih storitev. Pri podpiranju sprejemanja tehnologije v javnem in zasebnem sektorju bi si morali oblikovalci politik dodatno prizadevati (vlaganje v sektor IKT, izgradnja omrežij, spodbujanje digitalne pismenosti in vseživljenjskega učenja, zagotavljanje konkurenčnih in tržnih pogojev v predpisih ter politike, ki spodbujajo naložbe in inovacije) za izgradnjo zmogljivosti za prihodnost (Audrin, Audrin, 2022). V nastajajočih gospodarstvih imajo vladne politike veliko vlogo pri spodbujanju sprejemanja tehnologije in zmanjševanju digitalnega razkoraka, kar posledično pozitivno vpliva na podjetja, potrošnike in končno na gospodarstvo (rast BDP).

Po drugi strani Arbache (2018) opozarja na zahtevnost digitalizacije. Čeprav velika večina podjetij uporablja samo digitalne dobrine, obstajajo tudi države, kjer podjetja ustvarjajo digitalne platforme in so najboljši razvijalci tehnologije. Obstaja večja verjetnost, da bodo te države imele največ koristi od digitalnega gospodarstva (boljše možnosti za dolgoročno rast, ustvarjanje delovnih mest in trajen vpliv na produktivnost in konkurenčnost). Podjetja, kot so Google, Amazon, Meta, Alibaba, Uber, Huawei in druga, razvijajo digitalne naprave in platforme, na katerih lahko podjetja tretjih oseb gradijo svoje modele z vnaprej določenimi standardi. Čeprav sodelovanje na platformah za e-trgovino teoretično ponuja podjetjem iz držav v razvoju možnost, da dosežejo milijone potrošnikov po vsem svetu, sodelovanje na takšnih platformah ne zagotavlja popolne nevtralnosti. Zato je treba za zadrževanje oligopolnih in monopolističnih položajev ter zaščito interesov potrošnikov v skladu digitalno dobo posodobiti tudi nacionalno varnost, politiko konkurence, zaščito čezmejnih podatkovnih tokov ter skupne varnostne modele (UNCTAD, 2021).

2.6 Vpliv digitalizacije na trg dela in zaposlovanje

Digitalizacija kot eden najpomembnejših dolgoročnih trendov je pomembna za razvoj trga dela. Najpomembnejša inovacija, na katero vpliva digitalizacija, je razvoj novih oblik poslovnih modelov, za katere je značilna zmanjšana odvisnost od fizičnih elementov oziroma dematerializacija procesa (Erevelless et al., 2016). Ob tem platformska in gig ekonomija dosegata vse večji delež na trgu dela (Schwellnus et al., 2019).

Tehnologija in dostop do interneta, ki ju je pospešila pandemija Covid-19, sta mnogim ljudem omogočila delo doma. Ekonomija platform je med krizo ustvarila nove zaposlitvene priložnosti, predvsem v nekaterih storitvenih dejavnostih. Toda že pred Covid-19 so se pojavljali pomisleki glede prihodnosti dela ter glede kakovosti in stabilnosti nekaterih delovnih mest in karier (OECD, 2021b). Digitalizacija je mnogim delavcem omogočila, da svoje naloge opravljajo na učinkovitejše in prostorsko ter časovno razdrobljene načine, ustvarjajo nova delovna mesta in izboljšujejo stara delovna mesta na trgu dela (Cahuc, Postel-Vinay, 2002). Z uvedbo digitalnih infrastruktur (Warner, Wäger, 2009) – platform, ki služijo kot vozlišča med kupci in prodajalci pri izmenjavi blaga in storitev (Velu, 2015) – je mogoče številne aktivnosti in delo enostavno opraviti na daljavo (na spletu). Ta novi poslovni model zajema gig ekonomijo, kjer zelo kratkoročne naloge ali projekte v okviru specifičnih dejavnosti izvajajo posamezni samozaposleni, ki jih običajno usklajujejo prek spletnih platform ali aplikacij (Tran, Sokas, 2017). To je privedlo do nastanka novih vrst ureditve dela, kjer je meja med zaposlitvijo in samozaposlitvijo zabrisana. Te nove oblike dela zavzemajo vse večji delež na trgu dela, povečujejo zaskrbljenost glede klasifikacije delavcev, pojavljajo se vprašanja o podjetništvu, kariernih trendih, prihodnjem poklicnem razvoju, ravnotežju med poklicnim in zasebnim življenjem ter delovnopравни okviri in socialno zaščito.

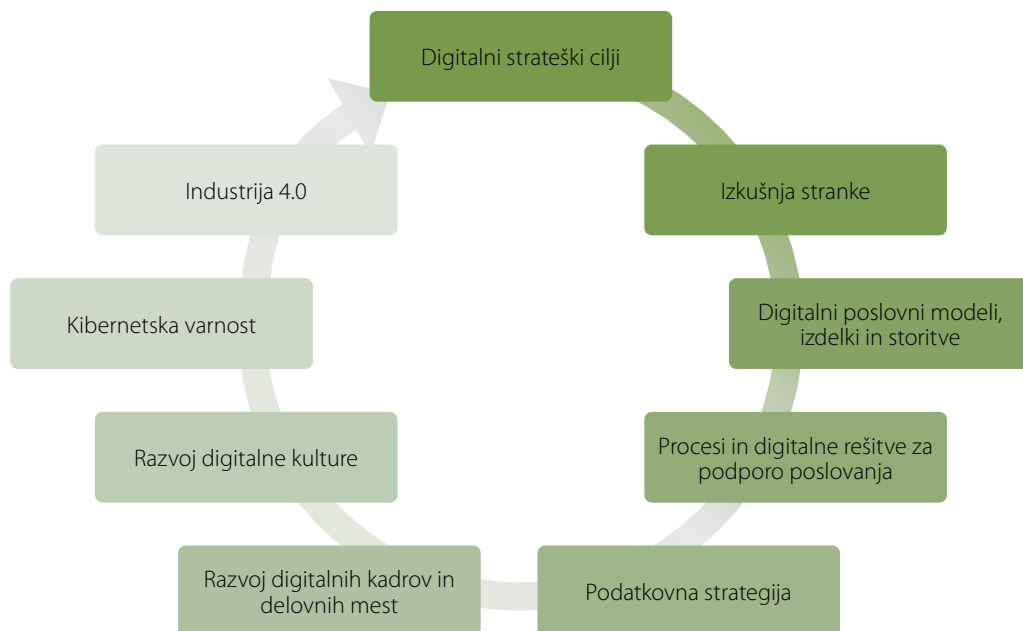
2.7 Digitalne strategije za podjetja

Digitalna strategija je načrt za digitalni razvoj podjetja, ki bi se moral razviti na strateški ravni, saj gre za prilagoditev poslovnega modela novim možnostim in priložnostim, ki jih ponuja digitalizacija. Izdelava digitalne strategije je izhodišče za določitev ukrepov, odločitev, naložb in prihodnjih scenarijev. Med cilji digitalne strategije so izboljšanje poslovnih koristi podatkovnih sredstev in tehnološko usmerjenih pobud. Priprava in uspešna izvedba digitalne strategije zahteva multifunkcijsko ekipo s člani izvršnega vodstva, marketinga in informacijske tehnologije.

Proces razvoja digitalnih strategij mora v podjetju potekati načrtovano in z vključenostjo celotnega podjetja. Proces poteka v več fazah. Hkrati mora podjetje s spremembami strategij primerno nadgraditi znanje, motiviranost in inovativnost zaposlenih, prilagoditi poslovne procese, organiziranost podjetja ter informacijsko tehnologijo (Kovačič, 2019). Digitalizacija podjetja pomembno vpliva na procese dela, saj se nekateri procesi v celoti, drugi pa delno avtomatizirajo, kar vpliva na čas in podporo dela v podjetju.

V literaturi in poslovni praksi najdemo veliko pristopov k pripravi in implementaciji digitalne strategije. Iz njih lahko povlečemo nekatere skupne značilnosti, ki so primerne tudi za mala in srednje velika podjetja. Tako običajno digitalne strategije vsebujejo nekatere elemente, kot so izkušnje kupca, izkušnje zaposlenih, podatkovna strategija, procesi in digitalne rešitve za podporo poslovanja, digitalna platforma, digitalni poslovni modeli, produkti, storitve in proizvodnja, strategija razvoja digitalnih kadrov in digitalnih delovnih mest, strategija razvoja digitalne kulture, kibernetika varnost ter za proizvodnja podjetja še industrija 4.0 in 5.0 (Gobble, 2018; Becker, Schmid, 2020; Yeow et al., 2018). Elemente, ki jih mora vsebovati dobro razvita digitalna strategija, prikazuje *slika 6*, vsak od njih pa je v nadaljevanju tudi pojasnjen.

Slika 6. Elementi digitalne strategije

Vir: lasten.

Kadar podjetje načrtuje digitalno strategijo, je potrebno analizirati in po potrebi prilagoditi obstoječi poslovni model. Ob načrtovanju se je potrebno zavedati, da mora biti strategija takšna, da jo bo možno implementirati, ne le zapisati. Zato je potrebno pred tem poznati in razumeti potrebe podjetja. Pred pripravo digitalne strategije je treba pregledati poslovanje in analizirati ključne dejavnike uspeha. V podjetju je potrebno ugotoviti, kateri deli podjetja učinkovito in uspešno delujejo in katere bi bilo potrebno prilagoditi. Na osnovi ugotovitev je smiselno pripraviti tudi prioriteten seznam, saj bo podjetje tako lahko spremljalo napredek ter v čim krajšem času doseglo pozitivne učinke. Elementi, ki jih mora vsebovati celovito pripravljena digitalna strategija podjetja (Schallmo et al., 2018; Becker, Schmid, 2020; Finance, 2021; Korachi, Bounabat, 2020), so:

Digitalni strateški cilji

Z razmislekom o strateških ciljih podjetje odgovarja predvsem na vprašanja o tem, kaj počnejo in zakaj. Podjetje mora ugotoviti, kakšna so pričakovanja, in določiti konkretne cilje, s katerimi lahko meri napredek.

Izkušnje odjemalcev

V okviru izkušnje odjemalcev mora podjetje opredeliti najpomembnejše segmente kupcev in uporabnikov, njihove potrebe in celotno izkušnjo, življenjski cikel odnosa s kupci, izhodišča za poslovanje po več različnih (digitalnih) kanalih, prisotnost na spletu in digitalni marketing.

Digitalni poslovni modeli, izdelki in storitve

V okviru poslovnega modela ter izdelkov in storitev mora podjetje načrtovati nove digitalne produkte in storitve, določiti dopolnitve obstoječih produktov z digitalnimi storitvami, prilagoditi obstoječi poslovni model in digitalne platforme.

Procesi in digitalne rešitve za podporo poslovanja

Podjetje pripravi ključne procese za digitalizacijo in potrebno digitalno tehnologijo, s katero bo podprlo te procese.

Podatkovna strategija

V okviru podatkovne strategije mora podjetje opredeliti, katere podatke zbira in ima na voljo, njihove vire, analize in obdelavo. Identificirati mora tudi morebitne potrebe po podatkih, s katerimi bi lahko procese v podjetju izboljšali.

Razvoj digitalnih kadrov in delovnih mest

Podjetje mora pripraviti oceno potrebnih digitalnih kompetenc, zahtev za digitalne veščine obstoječih delovnih mest, novih delovnih mest ter osnove za upravljanje zaposlenih.

Razvoj digitalne kulture

To področje je dolgoročneje narave, vsebuje pa načrt razvoja digitalnega managementa, podpore digitalnim tehnologijam, sprejemanja digitalnih sprememb, odprtega komuniciranja in sodelovanja.

Kibernetska varnost

Podjetje mora analizirati in identificirati morebitna varnostna tveganja digitalizacije poslovanje, potrebne kompetence za obvladovanje kibernetske varnosti in politiko informacijske varnosti v skladu z zakonodajnim okvirjem.

Industrija 4.0

To področje je namenjeno proizvodnim podjetjem in se nanaša na pripravo analize podatkov v proizvodnem procesu, njihovo integracijo, potrebne rezultate analize, ki bodo v podporo odločanju in vodenju proizvodnega procesa za njegovo večjo optimizacijo in posledično učinkovitost.

Po pripravljeni digitalni strategiji je ključnega pomena, da podjetje takoj prične s pripravo izvedbenih načrtov, v katerih podrobno opredeli in ovrednoti z vsebinskega, vrednostnega in časovnega vidika izvedbo konkretnih projektov.

Med ključnimi cilji digitalne strategije lahko najdemo naslednje:

- izboljšanje uporabniške izkušnje in ohranitev odjemalcev,
- konkurenčnost na spletu,
- večanje obsega odjemalcev,
- znižanje stroškov in izboljšanje kakovosti produktov,
- povečana učinkovitost poslovanja in produktivnost,
- racionalizacija poslovnih procesov,
- avtomatizacija procesov,
- diferenciacija produktov,
- sprememba kulture podjetja,
- izboljšan nadzor kakovosti,
- boljši dostop do informacij o podjetju in njihova kakovost,
- učinkovitejše vključevanje v dobavne verige,
- pomoč in podpora za rast in širitev poslovanja podjetja,
- nemoteno delo na daljavo.

Cilje mora vsako podjetje konkretizirati, saj jih le tako lahko meri in spremlja njihovo uresničevanje.

3 Strateška podpora digitalizaciji MSP

3.1 Okvir strateške podpore digitalizaciji na ravni EU

Desetletna strategija Evropske unije *Evropa 2020*, sprejeta leta 2010, je temeljila na ustvarjanju pogojev za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Da bi ustvarili pogoje za razvoj konkurenčnega gospodarstva, je bila strategija namenjena spodbujanju rasti, ki je pametna (z učinkovitejšimi naložbami v izobraževanje, raziskave in inovacije), trajnostna (s prehodom na nizkoogljično gospodarstvo) in vključujoča (s poudarkom na ustvarjanju delovnih mest in zmanjševanju revščine) (Evropska komisija, 2017). Za izvajanje strategije je Evropska komisija uvedla naslednjih sedem pobud (Evropska komisija, 2010a):

1. *Unija inovacij* za izboljšanje okvirnih pogojev in dostopa do financiranja raziskav in inovacij, da bi lahko inovativne zamisli pretvorili v proizvode in storitve, ki ustvarjajo rast in delovna mesta.
2. *Mladi in mobilnost* za povečanje uspešnosti izobraževalnih sistemov in olajšanje vstopa mladih na trg dela.
3. *Evropski program za digitalne tehnologije* za hitrejšo vzpostavitev hitrega interneta in izkoriščanje prednosti enotnega digitalnega trga v gospodinjstvih in podjetjih.
4. *Evropa, gospodarna z viri* za prekinitev vezi med gospodarsko rastjo in porabo virov, podporo prehodu v nizkoogljično gospodarstvo, povečanje uporabe obnovljivih virov energije, posodobitev prometnega sektorja in spodbujanje energetske učinkovitosti.
5. *Industrijska politika za dobo globalizacije* za izboljšanje poslovnega okolja, zlasti za mala in srednja podjetja, in podporo razvoju močne in vzdržne industrijske osnove, s katero bo mogoče konkurirati na svetovnih trgih.
6. *Program za nova znanja in spretnosti in nova delovna mesta* za posodobitev trgov dela ter okrepitev vloge in položaja ljudi z razvijanjem njihovih znanj in spretnosti v vsem življenjskem obdobju, da bi povečali vključevanje delavcev in bolje uskladili povpraševanje po delovni sili in njeno ponudbo, tudi z mobilnostjo delavcev.
7. *Evropska platforma za boj proti revščini* za zagotovitev socialne in teritorialne kohezije, tako da bodo imeli od rasti in novih delovnih mest korist vsi ljudje in da bodo ljudje, ki se spopadajo z revščino in socialno izključnostjo, lahko dostojno živeli in se aktivno vključevali v družbo.

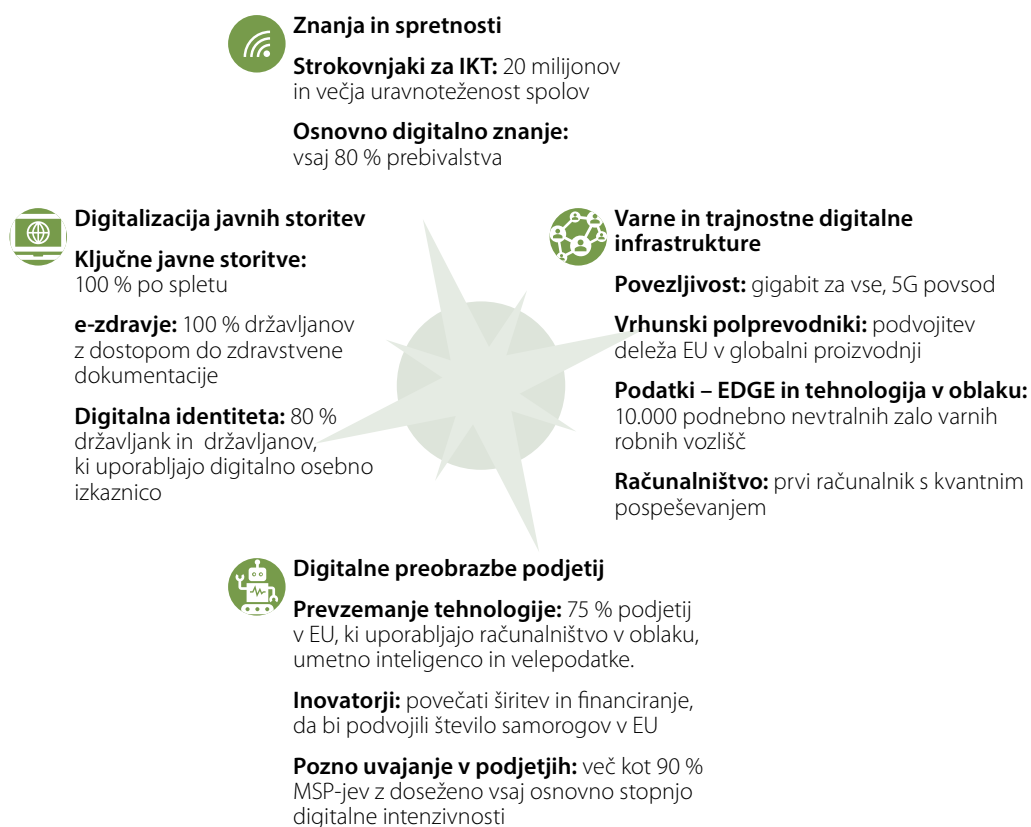
Pobuda za digitalno agendo za Evropo obravnava vlogo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) pri ustvarjanju enotnega digitalnega trga, ki temelji na hitrih in ultra hitrih internetnih povezavah ter interoperabilnih aplikacijah, ki bi vodile do trajnih gospodarskih in družbenih koristi. Za pospešitev razvoja na tem področju je Evropska komisija leta 2015 uvedla strategijo enotnega digitalnega trga za Evropo. Ker razvoj digitalne družbe ni enako uspešen v vseh državah EU, strategija uvaja ukrepe za bolj uravnotežen razvoj digitalne družbe na področjih infrastrukture, digitalnih storitev in vsebin, digitalnega znanja in veščin, ki jih je treba izvajati in uskladiti z zakonodajo za oblikovanje enotnega evropskega digitalnega trga. *Digitalna agenda za Evropo* vključuje deset prednostnih nalog politike in temelji na treh stebrih politike:

1. izboljšanje dostopa do digitalnega blaga in storitev,
2. okolje, v katerem lahko digitalna omrežja in storitve uspevajo, in
3. digitalizacija kot gonilo rasti.

Cilj *Digitalne agende za Evropo* je postati globalni model za pomoč državam v razvoju pri prehodu na digitalno gospodarstvo ter za razvoj in promocijo digitalnih standardov na mednarodni ravni (Evropska komisija, 2020). Na ta način bi ta digitalni trg podjetjem omogočil poenostavitev poslovanja, znižanje stroškov na trgu, povečanje možnosti za raziskave, razvoj in inovacije ter državljanom zagotovil enake možnosti za dostop do digitalnih storitev, vsebin in izdelkov. Strategija vključuje tudi enotna pravila o delu, varnosti in varovanju, ki povečujejo zaupanje državljanov EU v digitalne tehnologije in storitve. Poleg tega je bil sprejem novega strateškega okvira predpogoj za dodelitev in uporabo strukturnih sredstev iz Evropskega sklada za regionalni razvoj v obdobju 2014–2020. Za sofinanciranje ukrepov za informacijsko družbo je Evropska komisija države članice pozvala k sprejetju nacionalnih strateških okvirov za digitalno rast in naložbe.

Za nadaljnji razvoj, napredek, krepitev konkurenčnosti in uvajanje inovacij v evropski prostor je Evropska komisija v letu 2021 predstavila *Digitalni kompas*, vizijo in poti do uspešne digitalne preobrazbe Evrope do leta 2030. *Digitalni kompas* uporablja štiri glavne skupine ciljev za naslednje desetletje, ki so prikazani na *sliki 7*: (1) digitalno usposobljeno prebivalstvo in visoko kvalificirano digitalno delovno silo, (2) varne in trajnostne digitalne infrastrukture, (3) digitalno transformacijo podjetij in (4) digitalizacijo javnih storitev.

Slika 7. Cilji digitalizacije 2030

Vir: Evropska komisija, 2021b.

Poleg tega je Evropska komisija (Evropska komisija, 2021a) uvedla novo politično agendo *Pot v digitalno desetletje*, katere cilj je vzpostaviti okvir upravljanja za doseganje ciljev digitalnega desetletja 2030. Pot do digitalnega desetletja je predlog Evropske komisije za vzpostavitev okvira upravljanja, ki bi EU pomagal doseči cilje digitalnega desetletja do leta 2030. Okvir upravljanja bo temeljil na letnem mehanizmu sodelovanja med Evropsko komisijo in državami članicami. Komisija bi na ravni EU najprej pripravila predvidene začrtane poteke za vsak cilj, in sicer skupaj z državami članicami, ki bi nato predlagale nacionalne strateške načrte za njihovo uresničitev. Mehanizem sodelovanja bi sestavljali (Evropska komisija, 2021a):

- strukturiran, pregleden in skupen sistem spremljanja, ki temelji na *Indeksu digitalnega gospodarstva in družbe* (DESI) za merjenje napredka pri doseganju vsakega od ciljev za leto 2030,
- letno 'poročilo o stanju digitalnega desetletja', v katerem Evropska komisija oceni napredek in poda priporočila za ukrepe,
- večletni strateški načrti za digitalno desetletje, v katerih države članice navedejo svoje sprejete ali načrtovane politike in ukrepe v podporo ciljem za leto 2030,
- strukturiran okvir za razpravo o področjih nezadostnega napredka in njihovo obravnavo s skupnimi zavezami med Evropsko komisijo in državami članicami,
- mehanizem za podporo izvajanju več državnih projektov.

Poleg tega bo Komisija predlagala vključitev okvira digitalnih načel, ki bo pomagal spodbujati in podpirati vrednote EU v digitalnih prostorih, da bi ustvarili skupni standard za temeljne pravice in vrednote v digitalnem prostoru na evropski ravni (npr. svoboda začetka poslovanje in poslovanje na spletu, varno in zanesljivo internetno okolje, univerzalna digitalna pismenost in spretnosti, dostop do digitalnih sistemov in naprav, katerih uporaba spoštuje okolje, dostopne digitalne javne storitve in upravljanje ljudi,...) (Evropska komisija, 2021a).

3.2 Podpora digitalizaciji na ravni Slovenije

Na osnovi *Digitalne agende za Evropo* je Slovenija leta 2016 sprejela *Strategijo razvoja informacijske družbe do leta 2020 – Digitalna Slovenija* (Slovenija, 2020a) skupaj s strateškimi dokumenti Strategija kibernetске varnosti in Načrt razvoja omrežij naslednje generacije do leta 2020. Vizija Strategije razvoja informacijske družbe je bila pospešiti napredek digitalne družbe in podjetništva, izkoristiti razvojne možnosti IKT in interneta ter postati napredna digitalna družba in referenčno okolje za uporabo inovativnih pristopov k uporabi digitalnih tehnologij na sistemski ravni (Vlada RS, 2016).

Strategija *Digitalna Slovenija 2020* je ena izmed treh ključnih področnih strategij poleg *Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije* in *Slovenske industrijske politike*, strategije, ki določajo smernice za ustvarjanje inovativne, na znanju temelječe družbe, in so integrirane v *Strategijo pametne specializacije* kot platforme za ciljno usmerjene naložbe na izbrana prednostna področja razvoja. V tem kontekstu je *Digitalna strategija 2020* postavila strateško usmeritev za digitalizacijo družbe in gospodarstva ter predvideva ukrepe za izkoriščanje družbenega in gospodarskega potenciala IKT in interneta za digitalno rast. Na prednostnih področjih za podporo razvoju informacijske družbe v Sloveniji do leta 2020 so bili predvideni naslednji ukrepi (Vlada RS, 2016):

- *Izgradnja širokopasovne in druge elektronske komunikacijske infrastrukture*
Širokopasovne in druge elektronske komunikacijske infrastrukture predstavlja osnovo za doseganje gospodarskega in splošnega razvoja. V tem smislu Slovenija spodbuja ponudnike elektronskih komunikacijskih storitev k zasebnim naložbam v razvoj elektronske komunikacijske infrastrukture in storitev.

– *Inovativne storitve, ki temeljijo na podatkih*

V digitalni družbi so veliki podatki pomembni za dostopnost javnih informacij ter spodbujanje inovacij in digitalnega podjetništva (npr. projekti strojnega učenja, napovedno modeliranje in druge napredne analitične aplikacije) (Tomar et al., 2016).

– *Digitalno podjetništvo*

Digitalizacija obstoječega gospodarstva in podjetij je najpomembnejša digitalna priložnost za Slovenijo. Digitalizacija zasebnega in javnega sektorja je predpogoj za digitalno rast in nova digitalna delovna mesta. Informacijske tehnologije omogočajo razvoj novih izdelkov in storitev ter povečujejo učinkovitost in konkurenčnost gospodarstva (Evropska komisija, 2020). Slovenska podpora digitalnemu podjetništvu temelji na spodbudnem razvojnem okolju, ki vključuje vrsto podpornih storitev (izobraževanje, mentorstvo, IKT in druga infrastrukturna podpora, nacionalne institucije, podjetja, panožna združenja, raziskovalne in izobraževalne ustanove) ter finančno podporo posameznim projektom.

– *Kibernetska varnost*

Vzpostavitev celovitega sistema kibernetske varnosti kot dejavnika nacionalne varnosti Slovenije prispeva k zagotavljanju odprtega, varnega in varnega kibernetskega prostora, ki je osnova za nemoteno delovanje infrastrukture, ki je pomembna tako za delo državnih organov kot za življenje vsakega državljana.

– *Vključujoča digitalna družba*

Glavni izziv v Sloveniji je vključevanje prebivalstva v javno obveščanje, da bi postali soustvarjalci razvoja digitalne družbe. Med prebivalstvom so še vedno ekonomsko aktivne starejše generacije, katerih zmožnosti sodelovanja v informacijski družbi zaostajajo. Manjkajo jim spretnosti za izboljšanje zaposljivosti (digitalne veščine), razvoj podjetnosti in ustvarjalnosti, kar bistveno ovira nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj Slovenije ter vstop na (digitalni) trg dela. Popolna vključenost v procese digitalne družbe od posameznika zahteva obvladovanje širokega spektra novih kompetenc in veščin, ki temeljijo na poznavanju sodobnih IKT (digitalna pismenost, izboljšane e-veščine za uporabo IKT za nova digitalna delovna mesta, več digitalnih vsebin v splošnem izobraževanju) (Vlada RS, 2021a).

Ministrstvo za javno upravo je po izteku strategije *Digitalna Slovenija 2020* začelo pripravljati novo strategijo razvoja informacijske družbe do leta 2030 (Ministrstvo za javno upravo, 2021a). Pregled izvajanja ukrepov strategije *Digitalna Slovenija 2020* kaže, da je uspešnost izvajanja nekaj več kot 50 % (ob upoštevanju ukrepov v izvajanju bo realizacija znašala 83 %), kar kaže, da so bili ukrepi realno zastavljeni. V tabeli 3 je podan pregled uspešnosti implementacije *Digitalne Slovenije 2020* v številkah in odstotkih.

Tabela 3. Pregled realizacije ukrepov strategije Digitalna Slovenija 2020

Področje	Št. vseh ukrepov	Odstotek	Realizirani	Odstotek	Nerealizirani	Odstotek	V izvajanju	Odstotek
Širokopasovna in druga infrastruktura elektronskih komunikacij	12	100 %	9	75 %	3	25 %	2	15 %
Inovativne podatkovno vodene storitve	15	100 %	10	67 %	5	33 %	2	14 %
Digitalno podjetništvo	14	100 %	3	22 %	11	78 %	6	26 %
Kibernetska varnost	7	100 %	6	86 %	1	14 %	1	14 %
Vključujoča informacijska družba	12	100 %	5	42 %	7	58 %	6	50 %

Vir: Ministrstvo za javno upravo, 2021b.

Iz *tabele 3* je razvidno, da je implementacija ukrepov najboljša na področju kibernetске varnosti, saj je bilo izvedenih 86 % vseh ukrepov. Nekoliko slabša je implementacija na področju širokopasovnih in drugih elektronskih komunikacijskih infrastruktur ter inovativnih podatkovnih storitev, kjer je implementacija 75-odstotna oziroma 67-odstotna. Vendar pa je očitno, da je Slovenija zgradila ustrezno infrastrukturo, ki omogoča ustvarjanje novih storitev za podjetja. Po drugi strani pa je implementacija najslabša na področju digitalnega podjetništva, kjer je realizacija le 22-odstotna, vključno z upoštevanjem ukrepov, ki so še v izvajanju. Zaradi tega je treba temeljito raziskati, kje je razlog za neuspeh na tem področju, in določiti nove ali drugačne ukrepe za prihodnje obdobje. Tudi na področju vključujoče informacijske družbe je opazno, da prebivalci v Sloveniji še niso v celoti spoznali prednosti uporabe in poznavanja novih tehnologij (stopnja implementacije je 42 %). Zaradi tega so potrebni nadaljnji ukrepi tudi na tem področju za ozaveščanje in vključevanje celotne slovenske družbe v sodobne priložnosti, ki jih ponujajo njihove tehnologije (Ministrstvo za javno upravo, 2021b). Na podlagi rezultatov tega pregleda in pregleda trenutnega stanja digitalizacije so oblikovana fokusna področja nove strategije.

V januarju 2022 je bila sprejeta nova *Strategija digitalne transformacije gospodarstva od leta 2021 do 2030* (MGRT, 2022), v kateri je bila zastavljena ambiciozna vizija postati vodilno stičišče naprednih digitalnih tehnologij v Evropi. Strategija opredeljuje, kako bo Slovenija v naslednjem desetletju zagotovila prehod k modernemu digitalnemu gospodarstvu in temelji na treh ključnih področjih:

1. tehnologija kot omogočitevno orodje digitalne transformacije gospodarstva,
2. učinkovit ekosistem za konkurenčno gospodarstvo,
3. odprta in trajnostna družba kot osnova za rast digitalne ekonomije.

Na prvem področju, napredne digitalne tehnologije, se bo Slovenija zavzemala za krepitev tehnološke opremljenosti podjetij z naprednimi digitalnimi tehnologijami in spodbujanjem podjetij k uporabi kombinacije teh tehnologij za večjo učinkovitost poslovanja podjetij. Področje temelji na priporočilu Evropske komisije, ki je napotila Slovenijo h krepitvi področij, kjer imamo izrazite prednosti, in sicer na področju robotike, umetne inteligence in tehnologije veriženja blokov (MGRT, 2022).

Drugo področje, učinkovit ekosistem za konkurenčno gospodarstvo, je eden od pomembnejših dejavnikov, zato je ključnega pomena ustvarjanje ustreznega podpornega okolja za start-up podjetja, predvsem z zagotavljanjem dostopa do financiranja, podpore razvoju do patentiranja inovacij in ustvarjanja večje 'gostote podjetij' na področju naprednih digitalnih tehnologij. Strategija poseben poudarek daje razvoju in zadržanju mladih talentiranih ljudi znotraj digitalnega ekosistema v Sloveniji (MGRT, 2022).

Tretje področje, odprta in trajnostna družba kot osnova za rast digitalne ekonomije, je potrebno za zagotovitev stabilnega in razvojnega okolja za rast gospodarstva in krepitev družbe z digitalno transformacijo. V ta namen Slovenija namerava prilagoditi regulativno okolje glede na nacionalne potrebe na področju digitalizacije, zagotoviti ustrezno digitalno infrastrukturo ter podpirati razvoj digitalnih znanj in kompetenc ter socialne vključenosti (MGRT, 2022).

Strategija digitalne transformacije gospodarstva predvideva tudi akcijski izvedbeni načrt in predlaga sistem kazalnikov, s katerimi bomo na ravni Slovenije merili napredek na področju digitalizacije.

3.3 Storitve podpornega okolja za podjetništvo na področju digitalizacije

Digitalni razvoj podjetij podpirajo številne organizacije slovenskega podjetniškega ekosistema s svojimi programi, v nadaljevanju pa navajamo nekatere najvidnejše od njih. Od leta 2017 pri Gospodarski zbornici deluje Digitalna akademija. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo financira vavčerje za digitalne kompetence, trženje, strategije in kibernetško varnost za mala in srednje velika podjetja, skupaj s Slovenskim podjetniškim skladom in SPIRIT Slovenija. Slovensko vozlišče za digitalne inovacije pripravlja svetovalne storitve za programe digitalnega izobraževanja v gospodarskih družbah in digitalne načrte, ki so skladni z njihovo digitalno zrelostjo. Projekt vključuje sodelovanje z Gospodarsko zbornico Slovenije in Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo.

S ciljem razvoja podpornega okolja za podporo na področju digitalizacije je bila ustanovljena Slovenska digitalna koalicija – Digitalna.si (Digitalna Slovenija, 2019a), ki je namenjena usklajevanju digitalne preobrazbe Slovenije v skladu s strateškimi dokumenti, v sodelovanju z deležniki iz gospodarstva, raziskav in razvoja, civilne družbe in javnega sektorja. Je koordinacijski in posvetovalni odprt forum enakovrednih deležnikov in deluje na področjih digitalizacije podjetništva in industrije, pametnih mest, e-poslovanja, e-znanj, e-vključevanja, kibernetške varnosti, interneta in drugih razvojnih področij po potrebi (Digitalna Slovenija, 2019a). Namen vključevanja različnih deležnikov v koalicijo je predvsem hitrejši in učinkovitejši digitalni napredek Slovenije.

Za podporo digitalnemu podjetništvu je bilo ustanovljeno tudi Digitalno inovacijsko središče (DIH) Slovenije, organizacija z dopolnjujočimi se različnimi vrstami strokovnega znanja, ki deluje kot neprofitna podpora podjetjem, predvsem malim in srednje velikim podjetjem ter javnemu sektorju pri njihovi digitalni preobrazbi (DIH Slovenija, 2021). DIH Slovenije omogoča digitalno transformacijo po principu vse-na-enem-mestu. Osvešča in zagotavlja storitve za rast digitalnih kompetenc, izmenjavo digitalnih izkušenj in primerov dobrih praks na lokalni, regionalni in mednarodni ravni ter predlaga vladi in omogoča dostop do podatkov za spodbujanje podjetništva.

V letu 2021 je bila v podpornem okolju za mala in srednje velika podjetja na voljo vrsta ukrepov prav s področja digitalizacije. Med najpomembnejšimi lahko izpostavimo naslednje:

- spodbude za digitalno transformacijo malih in srednje velikih podjetij,
- podporne storitve Digitalnega inovacijskega središča Slovenije,
- vavčer za pripravo digitalne strategije,
- vavčer za dvig digitalnih kompetenc,
- vavčer za digitalni marketing,
- vavčer za kibernetško varnost,
- e-poslovanje – vzpostavitev ali nadgradnja elektronskega poslovanja.

Vse omenjene spodbude vključujejo finančno in vsebinsko pomoč za mala in srednje velika podjetja, saj izkušnje kažejo, da prav ta podjetja potrebujejo večplastno pomoč in podporo. Pri implementaciji ukrepov se DIH povezuje z drugimi deležniki v podpornem okolju za podjetništvo, kot so SPIRIT Slovenija, Slovenski podjetniški sklad, gospodarske in obrtne zbornice, ki skupaj ustvarjajo celovito podporo za podjetja.

4 Značilnosti digitalizacije v Sloveniji primerjalno s svetom

Proučevanje in merjenje digitalizacije lahko izvajamo na različnih ravneh, od posameznika, preko podjetij do celotne družbe, vse ravni pa so med seboj povezane. V nadaljevanju podajamo pregled različnih raziskav, od tistih, ki na nacionalni ravni uvrščajo Slovenijo z vidika digitaliziranosti na mednarodne lestvice, do tistih, ki proučujejo digitalizacijo v podjetjih.

4.1 Svetovna lestvica digitalne konkurenčnosti

Na globalni ravni raziskava *Svetovna lestvica digitalne konkurenčnosti* (angl. *World Digital Competitiveness Ranking*), ki jo pripravlja Institute for Management Development (IMD), analizira in ocenjuje, v kolikšni meri države (skupaj 64) sprejemajo in raziskujejo digitalne tehnologije, ki spreminjajo prakse upravljanja, poslovne modele in družbo nasploh (IMD, 2021). *Svetovna lestvica digitalne konkurenčnosti* opredeljuje digitalno konkurenčnost na podlagi treh dejavnikov (znanje, tehnologija in pripravljenost za prihodnost) in devetih poddejavnikov (po trije za vsak dejavnik). Rezultati za leto 2021 kažejo, da so ZDA znova vodilna država, sledijo ji Hongkong, Švedska, Danska, in Singapur, na zadnjih mestih pa so Mongolija, Bocvana in Venezuela. Podrobnosti prikazuje *tabela 4*, skupaj s podatki za leto 2020 in spremembo v zadnjih dveh letih.

IMD v letu 2021 uvršča Slovenijo na 35. mesto od 64 držav, takoj za Češko in Portugalsko. Glede na najnovejšo študijo ZDA in Hongkong sledita radikalno različnim strategijam za digitalno preobrazbo v podjetjih, vladi in družbi (IMD, 2021). Objavljeni podatki kažejo, da so ZDA četrto leto zapored vodilne na lestvici digitalne konkurenčnosti IMD. V primerjavi s sosednjimi državami, je Slovenija uvrščena slabše od Avstrije (16. mesto) in višje od Italije (40. mesto), Madžarske (45. mesto) in Hrvaške (55. mesto). Vendar pa sta samo Slovenija in Hrvaška v zadnjem letu na lestvici nazadovali, Slovenija celo za štiri mesta. Glede na usmeritev Slovenije v strateških dokumentih, je tovrstno nazadovanje opozorilni znak, da bo potrebno intenzivirati digitalizacijo celotne družbe, da bomo v mednarodnem merilu ponovno napredovali.

Ob tem European Startup Monitor (Steigertahl et al., 2018), ki med drugim proučuje vidik digitalizacije start-upov kaže, da je bilo pet od sedmih največjih sektorjev glede na nova podjetja v njih digitalnih že v letu 2018. Na splošno raziskava kaže, da digitalni start-upi predstavljajo večino novih start-upov in da ta delež raste (Steigertahl et al., 2018). Ta raziskava je vključevala nove start-
upe, ponudnike storitev za razvoj poslovanja in poslovna združenja. Več kot tretjina anketiranih inovativnih start-upov je bila v sektorjih informacijske tehnologije in razvoja programske opreme (19,1 %) ali programske opreme kot storitve (18,5 %). Od 18 držav, zajetih v raziskavo (med njimi je tudi Slovenija), je bil sektor razvoja informacijske tehnologije in razvoja programske opreme najbolj razširjen v osmih državah.

Tabela 4. Uvrstitev držav na Svetovni lestvici digitalne konkurenčnosti 2020 in 2021

Država	2020	2021	Sprememba
ZDA	1	1	+
Hong Kong	5	2	+3
Švedska	4	3	+1
Danska	3	4	-1
Singapur	2	5	-3
Švica	6	6	0
Nizozemska	7	7	0
Tajvan	11	8	+3
Norveška	9	9	0
Združeni arabski emirati	14	10	+4
Finska	10	11	-1
Republika Koreja	8	12	-4
Kanada	12	13	-1
Velika Britanija	13	14	-1
Kitajska	16	15	+1
Avstrija	17	16	+1
Izrael	19	17	+2
Nemčija	18	18	0
Irska	20	19	+1
Avstralija	15	20	-5
Islandija	23	21	+2
Luksemburg	28	22	+6
Nova Zelandija	22	23	-1
Francija	24	24	0
Estonija	21	25	-4
Belgija	25	26	-1
Malezija	26	27	-1
Japonska	27	28	-1
Katar	30	29	+1
Litva	29	30	-1
Španija	33	31	+2
Kazahstan	36	32	+4

Država	2020	2021	Sprememba
Češka	35	33	+2
Portugalska	37	34	+3
Slovenija	31	35	-4
Savdska Arabija	34	36	-2
Latvija	38	37	+1
Tajska	39	38	+1
Čile	41	39	+2
Italija	42	40	+2
Poljska	32	41	-9
Rusija	43	42	+1
Ciper	40	43	-3
Grčija	46	44	+2
Madžarska	47	45	+2
Indija	48	46	+2
Slovaška	50	47	+3
Turčija	44	48	-4
Jordanija	53	49	+4
Romunija	49	50	-1
Brazilija	51	51	0
Bolgarija	45	52	-7
Indonezija	56	53	+3
Ukrajina	58	54	+4
Hrvaška	52	55	-3
Mehika	54	56	-2
Peru	55	57	-2
Filipini	57	58	-1
Kolumbija	61	59	+2
Južna Afrika	60	60	0
Argentina	59	61	-2
Mongolija	62	62	0
Bocvana	-	63	nova
Venezuela	63	64	-1

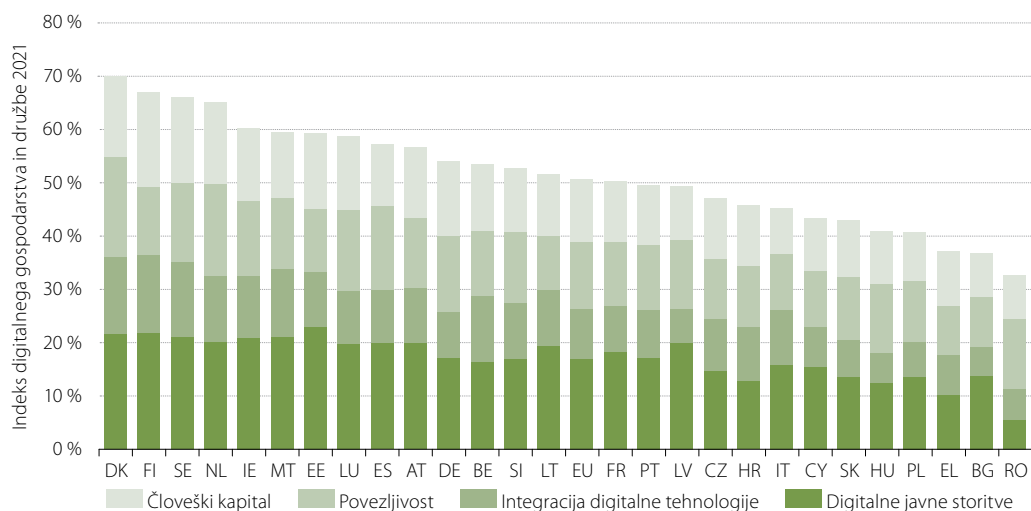
Vir: IMD, 2021.

4.2 Indeks digitalnega gospodarstva in družbe

Evropska komisija že od leta 2014 spremlja digitalni napredek držav članic. Za oceno razvoja držav članic EU v digitalnem gospodarstvu in družbi je Evropska komisija razvila sestavljeni *Indeks digitalnega gospodarstva in družbe* (angl. Digital Economy and Society Index – DESI), ki predstavlja najbolj reprezentativen kazalnik za mednarodno in globalno primerjavo digitaliziranosti družbe. Prav izboljšanje uvrstitve Slovenije po indeksu DESI je eden izmed ciljev *Strategije Digitalna Slovenija 2020 in 2030*. V letu 2021 je bil indeks DESI spremenjen in vsebuje štiri glavna področja (človeški kapital, povezljivost, integracija digitalne tehnologije in digitalne javne storitve), ki so usklajena s prej omenjenim *Digitalnim kompasom*, ki nadomešča prejšnjo strukturo s petimi razsežnostmi. Med

vsemer kazalniki DESI jih 11 meri cilje, ki so določeni v *Digitalnem kompasu*. Poleg tega DESI vključuje tudi kazalnik, ki meri raven podpore, ki so jo uporabljene informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) prinesle gospodarskim družbam pri izvajanju okolju prijaznejših ukrepov (IKT za okoljsko trajnost), in razširjenost storitev z gigabitno hitrostjo, skupaj z odstotkom gospodarskih družb, ki izvajajo usposabljanje za IKT in uporabljajo elektronsko izdajanje računov (Evropska komisija, 2021a). Splošna uvrstitev Slovenije po indeksu DESI v letu 2021 je prikazana na *sliki 8*.

Slika 8. Uvrstitev Slovenije glede na Indeks digitalnega gospodarstva in družbe 2021

Vir: Evropska komisija, 2021b.

Iz *slike 8* izhaja, da je imela Slovenija v letu 2021 skupno oceno 52,8 (povprečje EU 50,7) in je uvrščena na 13. mesto. Kljub nadpovprečnemu indeksu DESI v EU pa so med posameznimi področji razlike, ki jih prikazuje *slika 9*.

Slika 9. Uvrstitev Slovenije po posameznih področjih indeksa DESI 2021

Vir: Evropska komisija, 2021b.

V skladu z ugotovitvami indeksa DESI (Evropska komisija, 2021b) se Slovenija na področju človeškega kapitala uvršča na 13. mesto med državami članicami EU. Človeški kapital predstavlja eno od prednosti Slovenije, saj imamo veliko število diplomantov s področja naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike in s start-upi za IKT presega povprečje EU. Pri vseh kazalnikih na tem področju je Slovenija blizu povprečja EU. Kar 55 % ljudi, starih od 16 do 74 let, ima vsaj osnovne digitalne spretnosti in znanja. Delež strokovnjakov za IKT znaša 4,4 % delovne sile, kar je povečanje glede na 3,9 % pred enim letom, med vsemi strokovnjaki za IKT pa je 17 % žensk. Diplomanti IKT predstavljajo 3,5 % vseh diplomantov v Sloveniji.

Na področju *povezljivosti* se Slovenija z oceno 53,2 uvršča na 9. mesto v EU. Ima zelo dobro pokritost s fiksnim zelo visoko zmogljivim omrežjem (z 61 % v letu 2018 se je povečala na 66 % v primerjavi z 59-odstotnim povprečjem EU). Država je uspešna v razširjenosti širokopasovnih povezav z najmanj 100 Mb/s. Širokopasovna dostopovna omrežja naslednje generacije pokrivajo 88 % gospodinjstev, kar je blizu povprečja EU, vendar je ta odstotek na podeželskih območjih znatno nižji. Uvajanje 5G se je v Sloveniji začelo v letu 2021.

Pri *vklučevanju digitalne tehnologije v podjetja* je Slovenija na 8. mestu v EU. Slovenija pri vseh kazalnikih izkazuje enako ali višjo vrednost od povprečja EU, razen pri deležu podjetij, ki uporabljajo elektronsko izmenjavo informacij. Tako v Sloveniji 68 % MSP dosega vsaj osnovno raven digitalne intenzivnosti (60 % povprečno v EU). Umetno inteligenco uporablja 33 % podjetij v Sloveniji (25 % povprečno v EU), 58 % podjetij pa uporablja e-račune (skoraj dvakrat več od povprečja EU).

Na področju *digitalnih javnih storitev* se Slovenija uvršča na 15. mesto v EU. Kar 77 % slovenskih uporabnikov interneta uporablja storitve e-uprave v primerjavi 64 % v povprečju v EU. Trenutna Covid-19 kriza pomembno vpliva na ključne družbene kazalnike, povezane z uporabo internetnih storitev s strani državljanov. Zato je treba rezultate DESI 2021 analizirati v kontekstu povečanega povpraševanja po digitalni infrastrukturi in storitvah med pandemijo in nujnimi ukrepi, ki so jih sprejele države članice. Podjetja so se morala prilagoditi tudi z uvedbo alternativnih ureditev dela. Lastniki podjetij so morali uvesti digitalne rešitve, da bi svojim zaposlenim omogočili delo od doma. Ena od mnogih ovir za digitalizacijo MSP je vrzel v digitalnem znanju, ki jo povzroča nizka digitalna pismenost med lastniki, menedžerji in zaposlenimi.

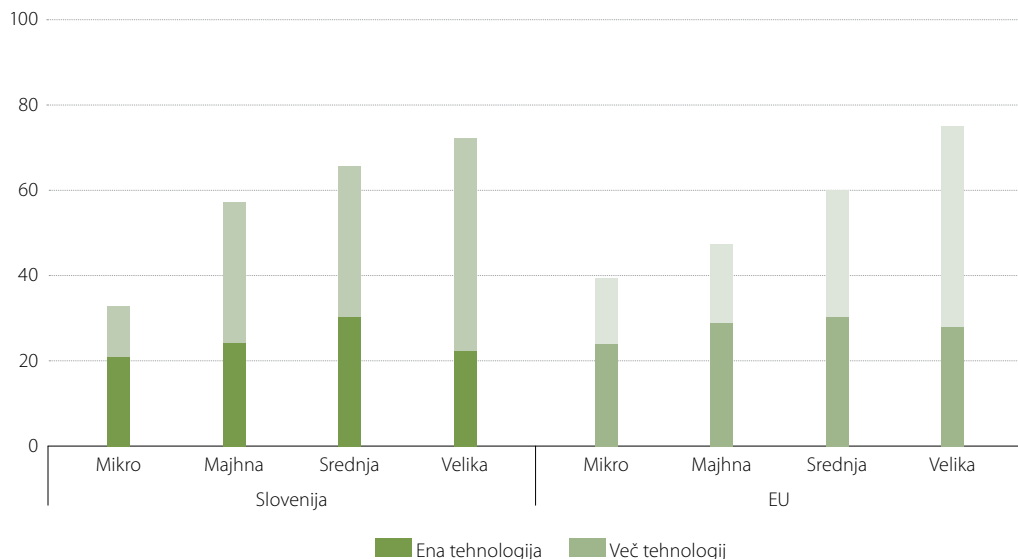
4.3 Indeks digitalizacije podjetij

Raziskava Evropske investicijske banke o digitalizaciji v Evropi 2020–2021 (EIB, 2021) z *Indeksom digitalizacije podjetij EIBIS* meri stopnjo digitalizacije v Evropski uniji in Združenih državah z različnih vidikov. Ta sestavljeni indeks povzema kazalnike digitalizacije ter ocene podjetij o digitalni infrastrukturi in naložbah. *Indeks digitalizacije podjetij EIBIS* je sestavljen iz šestih komponent: digitalna intenzivnost, digitalna infrastruktura, naložbe v programsko opremo in podatke, naložbe v izboljšave organizacijskih in poslovnih procesov, uporaba sistema za strateško spremljanje in digitalni pogled. V Sloveniji so digitalne tehnologije najbolj sprejela podjetja v proizvodnih dejavnostih (slabih 80 %), ki so tudi nad povprečjem EU, sledijo podjetja v infrastrukturi in storitvah, najmanj podjetij pa je prevzelo digitalne tehnologije v gradbenem sektorju (manj kot 40 %) (*slika 10*). Ob tem je potrebno poudariti, da vsi sektorji razen proizvodnega zaostajajo za povprečjem EU.

Slika 10. Delež podjetij, ki so sprejela digitalne tehnologije po sektorjih v Sloveniji in EU

Vir: EIB, 2021.

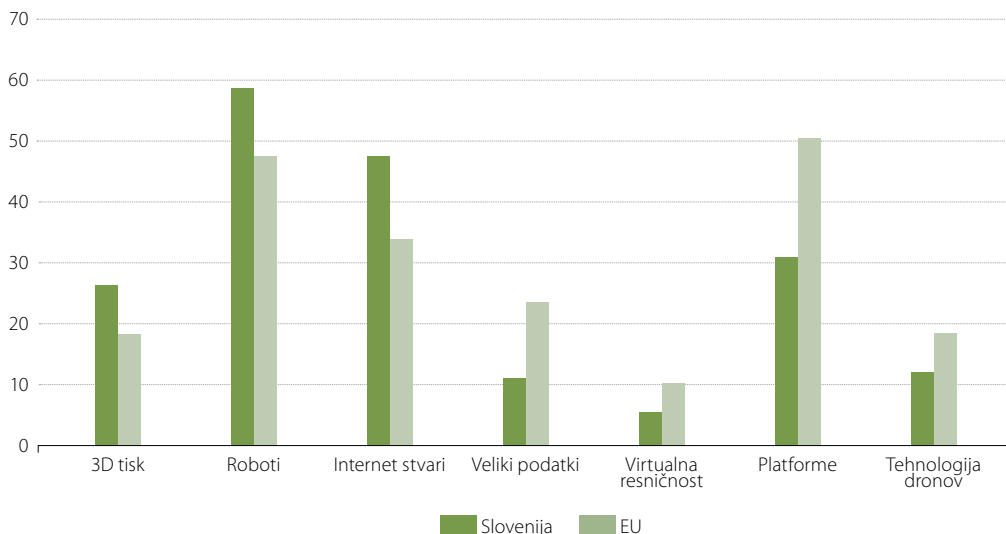
Kot prikazuje *slika 11*, digitalne strategije tako v Sloveniji kot v EU v največji meri uporabljajo velika podjetja, ki jim sledijo srednje velika, mala in nazadnje mikro podjetja.

Slika 11. Delež podjetij, ki so sprejela digitalne tehnologije po velikosti v Sloveniji in EU

Vir: EIB, 2021.

Slika 12 prikazuje sprejemanje različnih digitalnih tehnologij podjetij v Sloveniji in v povprečju EU. Največ podjetij je v Sloveniji sprejelo tehnologijo robotov (cca. 60 %), kar je več kot v povprečju EU. Sledijo internet stvari (angl. IoT), platforme tehnologije in 3D tisk. V najmanjši meri podjetja v Sloveniji uporabljajo virtualno resničnost, velepodatke in tehnologijo dronov.

Slika 12. Sprejemanje različnih digitalnih tehnologij podjetij v Sloveniji in EU

Vir: EIB, 2021.

4.4 Digitalna intenzivnost slovenskih podjetij

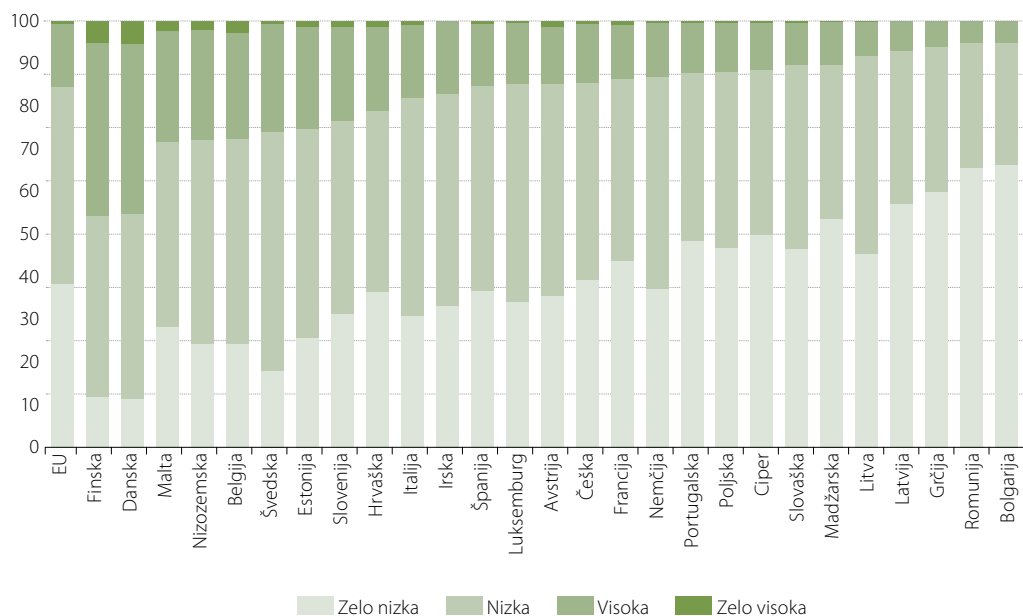
Eurostat za države članice EU meri digitalizacijo podjetij z *Indeksom digitalne intenzivnosti* (angl. *Digital Intensity Index - DII*) (Eurostat, 2021). *Indeks digitalne intenzivnosti* je sestavljeni kazalnik, ki izhaja iz raziskave o uporabi IKT in elektronskem poslovanju v podjetjih, ki jih merijo statistični uradi v državah članicah. Z vsako od 12 vključenih spremenljivk DII razlikuje štiri stopnje digitalne intenzivnosti za vsako podjetje: od 0 do 3 točke pomeni zelo nizko raven digitalne intenzivnosti, 4 do 6 – nizko, 7 do 9 – visoko in 10 do 12 točk – zelo visok DII.

Podatki *Indeksa digitalne intenzivnosti* kažejo, da je leta 2020 le 1 % podjetij v EU z vsaj 10 zaposlenimi dosegel zelo visoko raven digitalne intenzivnosti, medtem ko jih je 14 % doseglo visoko raven. Večina podjetij poroča o nizkih (46 %) ali zelo nizkih (39 %) ravneh. V primerjavi z letom 2018 se je DII na ravni EU na splošno izboljšal. Finska in Danska (obe s 5 %) sta državi EU z najvišjim deležem visoko digitaliziranih podjetij, preostale države pa so imele okrog 2 % podjetij z zelo visokim DII (Eurostat, 2021).

V Sloveniji podatke spremlja SURS (2021), ki ugotavlja, da je v letu 2020 imelo 45 % podjetij z najmanj 10 zaposlenimi nizek digitalni indeks, 32 % podjetij je imelo zelo nizek digitalni indeks, 22 % visok in le 1 % podjetij zelo visok digitalni indeks. Stopnja digitalizacije glede na velikost podjetja (glede na število zaposlenih) je naslednja: med MSP je največ podjetij z nizkim digitalnim indeksom (46 % oziroma 41 %), med velikimi podjetji večina podjetij z visokim digitalnim indeksom (56 %). Indikatorji, na podlagi katerih se izračuna digitalni indeks, so: več kot polovica zaposlenih v podjetju ima dostop

do interneta za poslovne namene, podjetje ima med zaposlenimi strokovnjake za IKT, več kot 20 % zaposlenih v podjetju ima prenosno napravo, ki omogoča dostop do interneta prek mobilnih omrežij, podjetje ima spletno stran, spletno mesto podjetja ponuja obiskovalcem vsaj eno od naprednih funkcionalnosti, podjetje uporablja 3D-tiskanje, podjetje najema vmesno ali napredno storitev računalništva v oblaku, podjetje je v preteklem letu pošiljalo elektronske račune v standardizirani strukturi, primerni za avtomatizirano obdelavo, podjetje uporablja industrijske ali storitvene robote, podjetje je v preteklem letu ustvarilo več kot 1 % prihodkov od prodaje prek računalniških omrežij (spletnih strani ali računalniških izmenjav podatkov), je podjetje analiziralo velepodatke – bodisi interno bodisi preko pogodbe z drugim podjetjem ali organizacijo – v preteklem letu (SURs, 2020).

Slika 13. Indeks digitalne intenzivnosti 2020 v evropskih državah

Opomba:

* % podjetij z najmanj 10 zaposlenimi

** Podatki za Grčijo niso dostopni za visoko in zelo visoko stopnjo intenzivnost DII

Vir: Eurostat, 2021.

Glede na podatke slovenskega statističnega urada za leto 2021 so glavne ugotovitve, da se 60 % podjetij sooča z različnimi težavami pri prehodu na digitalno poslovanje. Večina podjetij, ne glede na velikost, se spopada z digitalno preobrazbo, ker nimajo ustreznih ljudi ali spretnosti. 32 % podjetij se sooča s tovrstnimi težavami zaradi pomanjkanja ustreznega kadra ali znanja, 31 % zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, 30 % zato, ker vodstvo podjetja ali podjetja ne more hitro prilagajati sprememb v okolju (npr. ne more eksperimentirati z digitalnimi tehnologijami), 27 % zato, ker je v podjetju preveč nasprotujočih si prednostnih nalog, 23 % zato, ker vodstveni delavci podjetja, ki so odgovorni za ključne procese, nimajo znanja o digitalni tehnologiji, 22 %, ker poslovni procesi v podjetju niso povezani, in 17 %, ker zaposleni ali vodje ne pokažejo pripravljenosti za takšne spremembe v podjetju. Le 17 % podjetij z vsaj 10 zaposlenimi in samozaposlenimi ima poslovno strategijo za digitalno preobrazbo podjetja, kar potrjuje tudi podatek, da le 28 % podjetij zlahka preide v digitalno poslovanje. Skoraj šest od desetih podjetij uporablja socialne medije. Več kot 50 %

zaposlenih in samozaposlenih posameznikov v anketiranih podjetjih ima dostop do interneta za poslovne namene, pri čemer ima 83 % podjetij spletno stran, 59 % podjetij pa uporablja družbena omrežja (npr. Facebook, LinkedIn, Instagram, YouTube, Twitter). 68 % podjetij, ki uporabljajo družbene medije, jih ni začelo uporabljati zaradi epidemije Covida- 19 in le 15 % jih je začasno povečalo uporabo družbenih medijev. Tehnologije umetne inteligence uporablja vsaj 12 % podjetij z najmanj 10 zaposlenimi ali samozaposlenimi. Visoki stroški in pomanjkanje ustreznega znanja so najpogostejši razlogi, zakaj se nekatera podjetja ne odločijo za uporabo tehnologij umetne inteligence. 68 % podjetij uporablja programsko opremo ali sisteme za umetno inteligenco za zaščito in varno uporabo IKT, gre za večinoma kupljeno komercialno programsko opremo ali sistem umetne inteligence (76 %) (SURs, 2021). Na *sliki 14* so prikazane ključne značilnosti digitalizacije v podjetjih z najmanj 10 zaposlenimi in samozaposlenimi v Sloveniji v letu 2021.

Slika 14. Značilnosti digitalizacije v podjetjih z vsaj 10 zaposlenimi v Sloveniji v letu 2021

Vir: SURs, 2021.

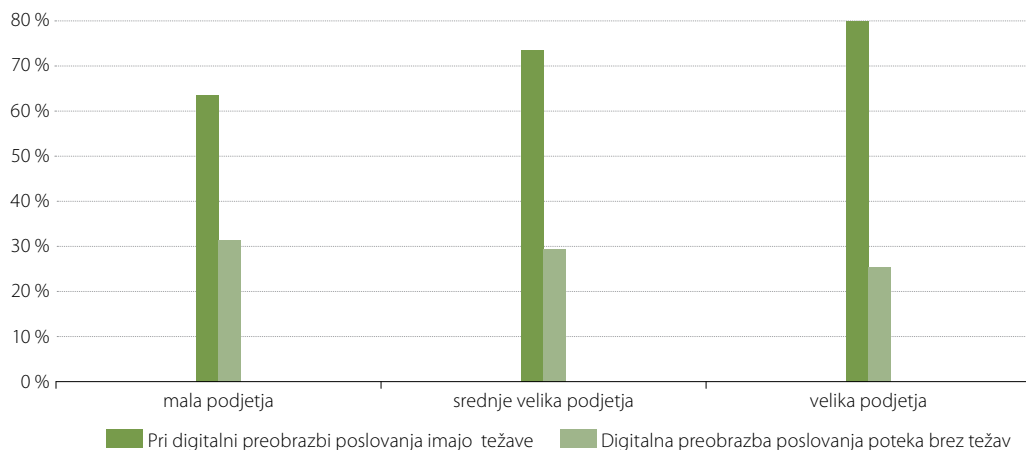
4.5 Težave podjetij pri digitalizaciji

Raziskava SURs (2021) o težavah pri digitalizaciji podjetij, ki imajo 10 ali več zaposlenih, za leto 2021 ugotavlja, da ima relativno majhen delež podjetij oblikovano digitalno strategijo, skupaj v povprečju le 17 %. Deleži se bistveno razlikujejo glede na velikost podjetij. Največ, skoraj polovica (48 %) velikih podjetij ima oblikovano digitalno strategijo. Najmanj oblikovanih digitalnih strategij imajo mala podjetja (14 %), ki jim sledijo srednje velika (29 %).

Kar 60 % podjetij z 10 ali več zaposlenimi v Sloveniji v okviru iste raziskave navaja, da se pri digitalizaciji podjetja soočajo z različnimi težavami. Po drugi strani pa le 28 % podjetij navaja, da digitalizacija poteka brez težav. Vendar pa med posameznimi velikostnimi razredi podjetij obstajajo razlike, kar prikazuje *slika 15*. Tako največ težav navajajo velika podjetja (74 %), najmanj pa mala (58 %).

Obratno pa brez težav digitalizacija poteka pri približno enakem deležu podjetij ne glede na velikost. Ti rezultati kažejo predvsem na to, da z velikostjo podjetja raste tudi kompleksnost poslovanja in posledično je uvajanje digitalizacije v velika podjetja veliko zahtevnejše v kot v mala. To je lahko spodbudna informacija prav za mala podjetja, ki se velikokrat ne odločajo za digitalizacijo, ker menijo, da je preveč zahtevna.

Slika 15. Delež podjetij s težavami in brez njih pri digitalni transformaciji

Vir: SURS, 2021.

Ob tem je SURS (2021) ugotavljal tudi, s katerimi vrstami težav se soočajo podjetja pri digitalizaciji. Podjetja so rangirala osem različnih vrst težav oziroma izzivov. *Slika 16* prikazuje deleže podjetij, ki so se s težavami soočila ne glede na velikost podjetja, *slika 17* pa po velikostnih razredih podjetij.

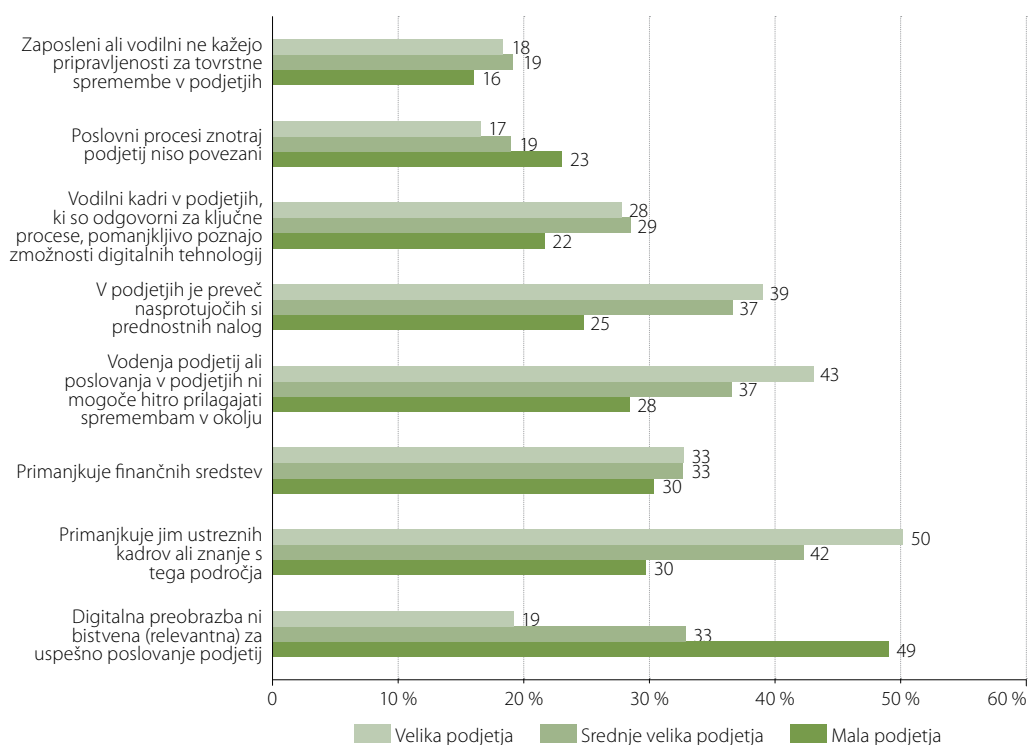
Slika 16. Težave podjetij pri digitalizaciji

Vir: SURS, 2021.

Iz *slike 17* izhaja, da se posamezne težave podjetij razlikujejo glede na njihovo velikost. Kar 49 % malih podjetij je tudi navedlo, da digitalizacija niti ni bistvena zanje, medtem ko je takih srednje velikih podjetij 33 %, velikih pa le 19 %. Med malimi podjetji jih ima največ težav s pomanjkanjem finančnih sredstev in z ustreznimi kadri in znanji (30 %). S pomanjkanjem ustreznih kadrov in znanj pa se v največji meri soočajo tudi srednje velika (42 %) in velika podjetja (50 %). Glede na rezultate je potrebno na nacionalni ravni intenzivno usmerjanje izobraževanja tako v celotnem šolskem sistemu kot v vseživljenjskem učenju. Ob tem je potrebno izpostaviti, da z znanji na področju digitalizacije že zamujamo, saj so to trenutne potrebe podjetij, ki se bodo kratkoročno zagotovo povečevale. Hkrati pa je pripravljenost za digitalizacijo med zaposlenimi in vodilnimi relativno visoka, saj je manj kot 20 % podjetij v vseh velikostnih razredih dejalo, da ni pripravljenosti za tovrstne spremembe v podjetju.

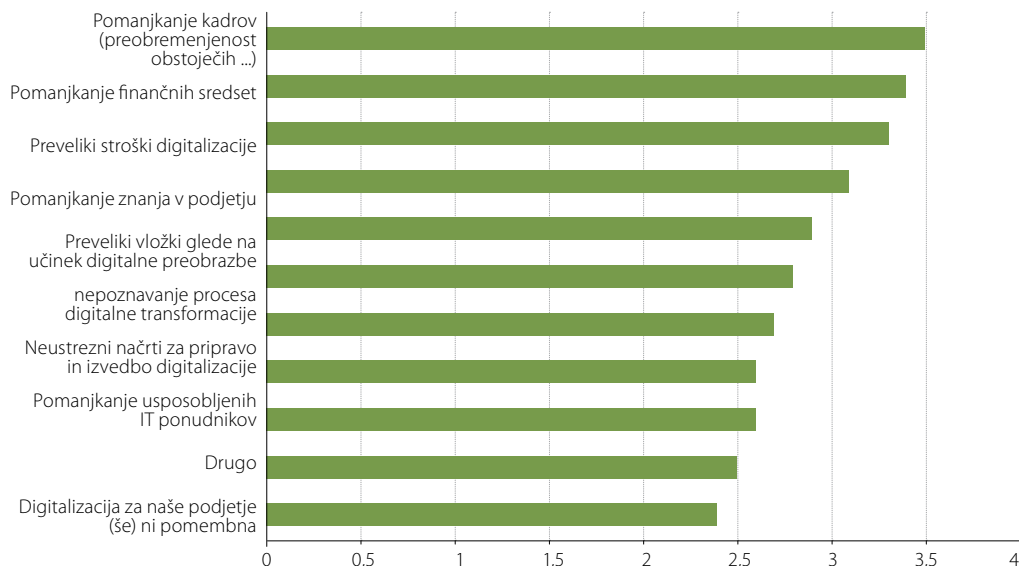
Slika 17. Težave, s katerimi se podjetja soočajo pri digitalizaciji

Vir: SURS, 2021.

Digitalno inovacijsko stičišče Slovenije, Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ter Gospodarska zbornica Slovenije so v letu 2020 v sodelovanju izvedli anketo o potrebah malih in srednje velikih podjetij na področju digitalizacije (Mohar Bastar, 2020). Raziskava med drugim na področju z digitalizacijo ugotavlja ključne razloge za počasno digitalizacijo MSP, ki jih prikazuje *slika 18*. Glavni razlogi za počasno izvajanje digitalizacije MSP so predvsem preobremenjenost obstoječih kadrov, pomanjkanje finančnih sredstev, preveliki stroški digitalizacije in pomanjkanje znanja.

Slika 18. Razlogi za počasno digitalizacijo MSP

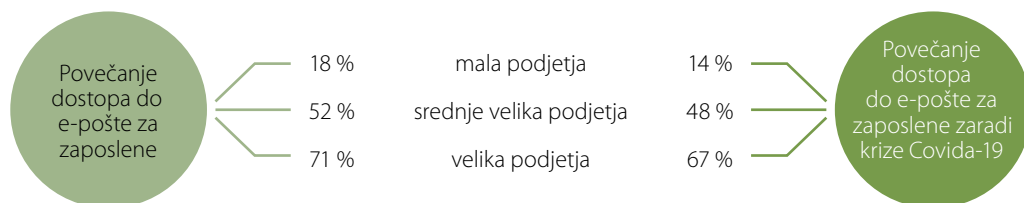

Vir: Mohar Bastar, 2020, str. 5.

4.6 Vpliv krize Covida-19 na digitalizacijo podjetij

Vsake krizne razmere povzročijo, da se jim morajo podjetja prilagajati in hitro odzivati na spremenjene okoliščine. Kriza, ki je nastala zaradi Covida-19, je v zelo kratkem času povzročila izjemno hitre spremembe v načinu dela, ki se je zgodilo predvsem na osnovi digitalnih tehnologij in orodij. Vsa podjetja so se bila primorana prilagoditi novim razmeram. Vendar je del gospodarstva skušal le preživeti krizno obdobje, drugi del pa je v tem iskal priložnosti za nadaljnji razvoj. Poslovanje v novih razmerah so podjetja zaradi zaprtij in omejitev prilagajala predvsem na osnovi digitalnih orodij, ki so omogočala nadaljevati poslovanje – na primer s hitrim uvajanjem dela od doma, redno videokomunikacijo s sodelavci ter vpeljavo orodij za podporo skupinskemu in projektному delu, sestankom, delavnicam in konferencam, sodelovanju v procesih potrjevanja in odločanja (Štatanovac, 2020) in drugo. Statistični urad RS (SURŠ, 2021) je proučeval vpliv krize Covida-19 na uporabo in povečanje različnih digitalnih orodij v podjetjih z 10 ali več zaposlenimi (mikro podjetja so bila izključena). Kot prikazuje *slika 19*, je kar 18 % malih in 52 % srednje velikih podjetij povečalo dostop do elektronske pošte za svoje zaposlene. Velik delež teh je povečal dostop prav zaradi krize Covida-19 (14 % malih in 48 % srednje velikih podjetij).

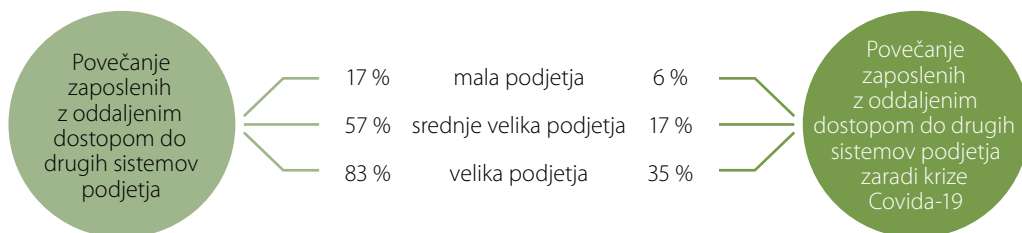
Slika 19. Povečanje dostopa do elektronske pošte

Vir: SURŠ, 2021.

Naslednji vidik uporabe digitalnih orodij, ki ga je proučeval SURS (2021), se je nanašal na povečanje oddaljenega dostopa za zaposlene do sistemov podjetja (npr. do dokumentov, programske opreme, ...) (slika 20). Ta podatek kaže neposredno na delo od doma, saj zaposleni potrebujejo oddaljen dostop, če niso prisotni fizično na delovnem mestu. Med malimi podjetji je bilo takih, ki so povečala število zaposlenih z oddaljenim dostopom zaradi kovidne krize, 6 % (skupaj jih je povečalo 17 %). 17 % srednje velikih podjetij je povečalo oddaljen dostop zaradi kovidne krize (skupaj 57 %). Ti podatki nakazujejo na dvoje. Prvič, da podjetja, predvsem mala tovrstnega dostopa niti niso potrebovala, še manjši delež pa je bil implementiran zaradi kovidne krize. Drugič, da morda prav mala podjetja ne potrebujejo veliko tovrstnih tehnologij, če nimajo že pred tem ustrezno implementiranih tehnologij, ki omogočajo uporabo oddaljenega dostopa.

Slika 20. Povečanje oddaljenega dostopa za zaposlene do sistemov podjetja

Vir: SURS, 2021.

Podatek o tem, v kolikšni meri podjetja uporabljajo video sestanke zaradi kovidne krize, je morda boljši pokazatelj dela od doma, sploh pri manjših podjetjih (slika 21). Podatki SURS (2021) o tem kažejo, da je kar 78 % srednje velikih podjetij, 40 % malih podjetij ter tako rekoč vsa velika podjetja povečalo uporabo video sestankov zaradi kovidne krize. Ti podatki kažejo na to, da so podjetja uvedla delo od doma in dajejo vpogled v delež dela od doma. Največ so ga uvedla srednje velika in velika podjetja. Hkrati pa je potrebno upoštevati, da prav zaradi majhnosti v malih podjetjih ni potrebno toliko usklajevanja, sestankov in informiranja, zato najverjetneje tudi manj uporabe videosestankov.

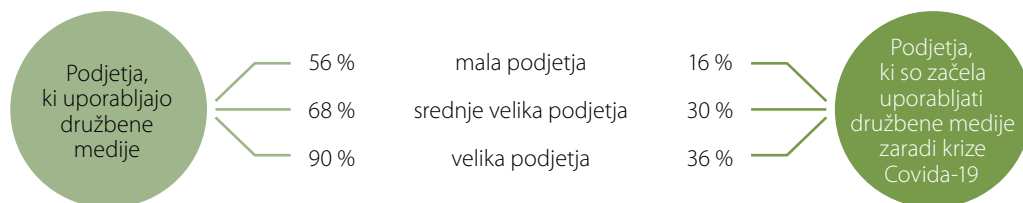
Slika 21. Povečanje uporabe video sestankov zaradi kovidne krize

Vir: SURS, 2021.

Največ podjetij, ki uporabljajo družbene medije (npr. Facebook, Instagram, Tiktok . . .), najdemo med velikimi podjetji, najmanj pa med malimi (SURS, 2021), kar prikazuje *slika 22*. Zaradi korona krize so družbene medije v največji meri začela uporabljati srednje velika podjetja (30 % od 68 % tistih, ki uporabljajo družbene medije). Med malimi podjetji jih je zaradi kovidne krize pričelo uporabljati 16 % od skupno 56 %.

Slika 22. Uporaba družbenih medijev

Vir: SURS, 2021.

Z vidika vpliva krize Covida-19 na digitalizacijo določenih vidikov poslovanja podjetij lahko ugotovimo, da so podjetja intenzivirala uporabo različnih tehnoloških rešitev (v največji meri spletno pošto in videosestanke, kar je povezano z delom od doma). Sicer je uporaba povezana z velikostjo podjetja, vendar so podjetja v vseh velikostnih razredih povečala digitalno poslovanje tudi zaradi omenjene krize.

5 Značilnosti digitalizacije v slovenskih podjetjih

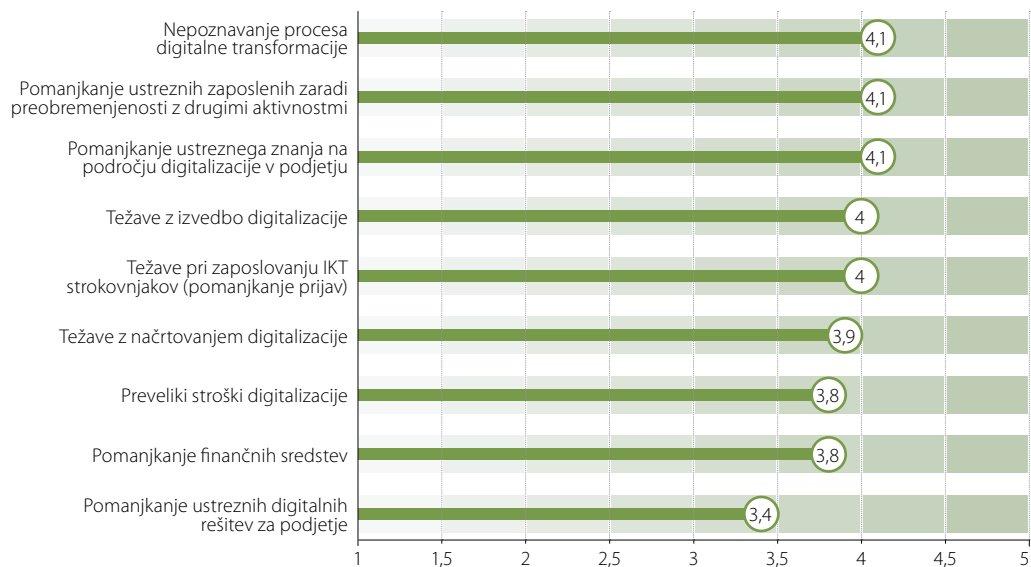
5.1 Podporno okolje in digitalizacija v podjetjih

Pri digitalizaciji malih in srednje velikih podjetij imajo pomembno vlogo organizacije podpornega okolja. Da bi dobili vpogled v storitve, ki jih ponujajo, in potrebe, ki jih imajo podjetja, smo izvedli anketo med eksperti podpornega okolja za podjetništvo v Sloveniji. Anketni vprašalnik je vseboval šest vprašanj zaprtega tipa, pripravljen je bil s pomočjo spletne platforme 1KA. Poslan je bil na 198 javno dostopnih elektronskih naslovov posameznikov iz podpornega okolja v januarju 2022. Na anketo je odgovorilo 60 respondentov.

Rezultati so pokazali, da kar 96 % ekspertov iz organizacij podpornega okolja meni, da je trenutni strateški okvir za digitalizacijo v Sloveniji delno ali pretežno učinkovit. Le 2 % menita, da ni učinkovit in 2 %, da je povsem učinkovit. Strokovnjaki ocenjujejo, da največ podpore potrebujejo mikro podjetja, ki jim sledijo mala in nato srednje velika podjetja. Glede na dejavnost pa 45 % ekspertov meni, da podjetja iščejo podporo pri digitalizaciji ne glede na to, ali so iz storitvenega ali proizvodnega sektorja, 32 % jih meni, da pri iskanju podpore pri digitalizaciji prevladujejo proizvodna podjetja, 23 % pa, da storitvena podjetja.

Kot smo do sedaj v poglavju ugotavljali, je proces digitalizacije med malimi in srednje velikimi podjetji prepočasen in zaostaja za velikimi podjetji. *Slika 23* prikazuje mnenja strokovnjakov o razlogih za počasno digitalizacijo malih in srednje velikih podjetij, ocenjevali pa so na lestvici od 1 do 5.

Slika 23. Razlogi za počasno digitalizacijo podjetij

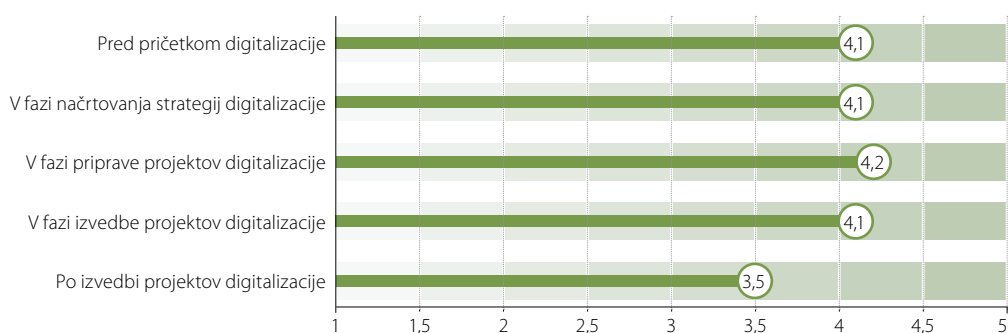
Vir: IPMMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Največ vprašanih meni, da največjo težavo predstavljajo nepoznavanje procesa digitalne transformacije, pomanjkanje ustreznih zaposlenih zaradi preobremenjenosti z drugimi aktivnostmi ter pomanjkanje znanj s področja digitalizacije v podjetju. Najmanjšo težavo pa predstavlja

pomanjkanje digitalnih rešitev za podjetje. Ti rezultati kažejo, da mala in srednje velika podjetja v precejšnji meri poznajo možne digitalne rešitve, se pa soočajo z različnimi težavami, zaradi katerih poteka digitalizacija pri njih počasi. Rezultati so skladni z ugotovitvami nekaterih drugih raziskav, kot na primer s Statističnim uradom RS.

Ker imajo podjetja težave z digitalizacijo, je pomembno ugotoviti, v katerih fazah jih imajo največ – če celoten proces razdelimo v nekaj faz, od tega, da preden podjetja pričnejo s katerikoli aktivnostmi, pridobijo dovolj informacij in znanj za naslednje faze, nato načrtujejo strategije digitalizacije, ki jim sledi priprava konkretnih izvedbenih projektov ter nato njihova izvedba, do podpore po končanju projektov (*slika 24*). Po mnenju strokovnjakov podjetja potrebujejo največ podpore v fazi priprave projektov digitalizacije, najmanj pa po izvedbi projektov.

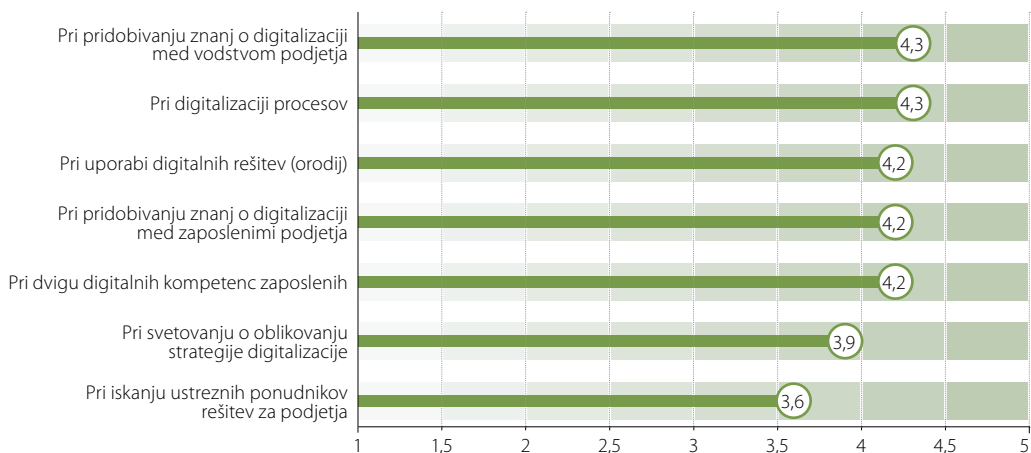
Slika 24. Potrebna podpora v posameznih fazah digitalizacije

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Za uspešno uvajanje digitalizacije poslovanja morajo podjetja imeti specifična znanja, da lahko oblikujejo ustrezne strategije, jih uvedejo in uporabljajo. *Slika 25* prikazuje odgovore strokovnjakov o tem, koliko podpore potrebujejo mala in srednje velika podjetja na posameznih področjih.

Vprašani ocenjujejo, da podjetja potrebujejo največ pomoči pri pridobivanju znanj vodstva podjetja in pri digitalizaciji poslovnih procesov. Po njihovem mnenju pa podjetja potrebujejo najmanj podpore pri iskanju ponudnikov digitalnih rešitev za podjetja, torej je na trgu dovolj ponudnikov, ki jih podjetja tudi znajo poiskati, vendar pa morajo za to imeti dovolj znanj in ustrezno oblikovane projekte in zahteve za tehnološke rešitve. Zanimiv je rezultat, ki kaže, da vprašani ocenjujejo večje potrebe po dodatnih znanjih na področju digitalizacije med vodstvi podjetij kot med zaposlenimi. Torej se izkazuje, da imajo vodstva podjetij manj tovrstnih znanj kot zaposleni, zato tudi težje razumejo tovrstne potrebe. Vendar pa oboji potrebujejo še zmeraj nadpovprečno več pomoči pri digitalizaciji.

Slika 25. Potrebna pomoč pri posameznih področjih digitalizacije

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

5.2 Značilnosti digitalizacije in potrebe malih in srednje velikih podjetij pri digitalizaciji

Za pridobitev informacij o potrebah in značilnosti digitalizacije MSP v Sloveniji smo izvedli še eno primarno raziskavo, tokrat neposredno med podjetji. Uporabili smo spletno anketiranje z orodjem 1KA, ki je potekalo od 24. 1. 2022 do 14. 2. 2022. V tem času smo prejeli 474 ustrezno izpolnjenih anket (343 v celoti izpolnjenih in 131 delno), stopnja odziva je bila 9,5 %. Vprašalnik je zajemal 13 vprašanj zaprtega tipa.

Med respondenti je bilo 69 % storitvenih podjetij in 31 % proizvodnih podjetij. *Slika 26* prikazuje velikostno strukturo respondentov glede na število zaposlenih, kjer so respondenti sami izbrali velikostni razred. Polovico anketirancev so sestavljala mikro podjetja, 33 % mala, 13 % srednje velika in 4 % velika podjetja.

Slika 26. Velikostna struktura respondentov

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Poznavanje strateškega okvirja za digitalizacijo kaže na to, koliko podjetja sploh spremljajo to področje. Običajno zaradi pomanjkanja časa in zasedenosti z opravljanjem vsakodnevnih aktivnosti predvsem mikro in mala podjetja posvečajo manj pozornosti strateški ravni odločanja. Posledično je tudi poznavanje političnega okvirja pri njih velikokrat slabše kot v velikih podjetjih. Zato smo podjetja vprašali o poznavanju in učinkovitosti strateškega okvirja za digitalizacijo. Kar 40 % vprašanih je izjavilo, da ga ne poznajo, 16 % ga ocenjuje kot zelo učinkovitega, 37 % kot delno učinkovitega in le 6 % kot neučinkovitega, kar prikazuje *slika 27*.

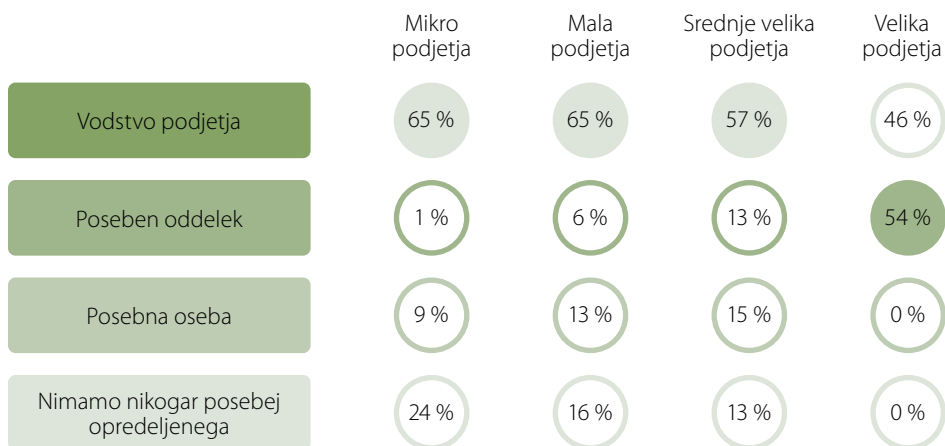
Slika 27. Poznavanje in učinkovitost strateškega okvirja za digitalizacijo v Sloveniji

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Odgovornost za digitalizacijo je v podjetjih različno porazdeljena, glede na njihovo velikost, kar je pogosto skladno s številom zaposlenih in siceršnje delitvijo nalog v podjetjih. Če je v mikro podjetjih zaradi malega števila ljudi potrebno opravljati različna dela, pa večja podjetja bolj specializirajo naloge in pristojnosti svojih zaposlenih. Slika 28 prikazuje odgovornost za digitalizacijo po velikostnih razredih podjetij. V mikro, malih in srednje velikih podjetjih je to najpogosteje kar vodstvo podjetja, medtem ko imajo vsa anketirana velika podjetja oblikovan poseben oddelek (54 %) ali pa je za digitalizacijo podjetja odgovorno vodstvo (46 %). Od velikosti podjetja je odvisno tudi, ali podjetje sploh ima koga posebej opredeljenega kot odgovornega nosilca digitalizacije. Prav mikro podjetja v 24 % pravijo, da take osebe ali oddelka sploh nimajo. Sledijo jim mala podjetja s 16 % in srednje velika podjetja s 13 % takih podjetij, ki nimajo odgovorne osebe za digitalizacijo.

Slika 28. Odgovornost za digitalizacijo v podjetju

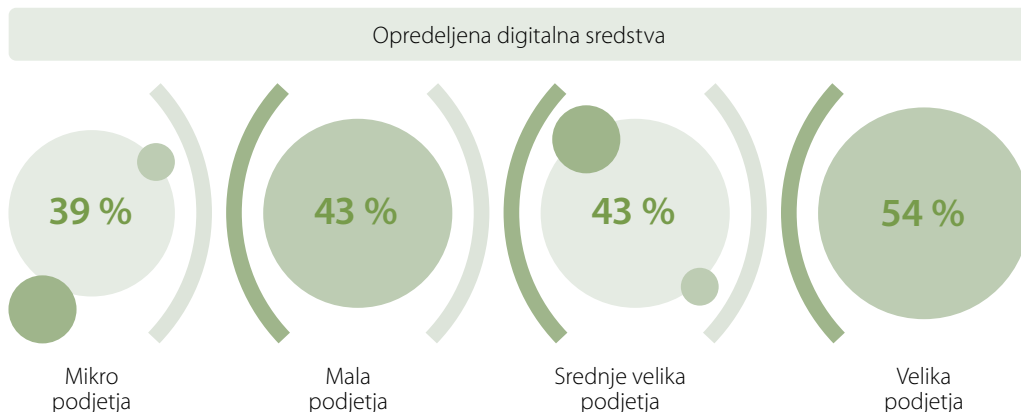

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Oblikovana digitalna strategija v podjetju pomeni, da podjetje obravnava digitalizacijo na ravni celotnega podjetja ter ji s tem tudi daje velik pomen. V naši raziskavi smo ugotovili, da ima 39 % mikro podjetij, 43 % malih, 43 % srednje velikih in 54 % velikih podjetij opredeljeno digitalno strategijo (slika 29). Podatki raziskave SURS (2021), ki je sicer proučevala prisotnost digitalne strategije med malimi, srednje velikimi in velikimi podjetji, so pokazali nižjo prisotnost razvite digitalne strategije v vseh treh velikostnih razredih podjetij, ki so jih proučevali. Glede na dejavnost (storitvena ali

proizvodna) so rezultati raziskave pokazali, da ima v obeh dejavnostih 42 % podjetij opredeljeno digitalno strategijo. Z velikostjo delež podjetij z opredeljeno digitalno strategijo raste, saj je tudi kompleksnost poslovanja večja in digitalizacija lahko predstavlja poenostavitev poslovanja, hkrati pa tudi boljši dostop do informacij in s tem večjo učinkovitost, kakovost in posledično konkurenčnost.

Slika 29. Delež podjetij, ki imajo izdelano digitalno strategijo

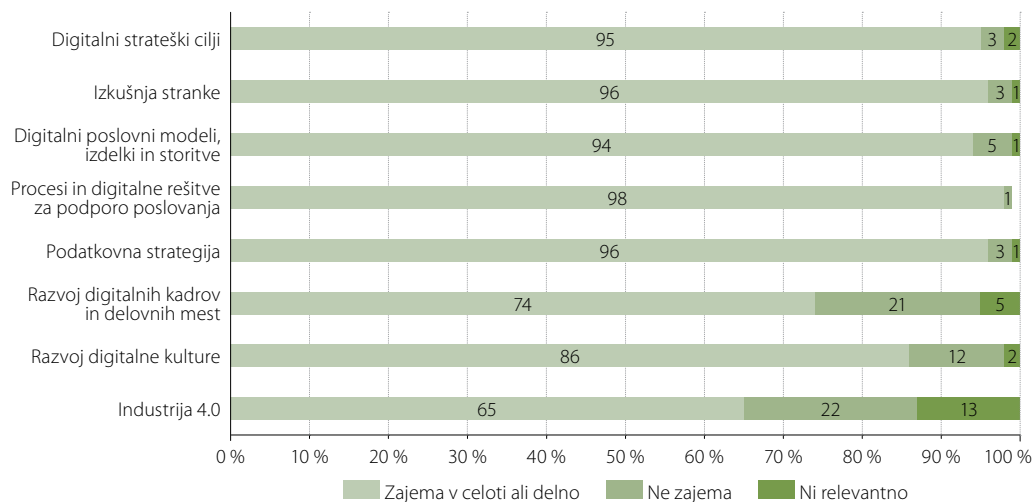

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Tista podjetja, ki imajo opredeljeno digitalno strategijo, smo v raziskavi vprašali tudi, katera področja njihova strategija zajema. V prvem delu smo opredelili elemente digitalne strategije, ki bi jih morala podjetja vključiti, če želijo imeti celovito strategijo. V raziskavi smo preverjali, katere elemente imajo dejansko vključene. Rezultate prikazuje *slika 29*. Nad 95 % anketiranih podjetij ima v strategijo delno ali v celoti vključene naslednje elemente: digitalne strateške cilje (95 %), izkušnje strank (96 %), digitalne poslovne modele, izdelke in storitve (94 %), procese in digitalne rešitve za podporo poslovanja (98 %) ter podatkovno strategijo (96 %). Sledita elementa razvoj digitalne kulture (86 %) in razvoj digitalnih kadrov in delovnih mest (74 %). V najmanjši meri imajo podjetja opredeljeno industrijo 4.0, ki se nanaša predvsem na proizvodna podjetja. Rezultati kot celota kažejo, da imajo anketirana podjetja digitalno strategijo oblikovano celovito, da sledijo priporočenim elementom strategije in jih tudi upoštevajo. To je lahko tudi posledica storitev podpornega okolja, ki podjetjem ponuja ukrepe svetovanja na področju priprave digitalne strategije (npr. vavčer za pripravo digitalne strategije).

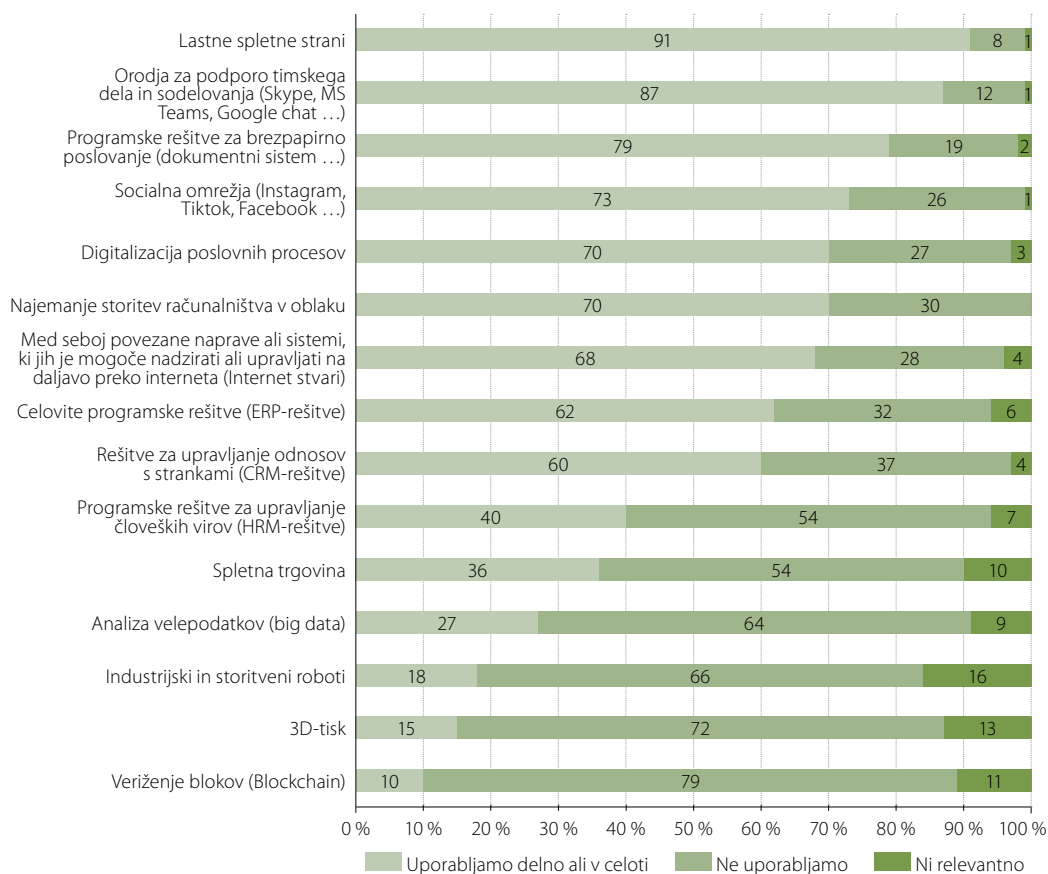
Digitalno transformacijo spremlja razvoj in uvajanje različnih tehnologij, katerih pregled smo podali v *tabeli 1* na začetku tega poglavja. V raziskavi smo med drugim proučevali, katere tehnološke rešitve podjetja uporabljajo. Izbirala so lahko med 15 različnimi tehnologijami, izbrala pa so lahko vse, ki jih uporabljajo (*slika 30*). Izkazalo se je, da v največji meri podjetja uporabljajo enostavne, široko sprejete in dalj časa prisotne tehnološke rešitve, kot so spletne strani (91 %), orodja za podporo timskega delu (87 %), programe za brezpapirno poslovanje (79 %) in socialna omrežja (79 %). Anketirana podjetja najmanj uporabljajo zahtevnejše ali novejšje tehnologije, med katerimi so veriženje blokov (10 %), 3D-tisk (15 %) ter industrijski in storitveni roboti (27 %). Te tehnologije so hkrati po mnenju podjetij tudi najmanj relevantne zanje.

Slika 30. Področja, vključena v digitalno strategijo

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Slika 31. Uporaba različnih digitalnih rešitev in tehnologij

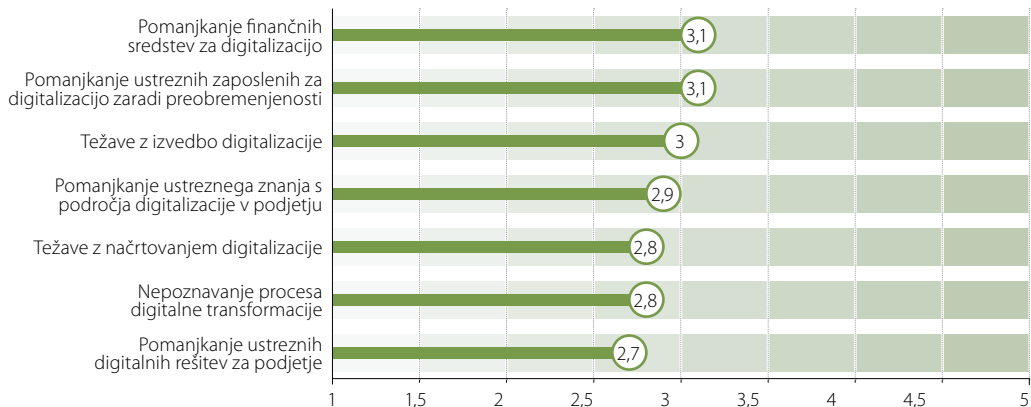

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Vsa podjetja se pri usvajanju novosti soočajo z različnimi izzivi, kar velja tudi za digitalizacijo. Kot prikazuje *slika 31*, največ težav podjetjem predstavljajo potrebna finančna sredstva za digitalizacijo in pomanjkanje ustreznih zaposlenih. Podobno ugotavlja tudi raziskava Mohar Bastar (2020) med slovenskimi MSP. Finančna sredstva se nanašajo na dva vidika, pri čemer na drugega velikokrat pozabljamo. Prvič, sama (začetna) investicija v digitalne tehnologije ali orodja predstavlja začetni strošek, ki je običajno sicer visok, vendar imajo podjetja za tovrstne investicije na voljo tudi različne ukrepe. Drugi vidik, ki pa ga vsaj na začetku podjetja pogosto spregledajo, je vzdrževanje tehnoloških rešitev. Ti stroški so lahko predvsem za mala podjetja relativno visoki, predstavljajo pa stalni strošek. Ob tem je treba tehnologijo tudi občasno nadgrajevati, kar predstavlja novo potrebo po investicijah. S tega zornega kota finančni vidiki tehnoloških rešitev lahko predstavljajo veliko obremenitev za podjetja.

Druga težava, ki so jo anketirana podjetja v povprečju najpogosteje visoko ocenila, je pomanjkanje ustreznih zaposlenih, ker so preobremenjeni. Ker so bila anketirana predvsem mala podjetja, je tak rezultat pričakovan, saj se prav slednja soočajo z deficitom resursov, zaposleni opravljajo več različnih nalog v podjetju, kar vodi do njihove preobremenjenosti. Zanimivo je, da podjetja zaznavajo manj težav z ustreznim znanjem kot s preobremenjenostjo zaposlenih. Najmanj težav podjetja zaznavajo pri iskanju ustreznih digitalnih rešitev, kar pomeni, da je na eni strani na trgu dovolj tehnoloških rešitev, ki jih podjetja lahko uporabljajo, ali pa na drugi strani dovolj specializiranih ponudnikov rešitev, izdelanih po meri posameznih podjetij. Podobno ugotavljata tudi raziskavi Mohar Bastar (2020) ter SURS (2021), da je pomanjkanje kadrov največji razlog za počasno digitalizacijo v MSP.

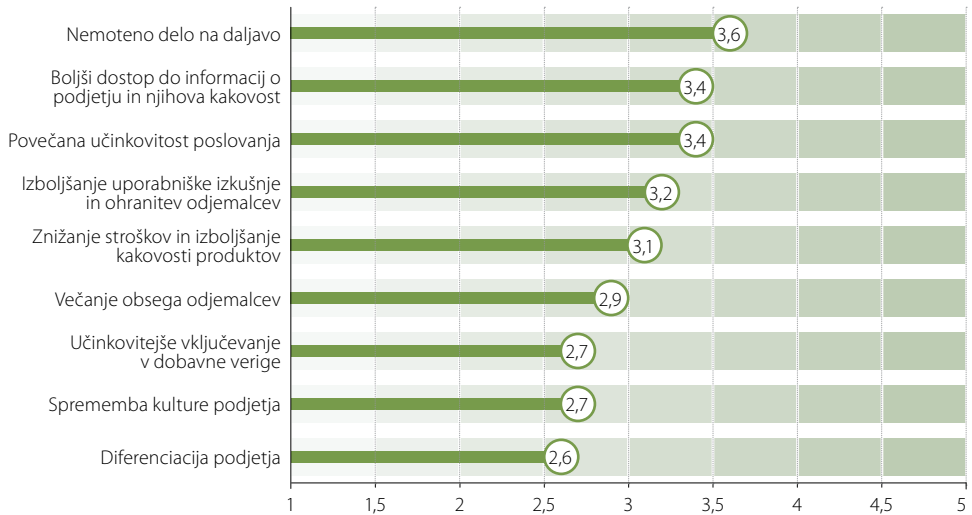
Slika 32. Težave podjetij z digitalizacijo

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Rezultati, ki jih želijo podjetja doseči z digitalizacijo, so zelo raznoliki in odvisni od njihovih potreb ter uporabljenih tehnoloških rešitev. Kot prikazuje *slika 32*, so anketirana podjetja v največji meri dosegla nemoteno delo na daljavo in izboljššan dostop do informacij ter njihovo kakovost in učinkovitost poslovanja. Kot smo že ugotovili, podjetja zelo veliko uporabljajo orodja za podporo timskega delu (87 %, *slika 30*) in njihova ocena o doseženem nemotenem delu na daljavo kaže na uspešnost implementacije te tehnologije. Najmanj so podjetja z digitalizacijo dosegala diferenciacijo, spremembe v kulturi podjetja ter vključevanje v dobavne verige.

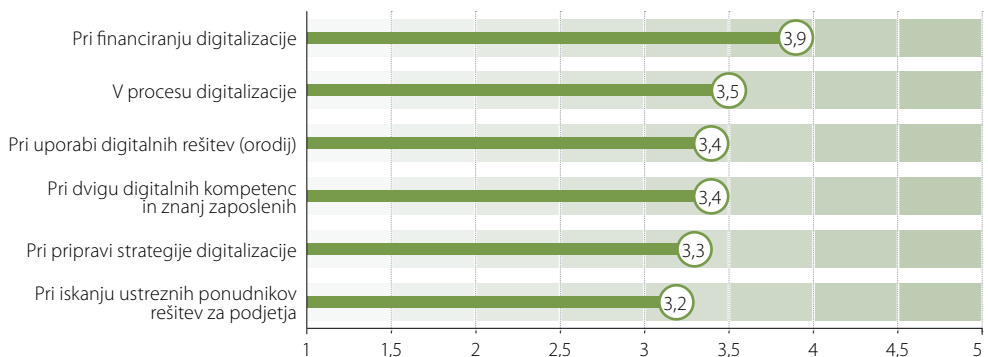
Slika 33. Doseženi učinki digitalizacije

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Predvsem za mala podjetja je značilno, da jim velikokrat primanjkuje različnih resursov, da bi lahko kakovostno razvijala svoj posel. Prav zato potrebujejo podporo, ki jim jo lahko nudi dobro delujoč podjetniški ekosistem. Z vidika njenega zagotavljanja pa mora podporno okolje poznati potrebe MSP. Anketirana podjetja so izrazila največje potrebe po finančni podpori pri digitalizaciji (slika 33), kar je skladno z ugotovitvijo, da jim primanjkuje finančnih sredstev. Tem potrebam sledi potreba po podpori v procesu digitalizacije, torej ko podjetja izvajajo sam proces implementacije. Žal moramo ugotoviti, da so tudi ostala navedena področja podjetja ocenila nadpovprečno visoko, kar kaže na to, da podjetja potrebujejo podporo na vseh področjih digitalizacije. Njihove potrebe se ne nanašajo le na financiranje digitalizacije, ampak tudi na znanja in veščine tako pri vodenju projektov digitalizacije kot tudi pri uporabi digitalnih in tehnoloških rešitev.

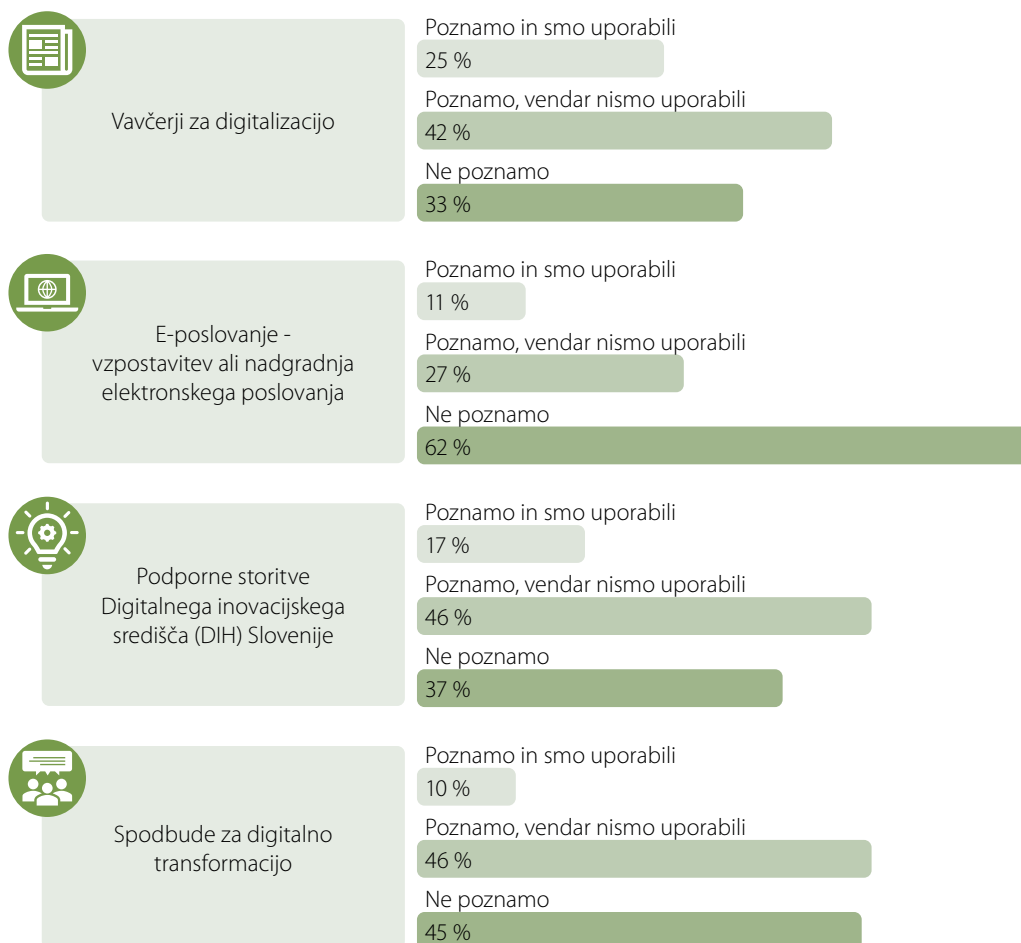
Slika 34. Potrebna podpora pri digitalizaciji

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Glede na to, da so podjetja nadpovprečno ocenila vse potrebe po podpori, je z vidika podpornega okolja pomembno vedeti, katero podporo različnih organizacij podjetja poznajo in uporabljajo. Izbrali smo nekatere storitve, ki so bile na voljo v letu 2021 in jih prikazuje *slika 34*. Podjetja so imela na voljo tudi dodati druge storitve, ukrepe ali organizacije, vendar nobeno ni izpostavilo drugih ukrepov. V največji meri (25 %) so podjetja uporabljala vavčerje za digitalizacijo, ki so v letu 2021 obsegali štiri različne tipe – vavčer za pripravo digitalne strategije, digitalne kompetence, kibernetško varnost, in digitalni marketing. Še večji delež anketiranih ta ukrep pozna, vendar ga ni izkoristil (42 %). Sledi uporaba spodbud za digitalno transformacijo podjetij, ki jo je uporabilo 17 % anketiranih podjetij, pozna pa ta ukrep 46 % podjetij, ki pa ga niso uporabila. V najmanjši meri podjetja izkoriščajo ukrepa e-poslovanje (10 %) in podpirne storitve Digitalnega središča Slovenije (11 %). Slednjih storitev tudi ne pozna največji delež anketiranih podjetij, kar 62 %, morda tudi zato, ker gre za relativno novo platformo. Z vidika izkoriščanja ponujenih storitev je torej neizkoriščenih možnosti za podjetja še veliko. Hkrati pa relativno velik delež podjetij, ki storitev ne poznajo, kaže na to, da je potrebno najprej podjetja informirati o ponujenih ukrepih in jih osvestiti, da jih bodo lahko izkoristila.

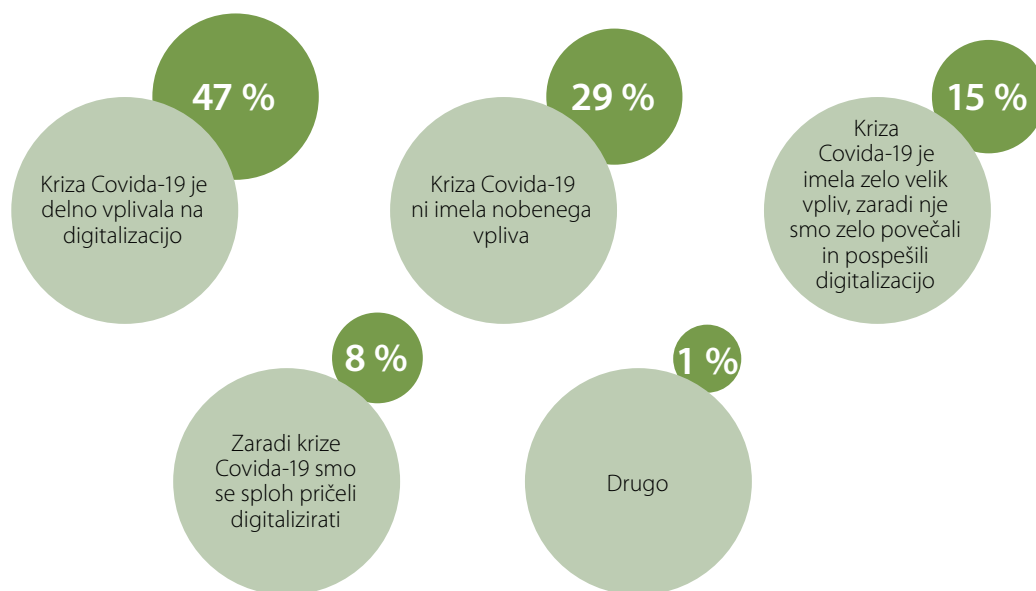
Slika 34. Poznavanje in uporaba podpore pri digitalizaciji

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

V gospodarski praksi velja splošno prepričanje, da je kriza Covida-19 povzročila enormno povečanje digitalizacije. Zato smo želeli preveriti, kako podjetja sama zaznavajo njen vpliv, kar prikazuje *slika 35*. Skoraj polovica anketiranih podjetij (47 %) je izjavila, da je kriza Covida-19 delno vplivala na digitalizacijo v podjetju, 15 % pa, da je imela zelo velik vpliv. Hkrati pa je 29 % anketiranih podjetij izrazilo mnenje, da kriza Covida-19 ni imela nobenega vpliva na digitalizacijo. Le 8 % podjetij pa se je zaradi krize začelo digitalizirati. Le 8 % podjetij pa se je zaradi krize začelo digitalizirati. Le 8 % podjetij pa se je zaradi krize začelo digitalizirati. Le 8 % podjetij pa se je zaradi krize začelo digitalizirati.

Slika 35. Vpliv krize Covida-19 na digitalizacijo

Vir: IPMMP – EPF UM, 2022. Lastna raziskava.

Med ostalimi vidiki krize Covida-19 so podjetja navajala tako negativne učinke na digitalizacijo zaradi neugodnega finančnega poslovanja, kot tudi pozitivne, torej, da je kriza pospešila digitalizacijo in omogočila pozitivne finančne učinke. Kriza Covida-19 je torej imela zelo različne učinke. Za nekatera podjetja ali celo dejavnosti je predstavljala priložnost za rast in razvoj, diverzifikacijo in inoviranje, hkrati pa je drugim predstavljala veliko oviro pri poslovanju, dostopu do odjemalcev in posledično poslabšala finančne rezultate.

6 Sklepne ugotovitve in priporočila za podporo pri razvoju področja

Pregled področja digitalizacije kaže, da le-ta predstavlja izredno hitro razvijajoč se trend na globalni ravni, k čemur je zelo prispevala kriza Covida-19. Zato je pričakovati, da se bo tak trend razvoja digitalizacije v tem desetletju tudi nadaljeval. Zaradi vse večjih potreb po čim uspešnejši digitalizaciji, tako na ravni Evropske unije kot Slovenije najdemo prenovljen strateški okvir za digitalizacijo. Tako je Evropska komisija v letu 2021 predstavila *Digitalni kompas*, vizijo in poti do uspešne digitalne preobrazbe Evrope do leta 2030. Njegov namen je doseči nadaljnji razvoj, napredek, krepitev konkurenčnosti in uvajanje inovacij v evropski prostor. Ob tem je Evropska komisija uvedla tudi novo politično agendo *Pot v digitalno desetletje*, s ciljem vzpostaviti okvir upravljanja za doseganje ciljev digitalnega desetletja do 2030.

Podobno je tudi Slovenija razvijala svoj strateški okvir digitalizacije že v preteklem desetletju in ga v začetku 2022 nadgradila z novo *Strategijo digitalne transformacije gospodarstva od leta 2021 do 2030*, v kateri je bila postavljena ambiciozna vizija postati vodilno stičišče naprednih digitalnih tehnologij v Evropi. Strategija opredeljuje, kako bo Slovenija v naslednjem desetletju zagotovila prehod k modernemu digitalnemu gospodarstvu, in temelji na treh ključnih področjih: (1) tehnologija kot omogočitevno orodje digitalne transformacije gospodarstva, (2) učinkovit ekosistem za konkurenčno gospodarstvo, in (3) odprta in trajnostna družba kot osnova za rast digitalne ekonomije. Strategija predvideva tudi nabor kazalnikov za merjenje napredka.

Namen novega strateškega okvirja za digitalizacijo v Sloveniji je izboljšati uvrstitev Slovenije na mednarodnih lestvicah digitaliziranosti gospodarstev in družbe v naslednjem desetletju. Ena izmed ključnih za Slovenijo je tako imenovani *Indeks digitalnega gospodarstva in družbe* DESI, ki Slovenijo uvršča na 13. mesto med državami članicami EU. Slovenija po tem kazalniku izkazuje skupno oceno 52,8 (povprečje EU je 50,7). Tudi druge lestvice uvrščajo Slovenijo relativno nizko. Na primer *Svetovna lestvica digitalne konkurenčnosti*, ki jo pripravlja IMD, uvršča Slovenijo v letu 2021 na 35. mesto od 64 držav. Ob tem je potrebno žal dodati, da je sicer Slovenija na tej lestvici v zadnjem letu nazadovala za štiri mesta. Eurostat meri digitalizacijo podjetij z najmanj 10 zaposlenimi z indeksom digitalne intenzivnosti – DII, ki meri stopnjo intenzivnosti DII na 4-stopenjski lestvici od zelo nizke do zelo visoke. V Sloveniji je le 1 % podjetij izkazoval zelo visok indeks DII, 32 % pa zelo nizkega. Prav na osnovi mednarodnih primerjav Slovenije lahko ugotovimo, da na nekaterih področjih digitalizacije zaostajamo za najrazvitejšimi državami, kar zahteva od nas dodatne napore, če želimo uresničiti vizijo nove digitalne strategije Slovenije.

Mikro, mala in srednje velika podjetja so tista, ki imajo pri prehodu v digitalizacijo več težav v primerjavi z velikimi podjetji. Težave, s katerimi se soočajo, so večplastne, od pomanjkanja finančnih virov in ustreznega znanja, do težav pri implementaciji ter vzdrževanju tehnoloških in digitalnih rešitev. Teh ovir MSP ne morejo premagati sama, zato potrebujejo ustrezno podpro podjetniškega ekosistema in politik.

Ob mednarodnih uvrstitvah Slovenije na področju digitalizacije tudi nekatere druge raziskave v Sloveniji kažejo na različne izzive in težave podjetij pri digitalizaciji.

Da bi lahko analizirali najnovejše značilnosti in izzive digitalizacije v MSP, smo izvedli primarno raziskavo na vzorcu slovenskih podjetij in med eksperti podpornega okolja. Na osnovi raziskave med MSP ugotavljamo, da sta splošna informiranost in poznavanje strateškega okvirja za digitalizacijo v Sloveniji relativno slaba, saj kar 40 % anketiranih podjetij le-tega ne pozna. Med tistimi, ki ga

poznajo, jih 16 % meni, da je zelo učinkovit, 43 % pa, da je učinkovit le delno ali pa sploh ne. Iz tega izhaja priporočilo za podporno okolje za podjetja, katerega prva naloga je promocija in informiranje o strateškem okvirju. Le podjetja, ki bodo informirana in bodo poznala smeri razvoja, mu bodo lahko tudi sledila in se pravočasno vključevala v trende v okolju. Zaradi velikega števila mikro in malih podjetij jih je včasih težko doseči, poleg tega tudi nimajo na voljo veliko časa, saj so zaposlena z vsakodnevnimi nalogami. Zato je toliko večji izziv, kako jih doseči ter pritegniti pozornost za področja, ki jim trenutno morda niti ne posvečajo osrednje pozornosti. Predvsem je potrebno informirati vodstva podjetij, ki je v večini MSP odgovorno za digitalizacijo. Kljub vsemu pa obstaja velik delež podjetij, kjer nihče ni posebej odgovoren za to področje (v 24 % mikro podjetij, v 16 % malih in v 13 % srednje velikih podjetij). Takšna podjetja namenjajo digitalizaciji najmanj pozornosti in potrebujejo največ podpore.

Za uspešno digitalizacijo podjetij je potrebno k temu pristopiti strateško. To pomeni, vključiti celotno podjetje, ga celovito proučiti in nato tudi pripraviti celovito digitalno strategijo. Z vidika MSP, ki se tradicionalno soočajo z deficitom različnih vrst resursov, je to dodaten izziv. Izvedena raziskava je pokazala, da ima kar 39 % mikro podjetij, 43 % malih, 43 % srednje velikih ter 54 % velikih podjetij opredeljeno digitalno strategijo. V skladu s poslovno prakso in teorijo, bi naj celovita digitalna strategija obsegala nekatera standardizirana področja in vsebine, kot so digitalni strateški cilji, izkušnje odjemalcev, digitalni poslovni model, izdelke in storitve, procesi in digitalne rešitve za podporo poslovanja, podatkovna strategija, razvoj digitalnih kadrov in delovnih mest, razvoj digitalne kulture, kibernetska varnost in industrijo 4.0. Naša raziskava je pokazala, da ima večina anketiranih podjetij v strategijo vključena vsa ključna področja, kar kaže na celovitost digitalnih strategij v podjetjih. K temu je zagotovo prispevalo tudi podporno okolje s svojimi ukrepi, med katerimi na to področje zagotovo spada vavčer za razvoj digitalne strategije. Vavčerje za digitalizacijo so anketirana podjetja tudi ocenila kot tisti ukrep, ki ga najbolje poznajo (67 %) in največ uporabljajo (25 %). Sledijo mu spodbude za digitalno transformacijo podjetij, ki jih pozna 63 % anketiranih podjetij, uporablja pa 17 %. V najmanjši meri pa podjetja poznajo storitve (38 %) Digitalnega središča Slovenije.

V procesu digitalizacije imajo podjetja na voljo veliko tehnoloških orodij in rešitev, med katerimi so nekatera zelo široko uporabna, druga pa zelo ozko specializirana. Na osnovi opravljene raziskave ugotavljamo, da anketirana podjetja uporabljajo predvsem enostavnejše digitalne tehnološke rešitve in orodja, zahtevnejša, kompleksna ali novejša pa bistveno manj. Tako prevladujejo implementacija in uporaba spletnih strani (91 %), uporaba orodij za podporo timskega delu (87 %) in uporaba programskih rešitev za brezpapirno poslovanje (79 %). Šele nato sledijo digitalizacija poslovnih procesov (70 %), internet stvari (68 %), celovite programske rešitve za podporo strankam (60 %). Najmanj pa podjetja uporabljajo najnovejše tehnologije, kot sta na primer 3D-tisk (15 %) in veriženje blokov (10 %). Za preboj med najuspešnejše države na področju digitalizacije bomo morali pospešeno podpirati uporabo različnih rešitev, tudi najzahtevnejših. To predstavlja enega največjih izzivov, saj imamo velikih podjetij, ki bi predstavljala gonilo tega razvoja, zelo malo. Kar pomeni, da so srednje velika podjetja tista, ki bodo morala prevzeti to vlogo. Pri tem bodo potrebovala kakovostno podporo pri pridobivanju najnovejših znanj na tem področju, kar mora omogočati celoten izobraževalni sistem.

Ob pomanjkanju ustreznih zaposlenih so podjetja v raziskavi med težavami pri digitalizaciji na prvem mestu izpostavila predvsem finančne težave pri digitalizaciji. Tudi teh težav MSP ne bodo zmogla preseči sama, ampak bodo potrebovala ustrezne ukrepe podpornega okolja, ki bodo vsebovali tako finančne kot nefinančne ukrepe. Anketirana podjetja so tudi izrazila največjo potrebo s strani podpornega okolja po financiranju digitalizacije. Z vidika svetovalnih podpornih storitev pa podjetja ocenjujejo, da v največji meri potrebujejo podporo v procesu digitalizacije, torej ko izvajajo projekte.

Podobno so eksperti podpornega okolja ocenili potrebe podjetij, da potrebujejo največ podpore v fazi priprave in izvedbe projektov digitalizacije.

Tudi kriza Covida-19 je povzročila pospešeno digitalizacijo z zaprtjem delov gospodarstva in celotne družbe, saj so bila vsa podjetja vsaj delno prisiljena v uporabo digitalnih tehnologij. Digitalizacija se je izkazala v določenih vrstah podjetij tudi kot ključna prednost v času krize Covida-19. Raziskava SURS o vplivu krize covid-19 na digitalizacijo določenih vidikov poslovanja podjetij ugotavlja, da so podjetja intenzivirala uporabo različnih tehnoloških rešitev (v največji meri spletno pošto in videosestanke, kar je povezano z delom od doma) v vseh velikostnih razredih tudi zaradi omenjene krize. Tudi v naši raziskavi je kar 48 % podjetij dejalo, da je kriza covid-19 vsaj delno vplivala na digitalizacijo v podjetju, na 15 % je vplivala z intenzivno digitalizacijo in 8 % se jih je zaradi nje sploh pričelo digitalizirati. Le na 29 % anketiranih podjetij kriza Covid-19 ni imela nobenega vpliva. Takšen potisni dejavnik digitalizacije, kot ga je predstavljala kriza Covid-19, je odlična odskočna deska za nadaljnji razvoj digitalizacije. Potrebno je le čim prej izkoristiti začetne napore podjetij ter jih podpreti pri nadaljnjem razvoju.

Glede na rezultate raziskave ugotavljamo, da je na področju digitalizacije naloga podpornega okolja za MSP večplastna. Ta podjetja po eni strani niti nimajo dovolj informacij o digitalizaciji kot osnovi za njeno uspešno implementacijo v podjetje. Hkrati jim primanjkuje finančnih sredstev, zaznavajo deficit znanj in izražajo težave z implementacijo. Torej so naloge podpornega okolja na treh področjih. Prvo področje je informiranje in izobraževanje ter usposabljanje zaposlenih za digitalizacijo. Drugo je priprava ustreznih finančnih ukrepov, s katerimi bodo MSP lahko financirala digitalizacijo. Tretje področje predstavlja podpora pri izvajanju projektov digitalizacije. Le s pomočjo vključenosti celotnega podjetniškega ekosistema bomo na nacionalni ravni lahko dosegli zeleni digitalni preboj med najuspešnejše države v Evropi.

Literatura in viri

1. Accenture. (2016). *Platform Economy: Technology-driven Business Model Innovation from the Outside In*. Pridobljeno s: https://www.accenture.com/t20160823T222808__w__/_usen/_acnmedia/Accenture/Omobono/TechnologyVision/pdf/Platform-Economy-TechnologyVision-2016.pdf
2. Arbache, J. (2018). *Seizing the benefits of the digital economy for development*. Pridobljeno s: <https://www.ictsd.org/opinion/seizing-the-benefits-of-the-digialeconomy-for-development>
3. Audrin, C., & Audrin, B. (2022). Key factors in digital literacy in learning and education: a systematic literature review using text mining. *Education and Information Technologies*, 1-25.
4. Autio, E., Nambisan, S., Thomas, L. D., & Wright, M. (2018). Digital affordances, spatial affordances, and the genesis of entrepreneurial ecosystems. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 12(1), 72-95.
5. Barua, A., Whinston, A. B., & Yin, F. (2000). Value and productivity in the Internet economy. *Computer*, 33(5), 102-105.
6. Becker, W., & Schmid, O. (2020). The right digital strategy for your business: an empirical analysis of the design and implementation of digital strategies in SMEs and LSEs. *Business Research*, 13(3), 985-1005.
7. Brennen, J. S., & Kreiss, D. (2016). Digitalization. *The international encyclopedia of communication theory and philosophy*, 1-11.
8. Bukht, R., & Heeks, R. (2017). Defining, conceptualising and measuring the digital economy. *Development Informatics working paper*, (68).
9. Bumann, J., & Peter, M. K. (2019). Action fields of digital transformation—a review and comparative analysis of digital transformation maturity models and frameworks. *Digitalisierung und andere Innovationsformen im Management. Innovation und Unternehmertum*, 2, 13-40.
10. Cahuc, P., & Postel-Vinay, F. (2002). Temporary jobs, employment protection and labor market performance. *Labour economics*, 9(1), 63-91.
11. Carlsson, B. (2004). The Digital Economy: what is new and what is not?. *Structural change and economic dynamics*, 15(3), 245-264.
12. Castagna, R., & Bigelow, S. J. (2021). *What is information technology? Definition and examples*. SearchDataCenter. Pridobljeno s: <https://www.techtarget.com/searchdatacenter/definition/IT>.
13. Chen, C. L. (2019). Value creation by SMEs participating in global value chains under industry 4.0 trend: case study of textile industry in Taiwan. *Journal of Global Information Technology Management*, 22(2), 120-145.
14. Chesbrough, H. W. (2003). *Open innovation: The new imperative for creating and profiting from technology*. Harvard Business Press.
15. CHM. (2021). *Timeline of Computer History*. Pridobljeno s: <https://www.computerhistory.org/timeline/computers/>
16. Clim, A. (2019). Cyber security beyond the Industry 4.0 era. A short review on a few technological promises. *Informatica Economica*, 23(2), 34-44.
17. David, P. A., Brynjolfsson, E., & Kahin, B. (2000). Understanding Digital Technology's Evolution and the Path of Measured Productivity Growth. *Understanding the digital economy*, 49-95.
18. Deguchi, A., Hirai, C., Matsuoka, H., Nakano, T., Oshima, K., Tai, M., Tani, S. (2020). What is society 5.0. In: Hitachi-UTokyo Laboratory(H-UTokyo Lab.) (eds). *Society 5.0*. Springer, Singapore.
19. Desouter. (2021). *Industrial Revolution - From Industry 1.0 to Industry 4.0*. Pridobljeno s: <https://www.desoutertools.com/industry-4-0/news/503/industrial-revolution-from-industry-1-0-to-industry-4-0>

20. Digital Business Innovation. (2022). *Digital Business Transformation*. Pridobljeno s: <https://www.dbi.srl/solutions/digital-business-transformation/>
21. Digitalna Slovenija. (2019a). *Digitalna koalicija*. Pridobljeno s <https://www.digitalna.si/digitalna-koalicija>
22. Digitalno središče Slovenije. (2021). Pridobljeno s: <https://dihslovenia.si/>
23. EIB. (2021). *Digitalisation in Europe 2020-2021. Evidence from the EIB Investment Survey*. Pridobljeno s: https://www.eib.org/attachments/efs/digitalisation_in_europe_2020_2021_en.pdf
24. Erevelles, S., Fukawa, N., & Swayne, L. (2016). Big Data consumer analytics and the transformation of marketing. *Journal of business research*, 69(2), 897-904.
25. Erevelles, S., Fukawa, N., & Swayne, L. (2016). Big Data consumer analytics and the transformation of marketing. *Journal of business research*, 69(2), 897-904.
26. European Commission. (2015). *Digital transformation of European industry and enterprises: a report of the strategic policy forum on digital entrepreneurship*. Pridobljeno s: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/9462/attachments/1/translations/en/renditions/native>
27. Eurostat. (2021). How digitalised are EU's enterprises? Pridobljeno s: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20211029-1>
28. Evropska komisija. (2010a). *EVROPA 2020: Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*. Pridobljeno s: https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf
29. Evropska komisija. (2010b). A Digital Agenda for Europe. Pridobljeno s: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF>
30. Evropska komisija. (2021a). *Evropsko digitalno desetletje: digitalni cilji za leto 2030*. Pridobljeno s: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sl#pot-do-digitalnega-desetletja
31. Evropska komisija. (2021b). *Indeks digitalnega gospodarstva in družbe (DESI) 2021*. Slovenija. Pridobljeno s <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/80600>
32. Ferraris, A., Mazzoleni, A., Devalle, A., & Couturier, J. (2019). Big data analytics capabilities and knowledge management: impact on firm performance. *Management Decision*.
33. Finance. (2021). *Zakaj je pomembna digitalna strategija in kaj naj obsega*. Pridobljeno s: <https://ikt.finance.si/8972042/Zakaj-je-pomembna-digitalna-strategija-in-kaj-naj-obsega>
34. Gig Economy Data Hub (2019). What kind of work are done through gigs. Pridobljeno s: <https://www.gigeconomydata.org/basics/what-kinds-work-are-done-through-gigs>.
35. Gobble, M. M. (2018). Digital strategy and digital transformation. *Research-Technology Management*, 61(5), 66-71.
36. Gorenšek, T. (2019). "Digitizacija, digitalizacija in digitalna transformacija. *Homopolitikus*.
37. Huang, J. (2017). Building intelligence in digital transformation. *Journal of Integrated Design and Process Science*, 21(4), 1-4.
38. Hull, C. E. K., Hung, Y. T. C., Hair, N., Perotti, V., & DeMartino, R. (2007). Taking advantage of digital opportunities: a typology of digital entrepreneurship. *International Journal of Networking and Virtual Organisations*, 4(3), 290-303.
39. Hung, Y. T. C., Hair, N., Perotti, V., & DeMartino, R. (2007). Taking advantage of digital opportunities: a typology of digital entrepreneurship. *International Journal of Networking and Virtual Organisations*, 4(3), 290-303.
40. IED.(2021).*The4IndustrialRevolutions*.Pridobljenos:<https://ied.eu/project-updates/the-4-industrial-revolutions/>

41. IMD. (2021). *IMD World digital competitiveness ranking 2021: Full report*. Pridobljeno s <https://www.imd.org/link/5963ef400b8d4cfe8d8f79c1f4f72bf4.aspx>
42. Infopulse.(2019).*TheMainBenefitsandChallengesofIndustry4.0AdoptioninManufacturing*.Pridobljenos:<https://www.infopulse.com/blog/the-main-benefits-and-challenges-of-industry-4-0-adoption-in-manufacturing>
43. International Monetary Fund (IMF). (2000). *Globalization: Treats or opportunity*. Washington, DC: IMF Publications. Pridobljeno s: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm#I>
44. Isaksson, A. J., Harjunoski, I., & Sand, G. (2018). The impact of digitalization on the future of control and operations. *Computers & Chemical Engineering*, 114, 122-129.
45. Karimi, J., & Walter, Z. (2021). The role of entrepreneurial agility in digital entrepreneurship and creating value in response to digital disruption in the newspaper industry. *Sustainability*, 13(5), 2741.
46. Knickrehm, M., Berthon, B., & Daugherty, P. (2016). *Digital disruption: The growth multiplier*. Pridobljeno s: <http://www.anupartha.com/wp-content/uploads/2016/01/Accenture-Strategy-DigitalDisruption-Growth-Multiplier.pdf>
47. Korachi, Z., Bounabat, B. (2020). General approach for formulating a digital transformation strategy. *J. Comput. Sci*, 16, 493-507.
48. Kovačič, Andrej (2019). Ali so slovenska podjetja pripravljena na digitalizacijo poslovanja. *Uporabna informatika (Ljubljana)*, letnik 27, številka 1, str. 37-46.
49. Le Dinh, T., Vu, M. C., & Ayayi, A. (2018). Towards a living lab for promoting the digital entrepreneurship process. *International Journal of Entrepreneurship*, 22(1), 1-17.
50. Manyika, J., Lund, S., & Bughin, J. (2016). *Digital Globalization: The New Era Global Flows*. McKinsey Global Institute.
51. McKinsey & Company. (2018). *The rise of Digital Challengers How digitization can become the next growth engine for Central and Eastern Europe*. Pridobljeno s: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/europe/central%20and%20eastern%20europe%20needs%20a%20new%20engine%20for%20growth/the-rise-of-digital-challengers.ashx>
52. MGRT. (2022). *Strategija digitalne transformacije gospodarstva*. Pridobljeno s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/DIPT/StrategijaDTG.pdf>
53. Ministrstvo za javno upravo. (2021a). *Digitalizacija družbe*. Pridobljeno s: <https://www.gov.si teme/digitalizacija-druzbe/>
54. Ministrstvo za javno upravo. (2021b). *Digitalna Slovenija 2020 – kratek pregled realizacije*. Pridobljeno s: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/DSI-2030_realizacija-DSI-2020_pregled.docx
55. Mohar Bastar, K. (2020). *Določanje potreb malih in srednjih podjetij po digitalizaciji*. Pridobljeno s https://dihslovenia.si/assets/images/Dolo%C4%8Danje-potreb-malih-in-srednjih-podjetij-po-digitalizaciji_2020-12-18-081900.pdf
56. Nambisan, S. (2017). Digital entrepreneurship: Toward a digital technology perspective of entrepreneurship. *Entrepreneurship theory and practice*, 41(6), 1029-1055. Hull, C. E. K.,
57. OECD. (2019). *The missing entrepreneurs 2019: policies for inclusive entrepreneurship*. OECD Publications Centre.
58. OECD. (2020). *OECD Digital Economy Outlook 2020*. OECD Publishing, Paris.
59. OECD. (2021a). *Digital trade*. Pridobljeno s: <https://www.oecd.org/trade/topics/digital-trade/>
60. OECD. (2021b). *Model Reporting Rules for Digital Platforms: International Exchange Framework and Optional Module for Sale of Goods*. OECD, Paris.

61. Oesterreich, T. D., & Teuteberg, F. (2016). Understanding the implications of digitisation and automation in the context of Industry 4.0: A triangulation approach and elements of a research agenda for the construction industry. *Computers in industry*, 83, 121-139.
62. Oostrom, L., Walker, A., Staats, B., Slootbeek-Van Laar, M., Azurduy, S. O., & Rooijakkers, B. (2016). Measuring the internet economy in The Netherlands: a big data analysis. *The Hague: Statistics Netherlands*.
63. Reddy, S. K., & Reinartz, W. (2017). Digital transformation and value creation: Sea change ahead. *NIM Marketing Intelligence Review*, 9(1), 10-17.
64. Rezabakhsh, B., Bornemann, D., Hansen, U., & Schrader, U. (2006). Consumer power: a comparison of the old economy and the Internet economy. *Journal of Consumer Policy*, 29(1), 3-36.
65. Saeedi, T. (2019). *Digital Currencies and Central Asia – Part 5*. Pridobljeno s: <http://www.newscentralasia.net/2019/11/22/digital-currencies-and-central-asia-part-5/>
66. Savić, D. (2019). From digitization, through digitalization, to digital transformation, 2019. Pridobljeno s: <https://www.researchgate.net/publication/332111919>.
67. Schallmo, D., Williams, C. A., & Lohse, J. (2018). Clarifying digital strategy–Detailed literature review of existing Approaches. In *ISPIIM Conference Proceedings* (pp. 1-21). The International Society for Professional Innovation Management (ISPIIM).
68. Schneider, M. (2018). Digitalization of production, human capital, and organizational capital. In *The impact of digitalization in the workplace* (pp. 39-52). Springer, Cham.
69. Schwellnus, C., Geva, A., Pak, M., & Veiel, R. (2019). Gig economy platforms: Boon or Bane?.
70. Steigertahl, L., Mauer, R., & Say, J. B. (2018). EU startup monitor. *ESCP Europe Jean-Baptiste Say Institute*.
71. Sukhodolov, A. P., Popkova, E. G., & Kuzlaeva, I. M. (2018). Methodological aspects of study of internet economy. In *Internet Economy vs Classic Economy: Struggle of Contradictions* (pp. 53-61). Springer, Cham.
72. SURS. (2020). *Digitalna družba*. Pridobljeno s: <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/25/8>
73. SURS. (2021). *Težave pri digitalni preobrazbi poslovanja in uporaba tehnologij umetne inteligence v podjetjih*. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9100>
74. SystemHaus. (2021). *What is the difference between Industry 3.0 and Industry 4.0?* Pridobljeno s: <https://systemhaus.com.br/en/blog/categoria/16/detalhe/76/what-is-the-difference-between-industry-3-0-and-industry-4-0-3f>
75. Šutanovac, N. (2020). *Koronavirus je digitalizacijo pospešil s svetlobno hitrostjo*. Pridobljeno s <https://ikt.finance.si/8960192/Koronavirus-je-digitalizacijo-pospesil-s-svetlobno-hitrostjo?src=rec4>
76. Tay, S. I., Lee, T. C., Hamid, N. A. A., & Ahmad, A. N. A. (2018). An overview of industry 4.0: Definition, components, and government initiatives. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 10(14), 1379-1387.
77. Tomar, L., Guicheney, W., Kyarisiima, H., Zimani, T., Roseth, B., & Acevedo, S. (2016). Big Data in the Public Sector. *Inter_Amercan Developmnet Bank*.
78. Tran, M., & Sokas, R. K. (2017). The gig economy and contingent work: An occupational health assessment. *Journal of occupational and environmental medicine*, 59(4), e63.
79. Ulas, D. (2019). Digital transformation process and SMEs. *Procedia Computer Science*, 158, 662-671.
80. UNCTAD. (2015). *Information Economy Report 2015: Unlocking the Potential of E-commerce in Developing Countries*, United Nations Conference on Trade and Development. Pridobljeno s: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2015_en.pdf
81. UNCTAD. (2021). *Digital economy report 2021*. Pridobljeno s: https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_en.pdf

82. Velu, C. (2015). Business model innovation and third-party alliance on the survival of new firms. *Technovation*, 35, 1-11.
83. Vlada RS. (2016). *Digitalna Slovenija 2020 – strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020*. Pridobljeno s: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Strategija-razvoja-informacijske-druzbe-2020.pdf>
84. Vlada RS. (2021). Digitalizacija družbe. Pridobljeno s: <https://www.gov.si teme/digitalizacija-druzbe/>
85. Warner, K. S., & Wäger, M. (2019). Building dynamic capabilities for digital transformation: An ongoing process of strategic renewal. *Long range planning*, 52(3), 326-349.
86. Warner, K. S., & Wäger, M. (2019). Building dynamic capabilities for digital transformation: An ongoing process of strategic renewal. *Long range planning*, 52(3), 326-349.
87. Wirtz, B. W., Schilke, O., & Ullrich, S. (2010). Strategic development of business models: implications of the Web 2.0 for creating value on the internet. *Long range planning*, 43(2-3), 272-290.
88. Xiong, G., Zhu, F., Liu, X., Dong, X., Huang, W., Chen, S., & Zhao, K. (2015). Cyber-physical-social system in intelligent transportation. *IEEE/CAA Journal of Automatica Sinica*, 2(3), 320-333.
89. Xu, X., Lu, Y., Vogel-Heuser, B., Wang, L. (2021). Industry 4.0 and Industry 5.0–Inception, conception and perception. *Journal of Manufacturing Systems*, 61, 530-535.
90. Yeow, A., Soh, C., & Hansen, R. (2018). Aligning with new digital strategy: A dynamic capabilities approach. *The Journal of Strategic Information Systems*, 27(1), 43-58.

Avtorji

Barbara Bradač Hojnik

Dr. Barbara Bradač Hojnik je redna profesorica za podjetništvo na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru in ima skoraj dve desetletji izkušenj na področju raziskovanja in poučevanja podjetništva. Sodelovala je v številnih domačih in mednarodnih raziskovalnih projektih. Je vodja projekta Slovenski podjetniški observatorij ter članica raziskovalne skupine Globalni podjetniški monitor Slovenija in longitudinalnega raziskovalnega programa Podjetništvo za inovativno družbo. Je ekspertka v projektu SME Performance Review za Slovenijo. Njena glavna raziskovalna področja so trajnostno, okoljsko in socialno podjetništvo, korporacijsko podjetništvo in podjetniški ekosistem. Je avtorica ali soavtorica več znanstvenih člankov, znanstvenih monografij, poglavij v znanstvenih monografijah in prispevkov na mednarodnih znanstvenih konferencah.

Ivona Huđek

Ivona Huđek je mlada raziskovalka na Inštitutu za podjetništvo in management malih podjetij na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru, kjer aktivno sodeluje v raziskovalnem programu Podjetništvo za inovativno družbo. Izvoljena je v habilitacijski naziv asistentke za področje podjetništva in sodeluje v pedagoškem procesu dodiplomskih študijskih programov Katedre za podjetništvo in ekonomiko poslovanja. Je članica raziskovalnega tima Slovenski podjetniški observatorij. Ukvarja se z raziskavami na področju podjetništva in vpliva digitalizacije na področje dela. Izsledke raziskav objavlja v različnih znanstvenih in strokovnih revijah. V svoji doktorski disertaciji je proučevala nastanek gig ekonomije pod vplivom digitalizacije in dejavnike uspeha samostojnih ustvarjalcev (t.i. *freelancerjev*).

Dijana Močnik

Dr. Dijana Močnik je redna profesorica na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (FERI) Univerze v Mariboru, kjer poučuje predmete: Osnove managementa in ekonomike za inženirje, Ekonomija medijev, Podjetništvo, Konkurenčnost in uspešno poslovanje ter Management in trženje storitev. Doktorirala je leta 1998 na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru. Pred začetkom akademske kariere leta 1993 je bila 8 let zaposlena v gospodarstvu, najprej eno leto v proizvodnem podjetju na področju raziskave trga in analize poslovanja, zatem 6 let v razvojno-raziskovalnem podjetju, kjer je delala na različnih raziskovalno-razvojnih projektih, ter bila eno leto ocenjevalka podjetij v revizijskem podjetju. Na Ekonomsko-poslovni fakulteti je bila zaposlena 8 let, najprej kot asistentka, nato kot višja predavateljica in docentka. Od leta 2001 je zaposlena na FERi, še vedno pa raziskovalno sodeluje z Inštitutom za podjetništvo in management malih podjetij na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru, kjer je vključena v longitudinalni raziskovalni program Podjetništvo za inovativno družbo. Sodelovala je na številnih domačih in tujih strokovnih in znanstvenih konferencah in je avtorica več znanstvenih in strokovnih člankov ter soavtorica več knjig in poglavij znanstvenih monografij s področja ekonomike podjetja, podjetništva, teorije transakcijskih stroškov in drugih podjetniških teorij.

Kazalo slik in tabel

Slike in tabele k poglavju

Temeljne značilnosti slovenskih podjetij in primerjava z evropskimi

Slika 1.	Število podjetij na 1.000 prebivalcev po statističnih regijah v Sloveniji, 2020	15
Slika 2.	Število podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva na 1.000 prebivalcev v EU-28, 2010 in 2019	16
Slika 3.	Delež števila podjetij in njihova povprečna velikost po regijah v Sloveniji, 2020	18
Slika 4.	Pregled števila podjetij po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	19
Slika 5.	Delež števila podjetij po dejavnostih v Sloveniji, 2020	20
Slika 6.	Analiza števila podjetij po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	21
Slika 7.	Deleži ustvarjenega prihodka poslovanja in izvoznih prihodkov po dejavnostih v Sloveniji, 2020	24
Slika 8.	Prihodek na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	26
Slika 9.	Prihodek na zaposleno osebo nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28, 2019	27
Slika 10.	Pregled števila zaposlenih in samozaposlenih po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	30
Slika 11.	Pregled povprečne velikosti podjetja po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	32
Slika 12.	Povprečna velikost podjetja po dejavnosti v Sloveniji, 2020	33
Slika 13.	Deleži zaposlenosti po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	37
Slika 14.	Deleži ustvarjene dodane vrednosti po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2020	39
Slika 15.	Deleži ustvarjene dodane vrednosti po dejavnostih v Sloveniji, 2010 in 2020	41
Slika 16.	Deleži dodane vrednosti po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	42
Slika 17.	Deleži dodane vrednosti v prihodku poslovanja po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	44
Slika 18.	Deleži dodane vrednosti in stroškov blaga, materiala in storitev v prihodku poslovanja po dejavnostih v Sloveniji, 2020	45
Slika 19.	Deleži dodane vrednosti v prihodku poslovanja po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	46
Slika 20.	Pregled dodane vrednosti na zaposlenega in samozaposlenega po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	47
Slika 21.	Pregled relativne dodane vrednosti na zaposlenega in samozaposlenega po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	48
Slika 22.	Dodana vrednost na zaposlenega po regijah v Sloveniji, 2020	50
Slika 23.	Relativna dodana vrednost na zaposlenega po dejavnostih v Sloveniji, 2020	52
Slika 24.	Dodana vrednost na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	54
Slika 25.	Relativna dodana vrednost na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	56
Slika 26.	Deleži stroškov dela v dodani vrednosti po dejavnostih v Sloveniji, 2020	57
Slika 27.	Povprečni stroški dela na zaposlenega in samozaposlenega po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2016–2020	58
Slika 28.	Povprečni stroški dela na zaposleno osebo v nefinančnem sektorju gospodarstva članic EU-28, 2019	59

Slika 29.	Povprečni stroški dela na zaposlenega po dejavnostih v Sloveniji, 2020	60
Slika 30.	Povprečni stroški dela na zaposleno osebo po dejavnostih nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2019	61
Slika 31.	Relativni pomen velikostnega razreda podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018	66
Slika 32.	Dodana vrednost na osebo po velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018	68
Slika 33.	Relativna dodana vrednost na osebo po velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018	68
Tabela 1.	Podjetja, zajeta v analizo v primerjavi s podatki Poslovnega registra Slovenije, 2020	10
Tabela 2.	Ključni podatki po velikosti podjetja v Sloveniji, 2019 in 2020	12
Tabela 3.	Dodana vrednost in prihodek poslovanja po velikostnih razredih podjetij v Sloveniji, 2020	39
Tabela 4.	Sprememba ustvarjene dodane vrednosti na zaposlenega po regijah v Sloveniji, 2010 in 2020	49
Tabela 5.	Ključni pokazatelji po velikostnih razredih podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018	65
Tabela 6.	Relativni pomen velikostnih razredov podjetij nefinančnega sektorja gospodarstva v EU-28 in Sloveniji, 2018	65

Slike in tabele k poglavju Digitalizacija v malih in srednje velikih podjetjih v Sloveniji

Slika 1.	Ključne tehnologije, ki omogočajo digitalno transformacijo	87
Slika 2.	Proces digitalne transformacije	89
Slika 3.	Spremembe, ki jih povzroča digitalna transformacija pri poslovanju podjetja	90
Slika 4.	Pet industrijskih revolucij	92
Slika 5.	Razsežnosti digitalnega gospodarstva	94
Slika 6.	Elementi digitalne strategije	97
Slika 7.	Cilji digitalizacije 2030	100
Slika 8.	Uvrstitev Slovenije glede na Indeks digitalnega gospodarstva in družbe 2021	107
Slika 9.	Uvrstitev Slovenije po posameznih področjih indeksa DESI 2021	107
Slika 10.	Delež podjetij, ki so sprejela digitalne tehnologije po sektorjih v Sloveniji in EU	109
Slika 11.	Delež podjetij, ki so sprejela digitalne tehnologije po velikosti v Sloveniji in EU	109
Slika 12.	Sprejemanje različnih digitalnih tehnologij podjetij v Sloveniji in EU	110
Slika 13.	Indeks digitalne intenzivnosti 2020 v evropskih državah	111
Slika 14.	Značilnosti digitalizacije v podjetjih z vsaj 10 zaposlenimi v Sloveniji v letu 2021	112
Slika 15.	Delež podjetij s težavami in brez njih pri digitalni transformaciji	113
Slika 16.	Težave podjetij pri digitalizaciji	113
Slika 17.	Težave, s katerimi se podjetja soočajo pri digitalizaciji	114
Slika 18.	Razlogi za počasno digitalizacijo MSP	115
Slika 19.	Povečanje dostopa do elektronske pošte	115
Slika 20.	Povečanje oddaljenega dostopa za zaposlene do sistemov podjetja	116
Slika 21.	Povečanje uporabe video sestankov zaradi kovidne krize	116

Slika 22.	Uporaba družbenih medijev	117
Slika 23.	Razlogi za počasno digitalizacijo podjetij	118
Slika 24.	Potrebna podpora v posameznih fazah digitalizacije	119
Slika 25.	Potrebna pomoč pri posameznih področjih digitalizacije	120
Slika 26.	Velikostna struktura respondentov	120
Slika 27.	Poznavanje in učinkovitost strateškega okvirja za digitalizacijo v Sloveniji	121
Slika 28.	Odgovornost za digitalizacijo v podjetju	121
Slika 29.	Delež podjetij, ki imajo izdelano digitalno strategijo	122
Slika 30.	Področja, vključena v digitalno strategijo	123
Slika 31.	Uporaba različnih digitalnih rešitev in tehnologij	123
Slika 32.	Težave podjetij z digitalizacijo	124
Slika 33.	Doseženi učinki digitalizacije	125
Slika 34.	Potrebna podpora pri digitalizaciji	125
Slika 34.	Poznavanje in uporaba podpore pri digitalizaciji	126
Slika 35.	Vpliv krize Covida-19 na digitalizacijo	127
Tabela 1.	Ključne tehnologije digitalne preobrazbe	88
Tabela 2.	Razvoj digitalizacije	90
Tabela 3.	Pregled realizacije ukrepov strategije Digitalna Slovenija 2020	102
Tabela 4.	Uvrstitev držav na Svetovni lestvici digitalne konkurenčnosti 2020 in 2021	106

Slovenska podjetja in značilnosti digitalizacije malih in srednje velikih podjetij

Slovenski podjetniški observatorij 2021

Urednika

Miroslav Rebernik

Barbara Bradač Hojnik

V prvem delu monografije smo proučevali temeljno poslovno demografijo slovenskih podjetij in jo primerjali z evropsko. Namen tega dela je, da dobimo temeljno sliko o slovenskih podjetjih in razumemo, kako je slovensko podjetništvo umeščeno v evropsko. Analizirali smo ključne značilnosti slovenskih gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, ki so se leta 2020 ukvarjali s podjetniškimi aktivnostmi in so bili razvrščeni v vse dejavnosti SKD. V drugem delu raziskave smo proučevali značilnosti digitalizacije z vidika gospodarstva. Osredotočili smo se predvsem na vidik malih in srednje velikih podjetij, saj le-ta potrebujejo največ podpore in spodbud za uspešno izvedbo digitalizacije. Najprej smo podali pregled značilnosti procesa digitalizacije, njegov vpliv na podjetja ter značilnosti digitalnih strategij in strateške podpore digitalizaciji na ravni Evropske unije in Slovenije ter pregled uvrstitve Slovenije na različnih lestvicah, ki merijo digitalizacijo. Nato smo analizirali rezultate primarne raziskave, ki smo jo izvedli med slovenskimi podjetji in podpornim okoljem za podjetništvo.

Ključne besede: gospodarske družbe; samostojni podjetniki; kazalniki finančne uspešnosti; digitalizacija; strategije in politike; mala in srednje velika podjetja; empirična analiza

Naslovi urednikov: Miroslav Rebernik,
Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, Slovenija,
miroslav.rebernik@um.si.

Barbara Bradač Hojnik,
Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor, Slovenija,
barbara.bradac@um.si.

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

ISBN 978-961-286-593-1

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.epf.2.2022>

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI
RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

Univerza v Mariboru

Ekonomsko-poslovna fakulteta

